

XRESTOMATIYƏJ LITERATURI

ƏRI SYFDƏJ ŞKOLA
ƏRI IV-myn KLASS

AZƏRNƏŞR
Otdel tati
Boku — 1937

XRESTOMATIJƏJ LITERATURI

DYJYMYN BƏXŞ

ƏRİ CORYMYN KLASS SYFDƏİ ŞKOLƏ

Təsilx əiri əx taraf KXY SSR Az.

AZƏRNƏŞR
OTDEL-TATI
B o k u — 1937

A. S. P U Ş K I N

(1799—1837)

Aleksandr Sergejeviç Puşkin—gentelnin şohr urusl an giroşdiho dövrü. Nyvysdæhoj an u byryt xubæ nuşunæ æri lap xubæ nyvysdægorhoj an u dövr. Væ hæmcyn nyvysdægorhoj an dövr İmuş ædæt vomuxdæ æz Puşkin.

Puşkin dvorjanin bu. U bu æz lap danandæjæ væ lap pyşolyjæ odomiho.

Puşkin æ nyvysdæhoj xyşdærovos vædiromorænbu æ qærşuj hykymæt padşohi, burbundænbu zulm krepostnoje pravoræ ærl kæntciho.

Æztovun çyræhetlyjæ dænişgohi ju, komihoræki u burbundænbu æ stixhorævoz, padşoh surgun soxd Puşkinæ æz pojtaxd. Ja cænd salho Puşkin zihisd æ surguni. Unço, æ surguni u nyvysd æ dærdoræ orqorihostixæ „Dysdoq“.

Puşkinæ hævæsly soxdænbu næqylho. Næqylhoræ u şinirænbu æz njanjaj xyşdæ Arina Rodionovna væ gynçyndænbu İşuræ æ usdajæti xudoçnikirævoz. Ə çærgæj an İ çiræ næqylho dærl hæmcyn „Næqyl æz tovun kæşuş væ korsox ju Balda“.

Puşkin tæ æxir zindæguni xyşdæ dæbu æ zir nadzor politşijæ.

Puşkin zihisd hæmmæ tæ hæmmæ 38 sal. Ə 1837 sal, zæhærlæmiş soxdæ omoræ æz taraf padşoh væ tarafgirhoju, u kyşdæ omo æ duel¹ æz dæs ofitser Dantes.

¹ Duel—dy-jækiræ zæræ æ çidæho jæ næ auge æ tapinçæhorævoz. Ə XVIII væ æ syfdæl nimæj an XIX dövr duel hædættjæ bynyşæ xuno bu væ æ dædi duela-voz hæi soxdæ omorænsyryt hyçæiho væ qarışuqihio ofdorænsyrytho æ hæræj dvorjanho.

Dysdoq.

Ə pəsəj tur ə qərliş nəmə qəzomot nysdəm,
Cyn çovonə symyrq ə zindon pəjvəs vəgyrdəm.
Moqəbunə hərməh mə, şovundə qənət xyşdəre,
Xurək xunlrə ə zir pənçərə dunduq zərə,
Dunduq zərə, şəndə, dənişirə ə pənçərə,
Gujgə ə mərəvoz fikir soxdl jə korə;
Ə cym və horoj xyşdərevoz mərə səs soxdə
Volsdə guju ə mə: „Əlror, rasirl vəhdəl
Imu azadə quşholm; bijo zənim qənət!
Ə pəsəj bulutho, ə çə doqho slpl birət,
Unço, ə qıroq dərjohho, əlrətho vərkovri.
Unço, ə çəki səjl soxdənım mə nə vorvoril..“

PYRSYŞHO:

1. Cy gufdirə volsdə şohirə, dysdoqə ə symyrqəvoz borobor soxdə hisdi?
2. Ə komini gofhorəvoz burbundə dysdoq çəhdli xyşdəre ərl azadi?

Ə Sibir.

Ə luqoni məhdonhoj ən Sibir
Dorit kələgədiyə səburi,
Qjəmylə zəhmət işmu nıbu vlr
Və fikirhoj çəhtihoj bylyndi.
Ə bədbəxdi glrifdor birəjtho.
Imld ə zulmotijə zir xori
Ujoq misoxu çəldi və şori,
Mijov vəxd işmu voje soxdəjtho:
Ə işmu dusdjəti və myhbəti
Mirasyt əz qəd qill zulmoti,
Cytar ə qəzmaşmu ə katorgə
Azadə səs mə rasirənlgə.
Gurunə buxovho mijofdonut,
Gyrəxdinho miboşut tihorut,
Və azadi şor qobul misoxu
Əlrorhoş qilinç mydyt ə işmu.

PYRSYŞHO:

1. Əki ruj əlrəbu şohir A. S. Puşkin ə l stixəvoz?
2. Əxiri bəndə xundəki, xub fikir soxit və gujlt, cy gufdirə_volsdənbugə şohirə ə u gofhorəvoz?

Kavkaz.

Kavkaz ə pojnəj mə. Təhno ə hyndyri
Poisdəm ə sər vərfo ə qıroq ən dohor;
Symyrquş, varafdə əzu durə tıkdıri,
Los ədəj par zərə ə mərəvoz borobor.
Əz İnço ədəm dirə cyşməj ən sajlhorə
Əvəli hərəkət səhmə ucurumhorə.

İnço bulutho sokit əz pojnəj mə rafdə;
Əz hərəşu, burmə, şəxşəxəho səs soxdə;
Ə zir işu birəhnəjə bəş-dooqho kələ;
Unço zəfru ləqərə çəhfər,¹ xyşgə kulə,
Ommo unço dorho, savza ciməngəhiho,
Ə çə çyv zərə quşho, çəsdə govkyhihp.

Unçojgə Insonhoş lula gyrdət ə doqho,
Gusbəndhoş varafdə ə ələfly gunəl,
Cuponiş furamorə ə şorə dərəi,
Ə oxməj Aragva², sojəlyjə qıroqho,
Hənljə həsəlyş ə təngə pəhny birəni
Ə çə Terek vozi soxdə ə şor qızqınlı;

Cyn çovonə vəhşi, vozi soxdə, voj zərə,
Dirə gə xurəkə əz qəfəsəj ohuni,
Zərə xyşdəre ə lov ə bixəjr dyşməni
Ə glsnəjə şarəvoz kəməndə lisirə...
Fəjdəsyzl urə nisd nə xurək, nə xyromiş;
Lələ sutunho lap səxd soxdət urə slqmış.

PYRSYŞHO:

1. Əz tovun ki nyvysdı şöhir i stixə?

¹ Çəhfər—mox (jə çirə savza, ə sər sənqələuqho və qobuq dorho vərəmorəniho).

² Aragva—num nikərə, komiki ə nikərəj Terek darafdəniho.

I. A. K R I L O V

(1768—1844)

Ivan Andrejevič Krilov hásyl omori ə mijonəjə kiflət dvorjani. Krilovihorə xorihosu nə bu. Bəbəju, qulluq ofitserlə hişdə vəgyrd çigəj ən jə cyklə cinovnikə. Bəbəju myrdə bəqdə kiflət Kriloviho lap kosibi kəşl. Əz 10 saləi hymyr xyşdə bļjovho basniho nyvysdəgor məçbur bisdo əri dulanmış blrə ə dəsdı koqozhorə nyvysdə kucurmış soxdəlrəvoz. Ə 15 saləl u dəbu ə qulluq ə şəhər Peterburg (imuhoj Leningrad). Ə şko-

lə xundəirə Krilov hic vəxd nə diri. Syfdəl nyvysdəlrə (komedijərə) Krilov nyvysdəbu ə 15 saləl hymyr xyşdə.

Ə nyvysdəlhoj ən çovonə vəxd xyşdə Krilov ryxşənd soxdənbu ə çəhlmljət dvorjani.

Krilov, həmcyn əmbərə yzğə nyvysdəgorhojgəj ən u vəxdə xuno, ofdorəbu ə pənçəj politsijəciho. Ə u xotur jə qədər vəxd dəs vəgyrd əz kor nyvysdəl.

Ə 1806 sal Krilov məhlymly bisdo cyn basniho nyvysdəgor. Ə basnihoj xyşdərəvoz u burbundənbu kəmsygihoj odomihorə və həjəhoşurə: cymtənglrə, mihənəffirə, kəkəburirə, durgunlrə, nəlojiql və yzğəhojgərə. I korhorə ə basniho u burbundənbu illohkl ə uxşəş həjvonho: gyrgho, tylkiho, səgho və yzg.

Krilov nyvysdi əz 200 basni zəvərtəş. Əmbartəkl ən uho məhlymlyni ə həmməj dynjoh.

Çurçurak və muçinə.

(Basnjə.)

Ojənətly Çurçuraklə,
Bitəv həminon ovoz dorə,
Dyrısd hylomə nə dirə
Zimısdı omori rasirə.
Sokit bısdorut zimlıho,
Nısdıt dljə u şorə ruzho.
Həzır bu stol və xunələ,
Gıroşdut həmmə: zimısdı,
Gısnəjə vəxd nəznık bısdı,
Çurçuraklə ovoz nə do:
Ə əqyl ən ki mərov i !
Əz bədə dərd bıtrə səron,
Əki muçinə soxd omon:
— „Xəhər mə! məhil mərə bıcorə
Ty sox əri mə jə corə:
Tə vəxd vasal omorə,
Xorun, gərm vərovun mərəl“
— „Dısd, mərə həçois hişdəj:
Bəgər həminon kor nə soxdəj?“
Pyrısl əz u muçinə.
„Moçol kor-bor bu bəgər?
Ə sər nərme çihlıho,
Hər ruz vozi və məhəniho,
Həci, sərə giç soxdənbu“.
— O-ho həcuni.....“
„Mə həmmişə
Məhəniho xundəm“.
— „Hə məhəniho xundəj? Xub kori:
İzmu bura cək zə vəçəhl“

PYRSYŞHO:

1. Çurçuraklə bitəv həminon cy soxdənbu?
2. Cy vəxd omo u əki muçinə? Cy gufdi?
3. Cy çohov do urə muçinə?
4. Jəkişmu ə çigə] çurçuraklə və jəkiğəşmu ə çigə] muçinə i basnjərə xunit.

MIRZƏ ƏLİ ƏKBƏR SABİR

(1862—1911)

Mirzə Əli Əkbər Sabir həsyl omori ə 1862 sal ə şəhər Şamaxı ə kiflät ən jə xyrdə alyşvəryşci. Ə 12 saləl u darafdl ə şkoləjən odlyjə şöhr Seld Azim Şirvani və biri həzilə təlmid ju.

Əri xundə və stixho nyvysdə Sabirə ambərə həvəs bu.

Jə kəm xundə bəqdə bəbəşu urə diljə ə şkolə rafdə nə hişdəbu. Bəbəşu urə ə tuku ovurdə voisdənbu jurə ə ju kuməki soxu ə alyşvəryş.

U, ə bəbəj xyşdə qəhr soxdə, ə Iron əri xundə rafdəbu. Ommo bəbəşu myrdəi gyre nuboş xyşdəre tomom nə soxdə, ə Şamaxı vogaşdəsu. Ə i vəxd zindəguni Sabir ambar gurun giroşdənbu. Kiflät ju kələ, ommo gəlir ju lap kəm bu.

Əz 1906 sal sər gyrd qofus zərə omorəl çurnal „Molla Nəsrəddin“. Sabir stixhoj xyşdəre fyrso ə i çurnal. Stixhoj Sabir əri ən i bəzəklyjə çurnal lap gyrdənbu Unə-gyre həmmə stixhoj Sabir ə i çurnal dofus zərə omorənbyryt.

Sabirə həmmə şinoxdənbu.

Sabir, ju dirə korhorə pəhəny nə soxdə, hər cirə hisdihorə xuno burbundənbu. Xonhorə, mollahorə, sejidhorə, burçujhorə, qucihorə, kulakhorə, zulmhoj padşohə bəzək

soxda və əlcəqə hədəthorəvoz, ovomirəvoz, fanatizməvoz, savadsyzirəvoz çəng «bərdənbu. Stixoj ən u ərl klass ekspluatatsija soxdəgorho kələ zərə bu. Əz u tovun, bəgho, hoşirho və din-məsəbcihə Sabirə inçimış soxda, əlcəq soxdənbyryt; hətto voisdənbu işurə kyşyt jurə. Əz I tovun Sabir ə Boku vırtıxd omo və ə şkoləj Balaxani ə vəzifəj vomuxdəgori kor soxd.

Sabir ə 1911 sal əz şyšlygho əzarly birə myrd. Stixoj ən u dofus zərə omorət ə ambərə knlgho.

Sər ə bəlo dərrijə fəhlə.

Cy suxulmiş birəj ə hərə, sər ə bəlo dərrijə fəhlə!
 Ə cy xəjoləvoz birəj həci ci talab soxdəgor fəhlə!
 Ə ty gof nə soxda sərsoq, ty rəhə vir soxdəj birəj çəşmiş
 Ə qopus nə poisdə doqundəni xyşdəre rujə zoliş,
 Sija fəhlə birə hisdi ə bəg, ə xoq ty birəni qəriş,
 Bəgəm ə imu nəse dirə inqədər kələjəti fəhlə?
 Cy horoj həşir dəşəndəj, əz xyşdəş ty nəs birə mənədə?
 Ədəb soxda məmzyl xyşdəre şinoxdə ty nəse poisdə?
 Hələ əz kyhnə paltarhoj tyş bilcor birə, nəs birə şər-
 mənədə,

Vənorəj ə sər ty kələ mutolə¹, omorəj inço fəhlə.
 Həci bu əvəlho hədət: ə bəg minət misoxd kosib,
 Oqoho, kələhorə dirəngə ə poj məxyşd kosib,
 Dy qədi birə ədəbly ə bəgho sər mizə kosib,
 Bu bofolyə² kosib, bu həmitgə həjolyə fəhlə.
 Hykymho bytyn carusdi, zomunə imuhəj dəgiş biri,
 Tirjoxlyə pojhoş izmu ədət talab soxda boroboril
 Ə I dəvr xuş mlgirorumi zindəgunimu hoj-hoj,
 Ujoq biri xisirə çəhmət, cym vokurdi torikə fəhləl
 Əgər xudorə moisdgənər, tyrəş misoxd həci qobul,
 Imurə dorihorə xuno hələət ki, tyrəş mido mol—pul,
 Əz loiqi ty utalmış boş bugə, məboş həci nəməhlym,
 Ə xyşgə dəsevoz ərl ty guzət məsox əqylə, fəhləl
 Qələt soxda məsox jə dəstgəş I buşə xəjolə fəhləl
 Vəxiz, vir boş, ə çəhəndəfn bura, dyl mə moqubun birə
 fəhləl

PYRSYŞ:

1. Cy gufdirə voisdənbu şohlirə ə I stixəvoz?

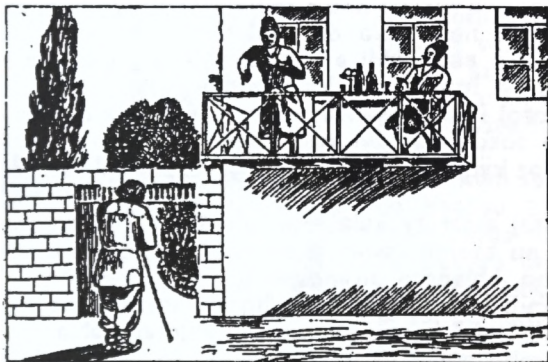
¹ Mutol—kələ pəpax əz pust.

² Bofoly—qonəçəqly.

Əkinçi və xon.

Omorum dəs buş ə qopuj ty kumək xosdənym.
Jə kosibə qul tynym mə pucəcl sərsonym,
Azərlyjə şykəsdym, gərdən qır, xyrdə dylım.
Bijo sox ə i dərd mə dərmu, əri ty qurbu
I bihəqə myzdyr, I həjvon ərl ty qurbu.

*
Çəsd stjə vorvori, coltukə, bəsdurə puc soxd.
I fiktr, I zillət cənd salı İmure qəd soxd:
Nə rixd voruş, suxdut təxylhoş, həmmə puc bəsdə,
Jəklş ə dəs nə omə xon, mə ərl ty qurbu
Nə ərzy, nə coltuk, nə bəsdə, əri ty qurbu.

*
Vosdo təgərg, oğ xon, həmmə dəvlət mərə əz dəs,
Dy salı dəşənd İmure cəgyrgə ə I səs,
Bihorum ə i çirə dulanmişrəvoz əz kəs,
Lyhyf mə por ə çigəj qərd rafd, ərl ty qurbu
I sər bəlojə çun mə hər boğ ərl ty qurbu.

*
Dijə əzl zıjədtə mibumlihic cəhd soxdə?
Hər sal ə həng mar qobuq dorə dənliş fəm soxdə,
Ə sər xyşgə xori mundəm, tən bərləfnə, gisnə,
Cərxl-fələgiş ə İmu xəndysd, ərl ty qurbu
Sabur mə rafdi, dyl məş xun pur, ərl ty qurbu.

Rəhm sox: zən və həil ə xunə ə nolə mundət,
Əz gisnəi rafdi rəngə işu, xyşgi voşəndət,
Ə imu i çirə mysybətho biri qismət,
Hər cytar bu rəhm bər ə imu ərl ty qurbu
Rəhm sox, vəxd ən insofi, xon, mə əri ty qurbu.

Ə xunə nə mundi ərzy, gəndyrn əri xurdə,
Rəhm sox imisəl nalogə əz imu vəgyrdə,
Vəssi imurə dirnoq zərəi taraşə dynjoh,
Ə dəxmə dəho pənç sər gisnə çun ərl ty qurbu,
Ə guşd—ryqən həsrətim, bovor sox' ərl ty qurbu.

PYRSYŞHO:

1. Əkinci ə xon əz cy tovun minət soxdə?
2. Xon əz əkincihə cy xosdənsu?
3. Əkinci xosdəihəj xonə dorə danusdənbumi?
4. Təxyihə, bisdu və lyhyf əkincirə cy birəbu?

N. A. N E K R A S O V

(1821—1877)

Nikolaj Aleksejevič Nekrasov kələ şohr urusi zihlsdi ə u vəxd, kəjki kəntciho ə buxovlyjə İxdijori ən mylkədorho dəbyrytho. U ə cym xyşdərəvoz dırəbu cytar giroşdgə, həci gufdırənytho „azad soxdəl“ kəntciho.

Həllə salhoj ən u giroşdut ə imenjə¹ bəəşu, ə dihləj Gəşnjovo ə qiroq nikərəj Volga.

Kəm nə giroşdəbyryt əz pyşoj cymhoj ən u surəthoj ən zulm soxdəl mylkədorho ə kəntciho, və ə qərlş ən uho bəəşuş. Nekrasov əloqoly birənbu ə kəntciho və həlləhoj ən uhorəvoz və ambarə stixiho nyvysdəbu əz tovun təlhə zindəguni ən uho. Əz uhoş bəqəjr,

əz tovun surəthoj ə dlvəh giroşdənyrytho dəgışihoş u xubə racə nlgunlyjə stixho nyvysdənbu. Jəkl əz uho, „Savzə səs“ hisdiho numju kucurmiş soxdə omori ə zuhun tati.

Ə jə cənd stixhoj xyşdə Nekrasov lap ocuq soxdə burbundəni bədə sifət ən kulakəş və cytar, ə cy çirə bişətlirhorəvöz, u hoşir birənlgə.

Nyvysdə cihoj ən Nekrasovə ambar dusd doşdənyryt əri həqiqətə xilosi kəntciho çərg soxdəgorho. Stixhoj ən urə ə təhər məhəni xundənyryt kəntciho, studentho, revolyutsionerho ə novoxd nyşdəgorho və ə katorgə fyrsorə omorəgorho.

¹ İmenjə—əmlək.

Vladimir İlicə əmbar xoş omorənbu əz nyvysdə cihoj
Nekrasov. U ə Sibir birə vəxd mino kntghoj Puşkin
və Nekrasovə ə sər stollə, ə jon krovat xyşdə, və şəvhə
ə dəğəşdəki duborəş, səborəş hə muxund uhorə.

Savzə səs.

Gəşdə gungum zərənı səs,
Səs ən vasal və savzə səs.
Kulok bİrdən suvor birə,
Vozi soxdəni giroşdə.
Qlyzyləqəçə çumundəni,
Tuzhoj gylhorə lov soxdəni
Cyn bulutho: həmmə savzi,
Əviriş, oviş, zimlihoş.
Gəşdə gungum zərənı səs,
Səs ən vasal və savzə səs.
Cyn şır, qətuq sipi birə,
Jovoş-jovoş səslə soxdə,
Bəhli boqho təm poisdə,
Dorhoj vİşəj sənovbəri,
Gərmi cyşməmə vəcərə,
Səs lov soxdət şori-şori.
Ə jon işu, nug savz birə
Ə vəlgi nug dəpicirə,
Picl-picl soxdə-soxdə
Xundənyt taza məhəni—
Sypənçə dori sərfuni,¹
Və siprə dor berjozəiş
Ə bənd savzə mujhorəvoz.
Səs soxdəni xyrdə qəmiş,
Səs soxdəni səs ən kljonış².
Soxdənyt səs taza təhər,
Taza təhər, vasal təhər.

¹ Sərfundor—İlpa.

² Kljon—num dorə.

PYRSYŞHO:

1. Cy vaxd ən salə burəundə şohir ə l stix xyşdərevoz?
2. Fikir soxt gult cyigə u şohir gufdirəniho „savzə“ və „gəşdə gumgum zərəniho“ səs və ərl cy səbəb u həcu xumunə dorəni vasalə?
3. Cy gufdirə u əz tovunəj kulok və ə kirəvoz xumunə soxdə? əz tovunəj dərho? boqho?
4. „Cyn şir qətuq sipi birət“... cül məhənoj ən l gofho?

E M I — S J A O

(Həsyl omori ə 1899 s.)

Emi-Sjao hisdi şohir kitai, kommunist, i səhət zihisdə-
ni ə SSSR. Emi-Sjao—kuk vomuxdəgor xəlqi kitaini.

Nənuj-nənəm şanxai.

(Xundəni xəhərlə.)

Nənuj, nənəm, nənuj,
Oj cyklə birorlə!
Ty nənuj,
 məğlris,
Cymə bəsd,
 Zutə xis,
Çon cyklə birorlə!
Ty bərəki gisnə,
Dədəj mydy nənə,
Zir ty nəm bərəkiş
Mə msoxum dəgiş.
Nənuj, nənəm, nənuj,
Oj cyklə birorlə!

—

Asmu hələm toriki,
Vəxdış lap nəzniki,
Çon cyklə birorlə!
Ə kor mijo burov dədəj,
Məş həmcyn ədəm rafdə,
Cytar şənym tyrə təhno,
Ədomsyz ə şəd xunə?

Tyrə bəsdogə gisnə,
 Kəm-kəs nıdy nənə,
 Zir ty nəm bərkətiş—
 dəgliş nısoxu jəkış!
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Oj cyklə bərorlə!
 Dəslərə, di ə mə,
 Dəniş hərl ə mə,
 Oj cyklə bərorlə!
 Dədəj mərə nəs hişdə
 Tyrə bərym ə dəs mə,
 Cynki tyrə vəgyrdə,
 Mə nıdanum gərdundə,
 Məngənym mizənym,
 Oluvotsyzym gufdirəl..
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Çon cyklə bərorlə!
 Boçəh ən kılığə,
 Uzun ədəj omorə.

Gıjgə hıjvon vişəl
 Əz dur ədəj voj zərə.

Ty hic mātars, çun mē,
 Oj, cyklē birorlā! ¹
 U sēs gudok imuni
 Ə guş ədāj darafdā.
 Dədəj — „zuboş“ — gufdirə:
 Həmäl nijov dir birə.
 Zu səbah ə zavod,
 Həmäl nijov dir birə.
 Misoxu iştirof:
 Əri pənç minutlā
 Cənd sentho¹ vəgyrdā!
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Oj cyklē birorlā!
 Ty nənuj, məğiris,
 Cymə bəsd, zutə xis,
 Çon cyklē birorlā!
 Ə çə bynym tyrə mē?
 Ə jon moşin, ə inço.
 Moşin kl. sēs soxdə,
 Birorlā cym nəs bəsdə.
 Xisirə, xisirə gərəkil
 Oh, birorlā hərəj soxdə,
 Əz gırjə para birə,
 Əz moşinho tuz çəsdə
 Ə ləhəju darafdā.
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Oj cyklē birorlā!
 Dədəjə citi bəfdəni,
 Mərə pəmbə kufdəni,
 Çon cyklē birorlā!
 Ini tyrə gisnəi,
 Vəxd nisd əri xorundə,
 Zir ty həmmə tarini,
 Vəxd nisd əri xyşg soxdə.
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Birorlərə çumunum!
 Həri, məğiris... A—u!
 Dədəjlş məğiris mugu.
 Voisdənbu xəndym,

¹ Sent - pul ən Amerika.

Xəndysdə mə nidənym,
 Dəh məhəj izmu' ty,
 Sal məş ə nyh darafdə,
 Ə guçəvoz ə kor vəgyrdət—
 Xub ki buj mə kələ bu...
 Ənçəq lap cətin birə
 Soq duvəzdəh səhətho
 Hər ruz kor soxdəl
 Ə smen¹ şəvi çofoi,
 Xov bərdə, xov bərdə,
 Pərdəj cymho səxd birə,
 Xov bərdə, xov bərdə...
 Birdən birəhm zərə,
 Ustdəjə zən əz qutinə,
 Tovləj cymhoj mərə bərdə.
 Və cymho ci nəş dlrənyt,
 Moşinho boçəh zərənyt,
 Qəjšoşu sas soxdənyt,
 Mişinho, qolinho...
 Fəqlr xəhər ty Mi-nju
 Nisd əlsdo ju xovəly
 Ə jə qəjš voxurdəl
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Cyklələ, gyzəllə...
 Ty nidəni kələ birə
 Məş kl, nimunum zindəl
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Oj cyklə brrorlə!
 Cytar soxlm, cytar zihim,
 Gu, cytar kələ boşim?
 ... Ty əz hiciş mətərs,
 Çon cyklə brrorlə!
 Gufdlrənyt unço,
 Ə əxir hylom, ə dur,
 Ə provinsijə² Tszjanst,
 Zihisənyt Sovəthol
 Kosibhorə mylk dorənyt,
 Hoşirhorə piş soxdənyt.

¹ Smen—ə fabrik-zavod dəsde dəğişi ən təbləho. *

² Provinsijə—Ə səhzi viləjətho, hər bəxş məmliəkət xysdəre „provinsija“ gufdlrənyt.

Şinovusdäm hällho
 Näs kəşirənyt həzijət,
 Unço ə jon dəzgoħho.
 Ə şkoləho rafdənyt,
 Ə hovoi xundənyt.
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Näs xisirə ki, ty hyçət!
 Murajm İmu ə Tszjansi,
 Murajm ə' dədəjəvoz.
 Ə Sovetho, ə Tszjansi
 Hər kuk hisdi syroi.
 Ty gisnə birəki,
 Dədəj nənə mydy,
 Zir ty nəm birəki,
 Məllə xyşg misoxum.
 Unço kələ miboşi,
 Gyzəl, əqylmənd!
 Unço əriməş mibəu
 Hovo lap xuşbəxd!
 Nənuj, nənəm, nənuj,
 Oj cyklə birorlə!
 Ty nənuj, məgiris
 Cymə bəsd, zutə xis,
 Çon cyklə birorlə!

PYRSYŞHO:

1. Əri cy tovunə fəhləjə zən kitai bərdənti cyklə həllərə ə xyş-dərəvoz ə fabrik?
2. Ə cy hol ofdərə, ə fabrik dirövundə omorəniho, həllə? Xunit u çigərə.
3. Xunit jə bojgəş u çigəj ən stixə, ə komiņço burbundə omorəni hol, ə fabrik kor soxdəi ən nyh salə duxdərle.
4. Cyi corəj əz miħtoçl və honijəti xilos birəl ən proletariat kitai?
5. Ənçəq jə təhno ə Kitaj zihisdənytmi həllə u çirə şohir kitai, Emi-Sjao burbundihorə xuno? Cy nyvysdəlhojgə xundəjt işmu, ə komi çigə gof soxdənyt əz tovunəj gurunə zəhmət ən həllə ə ulkəhoj kapitalisti?
6. Təhno ənçəq məjl fəhləhoj kitairə qəl-xənd gyrdəmi şohir Emi-Sjao ə i stix xyşdərəvoz?

Gədələj Kişi.

Gədələj Kişi
Vəgyrd nəxuşi,
Ruj juş vamaşi
Ə həlov xisi.
Ruziş hə dəgəşd
Ə kuca nə gəşd.
Cənd ruz fəqirə,
Nə bəsdə corə.
Səxd birə bəqdə
Ə xəjöl gədə
Bisdorut həmməş:
Kiflət ən xunəş,
Həvirhoj Kişiş,
Ojulum və qunşış,
Həmlə zən həmləş,
Və xolu xoləş.

Xoləj Zulpoşu
Mugu əz işu:

Hic məğrışt,
Nəhoq mətərsit.
Hələm həlli,
Xovi xəjöll,

Qəllifo dıri
Zəbu tərsiri.
Bijovgə zutə,
Zənlej Hinato,
Tərsəş məgyry,
Nəhsəş mygyry,
Ərəqlə mijov,
Xub mibu murov.

Xolu Muxoil
Nəbisdo qoll.
Mugu:—tərs-vəgi
Inço gərəki,
Əri nəkyki
Ə həng pinəki.
I bala molih
Vəcəj kur-tolih,
Ofdori mundə,
Ə təhər myrdə.
I çirə korə,
Səxdə azarə
Pitik nə birə,
Nis birə corə,
Əri hər azar,
Rəbi İlazar
Soxdəni corə
Hic nə omorə.
Burajt.zutətə,
Ə çoj nə rafdə,
Dit həqləjürəş
Gujit ovhələş.
Həjkəl misoxu
Ə oq mlduxu,
Şidim miviryxy
Jə sər tə Nyxy.
Tə ruz cor şobot,
Mibu jə bobot,
Tə ruz orinə.
Həng əvəlinə.

Lələj Ovşolum —
Şyvər Məşolum

Mugu:—xələf mə,
Guş vənlt ə məl
U mərdymazar
Rəbl İlazar,
Vokurdi bazar
Əri bəd nazar.
İ hərəcyş birl,
Əz tərs oməri
Əz tobut myrdə
Ofdi İ dərde.
Qjovrə vəkəndə,
Gərəkl zutə.
Səbəhlə zurl,
Əz zu səhəri,
Səs sox şomoşa,
Nərov ə vışə,
Burov vəkəny,
Sər hərəzo biny,
Qjovrəj Bilhorə,
U məh myrdhorə.
Hə əz u ruzl
İ həil pəsi,
Ə sər poj myrdi
Guşd ruj juş rixdi.
Voşəndi hoqu,
Mundl əsduqu,
Rujuş dəglşi
Səs juş jəvoşi.

Təlmid şkolə,
Şinrl ovhoiə,
Mugu əz lələ
Və xolu xolə—
—Gofhoşmu həmmə
Darafd ə guş mə,
İzmu guş vənlt
Gof mərə şinlt,
Soxdəgor corə,
Lap xubl korə,
Misoxu zutə
Ərtləj xyşdə.

Zljodi mundgə
Əri kəsiggə.
Tərs vəgijə zən,
Nə soxu çozən,
Əri şidimhoj
Carısdə cymhoj,
Ən duxdər xyşdə,
Nəsdəho gəşdə!?
Danugə rəbi,
Corəj təbiəli,
Misoxu jozi,
Əri monquzi
Gədələj xyşdə,
Danu xub nyşdə.
Nadan məboşit
Ə gof dənişit,
Bijorit duxdir
Nəbu soxlt dir.

R. Ruvinov.

PYRSYŞHO:

1. Ki dəhişdəbu zəhmətkeşhorə ə i çirə toriki, komiki bərbundə omorəniho ə i stixi, və ə cy təhərhorəvoz dəhişdənbəryt işurə ə toriki?

2. Ki xilos soxdə zəhmətkeşhorə əz pənçəj dyşməni klassi və vədirovund işurə əz toriki ə yşyqi?

Tapşyryç:

1. Xunt i stixə ə xunə əri bəbə-dədəjhoşmu və bihilit işurə ixdilət soxdə ərişmu əz əzini vəqifihə, komihok i giroşdət ə pyşoj cymhoşu ə kyhnə dəvr və borobor soxlt u vəxdi hol zəhmətkeşhorə ə imuhoinə gylşonlyjə, kulturijə zindəguni zəhmətkeşə moxluqəvoz.

I. A. G O N C A R O V

(1812—1891)

Ivan Aleksandrovič Goncarov həsil ömori və kələ biri ə şəhər Simbirsk. Bəvəj ən u bu kələ alyşvəryşci, təxyj furux. Ommo ə u nə dənişirə xunəj bəvə-dədəju ə xunəl mylkədorho uxşəş zərənbu „Xunəjmu,—nyvysdənbu Goncarov ə jor ovurdihoy xyşdə,—bu, cytar gufdirənihorə xuno, jə pura çom. Kələ məhələ, lap dy məhələiş, ə ambərə xunəhorəvoz: çigə həsbho, govduho, damaltihoy, homborho, kərgəlyho və homum. Imurə hisdyt həsbho, govho, kəciho, gusbəndho, kərgəho və urdəgho.

Əxirki, jə kələ İmenijə, jə dih“

Ə „Oblomov“ num hisdihoy İxdilot xyşdə, Goncarov burbundəni təmbəli bikor zihlədəi mylkədorhorə, ə həzyri xurdə xutə birətho, əz çofoj qulhoy xyşdə. „Xov Oblomov“ hisdi jə bəxş ən I İxdilot.

Ə Oblomovhorəvoz borobor Goncarov ə u İxdilot xyşdə, yzğə mylkədorhojğərəş burbundi, komihoki ə kələ calaşmişirəvoz myxşyl birəbyryt ə kor təsərifot xyşdəərə ə rəhbərdəl, pul xyşdəərə dəşəndənbryryt əri fabrik, zavod vokurdəi. Məjlgir ən I pəsini çirə mylkədorho—məhdonciho bu xyşdəni Goncaroviş. Zindəguni ən uhorə nyvysdə burbundəki, Goncarov, həmin hə ə u vəxd, nə burbundi zindəguni ən zəhmətkəşhorə, zəhmət komihorə ki, xurdənbryryt səhişhoy ən u fabrikho-zavodho.

Xov Oblomov.

I.

İlja İlic xəbər bisdo səvəhmundə ə qəriş cyklə lyhyfydyşəgləj xyşdə. U ənçəq hofd salə bu. U lap şor, və xyromi. Cy racə, qirmizinə pura həlləl ul! Qutinəhoju həci aim-bulul hisdi ki, bəhzi nədinçə həll, əri həziş qutinəhorə puf dorə həcu bulul soxdə nıdanu.

Nənəci ədəj xəbər birəl jura guzət soxdə. U sər gyrdəni əri çurubləhojura vokurda: həll nəşə hişdə, şuluqj soxdə ədəj pojhorə vəçohunda. Nənəci gyrdəni jurə, və hərdyşu şəqəqə zərə xəndysdənyt.

Əxir nənəci vəxyzundəni jurə ə poj, şuşdəni dəs-ruj jurə, şunə zərəni sərlejura və ovurdəni ə jon dədəj.

Dədəşu, səxd qəl girədə sinəsov birə, moc soxd jurə, bəqdə fəm soxd sər-sty jurə ə təşnə-tamaruzə, qəjqulyjə cymhoj xyşdərəvoz, pyrsi cymləhoju liha nisdigə, dord dorənljə çlgəju hisdigə, pyrsi əz nənəci rəhət xisirəbugə şovu nə bugə nəh, xəbər nə birəbumi əz xov, dinç bumi xovju, ataş ci nə vobumi ə həll. Bəqdə gyrd əz dəsju, bərd ə pyşo ljfkon.

Unço, ə sər suqrazani poisdə və ə jə dəsəvoz jurə qəl gyrdə, dədəj gufdirənbu jəki-jəki əri ən u gofhoj numaz səbəhirə.

Həll ə cəşmişirəvoz gufdirənbu u gofhorə, cym xyşdərə ruja pənçərə dorə. Əz komiñçokl omorənbu ə qəriş vitoq sərini və racə buj ən gylho.

— İmu, dədəj, İmburuz murəjm əri gəşdə? — birdən pyrsirənbu u, gofhoj numazə burra.

— Murəjm, çunləj mə, — təhədi təhədi gufdirənbu dədəj, cymhorə əz ikon nə vəgyrdə və təhədi soxdənbu əri gufdirə varasdə əxiri gofhoj ən numazə.

Bəqdə rafdyt ə jon bəbə, bəqdə əri coj hənçirə. Ə jon stol, ə sər komiki coj hənçirənytho lljuşə dlə xunəşu zihisdənbuho qədərsyz plərə zən, həşdod salə xolərə komiki, hərə moçol nə dorə, qəhr soxdənbu ə sər qərəvoş xyşdə. Qərəvoş əz piri sər xyşdəre çumundə-çumundə, həzyr poisdəbu ə pəsəj kyrst xolə əri qulluq jurə vərovundə.

Sər gyrdə omorənbu lljuşərə ə bulkiho, suxariho və qəjməqhorəvoz xorundəl.

Bəqdə dədəj, gənə timor soxdə jurə, hərzo soxdənbu əri gəşdə ə boq, ə həjot, ə mərəç, səxd qədəqə zərə ə nə-nəci həllə tək-təhno nəhily gufdirə, əki həsəho, səgho və ən kəci hərzo nə soxu gufdirə, əz xunə dur və illohki ə həndəq, cynki u lap tərsə çigəl, komiki bədə num qəzonmiş soxdəbu əri xyşdə.

Jəbo əz unço jə səg ofdəbyryt. U səgə quduz xundəbyryt ənçəq əz u tovunə ki, ə sər ən u ə təvərtho, bylyng-horəvoz rafdəki u vitrixd əz xəlq və ə cyçoigə, ə pəsəj doq rafdə vitrisdo əz pyşoj cym; ə u həndəq bərdə şəndəbyryt myrdə həjvonhorə. Xəlq norəbu əri xyşdə ki, unço qəcəqhoş, gyrgəho və yzge cihogəş dəryt gufdirə, ommo u çirə cihə ə unço və hıc ə dynjohtış nə bu.

II.

Tə i, əri muqojəti, qədəqə zərəlhoj dədəj varasdə həil nə dənişt. U əz zərəvoz ə həjoti.

Urə lap voisdənt vodovu varov ə sər ən ə corkinoj xunə qəd birə dululu birliho bolxun, əri əz unço fəm soxdə dənişirə nikərəre. Ommo bolxun lap qədimijə bolxuni, ə guçi guçi poisdı, və əz sər ən u itdijor dorənyt əri gəşdə ənçəq qulluqçihorə, oqoho ki, nəse gəşdənyt əz sər ən u.

U ə guş nəse gyrdənbu qədəqən soxdəlhoj dədəjə və həzyr birəbu əri rafdə ə taraf ən u, jurə ə təməh vəngədəbyrytho, sylməhoj bolxun, ommo ə stroj xunə vədiromo nənəci hər cytar bisdo gyrd jurə.

U vitrixd əz dəs ən u rujə symərdu: ə dyl ju dobu əz unço varov, əz tikə sylmə. Dyrysd omorə nirsasi nənəci ə jon symərdu, əlysti mijosd təhədi soxdə əri vacarundə fikir jurə, əri varafdə ə çigə kovtərtho, əri darafdə ə mol-qərə dəblirənlho həjot, ə həndəq.

— Ox, xudoj mə, i cy çymçyməkə həllil Dinç mlnyšī ty jə bo, oqo? Həjbil—gufdirənbu nənəcl.

Ommo həmmişə həil həcu nədinç nləisdo. Bəhzi vəxd u, bīrdən, dinç mləisdo, mynyşd ə jon nənəci və ə hər ci midənışl lap ə tiqqətəvoz. Əqyl həlli ən u ə xəjəl ən hər. ə corkinoju giroşdənbyrytho, korho bīrənbu. U, ə pyşoj cym ju giroşdənbyrytho, korho lap səxd darafdənbyryt ə bəln ju, ə dorun dyl ju, bəqdə kələ bīrə vəromorəny^t ə jurəvoz əjəki.

Gyzələ hovo j səbəhmundəi; əvir sərini, cyşmə hələm hyndyr nə varafdi. Əz xunə, əz dorho, əz çigə kovtarho, əz bolxun—əz həmmə çigəho vidovusdət ə durho durazə sojəho. Ə boq və ə həjot bəhəm bīrət sərīnə kynçho—çigəho, həvəs dorənytho əri fikirho-xəjəlho soxdə və xīslrə. Ənçəq ə u duriho, zlmīho, gujgə, ataşə xuno ədət suxdə, və nikərəş, ə zir rigazhoj cyşmə, həcl ədənbu yşyq və tov-tov dorə unçoş kl, cym odomirə dərd dorənbu. Əri cyi, nənəci, inçə həcl toriki, ommo unço yşyqi, bəqdə mību yşyq?— mīpyrsi həil.

— U, bəbəj mə, əz u tovunəl kl, cyşmə ə pyşorəhi mənq vədiromorəkl, nəşə dirə urə, qəhri bīrə, oqu vəcīrəni mundə sifət ju. Bəqdə, həttə əz duri urə dirə, əlysti yşyqlı bīrəni sifət ju. Həjl ə fikir domundə hə ədəj dənışirə ə ojlənmə: dirənl u cytar Antip əri ov rafdəkl, əz xoriş, ə jurəvoz jə Antipigəş rafdənlgə, kələi ju cən dəhvəjnə j sofə Antip. Coləkiş cən jə xunə bu, sojə j həsb dəpucund ə zir xyşdə bītəv mərəçluqə. Sojə dy lyng vəci əz mərəçluq, bīrdən rafd rasi ə u gil dohori, ommo Antip, hələm dyrysd, əz həjotiş nə vadarafdəbu. Həiliş jə dy ləng vəci, jə ləngigəş vəcigə, juş murov madarov ə u gil dohori. Urə voisdənbu burov ə jon dohor, fəm soxu vyny cy bīsdogə həsbə. U sər gyrd əri dorə xyşdərə ə taraf qopu, ommo əz pənçərə bīrdən səs dədəj omo:

— Nənəci, nəşə dirə ty, həil ə zir cyşmə polsdi kil! bər urə ə sərini, nə bugə cyşmə mīsuxunu sər jurə, bəqdə kəjfsyz bīrə əz ciş muburu ə i təhərəvoz u ə həndəqiş mufurov kil

— Əj, nədinç—gufdi nənəci ə jovoşə səsəvoz, bərdə-bərdə urə əri nuşundə ə zir pilokon.

III.

Nibu gufdirə ki, səvəhho vədi-hovol giroşdənbyryt ə xunəj Oblomovho. Səs, ə kuxnl şomokufdə və həvyç vənçirənbyrytho kordəho tə qiroq dihiş şifirə omorənbu.

Xyşdəni kələ mərd Oblomoviş korsyz nəbu. U, bytyn səvəh ə pyşoj pənçərə nyşdə, cyrnəcaru soxdəni cy əhə-jot giroşdəniyə.

— Əj, İgnaşka, cy! u ty vərđəniho, oxmox?—pyrsirən-bu u əz məhələ giroşdənbuho odoml.

— Ədəm kordəhorə əri tiç soxdə vərđə ə çigə odoml-ho çohov dorənbu u, ə oqo nə dənşirə.

— Həri, vər, vər; xub tiç soxho! Bəqdə pojundəni giroşdəniho zənə:

— Əj, ə zən! Ə zən! ə cyço rafdəvirl ty?

— Ə hombər, oqo ərl şir,—çohov dorənbu zən.

— Xub, bura, bural—gufdi oqo, ommo muqojət boş, məruhun şirəhol Pəs ty, şarlatənə Zaxarkə ə cyço vodovusdə gənə həci?—horoj midəşənd u bəqdə:—Mə ə ty muburbunum vodov-vodovə-ol Mə ədəm dirə, i səjymyn bol ty vodovusdəniho. Vogərd, pəsəvo ə damaltil

Və Zaxarkə vogaşdəni rafdə gənə ərl xisirə ə damalti.

Govho əz nəxir mijovt, əz həmmə pyşotə, kələ mərd ə xəjəl mibu ov dyt gufdirə uhorə, səg ə pəsəj kərg vodovusdəirə myvyny, əz pənçərə, divun muburu əri ə hə-jot bitəhəri vəngəsdəgorho.

Zən jurəş hic myhlat nidsi əz kor xunə: sə səhət u məsləhət soxdəni ə Averka dərzirəvoz, cytar, əz fufajkəj ən şyvərju əri İljuşa pınçəklə vərovunugə. Xyşdəni ju ə melə-voz xət kaşirəni və dənşirəni ə dəs Averka, nə dyzdy əz mol. Bəqdə giroşdəni ə duxdərho kor soxdənytho vitoq, qədər norəni əri hər duxdər cənd gəz kruçovo mijo vofutgə uho ruzi. Bəqdə horoj mizə ə xyşdərəvoz Nastasija Ivanovnarə jə nə bugə Stepanlda Agapovnarə jə nə bugə jəkiğərə ərl gəşdə ə voq, uş ə gərəkiyə mətləbəvoz: ərl fəm soxdə dirə cytar pur birə rasirənytgə sləho, nə ofdorimi dihnə rasirə həzyr birəbuho; unço qələm soxdə-nini, unço burranini və gənə yzğə korhojgə.

Ommo əz həmmə pyşotə kələ dərdisər bu dərdisər xurək soxdəl. Əz tovunəj cy xurək və cənd çirəhojura soxdə gərəkiğə ərl imburuzinə, məsləhət misoxdut bitəv həm-

mə ə xunə dəbirəgorho gyrd birə. Tə pirə xoləş təkəlif soxdə mijomo ə u məslihət. Hər mərd məslihət mlno əri soxdə jə çirə xurək: jəkl sup, jəkl glnəj jə nə bugə şy-qəmbə, jəkl şomokufdə, jəkl qırmızlnə sous, jəklgə slpı.

Hər mərd təkəlif soxdə cı ə fikir vəgyrdə omorə, xub tiqqətlı məslihət sox-tə omorənbu, bəqdə jə qobul birənbu jə nəh, ə əxri gof xozəjkə gyre.

Hərə məçol nə dorə ə oşxona fyrsorə mlomo goh Nastasija Petrovnə, goh Stepanılda Ivanovnə, əri ə jor xurək soxdəgorho ovurdə cy zıjod soxu, cy kəm soxugə ə sər hər cı, əri bərdə şəkər, həsəl, şorob ərl xurəkho və ərl dənişirə ə dəs povar və danusdə tomom dəkyrdə omorət-gə ə xurəkho həmmə hərzo soxdə omorə ciho.

Dərdisər ən xurək bu cin syfdəl və bınalyjə dərdisər ə Oalomovkə. Cy çirə gusələho coq soxdə omorənburyt əri hər salınə mihidhol Cy coqə sojməjə kərgho kələ soxdə omorənburytl Gurgurho və vəcəho, ərl lap kələ mihidho və syhydoho, xorundə coq soxdə omorənburyt ə qərəbəcəvoz, qozhorə ə mysəmbə mygyrdyt. Cy xubə həsəlho, və kvasho duşundə mlomorut, və burçundə mlomorut ə Oalomovkəl

Ə i təharəvoz, duz tə pişnəvi həmmə ə sərədərđi, ə vodov-vodov dəbu.

Həil ki, ə həmmə ə hər kor dənişirə həmmərə fəm soxdənbu'ə, hic jə cirə və jə korəş əz cym şəndə bifikir nəşə hişdənbuho, əqylləj həlli xyşdərəvoz. U dirənbu, cytar, ə calaşmışı və mənfihətlyrəvoz girovundə omorə sər səbəh, pişnəvi və vəxd xurək pişnəvilirə xurdə omorə rasirənbu.

IV.

Ləhbət ataşirə xunol hovoş pişnəvi. Ə asmu hic jə tikələj əvriş vədi nisdi. Cyşmə ləs poısdı ə zəvərsər və ədəj suxundə savzəhorə. Əviriş poısd əz gəşdə və gujgə hə həcu dululu biri mundə nə çymysdə. Nə dorho, nə ov hic jə pərtovuşləş nəşə əz çlgə çymysdənyt. Sər dih və ən cula dəgyrdi kələ sokiti—gujgə həmmə myrdi varasdə. Zingly və tə dur rafdəni lov birə səs Inson ə qəriş ən i buşə əvir. Tə blsd soçin durı şinirə omorəni cytar par zərə səs soxdəniğə qərə-quş, və ə qəriş. slq vəromorə savzə kəniğə hə ədəj pyx zərə, həci midant ki, kinigə unço dəgəşdi, ə şirlnə xov dəri.

Ə qəriş xunaş bisdo mærgə sokiti. Omo fast vaxd əz xurək bəqdə xisirəi ən həmmə.

Həll dirəni ki, dədəjış, bəbəş, pira xoleş, jon nyşihøj ən xozəinhoş—həmmə lov birə rafdyt hər mærd ə kynç xyşdə əri dəgəşdə. Kirə kynçju nə bugə u ə symærdü, ə boq ə sərintə çigəj həjot mirafd əri xisirə. Bəhzi, əz gərmi holokot birə əz ambarə xurək gurun birə, ruj xyşdə, əz dəs mægəzho, ə jəjlucəvoz dəgyrdə, hə ə nyşdə çigə duraz mibisdo mixtsi. Boqbonci ə boq ə zir kulə midəgəşd, fəjtunci ə ovxur.

İlja llic sərə dəno ə qulho-qəravəşho dəbirlənytho vitəq: ə unço həmmə ləşhorə xuno duraz birəbyryt dəgəşdə ə sər xori, ən skamijkaħo və yzgə çigəhøjgə, həllhorə ə ixdişor işu hişdə. Həllho həmmə ə həjot ədət ə qəriş qum vozi soxdə. Səghoş duz darafdət pəhəny birə ə çigəhøj xyşdə, xubi ki, kəs ci vədi nəbu əri ə sər ju ravusdə.

Həll ki, hə ədənbu dənişirə fəm soxdə.

Ci xurdə bəqdə u gənə vədilromorənbu ə nənəci xyşdəravoz ə əvir.

Nənəci nyşdənbu ə sərini, jə ə sər soku, jə ə domoj dər hombor, jə nə bugə hə ə sər xorl ə savzəgəhi, ə hisobju əri çurub bofdə və ə həll dənişirə. Ommo əz jə kəm bəqdəjgə u ə kohilirəvoz cymə-caru soxdə midənişi ə u, sərə çumundə-çumundə.

„Marov, joqin marov i çymçymək ə u bolxun“,—fikir misoxd nənəci cymhoju jovoş-jovoş bəsdə omorə: „jə nə bugə birdən... ə händəqış...“

İnço sər pira zən miofdo ə sər zanihoju, çurub miofdo əz dəs ju: həll dişə vədi nleisdo və, jə kəm ləhərə vokurdə u jovoşləj pyx zərə mixtsi.

Həll ki, ə sabursyzirəvoz guzət misoxd i vəxdə, kəjkt sər gyrdə mijomo ə ixdişor xyşdə hisdişə zindəguni ju.

Gujgə u təhno dəbu ə həmməj dynjoh. Jovoşləj-jovoşləj ə buz pol mivirixd murafd u əz jon nənəci, xub tliq-qətly midənişi fəm misoxd həmmərə, ki ə cyço xisirəgə, bəqdə, dyl ju kyrt-kyrt soxdə-soxdə, marafd ə bolxun, miğəşd həmmə ojlənməj ən urə, marafd ə kovtərho dəbirlənytho xunələ, midarafd ə dorun boq, guş mənə, cytar səs soxdəgə qərəquş və tə durilho midənişi, cytar u par

zərə vrixdənigə əz əvir, guş mənə ə səs ən ə qarış savzə pəhəny byrytho mollhho, migaşd mlöfd i sokitirə vacarundəgorhorə.

Bəqdə u midarafd ə qənov, pəs-pəs misoxd quthoj ən cyraigərə və ə kələ təməhəvoz muxurd uhorə: əz dədəşu, jurə dorənbuho sibho və miroboho ləzətlytə miomorut əri ju i qutho.

Voisdəni urə burov, furov ə həndəq. Əz boq tə unço pənçoh soçln rəhiş nə dəri: həil omo rasi ə qiroq ju, cymhorə xysund, voisd dənyşy ə zəfru... ommo bərdən ə jor ju omo həmmə əz tovun ən i həndəq şinrə xəbərho və ixdi-lotho, u zurba ə səhm ofdo, tərsi, və hələ çigər birə vovovusd ə jon nənəci və xəbər soxd urə.

U əz xov xəbər birə, duz soxd jəjluc sər xyşdəre əz zir jəjluc vədiromorə slprə mujhoj sər xyşdəre ə əngyşdəvoz dorunə dəşənd və həci bərbənd ki, ju hic nə xisiri, şəkly dənişl ə lljuşa, bəqdə ə pənçərəhoj vitoqhoj oqo və sər gyrd ə ləzirə əngyşdhorəvoz əri ə dy jəki dəzərə təlhoj ən ə sər zanihoju vəbuho nimə bofdə çurubə.

Gərmi kəm-kəm sər gyrd əri sokit birə, divəh gujgə ədənbu ə çun omorə, cyməş rafd ə taraf vişə.

Əz xunəş kəm-kəm sər gyrdyt əri səşho lov birə: ə komi kynç bugə dər səs soxd, əz həjot səs pojhoj ən kinigə omo. Zuri əz kuxni tərə-təhədi jə odomi kəmərə əz guruni qəd gyrdə, vədirovund jə zurbajə simovorə. Ə symərdu ki bugə sarb ovurd.

Sər gyrdyt əri gyrd birə ə coj hənçirə. Ən bəhzi pusd sifət ju həmmə qəd-qud birl əz xisirə və cymho pur birət pilliq, ən jəkigə qutina ju əz dəgəşdə jə kələ qirmizinə dəqmə qəzonmiş soxdı, səjmyyn cyigə ədəj gufdirə əz qarış xov, səs juş nə şinoxdantni. Həmməj əni ləşə xuno duraz bərəgorho, jəkiho fis zərənyt, jəkiho ox kəşirənyt, sərə xorusedənyt, tənəkəş ovurdə xyşdəre caru-varu soxdənyt, ə guçəvoz ə xyşdə diromorə.

V.

Kələ torikə vitoq qinoql ə xunəj bəbəj ən Oblomov puri ə kyhnə qədimijə kreslohorəvoz, həmmişə dəgyrdə omoratho ə coxlohorəvoz; əz uho qəjr unço dəri jə kələ-kubutə divan və kresloj mişini.

Omo rasi durazə şəv zimisdu.

Dədəj nyşdi ə sər divan, pojhərə ə zır xyşdə qəd soxdə, və konil-kohil ədəj çurub həili bəfdə, əz vəxd tə vəxd tən-kəş kəşirə və sər xyşdəərə ə tələvoz xorusdə-xorusdə.

Ə jon ən u nyşdət Nastasja Ivanovna və Pelageja Ig-natevna, sərə ə kor dənərə ədat ə çəldirəvoz duxdə ərl mihidi ən lljuşa cyigə, jə əri bəbəj ən u, jə nə bugə əri xyşdə.

Bəbə, dəshore ə pəsəj kəmər gyrdə, ədəj əz l sər ə u sər vitoq gəşdə ə lap xuşi fəriqətlirəvoz, bəhzi vəxd my-nyşd jə kəm ə sər kreslo, bəqdə gənə sər mygyrd ərl gəşdə, ə tiqqətəvoz guş vənərə cytar ə gəşdəki, pojhoju, səs soxdənytgə bəqdə buj misoxd mokoşi ə vini burnav-tirə, vinirə fim misoxd və gənə buj misoxd.

Ə qarış vitoq ə qədərsyz taza yşyqəvoz suxdəni jə təhno şəhəmləj pihi, uş lxdijor dorə omorənbu ərl suxun-də ə durazə şəvhøj poiz və zimisdu. Həminon həmmə hərəkət soxdənyryt ərl xisirə şəhəm nə suxundə, hə əz şəhonguməvoz tə toriki dəgyrdə.

Ə kresloho ə vitoq qinoqi hərki jə təhər nyşdət və pyx zərənyt inço zihisdəgorho jə nə bugə həmmişəlnə qinoqhoj ən i xunə.

Ambarə vəxd ə hərəj nyşdəgorho giroşdənbu luqonə səssyzi: həmmə hər ruz əjəkl rast omorə, hər ruz dirə-nyt dy jəklirə. Gofho lxdilotho həmmə varasdət, dijə nəsə ofdənyt gof əri ə dy əjəkl gufdirə, əqyl hoxmoj dy jəki-rəş vəclrət, ommo taza xəbərho əz buru kəm qobul sox-də omorənyt.

Həmmə gymi; ənçəq omorəni səs gurunə poj norəi ən ə xunə duxdə omorə cəkməhoj llja Ivanovic, gənə səhət divori ə gumgumə səsəvoz tənq-tunq soxdəni ə məjatnikəvoz, və əz vəxd tə vəxd səs ən ə dəs jə nə bugə ə dəndujurəvoz burra omorə rusmuj Pelageja Ignatjevna jə nə bugə ən Nastasja Ivanovna, gujgə, burra dərafdə, macarund l kələ sokilti vitoqə.

Bəhzi vəxd l təhər mığiroru nlm səhət birəni, və ən-çəq kinigə, ə kələ səsəvoz, tənkeş mikəşy və „xudo, ty kumək gərdəş!“ gufdirə-gufdirə, lovo muxohu.

Əlysti əz pəsəj ən u tənkeş mikəşy ə jon ju nyşdəgor, bəqdə unigə, təhədi nə soxdə, gujgə ə komandəvoz mo-kunu ləhərə ərl tənkeş, və həcu, pəs ə pəsəj jəkl, ə hərrı-

uxmiş mibu l juluxməjə vozi ən əvlr ə qarış şyšlyg-
fnoj nyşdəgorho, əz jəki dəs mægry ə jəkiğə hələvo
mibu, əz cym bəzhiho hərsiş mijov.

Jə nə bugə İlja Ivanovic nəznik mijov ə qıroq pənçə-
rə midənışy ə buru, muguju ə jə kəm həçolbə səsəvoz:

—Hələm səhət pənçi ənçəq, ommo vinişit cy torikigə
ə burul

—Əri,—çohob mydy hərki bisdo,—l vəxd həmmişə to-
rik birə, durazə şəvho ədət omorə rasirə.

Vasal ki, həçolbə mumunut və şor miboşut ki, durazə
ruzho ədət omorə rasirə gufdirə. Ommo pyrsit jə bo, əri
cyi İşurə u durazə ruzho, İşuş nəşə danusdənyt əri cyigə.

Və gənə həmmə gym miboşut.

Hiciş ə i hylom nivacarund u hə jə çirə giroşdəi ən
i çirə zindəgunirə, və əri xyşdəni ə Oblomovkə zihisdə-
gorhoş zosu nəşə omorənbu i zindəgunişi, cynki hic ə
xovho-xəjəlhoşuş nəşə omorənbu ə pyşoşu ki, yzğə çirə
zindəguni birəni gufdirə ə hylom.

Ə dəh salhorəvoz uho hə həcu fis-fis soxdə-soxdə, ə
xıflət midomundut, tənəkəş mikəşiryt, pyx mizəryt, jə nə-
bugə gyrd mibəsdorut ə jə çigələ İxdilot misoxdut əri dy jəki,
şovu ə xov ki cy dirigə.

VI.

Ənçəq jə bolə i çirə dəgişugsyze zindəgunişi, qarış
bisdo həqətdənış ə nəqofiliyə voqifəirəvoz.

Jə ruz əz gurunə xurək pişnəvil bəqdə rəhəti soxdə
varasdəki, həmmə əri coj hənçirə gyrd birəbyryt. Birdən
omo, əz şəhər vogaşdəbuho rançbər ən Oblomovho, və ə
kələ həziyətəvoz vədəşənd əz həfd doruni qultuq xyşdə jə
qəd-qud birə koqozirə ə num İlja Ivanovic Oblomov buhorə.

Həmmə mat bisdorut mund ə çigəj xyşdə əz tərs və
kələ həçoiət. Xozəjkə rangjuş jəkəm dəgiş əisdo.

—l cy myhyçyze koril—Əz ki mijobu bu i?—əxir ə
xyşdə diromorə, gufdi zən oqo.

Oblomov vəgyrd koqozə və ə məhtəllrəvoz gyrd əri
caru-caru soxdə urə ə dəs xyşdə nə danusdə, cy soxugə
urə.

—Ədə, əz cyço vəgyrdi ovurd ty İrə?—pyrsi u əz ranç-
bər:—ki do İrə ə ty?

Ə u kərvonsurə, mə furamərə polsdəbyrymno, ə şə-
hər diyə, danusdımı ty,—çohov do rançvər:—əz poct dy
vo omorəbyryt əri pyrsirə, nisdimi kəs əz rançvərhoj ən
Oblomovho: koqozı əri oqo.

—Hərİ, bəqdə?

—Bəqdə, mə syfdə nə burbundum xyşdə, soldat
hişd rafd ə koqozəvoz. Ommo kəşuşləj verxlevl dirəbu
mə, u mə, ə dəs do. Jə dovigəş omorut, Jə dovlgə
omorəki, sər gyrdyt əri oxmurl şəndə, dorut ə mə koqozə,
və sər ystəlygi jə şohi pullış visdorut. Mə pyrsiry m cy so-
xum, jəhəni, mə i koqozə ə cyço bərym? Bujruq dorut
əri ə ty, hyrmət oqo zijod gərdə, dorə.

—Ty məvəgyrdə,—qəhrəgyn gufdi oqo.

—Mə həclnigəş nəşə vəgyrdəbyrym. Əri cyi, mugum,
jəhəni İmure koqoz-ci,—gərək nisdı İmure. Ə İmu bujruq
nə dorət koqozho ciho əri vəgyrdə—mə, İxdijor nisdı,
nə işmuş, nə koqoz işmuş. Ommo soldat sər gyrd səxd
əri oxmuri şəndə: voisd ə kəlatəho şykəjət soxu, məş və-
gyrdym diyə, corə nə bisdo.

—Oxmoxl—gufdi oqo?

—Əz ki mijəbu i?—fikirly gufdi Oblomov, ədrisə fəm
soxdə:—dəsxət şinoxə dəsxətə xunol, həqətdəntiş!

Və koqoz sər gyrd əri gəşdə əz i dəs ə u dəs. Sər
gyrdyt əri vərovurd soxdə və hərki jə gof gufdirə: əz kl mijo-
bu və nijo bu, və əz tovunəj cy kori bu. Əxlr, həmmə, ə
xyşdə domundut.

İlja Ivanovic bujruq do əri gəşdə cəşməkhəjorə ofdə.
Duz jə səhət nim ə cəşməkhəjorə gəşdə mundut. U vənə
cəşməkhəjorə ə cym və sər gyrdəbu əri vəkəndə koqozə.

—Poj, məvəkən koqozə, İlja İlic,—ə səhməvoz po-
jund urə zən ju:—kl danusdə cy çirəlgə u? koqozə gufdi-
rənym, kl danusdə cy tərsə koqozigə, əz tovun cy bədi-
gof nyvysdə omorigə unço? Dirənti, cy çirə birigə i səhət
xəlqi! Səvəh—pərsəvəh məkəni dlr niboşl—nivirixy u
əz ty.

Və koqoz ə cəşməkhəjorəvoz əjəkl pəhəny soxdə omo-
rut, kilitiş varafd ə sər işu. Həmmə ə xəjəl coj hənçirəj
xyşdə bisdorut. Ə salhorəvoz mtdomund u koqoz ə çir-
gəj xyşdə, əgər zurba məhtəlijə, bihədətlijə korə xuno ni-
omogə ərişu, və ə təşvişi nivəngəsdgə əqyl ən Oblomovho.

movihorə. Ə sər coj hənçirə, və bəqdə ə sər ci xurda nyşdəki ə i ruzigəş əz gof koqoz qəjr dijə yzğə goflgə nə bu işurə.

Əxir ə corymyn ruz dijə tob dorə nə danusdə, həmmə əjəki gyrd birə, səhmysdə-səhmysdə vəkəndyt koqozə. Oəlomov dənişi ə qul kəşirə omorə çlgəj ən koqoz.

— „Radişcev“,—xund u.—Ələl i əz Filipp Matvejevici kil

— Həl Həl Dənişit dijə əz kinlgə-o!—vədiromo səs əz ləhəj ən həmmə.—Ü cytar birə, tə İmuhoiş zindəi u? vinişit-o, hələmiş nə myrdil, ə xudo şykyr gərdol! cy nyvysdi u?

Oəlomov sər gyrd əri kələ-kələ xundə koqozə. Məhlym bışdo ki, Filipp Matvejevic ədəj xosdə resept pivorə, komirəki qədərsyz xub dyşundə qyc soxdənbyryt ə Oəlomov-kə.

— Fyrsorə, fyrsorə gərəki əri ən u!—sər gyrdyt əri gof soxdə həmmə,—jə koqozlə nyvysdə gərəki.

Ə həclrəvoz giroşd dy hofdə.

— Gərəki, nyvysdə gərəki.—Hə ədənbu gufdirə İlja Ivanovic əz zən xyşdə.—Resept ə çəi bu?

Ə cyçol u rasdəkiş?—çohob ' do zən,—hələm gəşdə ofdə gərəki. Poj jə kəm cy təhədinə bəgəm? İni xudo hişdgə, mihid mijov mīrasy, uzmu mynyvysim, nivryxy hələm...

—Həqlqətiş, əri mihid nyvysdymgə xustəi,—gufdi İlja Ivanovic.

Ruzhoj mihid gənə gof vəromo əz tovun koqoz. İlja Ivanovic lap həzyr bışdo əri çohob koqozə vogərdundə. Ü darafd ə kabinet, vənə cəşməkhorə və nyşd ə pyşoj stol.

Ə xunə həmmə gym bışdorut, əri qulho-qərəvoşho qədəqən soxdə omorəbu gəşdə ə pojəvoz tənq-tunq soxdə. Oqo ədəj koqoz nyvysdə!—mugufdurut həmmə ə tarsəngohə hyrmətgərə səsəvoz, həcl ki, gujgə ə xunə mīto dəri.

Ü ənçəq sər gyrdə nyvysdəbu: „Rəhməgynə dusd“, dir-dir, şəfdə-şəfdə ə lərzitrə də səvoz və həci muqojət ki, gujgə jə kələ sokonəjə korə ədənbu soxdə, bīrdən dirəromo zən ju.

—Əz gəşdə vomundım, nəşə ofdənim reseptə,—gufdi u,—qəriş şkaf ə vitoq xlsirəni dərlhorə gəşdə voisda. Cytar fyrsorənini koqozə ty?

—Ə poctəvoz mijo fyrsim,—çohob do Ilja Ivanovic.

—Cənd qədər xərc mibə əri tə unço koqozə fyrsorə? Oslomov vədəşənd əz jəşig stol kyhnə kalendara.

—Cyl kəpik,—gufdi u.

—Imuhoy cyl kəpik monətə mijo bərim şənim!—gufdi u:—poj jə kəm guzət soxım, bəlki ə şəhər rafdəgor omorəgor ci bisdo. Bihil rançəbərhorə danut hisdiğə əzuni odoml.

Ə: —Rasdəkiş ə dəs kəs fyrsortımgə xustəi,—çohob do Ilja Ivanovic, və qələmə ə stol zərə dəzə ə mərəkəm, vəgyrd əz cymho cəşməkhorə.

—Həqətdəniş həcu xustəi:—nıvirixy koqoz nyvysdəi əz imu, vəxd əmbəri.

Məhlym nə bisdo. guzət soxdə, qobul 'soxdmi Filipp Matvejevic reseptə nə bugə nəh.

VII.

Bəqdatə, həjəbo Ilja Illic dirəni xyşdərə sizdəh cordəh sələ kuk. U ədəj ə dih xundə ə Verxljovo, əz Oslomovka pənç vərs birəni durətə, ə jon Ştols gufdırəniho nems upravljajuşci ən unço, komiki jə cyklə pansion vokurdəbuho əri həilhoj ə i nəzniki zihisdənəyrytho dvorjanho.

Urə bu Andrej gufdırəniho kuk juş, toj ən Oslomov və gənə jə həilligərəş ovurdut əki ju, komiki hic vəxd nə xundl və həmmişə zardəgər gyrdə azarly bəri, həmmə həilhoju gıroşdi ə bəsde cymho jə nə bugə guşhorəvoz və həmmişə ə pəhənykilə mtgirisd əz u tovun ki, ju ə jon kələ dədəj xyşdə nəşə zihisdə, ommo ə xunəj kəs ədəj zihisdə gufdırə, ə hərəj ən i zalumho, hic jurə jə xoşi gyrdəgoriş nısdı və hic kəs əz u jurə xuş omorəniho şirinə nunho nəşə burçundə əri ju. Əz i sə həll qəjr, dijə yzğə həllhojğə nə dəbu hələm ə u panston.

Corə nə bisdo, bəbə və dədəj nuşundut nədinçə lljuşarə əri xundə.Cənd qədər hərs tihi bisdo, çəvqi ofdo, nəzbuz soxdə omo. Əxirdə fyrsorut.

Nems bu kordusdə və kortalaabsoxə odoml. Mibə gufdırə ki, lljuşkə ə jon ən u xəjli xub ciş momuxd, əgər

Oblomovka ez dih Verxljovo paņç sad vairs durl mibis-
doga. Hacı, birēkl cytar xundə vomuxcə midani?

Hətta ruz dyşobot u ez xov xəbər birə dyl ən u qəm-
ly mibisdo. Ə guş ən u darafdəni səs ən Vaska, ez bolxun
horoj soxdəniho:

—Antipka, dəbəsd həsbə: bala oqorə ə jon nems bi-
jo bərdə bijovl

Dyl ən u lərzirəni. U qəmly omorəni ə jon dədəj xyş-
də. U danusdəni əri cygə həci dərdly sifət kuk ju, ə dyl
xyşdə jurəş nəşə volsdə jə bitəvə orinə çiro bu, fyrsy həil
xyşdərə.

Nəşə danusdənyt, cy cihə dyt xorunutgə urə u səbah.
Mi-urçunut əri ju bulkiləho, kilicəho, myfyrsyt ə jurəvoz
piceniho, miroboho və hər çirə xubə cihə. Həmməj ən
u cihə fyrsorə miomorut ez u tovunə ki, nems, gujo, həil-
lə xub nəşə xorundə gufdirə.

—Uņço zijodijə xurək ci nidyt tyrə,— gufdirənyryt ə Ob-
lomovkə zihisdəgorho: ə vəxd oşed mydyt sup və qovor-
mə, və jəralmasiş ə vəxd coj hənçirə jə tikə kərəş my-
dyt, ommo şəhongum birəki dənduhorə mijo ə raf vəni
nyşl, uho uçin ci dorənytho nisdyt tyrə.

Ə xov ən lljə llic omorənyt ambartəki u çirə dyşobot-
ho kəjki, ə guş ju nəşə darafdə səs Vaska, horoj soxdə-
niho əri həsbə dəbəsdə, və kəjki dədəj, əri coj hənçirə
nyşdəki, ə xəndəjə lovəvoz şorə xəbər gufdirəni əri ju:

—Imburuz ty ə çoj nıraj, cynki ruz pərşəbot kələ mihidi, sarf nısdı ərl sə ruzi buraj bəqədə vögərdi.

Jə nə bugə birdən məhlym misoxut ə ju ki, Imburuz məçol xundəho cıho nısdı: „ryqənijə qoqolho burçundə-ninim ərl ty“.

Bəhzi vəxdigə dədəj, ruz dyşəbot səvəh mundə, ə tıq-qətəvəz midənısy ə sıfət ju və muguju:

—Cymhoj ty palaş nısdı cy korigə imburuz. Hovoj ty xubimi?

Həməldənə həil, sip-soqi, ommo əz ləhə gof nəşə və-dirovundə.

—Nyş, xələf mə, ty i hofdə ə xunəl, ə çoj mara,—muguju u,—bəqədə gənə xudo kuməki.

Və həmmə ə xunə dəbirəgorho lap bovorin byryt ki, ruz pərşəbot omorəniho mihid joqın gərəkiyə pyşogirən bytyn jə hofdəi xundəni gufdıra, və əz xotur ən u mihid, soq jə hofdə xundəi həilə joqın pojundə gərəki gufdıra.

Ənçəq bəhzi vəxd nikər jə nə bugə qərəvoş əz tovun ən bala oqolə, ə işu gof voxurdəki, zir-zuhuni imişumordut:

Əj nədinçl kəj vir miboşi ə jon nems tyl

Jə vəxdigə mivini, birdən ə jon nems omo rasi Antip-kə ə fəjtunəvəz, ə miglə jə nə bugə ə sər hofdə, ərl İlija İlicə ə xunə bərdə.

Jəhəni Marija omori jə nə bugə Natalja Fadejevna ə qınoqluql omori, jə nə bugə Kutuzovho ə həilhoj xyşdə-rəvəz omorət unə-gyrə bujurmış soxit ə xunə.

Və sə bitəvə hofdə İljuşə mund ə qınoqluql ə xunə, bəqədə mivini, jə mihidigəş, vəxd təhənithoş dur nısdı, bəqədə gənəş mihidi. Əz mihid bəqədə, jəki əz xunəho muguju ki, i hofdə xundə nibu, bəqədə tə həminon dy hofdələjgə mundə ə rafdəş nıvərzy, həminon ki, xyşdəni nems fərl-qəti vəgyrdə, nəşə xundə, həcl xubi ki, tə polz bihilim burajm həllə, polz zər migirim gənə ərl fyrsərə.

Mivini, İlija İlic bitəv nım sal gəşd səjl soxd. Cy zurba kələ bisdo, cy coq bisdo u ə qarış ən i vəxdl cy rac xı-sirənll Əz şort çigə nısdı xunəhorə ə sıfət ju dənışirəkt, illoh dirəngə ki, hər hofdə əz jon nems ə vögəşdəki həil ləqər və sypanç birə.

—Duri bəgəm xəto?—mugufdurut bəşə və dədəju:—xundəi nıvyryxy, ommo çun-soqlrə ə pulho-molhorəvəz yırrə nidani, çun-soql əz həmmə ci buholytəl ə hylom.

Djranit əz xundəl u, əz bolnise vogərdyhorə xuno omorə ə xunə, guşd ju rixdəni tihl birə, lap ləqəri... bəqdə nə-dinçiş nədinçil: hə əri vodov-vodov soxdəl hərəkət ju!

—Əri, əri—gufdjrənbu bəbə,—xundəl asontə kor nisdi: cy odomirəş əz quvot məngənyl

Və mihrisonə bəbə-dədəj, çyr-bə-çyrə vohnəho miğəş-dyt mlofdut əri kukə ə xunə doşdə. Əri vohnəho ofdə, əz vohnəj mihdho qəjr, yzğə korhojğəş əyryt. Zimisdu vohnə misidsə xinikl, həminon gərmi, bəhzi vəxd voruş omorəi, ə polz malad. Bəhzi vəxd Antipkə pljoniş nə bugə, ommo həcu mlnorut əri xyşdə, bəlkə pijoni, bərdə həllə nə vəngəny əz fəjtun.

VIII.

Ilja Illic ocuq dirəni zindəguni xyşdərə ə xunəj bəbə-şuş və ə xunəj Ştolsiş.

Dyrysd u xəbər birə cym nivokunu ə xunəj xyşdə mi-vini ə jon krovat ju, ə qulluq, həzyr potsdi Zaxarkə.

Zaxar, əvəl nənəci soxdənbuhorə xuno, vokurdəni çu-rusho, cəkməhojurə, Iljuşə ki Imuhoy cordəh sala kuk, ənçəq hə urə danusdə ki, ə sər kəməz goh i poj, goh i pol-gəj xyşdərə duraz soxdə: jə kəm əgər əri ju xub nə omogə təhər Zaxar pojhojurə vokurdəi, u poje məbəry əz vi-ni Zaxar mizəny.

Əgər birəzi birə Zaxarkə ə şykəjət rafdgə, gənə əz kelətəhoş myşdho qobul mışoxu.

Bəqdə Zaxarkə şunə zərənī sər jurə, vokurdənī ə tən-ju piñçək jurə, ə muqojatirəvoz girovundə dəshoj ən Ilja İlicə əz gulhoj piñçəklə, zijodt İncimişi nə dy gufdirə urə, və ə jor ju ovurdənī ki, i kor və I kor mijo soxdə bijov gufdirə: səəhmundə vaxşdəngə, gərəkī ruj şuşdə və qəjriho.

Əgər İlja İlicə jə ci voisdgə, vəssi ə cyməvoz burbun-dəi ju—u məhəli sə-cor nikərho vodovusdənyt əri bəhəm soxdə voisdə vojgəj ən urə. Əgər u vəngəsdgə jə cira, əgər əri jə çigə rafdə voisdgə jurə, ju xyşdəni jurə çəldə həil birəi ju gyə, voisdə burov soxu həmmərə xyş-dəni ju, ə dəs xyşdərəvoz, ommo bəbə-dədəj və sə xoləho-ğəməhoju, ə pənç səsəvoz çuraj midəşənyt:

—Əri cy səbəv? Ə çə? Vaska, Vanka, Zaxarkərə cy biri? Əj! Vaska! Vanka! Zaxarka! Nəsə dirənīt? Mijom əriş-mu-ol!

Və minkin nəsə birə hic İlja İlicə jə korə xyşdəni ju, ə dəsdirəvoz soxu əri xyşdə.

Bəqdə juş no əri xyşdə ki, həcu ambar rəhəttəl gufdi-rə və xyşdəni juş xutə bisdo əri hərəj dəşəndə:—Əj Vaska, Vanka! u cira di, unigərə bijor! U ci nəsə voisdə mərə, I cijgə voisdə! vodov bijor!

Xəjli vaxdho u vizoriş omorənəbu əz ə u zurəba mihri-bonlyjə təhərəvoz qəjqu kəşirəl ən bəbə-dədəju.

Mivodovumi u əz sər sylmə, jə nə bugə ə həjot, bir-dən, ə pasəju mijovt hələçigərə səs ən dəh odomi:—
—Ax-ax! pojunit! kuməki soxit! Miofdonu, jə çigəju mo-xuru!.. Pojunit, pojunit, həilə-o-o!

Bəhzi vaxd, ruzhoj zimisdə, urə moju vadarov ə buru, jə nə bugə vokunu fortokəj vitoqə—gənə səs boçəh, səs hərəj:—voj əri mə! Ə çə? Nibu-o! Mara, məvodov, məvo-ku, miofdonl, jə çigəj ty moxuru, xlinik mləu tyrəl

Və İljuşa moqəun midomund ə xunə, əz durho ovurdə həzil doşdə omorənīho nazışməndə gyllə ə zir şişə doşdə bijovhorə xuno, və həmcyn, cytar ki, i pasini ə zir şişə dir-dir kələ birə vəromorənīhorə xu-no, hə həcu uş dir-dir kələ birənəbu. Əri ocuq birə çəldi

soxcənbrytho quvothoj bədən ju, ə doru domunda, hāi mibisdorut, paçirə, puc mibisdorut.

Və bəhzi vəxd, u xəbər birənbu, çonly, xyrom, çəld. Ə qərliş bədən ju, gujgə cyigə ədənəu qyl zərə dyşirə. həci midani şəhītu darafdi nyşdə ə qərişju və hə ədəj hyl dorə əri varafdə goh ə sər bun, goh ə kul ən Savraska¹ və vodov-vodov həj soxdə ə mərçluqho gijov rundənyt-ho, jə nə bugə nyşdə ə sər cəpar və qəhr dorə ravunda səghoj ən dihə. Jə nə bugə birdən moju urə vodov-vodov burov əz l sər dih ə u sər bəqədə ə cul və ə sə ləng şəndəirəvoz furov ə zir həndəç kişdingiri soxu ə həilhorəvoz, darov qərliş bu ə işurəvoz əri varf vozi soxdə və quvot xyşdərə sinəmiş soxu.

Şəhītulə hə həcu ədəj ə təməh vəngəsədə urə əz qərliş çəndəgju: u səxd gyrdəni, səxd gyrdəni xyşdərə, əxir toə nəse dorə, birdən kiləhsyz, ruz zimisdu, şəndəni xyşdərə əz siro ə həcot, vəgyrdəni ə hardy dəshoj xyşdə, ə həkki jə myşd varf və gululərə xuno vodovusdəni rafdə ə jon dəsdəj həilho.

Xubə təmizə əvir zimisdunəi, gujgə burrani darafdə sifətjurə, şəxdəj xinkli həci midani ədəj guşhojurə bibina-bibina soxdə, ə ləhə və ə buqoz lov birəni racə xinkli, dyl jurə şori vəgyrdi—u ə təhər gululə ədəj vodovusdə, pojho əz çə vərəmo bu irə, xyşdən ju boçəh zərəni xəndysdəni.

Həilhoş omorut ə jon ju. U şənd ə sər ən uho varfə nə rasi, vərđyi ju nə bu. Voisd jə boigəş vəgyry əz xori jə xəjli varf, birdən ə sər ju rixd jə kələ həməiz varf və dəpucund sifət, cymho, guşho və ləhəjurə ofdo, əz xutə nə bitrəi dordiş do jurə jə kəm, şoriş puri dyl ju, ədəj şəh-qə zərə xəndysdə, ə cymhoju hərsiş vədini..

Ə xunə boçəh-boçəh də: lļuşa vədi nisdi. Həroj, həşir, qijəmət. Ə həcot vodov-vodov vədiro mo Zaxarkə, ə pəsəju Vaska, Vanka—həmmə ədət sərsonə xuno vodovusdə.

Ə pəsəj ən uho xyşdərə şəndyt, əz poşnəi pojhoşu gyrdə, dy səgho, komihoki cytar ə həmmə məhlym hisdihorə xuno, nəse danusdənyt ə sokitirəvoz dənişirə ə vodov-vo-

¹ Num hasa.

dov soxuhō odomiho ē hēroj vā ē vojēvoz sēgho ravusdē-ravusdē gululērē xuno ēdēt vodovusdē ē dih.

Əxlr omorut rasiryt ē hēilho vā sēr gyrdyt ērl divun soxdē kimihorē əz mujho gyrdyt kəši. kimihorē əz gušho, bəhzihorē əz pəsəj qofosu zəryt, bulē gyrdyt ērl bə-bəho dədəjhoşuş.

Bəqdē gyrdyt bala oqolərəş dəpucundut jurē ē pusdl, bəqdē ē pusdl bəbəşuş, bəqdē ē dy lyhfyhoş əz sēr ən pusdlho vā ē şorlrəvoz dirövundut ē xunə.

Ə xunə dəbīrəgorho dijē lmidē vəgyrdəbyryt əz hēil, norəbyryt ki, u puc birl. Ommo soq salamət dirəngə urē, şorl bəbē-dədəjurē dijē qədər nə bu. Xudo şykyri soxdut, bəqdē hənçundut urē ē ov riñonl vā ən buzinarəvoz, şəñon-gum malinəş dərut dy ruz dəgərdundut ē qəriş lyhfyf-dyşəg. Ommo ērl ən u ənçəq jə kor xəjrlı bu: gənə vərř vozi soxdəi...

PYRSYŞHO:

1. Ki bu bəbē-dədəj ən İljuşa? Cytar giroşdənəbu ruz ən uho? Əz həmmə kələtə dərdisər cy dərdisər bu ē xunəj ən Oslovovho? Xunit əz tovun ən u nyvysdē omorē çlgəhoj ən l İxdilotə.

2. Cytar ədəb dorə kələ soxdənəbyryt İljuşarə? Cytar xutə soxdənəbyryt urē ērl ē kor xundəl dənışlrə? Cytari ədəb dorənbyryt urē ērl ē bəndi buxovlyjə qulho dənışlrə? Cy korho vomuxd İljuşa əz kələtəhoj xyşdə? Çohob dit ē gofhoj ən İxdilotəvoz.

3. Cytari odomi mijosd kələ birē İljuşa?

4. Borobor soxlt hēilə salhoj ən urē ē zindəgunl hēilhoj ən umu-hojnə kəntçhorəvoz.

Tapşyryqho:

1. Cy çirə ciho pur soxdənəbyryt həjot ən dvorjanhorə?

2. Gərdit ofit əz dyjymyn bəşş ən l İxdilot cy buraundə omorigə əz tovunəj ən u usadbaşj ən uho vā nyvysit u gofhorə ē dəf-dər, num bīnlit u işmu nyvysithorə: „həjot ən usadba“.

3. Xunit jə bojgəş 6-myn bəşş ən l İxdilotə vā İxdilot soxlt bəqdē ē sər ləhə.

4. Əxiri bəşşə ē knlg nə dənışlrə nyvysit ē çlrəj kutəhə İxdilottə.

A. P. C E X O V

(1860—1904)

Anton Pavlovic Cexov
häsyl omori ä 1860 sal ä ş.
Taganrog. Bææju bu xyrde
tukonci.

„Ä hæili mære hæiljætli næ
biri“—ä jor ovurde mu-
gufdi Cexov. Zindæguni ä
kiflet bææju gurun bu. Hæ
æz hæili Cexov, hæm ä tu-
ku alyşværyş mlsoxd, hæ-
migæ ä şkolæ muxund.

Hæ ä gimnazijæ xunde
salho Cexov burbund ta-
lant literaturi xyşdæ. Om-
mo ä universitet xunde
væxdho æri zindæguni xyşdæ
u qæzonç soxdænu æz
nyvysdæ ixdilothoj xyşdæ.
Ä ixdilothoj xyşdæ Cexov
burbundænt cænd çiræ klass-

ho və cænd çiræ odomihoræ: cinovnikhoræ ä ryşvæt xu-
rişurævoz və ä qul gærdænæ ä pyşoj kælä cinho çir
gyrdæişurævoz, kost bæ kærtclhoræ, kulakhoræ, və mylkædor-
horæ. Cexov nyvysdi ixdilotho ærl hæilho və æz zindæguni
hæilhoş

Ä ixdilot „Vanka“ Cexov burbundæni zindæguni æn æz
kiflet kost bæ kærtcl vædiromoræ hæilæ, komirækl coræ næ
æira, hæ æz hæili fyrso:æzyrvt ä şæhær ærl kor soxdæ.

Ä ixdilothoj xyşdæ:ævoz Cexov çæng soxdænu ä qærşuj
pæs mundæi, æn torik, ædæs,zi, ovomi və æn zulm.

Cexov myrd ä 1904-myn sal æz tuberkuljoz.

Vanka.

Vanka Çukov, nyh salə hällə, əz t sə məh pyşo dorə omorəbuho ə şogurdi, ə Aljoxin cəkməci, şəv roçdestvə nə dəgəşd əri xisirə. Guzət soxd təjtə xozəln və korgəhho ə kilisə rafdə, bəqdə vəgyrd əz jəşlg ən xozəln şişələj mərəkəmə və qələmə ə pars gyrdə buz qələmlirəvoz, lov soxd ə pyşoj xyşdə jə vəlg qəd birə koqozə, sər gyrd ərl nyvysdə. Tə syfdəl hərəfə nyvysdə u jə cənd bo tərsirə-tərsirə, dənışt ə dər nə pənçərə, oxlş vədirəmo əz sinəju.

Vəlg koqoz vəbu ə sər skamijkə, və ju nyşdəbu ə sər suqrə-zani ə pyşoj skamijkə.

„Həzlə kələbəbəj mə Konstantin Makaric,—nyvysd u.—Və nyvysdənym ərl ty koqoz. Imborəkəbu soxdənym mi-hid işmu roçdestvorə, və xosdənym əz xudo ərl ty xubi. Nisdi mərə nə bəbə, nə dədəj, ənçəq ty təhnoł əri mə-mundəjho“.

Vanka tik gyrd sərə, dənışt ə torikə pənçərə. Ə pyşoj cym ju omə kələbəbə ju Konstantin Makaric, qulluq soxdənbuho şəv ə qərəulcni ə xunəj oqəho Çivariho. U bu jə cyklə, ləqərə, ommo lap çymçyməkə 65 salə pirə mərđ, ə həmmişə xəndəgylə sifətəvoz və pijonə cymhorəvoz. Ruz u jə xistrənbu ə kuxni, jə nə bugə ə kuxarkə-horəvoz ə ixdiləndə mundənbu, şəvho ə firəhə pusdi dəpicirə gəşdənbu cərkinoj hərəm oqərə və dənq-dənq soxdənbu ə comox xyşdərovəz. Ə pəsəju gəşdənbryyt dy səgho: pirə Kaştanka və kypəkə Vjun. U Vjun bu qədərsyz hyr-mətğər, ə xyşdənihoş və ə kəsiş midənışt ə mihriboni-rəvoz, ommo jəkirəş ə u bovor nə bu. Hic jəkiş əz Vjun xubtə nəşə danusdənbu ə vəhdəju jovoşləj jovoşləj nəznik omorə və hənç gyrdə poj odomirə, əlednik¹ də-rafdə jə nə bugə kərgəhoj kəntçihorə dyzdirə. Cənd bo zərə-pəsəi pojhojura xyrd soxdənbryyt. Jə dy bo dululuş soxdə-bryyt jurə əz pojhoju, hər hofdə tə myrdə mukufdud, om-mo u həmmişə zində mibəşdo məxyşd. Imuhoj, bəlkə kələ-bəbə poisdi ə pyşoj qəpu, cymhorə dənori ə ocuqə qirmizl-nə pənçərəhoj kilisələj dih, poihorə əz xiniki ə xori zərə-zərə ədəj zarifətho soxdə ə qulluqçihorəvoz comox ju bəs: əl ə qəiş ju Dəshorə sovusdə, u ədəj qyç dirovundə xyşdərə

¹ Lednik—çillid dəbirəniho çlgə ərl cihorə xlinik soxdə.

əz xinki.—Bijojt burnavtl kəşim—gufdirənl u əz zənho, quti burnavtira ruja İşu dorə.

Zənho buj soxdənyt burnavtira və sarb ovurdənyt. Kələbəbə soxdənl kələ şori və ə həzə xəndərəvoz çuraj zərəni.

—Muqojət, para nəbu vinihoşmul!

Səghorəş dorənyt burnavtl ərl buj soxdə. Kaştanka sarb ovurdə, bərdəni—ovurdə sifət xyşdəre və, qəhri birə, rafdənl ə qlroq poisdə. Ommo Vjun hyrmat ən kələ mərədə ərl xyrd nə soxdə sarb nəşə ovurdə, ənçəq dymləj xyşdəre vəçohundə.

Hovo qədərsyz xubi. Əvlr sokit palaş və təmizi. Şəv toriki, ommo dirə birəni həmməj diha ə siprə bunhojurəvoz və əz tovho vədiromorəniho durəhojurəvoz, dirə birənl ov nyqrə dorə omorə dorhorə, təpəhoj vərfəş. Bytyn həmmə asmuş varaisdi ə xəndəgylə asdarəhorəvoz...

Vanka ox kəşi, dəzə qələm xyşdəre ə mərəkəm sər gyrd ərl nyvysdə pəsəj koqoz xyşdəre:

„Dihna ruz mərə zurbə kufdəbyryt. Xozəin əz mujhoj mə kəşirə-kəşirə vədəbərd mərə, ə məhalə kufd mərə, həll işurə ə gufərə çumundəki ə nəçqofili xisirəbyrym mundə gufdirə. U hofdəş həcu: zən xozəin dorəbu ə mə silodkə ərl təmiz soxdə, məş sər gyrdym əz dym ju ərl təmiz soxdə, u omo vosdo əz dəs mə silodkərə və sər gyrd əri ə silodkərəvoz zərə sifət mərə. Korgəhhoş ə mə xəndysdənyt, ryxşənd soxdənyt, fyrsorənyt mərə ə duxon əri əraqi, ə guçəvoz hişdənyt mərə xijorhoj xozəinə dyzdirə, bəqdə xozəin vənərəni əz kəlləj mə hər cy ci ə dəs ju ofdo. Xurəkış hiciş nısdı: səbəhmundə jə tikə nun, pişnəvl jə kənl nərme oşlə, şəhongumiş gənə jə tikə nun, ommo coj nə şurpərə İşu vamastrənyt. Xisirəş, hişdənyt mərə ə pəsə tuku, ommo həlləşu girisdəngə mə tə səbəh nə xisirə mljo çumunum xənənujə. Həzizi mə kələbəbə, jə misvoje kor sox bər mərə əz inço ə dih, ə xunə, dija tob mə nısdı... ofdorənym ə pojhoj ty, həmmişə əz xudo lovo mixohum əri ty, bər mərə əz inço, nə bugə mymyrym...“

Vanka şəfd soxd lovləhoj xyşdəre, girisdə-girisdə ə stjəh myşd xyşdərəvoz pokurd cymhoj xyşdəre.

„Mə ərl ty toməoku sov misoxum—nyvysd gənə u—
—lovo mixohum, əgər jə nədinçi dirigə əz mə kyş mərə tə həlim birə, əgər ty fiklr soxdənlgə kl, unço ərl mə kor ofdə nijov, ə çun xudo mə muram mlnət misoxum ə pri-

kəşik, mərə vəgyry əri cəkməhojura təmiz soxdə jə nə-
bugə ə çigəj Fedja gusəlovucini mipojum. Kələbəbəj mə,
çun mə, nisdi diə mərə quvot əri tov-dorə, myrdəi xubi
əz i çirə zindəguni, vəisd mərə pojədə vlixym bljom tə-
dih, ommo ə poj mə ci nə vərl, əz bəjə tərsiryə. Kələ-
dorumgə, mə midorum tyə, hic kəsə nihilym tyə inçi-
miş soxu, myrdigə numaz xundə lovo muxohum əri çun
ty, cytar əri çun dədəj mə Pelageja lovo xosdənymhore
xuno".

„Ommo Moskov kələ şəhəri. Xunəho həmmə hərəm-
hoj oqohol, həsbhoş ambari, ommo gusbənd ci vədi nisdi,
səghoş tynd nisdyt. Jə ruz əz kuca giroşdəki ə pənçərəj
ən jə tuku voxurd ə cym mə dərzə-qir. Hər çirəju hisdi,
lap xubhojuni, hisdi jə əzuniş, duz jəpudə somə,¹ mygyry.
Və dirəm u çirə tukuho, tufəngho furuxdənythoş, cənd
çirəho, oqojmura hisdihorə xuno, bəlkəm sad monət miəu
qimət hərkişu. Ə tukuhoj guşdi myrqho, dovşonho puri,
ommo əz kominço uhore ov zərə ovurdənytgə jəkiş nəşə
dənusdə".

„Çon kələbəbə, ə xunəj oqo jolkərə varavundytgə ə bə-
xyşhorəvoz, jə ə zar-zarijə koqoz pucundə qərəbəclə vəgl
ərləj mə pəhəny sox ə savzə sunduqcələ. Xoh əz bərlş-
nja² Olga Ignatevna, gu ki, əri Vankal".

Vanka ə lərzəvoz ox vokoşi gənə dənışı ə pənçərə.
Omo ə jor ju cytar ə xunəj oqo jolkərə varajundənyrytgə.
Kələbəbəşu əri jolkə ə vişə rafdəki jurəş miəərd ə xyşdə-
rəvoz. Cənd çirə jolkəhorə kələbəbə miövurd ə xunə əri
varavundə. Əz həmmə zijod çəhd misoxd Olga Ignatevna,
komirə Vanka zurba dusd doşdənbu.

Dədəj Vanka, soq hisdi, dəbu ə qərəvoşjəti ə dəs ən
oqo. Olga Ignatevna, duxdər oqo, dorənbu Vankərə qən-
fitho, və əz korsyzi xyşdə vomux tənbu ə u xət, hisob və
təhər vəçəsdərəş. Dədəj Vanka, Pelageja, myrdəngə jətlmə
Vankərə fýrsorut ə qulho qərəvoşho zihisdənyrytho vi-
toq əki kələbəbəju. Əz unço fýrsorut ə Moskov, ə ki Al-
joxin cəkməci.

„Bijo, çon kələbəbə,—nyvysd pəsəj koqoz xyşdəbə Van-
ka,—ə xotur xudo, minət soxdənym ə ty, bər mərə əz

¹ Som—num cəh (plisə moht).

² Bərlşnja—duxdər (duxdər oqo).

inço, jəzuqlı bıjovgu tyrə ə mə, ə i bədbəxdə jətimə sər-
mə. Nə bugə mərə həmmə ədət kyşdə, mərə gisnəş his-
di, lap darıxmiş kəşirənym, hə ədəm girisdə. Jə ruz xo-
zəln ə qolubəvoz həci zə əz sər mə ki, tov cymhoj mə
rafdə ofdorum ə xorl, ə guçəvoz ə xyşdə diromorom. Puci
hımyr mə, əz səgiş zobutəl... Gənə şolum gufdırənym əri
Aljona, əri şəfdə Jegorka hərəbəci, ommo komoncələj mə-
rə ə kəs mədi.

Nəvəj ty Ivan Çukov.

Çon kələbəbəj mə, bijo bər mərə“.

Vanka corqədə soxd nyvysdə vəlg koqozə, dəno urə
ə jə kəpik dorə vodsorəbuho konvertlə... Jə kəm məhəl mun-
də fiklr soxd, bəqdə dəzə qələmə ə mərəkəm nyvysd ədrisə:

„Ə dih əri kələbəbəj mə“.

Bəqdə sər xyşdərə xorusdə, fiklr soxd, gənə nyvysd:
„əri Konstantin Makaric“. Şori soxdə-soxdə ki, ə ju kəs
mişət nə bisdo gufdirə əri koqoz nyvysdə u vənə kiləhi
xyşdərə, ə tən ci nə vokurdə, ə jə təhno şairəvoz vədiro-
mo ə kuca, əz odomiho ə pyşoj tukuj qəsəbci nyşdəby-
rytho pırsirəngə, uho gufdurut əri ju, koqozə mijo dəşəny
ə jəşig pocti və əz u jəşig koqozhorə vəgyrdə bərdənyt
ə çigəhoju ə sə həsbijə hərəbəhoj poctirəvoz.

Vanka vodovusd ə jon koqoz dəşəndəniho jəşiglə, də-
şənd buholyjə koqozə ə tyrak ən u jəşig....

Şirinə imidho və xəjəlho xovoly soxdə jurə, əz jə sə-
hətigə bəqdə u səxd xisi. Ə xov ju kələ bəbəşu ə sər pec
nyşdə, birəhənəjə pojhoj xyşdərə dululu soxdə, ədənbu əri
kuxarkəho koqoz Vankarə xundə. Ə corkinoj pec, dymə
çumundə-çumundə, ədənbu gəşdə Vjun...

PYRSYŞHO:

1. Midanyimi kələbəbə ə dih vogordundə ovurdə Vankarə?
2. Cy çirə norə əri xyşdə dihə Vanka? Əz cy surəthoj dihi du-
zəltmiş soxdı Vanka jorovurdihoj xyşdərə əz tovunəj dih?
3. Əri cy Vanka ə jor ovurdani ənçəq xubihoj dihə?
4. Cy təhər burəbundə Cexov, ə koqoz Vankarəvoz zindəguni ən
həllə ə dəş xozəln—cəkməci? Ə cy çirə gofhorəvoz gof soxdə Van-
ka əz tovun ən u zindəguni?
5. Cy təhər omorə əri kuk dihi, kələ şəhər? Cy mihtijori
omorə əri ən u və əri cy səbəv?
6. Burəbundənihi Cexov ə i İxdilot rəh əri əz u çirə zindəguni
xilos birəl Vanka Çukov və Vankahojgə?

L. N. A N D R E J E V

(1871—1919)

Petka ə dac.

I.

Osip Abramovic, dəllok, ə pyşoj sinəj diromorəgor
jə biltəmtə jəyluqə bəsdə, horoj zə tiç:

— Gədələ, ovl

Ja ləqərə cyklə dəslə ovurd no ə pyşoj guzgi jə qoblə
garmə ov. Diromorəgor cymə zəvərə midogə, midə əz
guzgi ki, dəllok zəfruvo qəhrəgyn, oxmurly dənışirə, cy-
gə ədəj gufdirə, ə qəhrəvoz lovhərə səssyz çumundə-çu-
mundə. Əgər ruşhoj ən diromorəgorə xyşdəni səhə Osip
Abramovic nəh, jəkl əz danəne şogurdho məcige, u mə-
həl jovoşə səs, kələ birə, micarusd ə səxdə hələ-bulə:

— Ty poj, mə hələm ərī ty mundəm!

U hələ-bulərə u məltəno bu kl, həl gərək hisdiho qə-
dər təhədi nə soxdı ərī ovə ovurdə, və urə tənbiş dorə
mijov.

Kukləre, ə sər komiki inqədər horoj soxdənəbyryt, num
bu Petka, u bu əz həmmə ə dəllokxonə kor soxdəgorho
cyklətə. Petka 10 salə zəvərə nə bu. Ja həlligə, Nikolka
numju, sə sal kələtə bu əz Petka. U ə I ruzho mijosd ə
şogurdi giroşdə.

Ə tuku diromorəgor—vadərafdəgor niəisdoho vəxd
Petka və Nikolka ə ıxdilət mynyşdyt. Həci hərdyşu təhno
ə ıxdilət nışdəki, Nikolka həmmişə rəhmədylə birənəu
və qondyrmiş misoxd ə „həl” cytar kor soxdə voisdəgə
ərī sərə xub cərə.

Ruzhoj ən Petka hə jə çirə giroşdənəbyryt, dy syqdə
birərə xuno əjəki uxşəş byryt. Zimisduş, həminoniş əz u
guzgiho qəjr yzğə cigərə nidi u. Şəviş, ruziş bitəv ə
guş ən Petka həmin hə u jə horoj dəəu: „Gədələ, ovl!”

Mihidho nã bu urã. Ruzhoj jakšobotho tã nlmãšãv darho —pãnçãrãhojãn dãllokxonã, dãrzhorã xuno gyrd birã ri-gazhoj tovuš xyšdãrãmĩšãndã kucãã sãrãn mostovoj, vããz kucã girošdãgor hãmmĩšã midl jã cyklã, lãqãrã çãndãg monçuz birã nyšdiã sãrãn kyrsilãj xyšdãã kynç, mãhlym nĩsdã fiklr dãrlgã u, jã nã bugã xiflat bãrdãgã urã.

Petka ambãr xĩsĩrãnbu, ommo cy korĩgã hãmmĩšã hã xov gyrdãnbu urã, vã ambãrã vãxdhoãrlãn u omorãnbu kl, hãmmã iã cor kinoju hĩsdytho clho vã korho rãsd nĩsdyt,ãnçãq jã durazã novojã xovl gufdĩrã. Ambãrã vãxdho u tĩhi misoxd ovãã ovurdãki, jã nãbugã rišĩrovũd „Gadãlã, ov!” gufdĩrãnbuho tiçã sãšã vã ruz-bã-ruzãdãnbu lãqãr bĩfã. Æz jon cymho vããzir vinĩju,ã tiçã dãrzerãvoz burra darovhorã xuno, burrãbu darãfdã sĩfãt-jurã qyç dĩromorã çĩgãj pusd, vã uxšãš soxdãnbryt urããpir birã karlik¹.

Petka, juš xub nãšã dãnũsdãnbu šorlgã ju, nã bugã qãmĩlynĩgã, ommo urã voĩsdãnbuã jã çĩgãjgã burovãz inço. U çĩgã cy çĩgãĩgã juš nãšã dãnũsdãnbu,ã çãĩgã u çĩgã vã cy çĩrãĩ mĩpyrsĩrlgã hĩcĩš çohob dorã nĩdãnũsd tyrã. Dãdãšu,ãrl kãšã kuxãrkãcĩni kor soxdãnbuho Nãdẽçdã, omorãã u sãr kãšĩrãnbũho vãxd u kohĩl-kohĩl rhu-xurd dãdãšuãrl ju ovurdã šĩrlnã clhorã,ãz zĩndãgunt xyšdã šykãjãt nĩsoxd,ãnçãq minãt misoxd jurããz inco vãgyry gufdĩrã.

Xãjli vãxd Petka i tãhãr zĩhĩsd, u „xãjli” çãndqãdãr bugã Petka hĩc nãšã dãnũsdãnbu. Ommo jã ruz pišnãvĩho bãqđã omõ dãdãšu cy bugã gof soxdã Osip Abramovĩ-çãvoz vã gufdiãz Petka kl, jurã sãhĩãjuã dacã Sarĩsinoãdãj hãrzo dorã gufdĩrã. Æ u dac zĩhĩsdãnbryt oqohojãn dãdãju. Syfdã, Petka nã varãsi, bãqđã pusd sĩfãtju nazuk-nazuk qyç dĩromoãz jovošã xãndã vã u sãr gyrdãrl tãhãdi dorã Nãdẽçdãrã. Dac, i cylgã u nãšã dãnũsdãnbu, ommo noãrl xyšdã kl, u hãmin hã u dyl ju gãšdãnbũho çĩgã mĩjo bu gufdĩrã.

II.

Vokzalãã çãrĩšju dobuho mãhãlyqytãvoz,ã guš bãng soxdãnbũho tãrxã-turxãn girošdãnbrytho vogunhorãvoz,ã

¹ Karlik—lãp cyklã gudãgã odoml.

sæs svistokhoj ən parovozhorəvoz, komiho goh sæs ən Osip Abramovica xuno, qolin və qəhrəgyn byrytho, goh sæs ən nəcoqə zən ən urə xuno, nazuk və viz-viz byrytho və ə təhədi-təhədi diromorə-vadarafdənbryrytho passaçirhorəvoz,— əncəq syfdəi karaz ə hymyrju omo poisd ə pyşoj ən ə məhtəli domundə cymhoj ən Petka və pur soxd dyl jurə ataş və saursyzi. Uho ə vogun vənyşdə rafdəki, Petka vogosi mund ə pyşoj pəncərəj vogun əri tomoşa soxdə.

Petka həsyl omorə kələ birəbu ə şəhər, cul səhrə i syfdəi karaz bu dirənbuho, culho və ə pyşoju vədi byrytho ciho əri ən u zurba taza və məhtəliyə ciho byryt: vişəş, asmuş. Vişə, savzəgəirə xuno omorənbu ə pyşoj ədomi. Asmuj ən taza dynjoh bu ocuq, paləş, kovu və firəhu, gujgə əz hyndyrə bun ədəj fəm soxdə jurə. Petka goh ə pyşoj pəncərəj xyşdə cərx muxurd mipoisd, goh ə u tarafigəj vogun giroşdə, ə bovorinə dyləvoz mənə, biltə-miz şuşdə omorə dəsləj xyşdəərə ə sər duş jə ən zani nə şinoxə passaçirho, komiho mlixəndysdyt mldənışl ə u. Ommo jə oqo, gazet xundənbuho jə dy əq şəfd dənışl ə həil, və Nadeçda dir nə soxdə mihilloi xosd əz u:

— Syfdələi u ə rəh cugunkərovəz¹ rafdəniho,—həmmə ci tomoşa omorə əri ju,—gufdi u əz oqo.

— Uhu...—gufdi oqo əz zir zuhun və gənə sərə dəno ə gazet.

Nadeçda səxd voje soxdənbu ixdilət soxu əri ən u ki, Petka imuhoj 2 səli ələj ə jon dəllək kor soxdə və imid dori əri həilə ə poj pojundə². U ambar xubə kor mibə, cynki ju jə təhojə quvotsyze zənləji, hic kəşju nisd, omorə nəcoq ci, jə rə bugə pir bəsdogə əz i həil bəqəjr, yz-gə kuməktgə nisd jərə. Ommo sifət ən u oqo bəd bu və Nadeçda əncəq ə dyl xyşdə fikir soxdə həmməj ən i gofhorə.

Moşin ə ovozljə bərdən diyəş kələtə birə səs ohunho-jurəvoz ə sər kyrpt varafdə, gujgə ə zəvərsər guzgliyə ruj nıkərə ə hovo dululu birərə xuno bəsdoki, syfdə Petka ləzli əz səhm və əz nəkumli və pəsəvo rafd bərdən əz pyşoj ən pəncərə, ommo bəqdə vogaşd omo, nə voisd urə əz cym şəny tomoşəihəj ən rəhə. Cymhoj ən Petka dlijə xəvalyrə xuno nə mundət, qyç diromorəihəj sifətjuş

¹ Cugunkə—bəhzi uruşho rəh moşinə gufdirənyt.

² Jəhəni, əri həilə odomi soxdə.

hovomər birət. Gujgə kintgə, u qyç dromorə çlgəhoj pus-
də utu zəri duz və tov-tov soxdl.

III.

Syfdəl 2 ruz Petka ə dac omorəki, həmmə ə pyşoju byrytho taza korho və cihə gujgə əzmiş soxdut i cyklə çonsyza çunləjürə. U təsrirənbu əz vişə, ə diñçirəvoz səs soxdənbuho ə zəvərsər ən u. U bu torik, fikirly və qədərsyz bimly ə əxirsyzi xyşdə gyrə. Əri ən u jə təhər omorəneyryt yşyqə, savzə, xyromlyjə mərçləho, kor. ho gujgə məhəni xundəneyryt ə həmmə yşyqməndə gylhoj xyşdərəvoz. U səvmiş soxdənbu uhorə, voisdənbu jurə timor soxu uhorə, dısdə xəhərhorə timor soxuhorə xuno, ommo tux kovujə asmu dədəjə xuno ə qəl xyşdə horoj zərənbu urə və xəndysdənbu.

Petka həmməju ə lərz mlofdo, mıxəndysd əri cy bugə və gurun-ğurun, pirə mərde xuno, migəşd ə qiroq vişə ə vişəlyjə qiroq ən həvz. İnço u vomundə-domundə, durəz mibisdo ə sər ən siqə nəm ki nisljə savzə və batmış mibisdo, ə qəriş ən u, ənçəq xol-xolijə cyklə viniləj ən u vədi mibisdo ə ruj ən savzə duzi.

Ommo jə cənd ruzigəş giroşdə bəqdə, Petka xub dısd bısdo ə divahəvoz. Omorə-omorə Petka u dacə xunəj xyşdərə xuno hısov soxd, və əz jor vədəkyrd rafd ki, ə hylom Osip Abramoviç, dəllokxonəjuş hisdl gufdirə.

—Dəniş-o, cy xub coq birigəl Lap i səvdəgərhorə xunoi!—şorl mısoxd Nadeçda. Ju xyşdənju qolinə zən, əz gərmi ən kuxni, simovor mysirə xuno qıp-qırmızl bu. Coq birəl Petkarə u həci mino ki, əz urə xub xorundəini gufdirə. Ommo Petka lap kəm ci xurdənbu, jurə ci xurdə nəşə voisdənbu gufdirə nəh-o. myhlət nə bu urə əri ə kor xurək xurdəirəvoz sər xyşdərə dord dorə: əgər nə çavusdə hə həcu fubərdə mibisdogə xurəkə, gənə dərd jə nıməl bu, ommo nəh, uçirə nəşə birə. Jə bo mijo nyşl sər giri ləhərə çumunl əri xurəkə çavusdə. bəqdə ə hə-rəluqho pojhorə voçohunt, cynkl Nadeçda qədərsyz dir xurdə xurəkə, dyl odomi həl birənl rafdə, tə osduquhorəş mu-çumu tər-təmiz mısoxu. Ommo Petkarə ki, kor tə ləhəi: Bijo pənç bo tən şuru, əz qərəbəcđor Bijo şuş buru əri dərzə-qir qyc soxdə, xortrə pəs pəs soxu, kырmho gərdy ofu,— ərl həmməj ən i korho vəxd gərəkl əxil

IV.

Jə hofdə giroşdə bəqdə, barin ovurd əz şahər jə koqoz. Ə sər koqozə vobu: „əri kuxarka Nadeçda“. Əri ju koqozə xundəngə Nadeçda girisd və sovusd, hərshorə pokurdəki, ə pyşosinə vobuho qurumə ə sifət xyşdə. İxdilət əz tovurəj ən Petka bu. Pyşoj səhiongum bu. Petka ə pəsə məhələ ədənbu ə xyşdəərəvoz „klass-klass“ vozirə, qutinhorə pufdədirə xuno soxdəbu, hişdə, cynki həcu xəjli asont birənbu əri;ən u əri ləng şəndə ə jə poi. Vədiromo barin, vəno dəs xyşdəərə ə duş ən u və gufdi:

—Cytari kor ty, bİror, rafdə gərəki əxi!

Petka utançəq xəndysd, gof nə soxd.

—I cy xəre cini—fikir soxd ə dyl xyşdə barin.

—Rafdə gərəki, bİror!

Petka lovhorə firəh soxdə xəndysd. Kynd bisdo əz uho Nadeçda və cymhoju hərs pur birə təslix şoxd:

—Rafdə gərəki, kukmə!

—Ə çə?—həçolə mund Petka. 1

Şəhərə u əz jor furmiş soxdəbu, çigəju ki inço lap xub bu, inço u ofd u həmmişə dylju xosdənbuho çigərə.

—Ə ki səhiə, ə ki Osip Abramovic.

Petka gənə nəşə varəsirə, kor ocuq məhlymiş hisdigə. Ommo ləhəj ən u xyşgi zə mund, zuhun ju ə guçəvoz çymysdənbu ə ləhəju ə pyrsirəki ju əz dədəşu:

—Səbəh qurzum cytar mygyrym bəqdə? Dərzəqirəş viniş—ini-o...

—Cy soxdə voisdəl.. Ədəj səhiəty ə kor talab soxdə tyrə. Prokofij kəjfsyz birl, mügu, ə bolnisə dəgərdundət urə, ə tuku odoml nə dəri əri kor soxdə. Ty məğlis: jə bojgəş hərzo mydy tyrə—u, Oslp Abramovic, rəhmədylə odomini.

* Ommo ə fikir Petka girisdə hic nə dəbu, u hələmiş nəşə varəsirənbu cy xosdənytgə əz ju. Jovoş-jovoş əqyl ən Petka ocuq bisdo, u sər gyrd əri boçəh dəşəndə, ə xori gilgəz birə. Ləqərə dəsləj ən u myşd gyrdə zərənbu dədəşə əz dəşju, kufdənbu xorlrə, hər cyrə giri. Omorə:

Petka sokit bisdo, və barin gufdi əz xonumə zən xyşdə, komiki nyşdəbu ə pyşoj guzgi və ədənbu rac çyçym vəgyrdə, ə muj sər xyşdə siprə çyzylyglə dəzərə:

—Diri sokit bisdo,—dərd-qəm ən həlli duraz nəşə kəştrə.

—Cys bisdogəş ambar jəzuqi omorə mərə ə u təql-
rə həil.

—Rasdi, zindəgúni ən uho qədərsyz zobuni, ommo
hisdýt əzuniho, komiho dijəştəş zobu zihisdənyt. Ty hə-
zyr birəj?

Və rafdyt uhə ə boqçəj Dimpan, ə komińço u şəv bu
kələ vecer və sər gyrdəbu əri zərə muzik.

V.

Səbəhimi Petka vanyşd ə moşın rafd ə Moskva. Də-
dəşuş rafd ə jurəvoz əri jurə rəh soxdə. Gənə əz pyşoj
ən u ədənbryt vodovusdə savzə zimiho, mərçho, ruj işu
vər sipl əz şəvina şəj, ommo imuhoy uho vodovusdənbry-
ryt ə u tarafigə.

1 Petka diyə hic ə pənçərə nəşə dəntşirənbu, nyşdəbu
dınç, qəmgyn. Cymhoju hə gənə xovəly və bifikir byryt,
pusd sifətju, pusd sifət plərə odomirə xuno, qyçə-qyç bu.
Əxir moşın poisd.

Uho vədiromorut ə səsju guş odomirə bəng soxdənti-
ho kuca, və kələ, ə həng gisnəjə odomi buho şəhər, bəş-
qə syz, fubərd ə qərış xyşdə cyklə qurauniləjurə.

—Ty dərzəqirə pəhəny sox—o!—gufdi Petka, dədəşu
jurə ə kon dər ən dəllokxonə ovurdə rasundəki.

—Boşgu, boşgu, kukmə, pəhəny misoxum. Bəlkəm gə-
nə omori.

VI.

Gənə əz bitəmişə və əvtrju guşunə dəllokxonə omo-
rənbu tiçə səs: „gədələ, ov!“ və diromorəgor midi cytar ə
pyşoj guzgt duraz mibisdogə ləqərə cyklə dəslə, və mişino-
vusd jə çirə jovoşə hələ-buləjə səsə: „Ty poj, mə hələm
ərity mundəmi“. Urə u məhəno bu ki, xovdusdə hələ kuk
jə ovə rixundl jə bujurmış soxdə qulluqə qələt vərovun-
di. Şəvho kl, əz Nikolka və Petka ə jəki xisirənbrytho
kynç, jovoşə zingə xuno, lov mibisdo milarzi jovoşə səs-
lə. U səsə ixdilət misoxd əz tovun daca, gof misoxd əz
u çirə korho və ciho, komiho hic ə hylom nəşə birənyt,
komihorə hic jəkiş nə dirt jə boləş və nə şinovusdi.

PYRSYŞHO:

1. Vixit ez i Ixdilot tikələho, komihoki bursundənyt ə dəlləoxonə giroşdəniho zindəguni ən Petkarə. Cy təhəri buruni cihrət ən Petka?
2. Nyvysit ez tovun ə dih girovundə zindəguni ən Petka.
3. Əri cy səvəb Petka və Nikolka kor soxdənsyryt hə əz həlləsalhoj xyşdə?
4. Əz dyl jəzuqbəri soxdənsu mi bərin və zənju ə Petka? Əgər nəh, əz cy goiho və kor ən uho u vədi birə?
5. Cy təhər əirənini zindəguni ən Petka ə pyşot omorəniyə ruzho? Nuşu dorəni mi Andrejev rəh əri Petkarə əz gurunə zindəguni xilos soxdə?
6. Həqləqət cy kor əz kykju dəgiş soxd zindəguni ən Petkaho və Vankaborə?

Tapşyryq:

1. Nyvysit əzvər plan ən ixdilotə „Petka ə dac“. Nyvysdə bəqdə dənişit ə knig fəm soxit.
 2. Ə plan gyərə, ə knig nə dənişirə ixdilot soxit urə.
 3. Nyvysit hər odomişmu ki ə çə rafdə cy dirigə.
 4. Duzəltmiş soxit ixdilothə və num bini ixdilothəşmurə xyşdən işmu, kirə cytar voisdəgə.
-

Signal.

I.

Semjon Ivanov bu qərulclı ən rəh ohuni. Əz budkəju ə jə stansi bu 12 vərs, tə unigə—dəh. Əz budkəju cor vərs durtə por vokurdut jə kələ usdaxonəj bofdənt: sıjəhə hyndyrə luləju vədl birənbu lap əz pəsəj vişə, ommo əz u nəzniktə, əz qunşljə budkəho qəjr, hic jə xunəş nə bu.

I kor birəbu həminon; kor jyngyl bu, vərfa xijəh zərə gərək nə bu. Və həmlgə əz u rəh pojezdhoş kəm giroş-dənsyryt. Migəşd Semjon vərs xyşdəre ə sutkəl dy bo, ə bəhzi çigəho gəjkəhorə slənmiş misoxd, burmiş misoxd, vənçlrə sənqhorə duzətmiş misoxd, luləhoj ovirə fəm misoxd və mırəfd ə xunə əri korhoj xyşdəre gynçynda. Korhoju ki lap şuluq bu: hər cy korə fikir misoxd əri soxdə, əz tovun həmmə mljosd əz usdaj rəhl ixdiyor vəgyrdə, və uş mljosd ə nacalnik dıstansi xəbər dorə; təjtə çohob təvəqəju vogaşdə, vəxd ən u koriş mlgiroşd mırəfd. Semjon və zən ju sər gyrdyt lap ərl dərıxmış birəş.

Giroşd dy məh birəni; sər gyrd Semjon ərl ə qunşljə qərulclıhorəvoz əri şınoxə birə. Jəkl jə qədimə pırə mərd bu; həmmişə ə xəjəl urə dəg'ış soxdə byryt; əz qəd budkəş ə guçəvoz vədiromorənbu. Ə çigəju zən ju gəşdənbu. Jə budkəclgə, əz stansi nəzniktə buho, çohilə odomi bu, əz xyşdə ləqərə odomi və quvotly bu. Syfdəl karəz Semjon ə urəvoz rast omo ə sər rəh, ə minçl budkəho, ərl rəhə fəm soxdə vədiromorə vəxd; Semjon vəgyrd şap-kəj xyşdəre və sər zə ə ju.

—Ruz ty,—mugu,—ə xəjr bu, qunşi.

Qunşl dənşi ə ju jənovu.

—Əqləət ty ə xəjr,—çohob do u.

Carusd və rafd rəh xışdəre. Əz u bəqdə zənhoşu rast omorət əjəkl. Semjonova Arina ruz ə xəjr bədo qunşlja zənə; uş həmcyn gof nə soxd, rafd. Jə karaz Semjon di urə.

—Cyl həcl,—mugu,—şyvar ty hic ə odomirəvoz gof-gə-ləç nəşə soxdə?

Zən jə kəm səsməky polsd, bəqdə gufdi:

—Cy gof soxu u ə tyrəvoz? Hər jəkirə dərd juni...

Ommo jə məhigəş giroşd əz hərə, şinoxə bisdorut. Rast miomorut Semjon və Vasilij ə sər rəh, minşdyt ə qiroq ju, qajlon mikəşiryt və İxdilət misoxdut əz hol-ov-hol xışdə. Vasilij əməərə vəxdho səsməky mipoisd, ommo Semjon goh əz dth xışdə, goh əz poxod İxdilət misoxd.

—Kəmə dərd nə kəştrəm,—mugu—mə ə hymyr mə, ommo hələm jə əzuni hymyrlş nısdı mərə. İ çirəi, biror-mə, Vasilij Stepanic.

Ommo Vasilij qəjlənə ə rels kufdə qərliş jurə tli soxdə, vəxyşd və gufdi:

—Odomiho mikəşyt xun İmürə bətytn hymyr imu. Nısdı ə dynjoh əz odomi vəhşitə yzğə vəhşijə həjvonigə. Gyrg gyrgə nəşə xurdə, ommo odomi odomirə zində-zində xurdəni.

—Əj biror, gyrg gyrgə xurdəni, urə ty məgu.

—Məsələj goft, gufdurum. Ommo cyş bisdəgə, əz odomi zalumtə ci nısdı. Zalumi və cymtəngi odomi nibisdəgə,—zihisdə mibisdə. Hər jəkirə voisdəni zində-zində gyry tyrə fubəry hə həcu.

Semjon ə fiklr domund.

—Nəşə danusdəhym,—mugu,—biror. Bəlkəm, həcuni.

—Əşər həcunigə,—gufdi Vasilij,—İmürə əjəki gof-gə-ləç soxdəş gərək nısdı.

Carusd və rafd rəh xışdəre, soqboşl nə gufdirə. Semjonış vəxyşd.

—Qunşl,—horoj soxd u,—ərl cy qəhri bisdorit?

Qunşi nə carusd pəsəvo, rafd rəh xışdəre. Xəjli dənişi ə u Semjon, tətə ki əz rəh burmlış birə Vasilij dijə vədi nə bısdo. Vogaşd omo ə xunə və gufdi əz zən xışdə:

—Arina, İmürəş qunşlniho: odomi nısdı, lap oquni.

Ommo cyş bışdogə əz jəki qəhri nə bışdorut uho; gənə əvəlirə xuno rəst omərut əfəkl, sər gyrdyt İxdilət soxdərə, hə gənə hə u gofhorə.

—Əj, biror, əgər odomiho nışbışdorutgə... nınyşdim mə nə ty ə l budkəho,—gufdi Vasiliş.

—Cyl budkə bəgər... ambar xərab nışdi, zihisdə birəni.

—Zihisdə birəni, zihisdə birəni... Əj, tyl Ambar zihisdəj, kəm fojdə dıraj, ambar dənışlrəj, kəm dıraj. Kosibə odo mırə, ə budkə unço jə nə bugə ə hər cyçojiş, cy zindəgunini. Ədət xurdə tyrə i pustkərho. Xun tyrə ədət kəşirə, ommo pir r ləboş—ləpik mızənyt mədəşənyt, jə gərəkşyze cırə xuno. Ty cənd qədər myzd qəbul soxtə?

—Kəmləj qəbul soxdənym, Vasiliş Stepənic, duvəzdəh monət.

—Ommo mə sizdəh monət nım qəbul soxdənym. Həri xəbər vəgyrym əz ty ərl cyi həci? Ə qonunəvoz, əz İdorə həmmərə jə qədər mijo dyt: ə məhi pəzdəh monət, hyzymiş, nəftiş. Kini u əxi ərl mənəj tyni duvəzdəh jə nə bugə sizdəh nım tohin soxdıho? Həri, gu vinyəm əri mə?.. Ommo ty gufdırəni kl, zihisdə mibul Ty ə sər bişofdo, əz tovun jə monət nım jə nə bugə sə monət nışdi gof. Ləp həmmə pəzdəhirəş mışdorutgə. Giroşdho məh mə ə stansi byrym; direktor omərəbu, həcl dırym mə urə. Rəstırym ə u çırə hyrmət. Ədəj rəfdə əri xyşdə ə çırojə vəgon vənyşdə; vədıromə ə platformə, poışd... Əh, ambar nıpojum mə İnço, muram ə hər cıço pojhoj mə rəfd.

—Ə cıço muraj ty əxi, Stepənic? Əz qəd bəxdəvəri, bəxdəvərirə nigərđyt kil İnço tyrə xunə, gərm, xoriləş jə kəmləj hışdi. Zən tyş korsoxl...

—Xoriləş... Fəm soxdə jəbo dırə ty xoriləjmərə dija. Jə cubuqləş ə sər ju nə vəri. İ vasal ədənbırym kələmlə koşdə, uş usdaj rəhl omo vədıromo: „İ,—mugu,—cy cini? Ərzəsyş ərcy,—mugu. İxdijorsyz ərcy,—mugu? Vədəşən şən həj səhət həmmərə, jə cypləş nə vomunu“,—mugu. Pijon bu. Jə vəxdlgə hic gofiş nışoxd, ommo imuhoj əz xyşdə ədəj vədərəfdə... „Sə monət çərməl..“

İ gofhorə gufdırəngə, Vasiliş səsməky poışd, vokəşl qəjlona və jovoşləj;ovoşləj gufdi:

—Hə jə kəmlgəş, tə myrdə həl mışoxdum mə urə.

—Əj, qunşl, əçəb tyndə odomini ty, gujum mə əri ty.

—Nah, tynd nisdym mə, ommo duzrə ədəm gufdi-
rə mə. Mə hələm muburbunum ə . u qirmizlnə xug.. Ə
xyşdənl nəcəlnik ən distansi şykəjət misoxum. Vinim.
Hə sofə-sof şykəjətiş soxd.

II.

Jəkarəz nəcəlnik stansi əri rəhə fəmə soxdə ədənbu rəfdə.
Əz u səruz əqəjdəgə əz Peterburg vəcəlyjə oqəho mijosdət
girosdə əz irə: ədənbəyryt revizijə soxdə, unə gy:ə pyşojomə-
rəj ən uho həmmə mijosd ə parədə omorə Vənçirə sanqəho
tihi soxdət, duzətmiş soxdət, şpalhorə xub fəmə soxdət, kyrpi-
horə fəmə soxdət, gajkahorə xub burmiş soxdət, dəsdəkhorə
rang zəryt, əbəhl çıgəho zərdə qum tihi soxdət. Zən qunş:jə
qərəulci həmə ju kor soxdə, həmligə plrə mərədəş vədəşənd ə
buru əri savzəhorə təmiz soxdə. Jə bitəvə hofdə kor soxd Sem-
jon; həmmərə duzətmiş soxd, kaftan xyşdərəş pəly soxd,
təmiz soxd, nuşunəj myslrəş təjtə tov-tov dorə ə kərycəvoz
sovusd. Vasiliij ədənbu kor soxdə. Omo nəcəlnik stansi ə sər
drezin; cor fəhlə, cərxhorə burmiş dorə ədət həj soxdə, gu-
dəgə cərxəho ədət zuzə kəşirə; hərəbələ ədəj vidovusdə ə
səhət bisd vərə, ənçəq jə səs vuj ən cərxəho ədəj şinirə omə-
rə. Omo rasi ə jon budkəj, Semjon. Semjon u səhət çəsd
vədiromə ə buru, soldatə xuno, raport do.

Vədl bəsdə ki, həmmərə duzətmiş soxd.

—Ty əz zərəvozi lncə?—pyrsi nəcəlnik.

—Əz dyjym məjəvoz, oqə.

—Xub. Soq boşl. Pəsg ə sadl çəsd cəymyn numer klni?

Uşdaj rəhi (ə jərəvoz əjəki ə sər drezin ədənbu rəfdə)
çəhəb do:

—Vasiliij Spiridonov.

—Spiridonov, Spiridonov... Hə, u, por ty zəcəlanijə
soxdə bəriho?

—Əri, u xyşdənl junl.

—Xub, vinim imuhəj Vasiliij Spiridonovə. Həj soxl

Fəhləho hərəkat soxdət; drezin ə rəh ofdo.

Dənlşirəni Semjon ə u və fiklr soxdənl: „Xubə vozi
mibu uhərə ə qunşirəvoz“.

Dy səhət əqəjdəgə rəfd u gənə əri rəhə fəmə soxdə.
Dirəni: əz cuxuri rəh klnigə ədəj giroşdə, əz sər ju cylgə
jə sipl ədəj vədl bərə. Xub dənlşl Semjon, dirənl—Vasiliij;

ə dəş ju ja cubuq ə duş ju ja cykla əngyllə, qutinəjuş ə jəjuqəvoz bəsdəi.

— Qunşl, ə çiço rafdə?—horoj soxd Semjon.

Vasilij lap nəznik əisdo; sifət ju salt dəgışl, sipni, melə xuno, cymhoju vəhşirə xuno; sər gyrd ərl gof soxdə —gof soxdə nəşə danusdə.

—Ə şəhər,—mugu,—ə Moskva... ə İdora.

—Ə idora... Həcu!

Əri şykəjət soxdə ədəj rafdə, ə hisobəvoz? Şən, Vasilij Stepanic, furmuş sox...

—Nəh, biror, furmuş nisoxum. Dirl əri furmuş soxdə. Dırəni, u zərli əz sifət mə, xun mərə tihl soxll. Tə zində hisdym, furmuş nisoxum, nihilym həcll

Gyrd jurə Semjon əz qulju.

—Bihil, Stepanic, ədəm duzirə gufdirə ə ty, xubl nisoxl.

—Cy xubi birənini!

Xyşdəni mə danusdənym ki xubi nisoxum gufdirə. Ərl xyşdə xubl nisoxum, ommo ə pəsəj duzi, biror, gərəkl polsdə.

—Jəbo ty gu vlnym, cytar əisdo əxi?

—Cytar birənini?.. Fəm soxd həmmərə, furamo əz drezin, dənişi ə qəd budkə. Mə danusdənyrym ki, həmmərə soxd taləs misoxu gufdirə əz mə; həmmərə duzətmiş soxdənyrym, cytar gərəkl hisdigə. Volsdənəu jurə burav, mə şykəjət soxdum ə ju. U həlyədi boçəh zə: „İnço, —mugu,—revizijəj hykymətl ədəj omorə, həci—həcinigə ty əz tovun əisdu şykəjət soxdə. İnço,—mugu,—pəhənyki—jə sovetnikho omorənifnyt, ty ə xəjəl kələmi* Mə dövom nə dorum, jə gof gufdurum, lap unqədər İno nəh, ommo həcl qəhr omo jurə. Həcl vənə əz sifət mə kl... ommo mə hə polsdym ə çiğəj mə. gujgə kl, həci birəş ml-

jo bu gufdirə. Uho rafdyt, mə ə xyşdə diromorum, şuş-
dum ruj mərə və ə rəh ofdorum.

—Pəsg budkə cytar?

—Zən mundi. Midanu ə rəh bərdə. Əh, ə çəhəndəm
boşutgu İşu ə rəh xyşdərevoz!

Vasilij vaxşd, həzyr bisdo əri rafdə.

—Soq boşl, Ivanic. Nəsə danusdənym mlofumgə duzə
qonun.

—Jəhəni pojədə muraj?

—Ə stansi rasirəkl ə jə təvəqərəvoz ə vagon borl
mənyşym; səbəh ə Moskva midəboşum.

Qunşihə əz jəkl soqboşl gufdirə çiro bisdorut; Vasilij
rafđ, və xəjli vəxd u vədl nə bisdo. Ə çigəju kor soxdən-
bu zən ju, şəv—ruz nəsə xistrənbu; lap əz hol ofdorəbu,
şyvər xyşdəre ədənbu guzət soxjə. Ə səjymyn ruz reviz-
ziyə omo giroşd: jə parovoz, jə vagon bogəçl və dy vagon
ən jəkymyn klass, ommo Vasilij həgənəş vədi nisdli. Ə
corymyn ruz Semjon di zən jurə; sifət ju əz hərsho vama-
strəbu, cymhoju qip-qirmizli byryt.

—Vogəşdi şyvər ty?—pyrst Semjon.

Zən dəs xyşdəre çumundə, hiciş nə gufdl və hişd
rafđ.

III.

Hələm həil hisdi Semjon vomuxdəbu əri qyc soxdə
əz qəmişləho dydykho. Təmiz misoxd qərtş jurə, sulahə
misoxd, ə ciço gərək hisdigə, bəşləj jurə gərək hisdihorə
xuno qyc misoxd, həci duzətmiş misoxd kl, cy voisdə-
nigə tyrə zə. Ə xəvlətə vəxd xyşdə u qyc soxdənbu am-
barə dydykho və ə dəs ən şinoxəjə konduktor ən vagon
borirəvoz fyrsorənbu ə şəhər ə bazar; unço ə hərkl ən
uho dorənbryt jurə dy kəpik. Əz reviziyə bəqdə ə səjy-
myn ruz u zən xyşdəre hişd ə xunə əri ə pyşoj şəhon-
gumi səhət şəşi omorənlho pojəzd vadarafdə, və ju korđə
vəgyrd və rafđ ə vişə əri qəmişho burra. Omo rasi u ə
əxir ən ucastok xyşdə,—inço rəh burmiş birə sər zəfruvo
furamorənbu,—furamo əz inço və rafđ əz qəd vişə ə zir
dohor dəbuho. NİM vərs birəni qubi bu və ə jon qubi
byryt lap xubə kuləho əri dydykhoju vəromorəbu. Jə
qəfm əz i cubuqho burrl və ə rəh ofdo əri ə xunə rafdə.

Ədəj rafdə əz qəriş vişə; oftoi xəjll dəre furamori, cor taraf gyimi, şinlrə omorəni ənçəq, cytar myraqho cik-cik soxdənytgə və səs şəx-şəx ən xyşg birə ə zlr pojho ofdorə ligəho. Rafd Semjon gənə jə kəmlgəş, ə l zuri ə sər rə- hiş mijov mədirov, və əri ju həci omorəni ki, gənə cy səslgə ədəj şinlrə gufdlrə: gujgə ə ciçoigə ohun ə ohun vo- xurdə ədəj zing soxdə. Rafd Semjon zurl-zuri. Ə ucastok işu ə u vəxdho remont nəse giroşdənəu. „Cy kori bu i?“ —fikir soxd əri xyşdə. Vədiromorəni u ə qiroq vişə—ə pyşoju rəh ohunt vədini; ə zəvər ə sər rəh jə odomi ə qili-qili nyşdi, cyigə ədəj soxdə. Sər gyrd Semjon əri varafdə jovoş-jovoş ə jonju: fikir soxdkl, kinlgə əri gajkahorə dyzdlrə omori. Dirəni—odomi vəxyşd, ə dəs ju lom dəri; dəşənd u lomə ə zlr rels və həci guç zəho, pərtovo do ə u tara- figə. Cymhoj Semjon tor bəsdə, voisd jurə boçəh soxu —nə danusd. Dirəni u, Vasilij ədəj zəvərə vidovusdə lo- miş ə dəs ju dəri.

—Vasilij Stepanic! Bəbəjmə, həzizmə, vogərd! Di lo- mə. Binim relsə, hic kəs nidənu. Vogərd, xilos sox çun tyrə əz həvun!

Nə vogəşd Vasilij, dərafə ə qəd vişə.

Poisdi Semjon ə zəvərsər carundə omorihə rels; cu- buqləho ofdorut əz dəs ju. Pojezd ədəj omorə, bəri nəh, minigi. Və hic təhəriş nidəni pojundə urə: hələm nisdə. Nibu norə relsə ə çlgəju, ə birəhnə dəsavoz qojməre rərə nidəni. Vidovusdə gərəkl, joqin vidovusdə gərəkl ə budkə hər cy-girl əri ovurdə.

Vidovusdəni Semjon ə taraf budkəj xyşdə, nəfəs ju gyrdəni. Həci ədəj vidovusdəki—həjsəhət miofdonu. Vido- vusd vadarafd əz qəd vişə—tə budkə sad saçin rəh dəri, zljədtə nə mudi, şinirəni ə fabrik gudok səs soxd. Səhət şəşi. Ommo ə həfdi dy minut kor soxdə pojezd mijə gi- roru. Həci dirəş ədəj dirə gujgə Semjon ə pyşoj xyşdə: mijov parovoz, micəmy cəpi cərxhoju əz sər relshə, mi- lərzy, şəfd miəu, sər migyry ərl relshorə tyrtyr soxdə, sov- symərd soxdə, və inçə, rəh burmiş birəniho çigə, əz sər hyndyrl miofdonu dərəvo jəzdəh saçin, ommo unçə, ə qəd səjymyn klass, moxluq pur-purini, cyklə həilho... Om- mo işu nyşdət l səhət, əz hiciş xəbər nisdə işurə. Nəh, tə

budka vidovusdə və pasəvo vogaşdə ə vaxd ju mlıknı nıbu...

Nə vidovusd Semjon tə budkə, vogaşd pasəvo, yldovusd əz əvəllş bəçidtə. Ədəj vidovusdə hic ə xışdə nə dərl; xışdən juş nəşə danusdə, cy miəugə. Vidovusd rasi tə carundə omorıho rels: cubuqləhoju hə həcü ə qəməvoz ə xori mundi. Qıuz bısdo u vəgyrd jakırə əz cubuqləho, xışdən juş nəşə danusdə əri cy vəgyrdgə, gənə vidovusd. Ə pyşoj cymhoju həci omo ki. İni pojezd ədəj omorə. Ədəj şınıra əz dur omoranıho səs fit ən parovoza, relsho jovoş-jovoş sər gyrdyt ərl ə ləz ofdorə. Gənə ərl vidovusdə qıvot nısdı; polsd u əz u zobunə çigə jə sad saçın durı; İncə həjəbo muvəh ju guşgə tovuş bısco. Vəgyrd əz sər xışdə şəpkərə, vəgyrd əz qəd ju jəlluqə; vədəşənd kordərə əz qunç cəkme.

Zə kordərə əz cəpi qul xışdə əz qucəbnzu zəvərtə; xun şəxdə şənd, rıxd gərmə gərm, əz lülə rıxhorə xuno; tar soxd ə xunəvoz u jəlluq xışdə, lov soxd, duzətlmiş soxd, bəsd ə cubuq və tik gyrd qırmızınə hələm xışdə.

Polsdi, ədəj bərbundə hələmə, pojezdlş İmuhoj vədini. Nıvyny jurə moşınist, nəznik mlıov, və sad saçın mundə hisdi nıdanu pojundə gurunə pojezdə.

Ommo xun hə ədəj rıxdə. Sıqmış soxdəni Semjon jarərə ə pəhlyj xışdə, voisdəni jurə gyry ləhəj jarərə, ommo xun nəşə poisdə; vədi bıranı, luqon jarəly soxdı u qul xışdə. Sər ju ə cərx dərafıd: cymhoju tor bısdorut; bəqdə salt hıclş nə dl; ə guşhoju səs zıng ofdo. Nəşə dırə u pojezdə və nəşə şınıra səs jurə; ənçəq jə fikir ədəj soxdə: „nıdanum poisdə, mıofdonum, mənənyəm hələmə; mıglıroru pojezd əz sər mə”

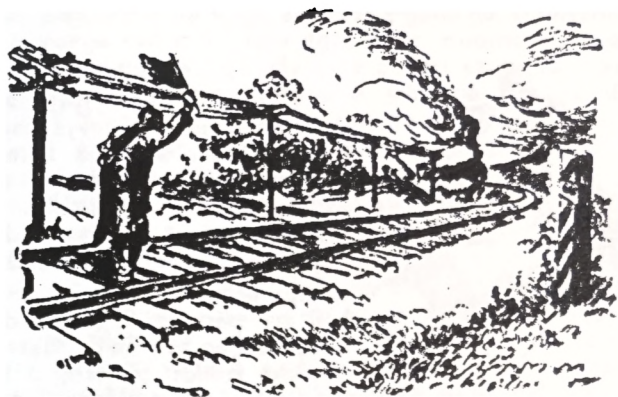
Və əxırdə pyşoj cymhoju salt sıjah bıre, çəndəg ju əşəlmiş bıre, vəngəsd u hələmə.

Ommo nə ofdo hələm xunı ə xort; dəs ən ki bugə gyrd jurə və tik gyrd hyndyr ə pyşorəhi nəznik bıranbuho pojezd. Moşınist dl urə və pojund pojezdə

Odomiho vədıromorut zuri əz qəd vəgonho və kura bısdorut. Dırənyt: jə odomı ofdorı ə xort həmməju ə xun dərl, əz xışdə rafdı; jəkligə polsdi ə jon ju ə cubuq vəriho luguş xunirəvoz.

Gərdənd Vasilij cymhoj xyşdərə ə sər həmmə, quz
gyrd sə.ə.

—Bəsdit mərə,—mugu,—mə cərundəm rəlsə.

PYRSYŞHO:

1. Cy soxd Vasilij?
2. Cy soxd Semjon?
3. Əri cy soxd Vasilij i korə? Cytar bu hol qərəulcəho? Cytar rəldor soxdənyryt ə işurəvoz nəcəlnikəho?
4. Cytar qəbul soxdəbu Semjon i çirə rəldor soxdəişurə?
5. Omno Vasilij cytar?
6. Əz tovun ki fikir soxdənu Vasilij gufdirəngə ki, *gyrg gyrgə nəşə xurda, animo odomi odomira zinda-zinda xurda?*
7. Cy jəhəlmıştə danu ə rəh:oj çəng soxdə Vasilij?
8. Ə cytarı rəhhərəvoz mişosd çəng soxdə Vasilij ə qərsu j eksplo- atatsijə j ən cinovnikəhoj pədqəho?

Tapşyryq:

1. Oñit sərno əri hər bəxş ən i İxdilət. İxdilət soxtit urə ə plan işmurəvoz.
2. Gynçunit İxdilət ə i çirə planəvoz:
Ə rəh ohunt qulluq soxdənu jə qərəulcə. Kuk ju pioner bu. Həll həmmə qəonuhəj rəh ohuntə dərusedənu. I kuk ədənu rəf- də əz sər rəh ohunt və di rəh vacərsudət. Ə kuməkt qitərliznə gəl- stəkəvoz u pəjund pəjəzdə.
3. Num ənit İxdilət işmurə.

V I K T O R G J U G O

(1802 – 1835 s.)

Viktor Gjuĝo — nyvysdægor ən fransuzhol. Ə nyvysdæbuho cihoj xyşdə u ə dusdə dyləvoz gof mısəxd əz zindægunt kosisəho, honiho və səfilho. Ə „Gavroş“ num hisdiho ixdilot xyşdə u nyvysdə buraundæbu qozijəj ən jə kucərije səhiəsyzə həil ən parçira. Ə l knig dorə omori ənçəq əxir ən u „Gavroş“ hisdiho ixdilot: „Gavroş ə bərikada“. İnçə gof soxdə omorən əz tovunəj revoljutsijəj fransuzl, əz tovunəj ə kucəho giroşdə çəngəho. ə koml çigə Gavroşış dəərl və puc blri.

Gavroş.

I.

Ə bulvarho və ə qiroqhoj ən şəhər Parç hər vəxd midirət ədənbu gəşdə dəh—duvəzdəh sələ həilə kuk. Hovir—hərməh urə Gavroş hərəj mizəryt. U həllə kuk hic ə dylju dərd fikir nə dəri, ə təhər həil m xəndysd, ommu zindægunt ərl ən u jə lapə nə dərtijə cərə xuno əlm-buş, torik omoranbu. Gəjmiş blrəj ən u jə xəndəl bu: ə poj ju şovəl mərđl və ə tər ju koftəj zənt vəbryt. Bəbə dədəj nə dorəbryt urə u cihə. Kəm kəs jəzuq-bəri soxdə vokurdəbu ə tən ən u kyhnə-kuruş xyşdə. Urə bəbəş bu, dədəş bu, ənçəq uho ə xəjəljə nəşə əlrənbryt.

Əz həmmə xustə zindægunt ən l həllə kuk ə kucəho glroşdənəbu.

Ə jə ləkət zərəlrəvoz bəbə—dədəj ən u vədəşəndyt fyrso urə ə zindægunt. Uş vixrd rafd əz ki ən uho.

I həl's kuk bu çavqcl, çald, gofdan və hər kərə və cərə ə ryxşəndi vədəbərdəgər. Sifəti bu azərlyrə xuno, ornmo çym-çymək. U gəşcənbu əz l kuca ə u kuca, xundənbu məhənliho, soxdənbu vəziho və pəs-pəs soxdənbu ə qərliş ən pəlnluqho və yzğə biltəmizə çığəho gə. U mixəndəysd jurə kucəriyə həll mugufdurutgə, qəh: miomo jurə əgər əz ju biç mugufdurutgə. Nə çığə bu əri sər nərə, nə nən əri xurdə, nə ataş əri gərm uirə, jəkiş nə bu urə dəsə doşdəgər. Ommo u şor və xyrom bu, cynki azad bu.

Cənd qədər təhno və əz guş şəndə omoraş buğə : hə- il, cys əlsəgə əz hər dy—sə məh jə eo, ə jə fikr miom o u: „vəxdl iznu əri rəfdə ə dədəj sər kəşirə“ U mişənd kələ bulvarhərə, mufuramo əz qiroqhoj ən əz şəhər giroşdəniho nikərə, mişiroşd kyrp.hərə, miomo miras: ə qiroq şəhər və m.ditromo ə kifləti zihundənbuho qəzimatə. Səri jəbo omorə, ə pyşoj cym ju əz honjətli kifləti bə-qəjr yzğə cilgə nəş voxurdənbu. Əz həmmə kəstə dərd u dərd bu kl, jəkiş urə ə xəndəgylirəvoz qəbul misoxl ə xunə, cytar buşə tev işu xirik buhərə xuno, dyl və sifət ən həmmə həcu xirik bu əri ju.

—Ty əz çə omori vədiromo?

U çohob mido:

—Əz kucəho.

U ə vadarəfdəki mypyrsyryt.

—Ə çə rəfdə?

U çohob mido:

—Ə kucəho.

Cytarki ə torikə həmbər vorovho savzələ gərmə və timor ən rigəzhoj cysməmə nəş dirənbuhərə xuno, i həliş hə həcu hic mihrəboni və xubə, gərmə, timorlɛə gof: nəş çinovusdənbu.

II.

Cy giroşdənbu ə Parlıç u vəxd?

Hovoj ən Parlıç əmbər tərsly əu. Xəlq ə kələ honjətli dobu, fəh:əho nunsyz nyryt. Ə qərliş ən Parlıç ə hərəj xəlq jəki-kysy dobu, ə şəhər Lion proietarho vəxyşdəbu ə sər hykymət.

Tərg soxdə gərəkə honjətirə, vir soxdə gərəkli bişəh: əlrə, quvətlitə hoçiztərə rənçundəlrə, nərə gərəkə qəbər:

myzd doraira e çofoj har mard gyra, dora garaki joqlna ve hovolja xundal eri hailho, zijed soxda garaki aqyl ve danani an xalqa, dashora korsyz na hisda, pyşovo ovurda garaki,—inyt gofnoj an sosialistho.

Ə kabakho¹ ocuq maslahat soxdanbyryt pyrşyşə: „ə çəng vadarafdə garaki ja nə bugə təm zərə dənışira?“ Fəhləhorə hişdanbyryt səvgənd xundə, ki syfdəl xəbərdorl ə işu rasirəmund, hətta işurə horoj zərə, dir nə soxda ə kuca ə çəng mədirəvt gufdira ə pyşoj dyşmən. Ə homborho proklamasijəho muxundut. Çənsuzhoj an politsijə məhlym misoxdūt, ki ə u proklamasijəho „hykymətə nifri soxdanbyryt“ gufdira.

Jaki əz fədləho gufdirənu: „Imu 300 odominim, əgər əz hərki, sərl odomi, dəh su² gyrd soxdimgə, əz uho bəhəm miəu sadl pənçoh frank³. Hamməj an uhorə eri gululə—bərut xərçl soxda garaki“.

Jakigə gufdirənu: „dy orinə bəqdə imu mişoşlm bisd-pənç hozor, imuhoj imu mipəjmunim quvothojmura ə quvothoj hykymətəvoz“.

Səjmyn gufdirənu: „Mə şəvhoş nəşə xislrənym, cyn-ki şəvho mə patronho həzyr soxdənym“.

Ə kucaho proklamasijəho vogosunda mlomorut.

I zurə kələ şəhər Paric ə tup uxşəş zərənu: u tup pur birə hisdl, vəs birənl ənçəq ja çurkumlə, eri ə zarbə səsəvoz lov birəj an u.

Ə məh ijun 1832-myn sal ədanbyryt general Lamarkərə eri qovrə soxda bərdə.

Zurə bəzənmişə prosesijəj mitorə rəh soxdəgorho ədənbu giroşdə əz kucahoj an Paric. Dy batalion soldatho, ə stijəh parcaj ovlll dəpçundə omorə bərabənhorəvoz, ə ləhəhoşu zofruvo cərundə omorə tufənghorəvoz, dəh hozor gvardijəhoj milləti qilinçho əz jonhoşu dululu, bətarejəhoj artilləri an gvardijəj milləti ədanbyryt rəh soxda tobut an general Lamarkərə. Əz uho pəsətə ədənbu omorə, qədərsyz əmbərə, dyl işu sokit nə buno xəlq. Ə bimlyjə dəsdəhorəvoz ədanbyryt gyrd birə fəhləho: hombolho, sənq-burrəgorho, dylgərho, maljarho, şişəciho, nəborşikho.

¹ Kanak — duxon.

² Bə — syrdə pul ə Fransija.

³ Frank — dyryç .ə pul ə Fransija.

Davlatlyho e halaçigarlirevoz adanbyryt daniştra e uho ez sar bolxunho va ez pañçarahoj an xuneho.

Hykymat adanby muqojatt xyşdara dira va hazyr soxdæu laşğara: 24 hozor soldat e qarış şahar doeu va 30 hozor e qiroqhoj an şahar.

Mitora rah soxdægorho e mejduj Bastillija rasiranga, e uho qarış alsdorut gena e dæsdæhorævoz xalq.

Birdan ez qarış an xalq ja sas vadromo:

— Dragunho¹ adat omoral

Dragunho adanbyryt næznik bira jovoş, tahadi na soxda, sassyz. Tapinçahoşu e qos dæbyryt, qillinçho e noçnaho, sifathoşu byryt bæd, domoçly va guzattæma.

Xalq va dragunho e jakt qarışu alsdorut ki, birdan hovora gujga zyhaa omo şişi: şanda omorut sanqho, sar gyrda omo tufang>tufang, dragunho e kor dæşandyt qillinçhora, xalq vodovusd herki e ja çiga. E har taraf an Pariç lov alsdo e çang horoj zærantho sas:

— Jæraqæ dæş boşitt!

Studentho va fæhlaho sar gyrdyt ærl barrikadaho vokurda. Uho xyrd soxdæbyryt vængæsdæ fonarhora, gaşdanbyryt podvalhora, ovurdanbyryt colækho, gyrd soxdæ toja zæranbyryt sanqhoj an mostovoja, sanqho va mebel an xunehora, tæxdæhora va vokurdanbyryt barrikadaho.

Hæmmaj an I korho giroşdanbyryt hæmin hæ e ja væxd, e har tarafhoj an şahar e ka e tærsæ sasævoz. Gujga sadlæ bænqiræho çæsdyt ez ja lov biraç grom-grom an æmu.

Ja sahatış na giroşd, şumoruş işura qædar nişdi ja, barrikadaho gujga ez xort omorut væromo. Pyşoj şæhngumtho ez sæ bæxş ja bæxş an Pariç dæu e dæş an e sar hykymat væxyşçægorho. Davlatlyho halaçigar byryt. E har çiga saxd soxda omoræbyryt dærho, pañçaraho.

III.

Gavroş, şor va xyrom, adanbu vodovusda ez I sar e u sar, mærafid e zævæ an barrikada, mufuramo sas soxdæsoxda. E har çiga va e har taraf an barrikada midiri uræ. U zyhuæra xuno bu. Zinglyja sas an u hic ja dæqdæqæş gyrda næs omoranbu. U mixandyd, ryxşand misoxd e

¹ Dragon — hæsealyje soldat.

az kor xysdərə bəz doşdəgorho, mihişd kor soxdə kohil-
 horə, dyl mido və ə əşq mənəsd vovundəgorhorə, kimi-
 horə mixəndund myxşyl mloxtd, klmihojgərə ə qəhr mo-
 rovund, bəhzihorə vizor mlovurd, jəktərəş dinc nihişd. Mi-
 vidovusd əz kl jəkiho ə kl jəkihojgə, ə həmmə çigə sər
 midəno, əz hər çigə mlomo səs çəvəju:

— Mətersitl sənqhorə kura soxit əljirotl Gənəşl Collək-
 ho əmbərtə əljirotl Bərrikədə ən işmu cykləl. U hic hə-
 məll nisdi. Cy ə dəs işmu ofdogə, həmmərə İnçə əljirotl
 Xyrd soxit xunərəl Vinisit—unl jə dər şışəll

U ə həmmə həlovo mibisdo.

— Dilt mərə tufəngl Mərə tufəng gərəkil Əri cy nəş
 dorənyt mərə tufəng?!

Şəv dəgyrd, kəs vədi nə əlsdo. Şinovusdə omorənbə
 ənçəq əz u duriho kərə səs ən gum-gum soxdə və bəhzi
 vəxd səs ən tufəngə-tufəng, ommo u səs hərə-hərə və guj-
 gə əz duriho omorənbə. I çirə əmbər vəxdə girovundəl və
 bərrikədəcihorə xəjli myhlət dorəl bərrəndənbə kl, həkymət
 ədəj quvot xysdərə gyrd soxdə gufdira. 50 odoml revolyut-
 sionerho guzət soxdə polsdəbyryt ə qərlışuj ən ə sər işu
 ərl omorə bəzyr əlrənbəho 60 hozor ləşgər.

Ançolra—revoljutsionera dija sësür nä bisdo. U tähar älränyt çoborda odomiho pyşoj tärsä qozijäho giroşda. U rafd ä kl Gavroş. Hälla kuk ädänbu patronho häzyr soxda ä ziri maträsäj än kabak, ä pyşoj dy tor suxdänbyrytho şähämho. Äz kuca yşyq än u şähämho vadi nä bu. Ä zofrul maträsäho hic yşyq näs suxdänbyryt.

— Guş väni cy gufdiränymgä,—gufdi Ançolra,—ty cykläläl, ä cym kës nivozuri. Vadara äz barrikada äuru, glror jovoşläj äz daldäj än xunäho, gärd kucahora... Vogärd äxdilol sox ärlmä cy dirigä ä unço.

— Häliho ä här kor gärek älrä midanyt,—ä kölägädirävoz gufdi Gavroş.—Xus, muram.

Hälla kuk soldata xuno cäst do vä ä şorirävoz vodovusd rafd.

IV.

Ä minora zä sähät däh. Ançolra vä Komäfer härmähju, tufängho ä däs işu däri, nyşdäbyryt ä häräj divorhoj xunäho vä än barrikada. Uho gym byryt, guş vänorä häräkat soxdänbyryt ärl ä guş däbärdä här äz durl blijvho karä säs än pojhora.

Birdän äz qarış jovoşä toriki şäv omo zinglyjä, çovonä, xyromlyjä säs. U ädänbu mähäni xundä, äxir säs ju hyhyj än xuruzä xuno omoränbu.

—U Gavroşi,—gufdi Ançolra.

—U ädäj imura zäbärdor soxda,—gufdi Komäfer.

Säs tähädi-tähädi poj noräi omo äz kës vadi nisdijä gymä kuca. Äz sär omnibus¹ çäld ä tähar mäjmu väromo Gavroş. U,vidovusd furamo ä qarış än barrikada. Şuş—näfasju gyrdä-gyrdä, hälla kuk gufdi:

—Tufängmä Zuboşill Uho ädat omoräl

Gujgä tok än elektrik giroşd ä hämmäj barrikada. Hämma däşho duräz soxda omorut härkli ärl tufäng xyşdärä vägyrdä.

—Volsdäni vägyrdä karabinmäre?—gufdi Ançolra.

—Näh, märe kalä tufäng volsdä,—çohos do Gavroş.

Dy qaravulho vogošdyt omorut ä barrikada ä jä växd ä

¹ Omnibus—je çirä karätho—täjtunha.

Gavrošovoz. Ə post mund ənçəq ə ja taraf kyrti və ən bazar polsdəbuho. Məhlym bu ki, əz u taraf ləşgər hələm nəş omorənbu.

Qıxəndcihoj ən bərrikada pojtsdyt hərki ə çigəy xyşdə, nəzyr ə çəng.

Ja cənd mlnutigəş giroşd, bəqdə ocuq omo səs ən pojho, səs jəki-jəki duz, gurun norə omorənytho ambar-ambərə pojho. U səs ədənbu kynd birə, səburly və əimly. Bırdən u səs sokit bısdo. Əz əxir ən kuca gujgə omo səs nəfəs ən ambərə xəlq. Ommo kəm—kəs vədl nə bu. Ənçəq ə doruj ən kuca, əz qərış səxdə zulmott, ja partovuş-lə cym səcmiş misoxd ambar-ambərə ruşdələhoj metallı, uxşəş zərənbrytho ə tovdorə turhoj metallı. Uho by-ryt ştikho və əuzhoj ən tufəngho, kəmləy tovuş soxdə omorənbrytho ə rigəz ən durə şəhmələrəvoz.

Bırdən əz u zulmoti ja bımlyjə səs omo.

— Kını omorəniho?

Əlyşdi zatvorhoj ən tufəngho səs soxdut.

Ançolra ocuq və ə ytkəmlirəvoz çohob do:

— Revoljutsijə frənsuzil..

— Ataşl—omo səs ən komənd soxdə.

Çəsd ataş və yşyq soxd divorhoj ən xunəhorə, gujgə ja dəqdəqəluq vokurdə omo və əlyşdi gənə səxd bısdo suləy ən ja zürbə kələ tustun ataşl dərijə pec.

Bımlyjə səs zəlp lov bısdo ə sər ən bərrikada. Qırmizinə hələm ofdo. Zəlp həcl səxd bu ki, dərərə bürri şənd ə dy çigə. Gululəho ə kərnizhoj divorhoj xunəho rəsirə bəqdə pəsəvo çəsdə, rəsıryt ə bərrikada və jarəly soxdut ja cənd odomlrə.

— Hərməhho,—həroj dəşənd Ançolra,—dərıt bərutə, ə gərəksyze çigə xərç məsoxıtı Tufəng məşəntı tə uho ə kuca vədl nə boşut. Və əz həmmə pyşotə blıojt hələmə tik gırlm.

U vəgyrd əz xort, ə jon pojhoju ofdorə hələmə.

V.

Ambar guzə! soxdə gərək nə bısdo.

Vədi bısdo syfdəl tup.

Əz bərrikada omo səs jəkdəsə zəlp ən cənd tufəngho. durə bulutə xuno dəgyrd tupa və odomihorə. Əz jə cənd sekund bəqdə bulut lov bisdo, tup və odomihorə gənə vədli bəsdorut. Tupa hə ədənbəryt pyşovo ovurda, əz bərrikada kynd, ə səburəvoz, təhədi nə soxda. Jəkiş jəraly nə bərəsu. Bəqdə komand soxdənbuho əfsər sər gyrd ərl carundə tupa ruja bərrikada.

Jə minut bəqdəjgə tupa norut ə migləj ən kuca. Vokurda ləhəj ju ə taraf ən bərrikada əu.

— Tufənghorə pur soxit—komand soxd'Anqolra Mi-votovumi bərrikada i zərəl ən tupa? Sula nisoxumi u urə? Pysysş u əu. U vəxd revoljutsionerho gənə tufənghoj xışdədə pur soxdənbərytho, tupciho ədənbəryt tupa pur soxdə

Tup şəndə omo, snərjad vadarafd.

— İnçə!—omo jə şorljə səs.

Gululəj ən tup, lov nə birə, dənyşd domund ə qəriş ən xyrd—xokə ciho. U xyrd soxd cərx ən omnibusa və sov—symərd soxd jə kyhnə hərəbərə. Qəlxəndcihoj ən bərrikada şəhqə zərə zərə xəndysdyt.

— Ə kor lşmu boşit!—horəj zə gufdi ki bugə əz sər

bərrikada ə tupciho.

Anqolra əz daldəj xışdə səxd ə qyz—qyloq pəisədə dy cymə ə dyşmən dənorəsu norə.

— Sərhərə quz glrit, ə jon divor dill—horəj dəşənd Anqolra.—Ə qyloq ən bərrikada ə sər suqrə-zənti po.!!

Ommo səs zəlp ən tufangho zuta omo tə ə barrikada dəbirəgorho prikaz ən Ançolrərə ə çigə ovurda.

Dy ədomi zərə omo, səsə jarəly bisdo.

Barrikada vo:ovusdə nə danyd l çirə tup gululə rixdəlrə. Kartec¹ tyrak dəşənd ə jə divorju.

Ə qarış ən qəlxəndcihoj barrikada, dyləpəsəjə səsə-səs ofdo. Uho guzət soxdut dyjymyn snarjad şəndəlrə.

Guzət soxdəl ən uho əmbar nə kəşl.

Əz dy tufho, ə sər barrikada snarjad şəndənbərytho, jəki kartec şəndənbu, jəkiyə—kələ gululəho.

Kələ gululəho moxurdut ə zəvəri qiroq ən barrikada, sov misoxdut sənqhorə və əz u sənqho rixdənbərytho likəho, ə təhər tagərg myryxdyt ə sər ən qəlxəndcihoj barrikada.

—Ləhəj ən u tufhorə gyrda gərəkt—gufdi Ançolra və horoj dəşənd:—Ataş ə sər ən tupcihol

Həmmə əz zərəvoz həzyr birəbryt ə u kor. Barrikada, əz zərəvoz təm zərə poisdəbuho, sər gyrd ə sərsoni və şorirəvoz əri tufang şəndə: səs ən şəş—hofd zəlp omo pəsə-pəsəj jəki. Kuca pur bisdo ə durə:əvoz, əz nədə bujju ədomi tərsirəneu. Əz jə cənd minutigə bəqda, əz hərəj dumon rov birənbuho bulut—durə dirə bisdo dysəbəxşi ən tupcihorə ə xori, ə zir cərxhoj ən tufho, məhit birə ofdorə. Zində mundəhoşu gənə ədəbryt tufhorə pur soxdə, ommo tup şəndəl kəm bisdo.

—Cy bərasly bisdo i tufang şəndəlmü! —gufdi jəki əz revoljutsionerho əz Ançolra. —Zurbaim!

Ançolra bərd ovurd sərə və çohob do:

—Jə corək səhətigəş ə i çirə zurbirəvoz tufang şəndimə barrikada gululəsyz mumunu.

Gavroş şinovusd l gofhorə.

VI.

Əz sər barrikada diryt kintigə əz işu furamo ə dərə, poisd ə kuca ə zir ən gululəho. U Gavroş bu. Gavroş vəgyrd əz kabak jə butilkəho dəstirənbuho karzinkərə, vədirəromo əz tyrak ən divor barrikada və ə təhminirəvoz sər

¹ Kartec—snarjad ən tup.

gyrd eri buş soxda dakyrdə ə karzinkəj xyşdə patrondaş-
hoj.ən kyşdə omorə gvardijəhoj milliətrə.

—Cy soxda ty?—pysiryt ə bərrikədə dəbirəgorho.

Gavroş tik gyrd sərə, çohos do:

—Mə ədəm karzinkərə pur soxda.

—Kartec rixdənihorə nəşə dirə ty?

Gavroş çohos do gənə:

—Həl jə kələ kori! Voruşlə ədəj omorə dijal!

—Vogərd!

— Həjsəhəl!—gufdi Gavroş və sər gyrd eri vodovusdə
ə kuca.

Ə kyndi bisd məhitho ləş ofdorəbyryt ə mostovcə. Dy
dəh patrondaşho—zapas ən bəruti eri bərrikədə.

Kucərə, bulutə xuno, durə dəgyrdəbu. Əz durə cym
ruz ə kuca torikl bu. Ə çəng pəncəgorhoj ən hər dy tə-
raf, dy jəktərə dirə səcmiş soxda nəş danyşdəbyryt

U torikl xəjriy bisdo eri Gavroş.

Ə qərış durə pəhəny birə, bii juş cyklə, u danyşd do-
ru darafdə ə kuca ə cym:hoj soldatho nə voxurda. Sy'dəi
şəş—hofd patrondaşhorə u tihl soxd, əriju zljodi soxona
nə birə.

U murafd ə şuşqomo, qəh ə corcəngi, karzinkərə ə dən-
dy gyrdə, qyç midriomo, marə xuno durəz mibəsdə əz
jon əri jə məhit əjon jəxigə, rafdə-rafdə və patrondaşhorə
tihl soxda-soxda.

Əz bərrikədə u hələm dur nə birəsu, ommo urə eri
səs soxda horoj zərə dyl nəş soxdəbyryt, soldathorə xə-
bərdoz nə soxut gufdirə.

U rafd omorə-omorə durta, və hə həcu ə şuşqomo
rasi tə bulut durəj ən tufəngho u qədər ambar nə buho
çigə.

Soldatho, daldə gyrdəbyrytho ə pəsəj ən əz sənqhoj
mostovoj qyç soxdəbyrytho divorlə, gyrd sərəbyrytho ə
kynç ən kuca bərbəndut ə dy jəki cyrəigə ə qərış ən du-
rə çyl zərənbuhorə.

Həmin hə u vəxd Gavroş, əz patrondaş ən kyşdə omorə
rə əfsər patrondorə ə tihl soxdəkl ə məhit jə gululə vo-
xurd.

—Çahandemihol — gufdi Gavroş:— Myrdəhojmərə ədat
kyşdə ki!

Dyjymyn gululə voxurd ə mostovoj ə jon ju. Səjymyn
vəngəsd karzinkəjura.

Gavroş cymə caru soxd pəsə-pyşorə və di, ki tufəng əz
kuca ədəj şəndə omorə.

U vəxyşd, duz polsd. Vor ədənbu vor dorə mujhoj sər-
jura, ə jurə qərəz gyrdənbrytho gvardiho dənşirə-dənşirə,
Gavroş sər gyrd məhəni xund.

Bəqdə tik gyrd vəgyrd karzinkərə, dəkyrd duborə ə u
həmmə rixdə patronhorə və, kynd omorə əz tufəng şən-
dəgorho, sər gyrd əri tihi soxdə patrondaşigərə Corymyn
gululə, fid zərə giroşd əz jon ju nə voxurdə. Gavroş hə
ədənbu məhəni xundə.

Ə pənçymyn gululəş gənə jə bəndləj məhəni çohob
do u.

I tomoşəl qədərsyz əlmly və tomoşəi bu. Ə sər ən həi-
lə kuk ədənbryt tufəng şəndə, ommo u ədənbu hırr dorə
tufəng şəndəgorhorə. Gujgə u əz dyli xyşdə ədənbu ə uho
ryxşənd soxdə myxşyl əlrə. Ə hər tufəng şəndəi u jə bənd
məhəni çohob mido. Ə sər ən u qərəz mygyrdyt hərə nə
dorə, ommo hic nəş voxurdənbu ə u. Gvardijəclhoj mil-
ləti xəndysdənbryt tufəng şəndə-şəndə ə sər ən u. U
midəgəşd, əirdən məxyşd, pəhəny mibəsdə ə zir qopu, əz
cym vlr mibəsdə, gənə mədiromə, mivirləxd, mivodovusd
mogəşd pəsəvo, ə myşdəvoz bulə mido kartecə, tihi mi-
soxd patrondaşhorə və pur misoxd karzinkəj xyşdə. Əz
barrikada ə tərsəvoz midənşiryt ə pəsəj ən u. Unçə dyl
həmmə ə lərz dosu əz tovun ən u, ommo u hə mə-
həni xundənbu. Gululəho jəki-jəki vədovusdənbryt gujgə
ə pəsəj ən u, ommo u əz gululə çəldiytə bu. U gujgə pə-
hənyki ədənbu vozirə ə mərəvoz, səri jəbo u myhycyze
çənevər əz ju kynd əlrə, həll gujgə ə sillərəvoz mizə piş
misoxd urə.

Əxirdə, bədhəmələ gululə rəst ə həllə kuk. Gavroş lər-
zi və ofdo. Səs əlmlyjə boçəh lov bəsdə əz sər barrikada.
Gavroş jəkəm tik gyrd əz xori xyşdə, u durəz soxd dəş-
horə və, ə tərəf ən ə sər ju tufəng şəndəgor dənşirə,
gənə sər gyrd ərl məhəni xundə.

U na varasd mahanira. Dylymyn gulula hisd ura gym
elra. I das u ofdo sifetju ruja mostovoj va dija na cy-
mysd.

Cykla igid kyşda omo.

PYRSYŞHO:

1. Ki au Gavroş. Cytar misdo u „kucarija halla kuk“?
2. Ixdilot soxit cy soxdanauga Gavroş a barrikada.
3. Cytari hall au Gavroş a xosijatho va kurhoj xyşda gyræ?
4. Danusdanit mi işmu az i çira voqlifathoj hallho eaxş vager-
dal a revoljutsijajmu? Cy xundajt işmu az tovun an u? Ixdilot
soxit.

MAKSIM GORKIJ

(1868 - 1936)

Maksim Gorkij hisdt psevdonim ən nyvysdəgor proletari, Aleksej Maksimovic Peşkov.

Əz tovun zindəguni xyşdə M. Gorkij içirə İxdlilət sox-

də: „Əz həşd sə'əl mə ə dorut ə „gədəjət“ ə tukuş cəməfurux. Ommo dyryşd dy məh kor nə soxdəbyrym, nirdən jə ruz ə gərinə şyr-pərəvoz suxundum no dəshoj məmə. Səhib tuku vögərdund fyrso məmə ə ki kələbəbəjmə.

Dəshoj mə xub birəngə, məmə dorut ə şogurdı ə ki certjoçnik. Unço mə 1 sal kor soxdə, zindəgunimə lap zobu bu gufdirə, əz unço virixdym və ofdum əri mə kor ə sər pəroxod ə şogurdı ə ki povar¹.

Əz i bəqdə zindəguni mə çyrə-bə-çyrə və cətin giroşd. Əz ki povar vögəşdym gənə ə ki certjoçnik, jə kəm bəqdəjgə sər gyrdym əri ikon furuxi soxdə, jə xəjli vəhdə quiluq soxtum ə əz şəhər Grjazl tə şəhər Saritsin giroşdənbuho rəh moşin ə qərəuləni, əz u bəqdə ə cənd çigəho cənd çirə korhoj fəhləi soxdəbyrym. Jə mənləho korsyziş zihisdənbrym”

Ommo 1 çirə cətinə zindəguniş birəki Gorkirə zurbəjə həşq bu əri xundə. U aməərə knlgho muxund və ə həvəsəvoz mynyvysd İxdliləhoj xyşdəmə. Syfdəl nyvysdə İxdlilə: xyşdəmə Gorkij vədəşənd ju ə korxonəj rəh moşin ən şəhər Təilisi ə qulluq dəri.

¹ Povar – kərək soxdənləho.

Ambara c'ho nyvysdi Gorkij. Əz tovun ambara kort.o
ixdilot soxdı. U rafdanu ə fəhləhorəvoz ə jəki ə rəh çəng
soxdəl ə zulumkorhoj zəhmətkəşhorəvoz Lenin ambar
dusd dosdanu i əzyrgə nyvysdəgorə. Uho ambara ko-
qozho nyvysdənyryt ərl jəki. Lenin jə bo i çirə koqoz
nyvysdəsu əri Gorkij: „Ə talant xudoçniki xyşdəvoz işmu
ərl hərəkat fəhləhoj ən Urusijət,—və nə ki ən Urus jət təh-
no—kələ xəjr ovurdəjt...“

„Jəkyim Maj“ hisit jə tika əz kələ İxdilot ən Gorkij.
„Dədəj“ num hisdiho jərə. Ə u İxdilot nyvysdə oməri əz
ə 1902-myn sal ə şəhar. Sormovo çiroşdə qozijəj ən fəh-
ləho ə demonstrasijəj jəkyim Maj vədiromorənyrytho.

Əvəli bəxşhojən u İxdilot əz dofus vədiromorəngə sen-
zurəj ən padşohi talab soxdut əz hykymət Gorkira ə sud
dy gufdirə. Hykymət padşohi tərst əz u kor ki, ə İ İxdil-
lohorəvoz Gorkij oşgor soxdənu əri fəhləho səbəu ən zo-
bunə zindəgunişurə, səbəb ən uho ə zir zulm dərirə və
hərəoj zərənl işurə əri çəng soxdə ə zulumkorhorəvoz

Hykymət padşohi cənd boho dysdoç soxdənu Gorkira.
U nyşdənu ə dysdoçl ə qələəandi Petropaviovskis, ə
komiçə nuşundə omorənyryt revoljutsionerho, komiho
zurəb tərst byryt əri hykymət padşoh.

Aleksej Maksimovic nyvysdi kələ İxdilotho, otuq sox-
də əri hylom durgunə pəsguihoj dysməntho;murə, həşod,ə
gofho soxdənytho əz tovun korhoj vəkurdəihoj sosialis-
timu.

Əz tovun əri fəhləho və zəhmətkəşhoj SSSR xubə
lolqlyjə korho girovundəl MƏK ən SSSR bəxyş dərj urə
orden Lenin.

Numi ən Gorkij ə həmməj hylom məhlymi.

Pepe.

Pepe 10 salət; u mar kuləirə xuno nazuki, çəldi. Rang-
bə rangə çurtho dululu əlrət vətundə ə təngə duşləho;u
əz əmbar qədər-qiljos nisdiho suləhoj ən u çuli-çundurə
partalhoju vədi əlrənl, əz gərmi cyşmə və bitəmtzi, tor
hisdiho pəsd ən çəndəgju. Pepe çəsdəni çəjrənə xuno əz
sər sənqhoj ən ostrov. Sər gyrdə əz cyşmə vətəmorə vəxd

tə qarq birəj ən u, hər səhət, goh əz İnço, goh əz unço, hə ədəj rixdə hic nəşə vomundəniho səsləj ən u:

—Italja gyzəli,
Italjəjmə!

Əri ən u həmmə tomoşəlni: gylho, ə təhər burkulə ni-kərəho rixdənytho əz sər gyzələ xori, mar kuləiho ə qərliş ən bənəvşi zərə sənqho dəslrənytho, quşho nyşdətho ə qarliş əri, ə təhər monətho tək tək burra omorə vəlghoj ən dorhoj zəjtun və ə qəriş ən ə çirəj boldə kruçovoj malaxiti¹ hisdytho təhənghoj ən orgur, qurzumho ə torikə boqho ə kon dərijoh çyl zərianytho və forestjerhoş² glosdənytho əz təngə, picirə-picirə kucəhoj ən şəhər.

Ambərə həvəslyjə qozlijəho mibə ıxdilot soxdə əz to-vunəj ən Pepe.

Jə bo jə stiora³ tapşyrmiş soxdə u əri bərdə bəxş əri xəhərgili ju (ən stiora) jə karzinkə səjməjə sib əz boq lşu.

—Jə soldo⁴ qəzonç misoxi!—gufdi zən.—Uçtrə kor zərəl nibu ərlty mə danydə...

Ə həvəsəvoz vəgyrd Pepe karzinkərə, vənə urə ə sər xyşdə və ofdo ə rəh. Əri soldorə vəgyrdə ənçəq şəhon-gumliho vogaşd omo.

—Ty əmbər zijodi təhədi nə soxdəjl-gufdi əz u zən.

—Omino, cys bəsdogə, mə vomundəm buholyjə stioral ox vokoşirə çohob do Pepe.—Əz dəh zijəd byrtyt uho.

—Pur tə təhəjə karzinkə? dəh sib?

—Nəh həilho, stiora.

—Stiho-pəşq?

—Sər syfda həilho: Mikele, Çovanni... Zən sər gyrd əri ə qəhr vərəmorə, gyrd, səxd şovund urə əz duşhoju:

—Çohob di jə bo, bərdəj rasundəj ty sləhorə nə bu-gə nəh?

—Tə məjdu, stiora! lşmu guş dorit jə bo cy xub gyrdəbyrymgə mə xyşdərə, syfda məhic ə guş rəs gyrdəbyrym rixşəndihoj ən uhorə, — bihil, fiklr soxdum mə ərlmə, bihil lho morə ə xəravozliş toj soxutgu, mə həmmərə

¹ Malaxit—jə çirə sənq tov-tovi pələş, səvzə rəng.

² Forestjer—əz yzğə viləjəho omorəgorho

³ Stiora ə Italjə sonumə guldirənyt.

⁴ Boldo—zyrdə pul ə Italjə gəğdəniho.

motovum ə xotur hyrmat ən sınıora, ən işmu jahani. Om-
mo uho ə dədəjmə ərl ryxşənd soxda sər corutki, fikir
soxdum mə um:həli, l kor ə işmu buho mynyşy. İnço
mə, dija toa nə dorə, norum karzinkərə, və dirə voisdən-
bu jə əo, mihrləonə sınıora, cy rac qarəz gyrdə, zərənbay-
rymgə mə əz sər ən u hərəmzədəho,—işmu u qədər mi-
xəndysdtkil

—Üno talan soxdət jəm:şhojmarəl?—horoj dəşənd zən.

Pepe, dərdlyjə ox vokoşırə gufdi:

—O, nəh. Ommo u jəm:şho rəstrə əzilmış əlsdorut,
mundəhorə ki, lmu ə jəki xurdim, mə dşmənhorə bəş-
qun dorə ə lşurəvoz bərişmiş birə bəqdə..

Zən əmbar ə horoj-horoj mund, vədəroxştrə tihi soxda
ə sər ən Pepe həmmə ə zuhun ju omorənbuho qarəqşih-
horə. Pepe ə tiqqələvoz, gərdənə qır gyrcə guş doşdəbu
polsdə ə qarəqşihoj ən u, hərə bir marc soxda-soxda ə
zuhunəvoz, və bəhzi vəxdho ə jovoşə raziməndirəvoz mu-
gufdi:

—Ho-ho, həcu həcu! cy rac, cy xub gufdirə omorənigə
dijəl cy bəxdəvərə gofholgə-hol

Əxir zən, vomundə, əz jon ən u rəldərgə, u gufdi:

—Bovor sox, ty l qədər dylxuri nisoxdi əgər midirigə
ə cy racə qarəzəvoz mə zərənbayrymgə gyzələ sishoj ən
boq tyrə ə u murdələ sərhoj ən u hərəmzədəho—ox,
əgər ty midirigə urəl Ty mərə lmid soxda jə soldo nəh—o,
dydy mldoril!—Oqujə zən nə varəsəl gofhoj bəşqun dorə-
gorə, u ənçəq myşdə burəbund ə u, bulə do urə.

Xəhər Pepe, xəjli kələ bu əz u, ommo əz u əzy!mənd-
tə nəh. U dəu ə qarəvoşi—əri xunəhorə vəcərə—ə xunəj
ən hoşırə amerikənl. U əiyisti əlsdo təmizə duxdər, qutinə-
hoju q-p-qırmızı və əz bulə xueə xurək çəndəgju pur əis-
do çunsoqi, rəstrə omburu ə məh ən avqust şirə pur ni-
rənəhorə xurə.

Biror pyrsi jə ruz əz u:

—Ty hər ruz cl xurdəni?

-- Dy boş, sə boş əgər mərə völsdəgə,—ə ytkəmlirəvoz
gufdi duxdər.

—Ə dəndyhojty jəzuqi əljovgu tyrə, fəqlr,—məsləhət
no ərl ən u Pepe və domund ə fikir, bəqdə pyrsi gərə:

—Zurəə hoşlrı səhlə ty?

—U? Mə dənysdə əz padşohiş hoşlril

—Boşgu-boşgu, xər-xərə gofhora əri qunşiho bihill
Cənd şovoli səhiş tyrə?

—Urə? cəlini əri gufdirə.

—Dəh?

—Bəlkəm zijodtəş hisdi.

—Həcunigə bura bijor ərimə jəki əz u şovolho, ambar
gərm gyrdəni və duraz nə bu—gufdi Pepe.

—Əri cy bijorum?

—Ty nəş dirə ə pojmə vərytho cy çirəhojutgə?

Əri dirə cətin bu urə, cynki əz ə pojən Pepe vəbuho
şovol qədərsyz kəmə çurtlaho mundəbu, danusdə nəş
birənbu şovol vərigə ə poj ən u nə bugə nəh.

—Rasdi,—razl bisdo xəhər—tyrə cl gərəkə əri ə poj
vokurdə! Ommo əxi səhiş mə fikir misoxu, ki imu şo-
volə dyzdirəjm gufdirə?

Pepe nufusly gufdi ə u:

—Xəlqə əz imu əqylsyztə norə gərək nisdi! Əz ambar-
ho jə kəmləj vəgyrdə omorəngə, urə dyzdi nigujut, bəxş
soxdə mugujut urə!

—U gofhoj məhəninini—dyl nəş soxdənbu xəhər, om-
mo Pepe zu ə raj ovurd urə və u ovurd ə kuxni jə xubə
şovol duraztə əz buj ən Pepe. U bu
jə kəm duraztə əz buj Pepe, ommo
u əlysti ə sər ofdo danusd cy sox-
də gərəkigə.

—Di viny m kordərel — gufdi u.
Hərdysu ə jəki uho carundut şovol
ən amerikanirə ə jə xubə həməlljə
kostjum əri həilə kuk: vədiromo, fi-
rəh kimisiş bugə, ommo jə xubə tu-
morə. Əz duşho girovundə omorəbu
duvolə əri səxd gyrdə, şovol nə of-
donu gufdirə, çigəj qulhorə gyrdyt
lap-xub kifho byrytho 2 çigəj ən
şovol.

Birdən omo diromo ə kuxni xo-
num, zən ən səhiş şovol və sər gyrd
əri ə horoj-horojəvoz gufdirə çirə-
bə-çirə, guş odoml nəş vəgyrdəniho
gofho, ə cənd zuhunho.

Pepe cyş soxd, ommo pojundə nə danyzd, i gyzəl gof soxdəi ən urə U myqyçund sıfət xyşdəre, mygyrd ə dəsthorəvoz slnəj xyşdəre, ə lmidyzlrəvoz mygyrd sər xyşdəre, xəsdərə xuno ɔx mikəşl, ommo zən tə şyvərju omorə nə dirəv sokit birə nə danyzd.

—Cy biri həcl?—pyrsi u.

Və umuhoj Pepe gufdi:

—Sinior, mə ambar məhtəlym ə i zən işmu dəşəndi-ho həroj-həroj, mə jə kəm İnçimişis birəm əz işmu. Mə danyzdə u həcl norl ki ərl xyşdə, şovolə imu xərab soxdəjm gufdirə, ommo bovorin dorənym işmurə ki, u ə tən-mə qədərsyz xub birə. Bəlkəm u fikir soxdənbu, mə hisdiho-nisdliho, pəsni şovol işmurə vəgyrdəm və ty dije əri-ty şovol vosdorə nidani...

Amerikani, ə saburəvoz guş doşdə gofhoj ən Peperə, gufdi:

—Mə fikir soxdənym ki politsijərə horəj zərə gərəki, qucoq.

—Ə rəsdəkiş?—ambar həçois mund Pepe.—Əri cy tovunə?

—Tyre bəryt ə qəzomət dəşənyt gufdirə...

I gotho ambar suxundut Peperə, kəm mundəbu u gyrəsy, ommo gyrd xyşdəre və ə ytkəmirəvoz gufdi:

—Əgər əz u kor tyre həcu xuş omorənigə, sinior, əgər tyre lap həcu həz omorənigə, ərl xəlqə ə qəzomət dəşəndə, u məhtəl hāməl mijov, həbjə nısdı! Ommo tyre hiciş nə birə, mərə mibisdogə ambarə şovol, mə həcu nısoxdum! Mə tyre mldorum dydy, səsəş, şə şovolə hə ə jə bo vokurdə nəş birəgəşl İllohki ə gərmə ruz...

Amerikani xəndysd: hərə-bir ən hoşriş lovhoju ə xəndə varəfdəni əxi...

Bəqdə u qinoq soxd Peperə ə şikaladəvoz və dō urə jə frank¹ pul. Pepe sinəmiş soxd ə dəndyrəvoz pulə və soqboşl gufdi:

Soq boşi, şinlor! Pul gujgə xolisə puli!

Xuş omorə ə pyşoj odomi Pepe gylhorə tomoşə soxdəniho vəxdju—bənəvşi zərə nikərəhorə xuno rixdənyt əz divor glisinijəho², və ə pyşoj ən uho u həil poidi tik, simə xuno zəvərə durəz birə, gujgə ədəj guş vənorə ə, əz nəfəs kulok ruj dərjohi jovoşləj lərzirənytho əvryşymijə vəlgəho.

¹ Frank—pul monətl ən Fransuzho.

² Glisinijə—gylho ə rang bənəvşə.

Dənişirəni və məhəni xundə:

—Fiorino—o... fiorino—o'...

Əz duri, ə təhər səs ən zərbəyə kələ tambur², omorəni karə səs ox vokoşirəj ən dərjoh. Pəl-pəliho ədət vozi soxdə ə zəvərsər ən gylho,—Pepe tik gyrdi sərə və ədəj dənişirə ə uho ə tiçə cymhorəvoz, xəndysdəni jə kəm bəxıl, ommo ə rəhmlyjə xəndərəvoz. U çirə xəndə-xəndəj ən kələj dynjohı.

—Co!—həroj dəşəndəni u bərdən, cək zərə-zərə tərsundəni zymrydlyjə mar kuləirə.

Dərjoh sokit birə, ruj ju guzgirə xuno ləs birəngə və ə hərəj sənqho siprə bofdə—kurçovohoj ləpyr vədi nəş birəniho vəxd, Pepe ə jə qiroq, ə sər sənq, nyşdə dənişirəni ə tiçə cymhorəvoz ə qərış palaşə ov: unço, əz hərəj sorukimisljə savzəhoj dərjohi, ə dinçirəvoz rac ədət yzgyr zərə qurzumho, təhədi-təhədi giroşdənyt krevetkəho³, jonəjon gəşdəni krav. Və ə qərış sokitə əvir, əz zəvərsər kovrə ovhoj ən dərjoh, jovoşləj-jovoşləj ədəj rixdə zingly fikirlyjə səs ən həilə kuk:

—Oh dərjoh... dərjoh...

Kələho gufdirənyt əz sərivəti ən həil:

—Əz u anarxist mədirov!

Ommo jə kəm ə dy jəki rəhmədyltə dənişirənytho jə təhəriqə gufdirənyt:

—Pepe şohir imu mibu...

Ommo xərrət Paskvalino, pirə mərd, mujhoj sərju nyqrərə xuno tovuş dorənytho və sifətju ə əntiqəjə monət ən kyhnə Rim uxşəş zərəniho, əqylməndi və hyrmatju ə pyşoj həmmə kələ hisdiho Paskvalino gofhoj xyşdəre gufdirə:

—Həilho əz imu xubtə miboşut və əz imu xubtə mizihyt.

Ə u ambərə odomiho bovor soxdənyt.

PYRSYŞHO:

1 Kını Pepe? Ə komi viləjət bu u ə l İxdi lot nyvysdə omorə kor? Nyvysit divəh ən u viləjətə ə goihoj ən Gorkirəvoz.

¹ gylho

² fəidi.

³ Krevetkəho—xyrda rəkho.

2. Cy çirə tarafhoj ən xosijət Pepe vədi birə ə rast omorəki u ə həilho və amerikanirəvoz? Cytar omorə əri Pepe hoşiri ən amerikanı?

3. Əz cy tovunə fikir soxdə xərrət ki, „həilho əz imu xubtə mi-boşut, və əz imu xubtə mizilhyt“ guldirə? Fikir ən kirə ocuq soxdənəbu u?

4. Ə jor işmı bijorit vintşit hə ə içirə şorə gofhorəvoz varasdəbu mi „Petka ə dac“ hisdiho ixdilot ən Andrejev?

Pirə mərd Arxip və Ljonka.

I.

Paromə¹ guzat soxdə, uho hərdyşu dəgəşdyt ə sojəj ən ə qiroq nikərə buho dohori və ambarə vəxd dənişyrt ə bəçidə lihəjə ləpərhoj ən nikərəj Kuban. Ljonka ə xiflət dobu, ommo kələbəbəj ən u Arxip, ə dyl ju gujgə kələ zəxm, lərbə dəri, cymju ə xov nəş varafdənəbu. Ə sər tuxmixə-kijə sifət ən xori çuli-çundurə, qyç diromorə çəndəghoj ən uho, ə təhər dy ə cym nəş nyşdənytho gyməəzhorə xuno byrytho, hələ-məhəl vədi nəş birənyryt. Jə gyməəz bu cyklətə, jəkigə kəlatə. Əz xəsdət sypanç birə səxd vö-mundə, ə zir cyşmə suxdə ə tuzəvoz jəki birə sifəthoj ən uho hə ə rang ən torə çurtə paltarhoşu byryt.

Jə pust jə osduqujə durazə çəndəğ ən kələbəbə Arxip duraz birə, gujgə burraəbu darafdə təngə zuloq ən qum qiroq nikərə, — u qum ə təhər zərdə lent duraz birəbu ə qiroq nikərə ə hərəj ən dohori və ov. Cym ju ə xiflət rafdə Ljonka, qəd birə, dəgəşdəbu ə jon ən kələbəbəj xyşdə. Ljonka bu cyklə, nazuk, gujgə əz jə dəs zərə xyrd mibisdo murafd, ə tən juş çurtə luguho vəri u vədi mibisdo cyn əz kələbəbə burra omorə, hovomər nisdiyə ligələ. Kələbəbə ki bu cyn pirə xyşgə dor, komirə ləpyrhoj ən nikərə ovurdət şəndə inço ə sər ən qum.

Kələ mərd sərə ə bəzuj xyşdərəvoz tik gyrdə ədənəbu dənişirə ə u qiroqigəj nikərə. İnço cyşmə ədənəbu lov soxdə yşyq xyşdərə ə sər hərəly vəromorə kuləho ə təhər savzə bəlqəm gyrdə byrytho qiroqən nikərə; əz hərəj ən u kuləho vədi bu parom. İnço ambar buşi və dorixmişi bu. Xokistər rangijə zul ən rəh, əz qiroq nikərə sər gyrdə, rafdənəbu ə dur ə doruj ən pələsə, u rəh ə zalumirovoz xyşg və ə zurbajə dərd dəşəndənəbu dyl odomirə.

¹ Əz təxtəho qyç soxdə omorə, əri daşmış soxdə əz sər nikərə odomiho, molqərə və bərə.

Torə və vamastrə cymhoj ən kələ mærd ə qirmizinə vamastrə bun cymhojurəvoz nərəhət miçə kufdənbryt. Olyç dromorə pust sifət ju zarunçl kəşirəbu əz təlħə zindəguni. U ambar syvrysdə, ə nəvəj xyşdə, midənişl və guç mizə hərəket misoxd əri pojundə syvrəj xyşdə, dəse ə pyşoj ləhə gyrdə-gyrdə. Syvrə ə xyrinərəvoz yədiromorənbu əz buqoz ju, həci midanysdi kələ mærd həjsəhət mltasy mymyry. Guç ən syvrə mihişd urə jə kəm əz xori vəxyşdə və gujgə miçarund tlihi misoxd əz cymhoju kələ xolhoj hərsə.

Əz səs syvrəj ən u və səs ən əz sər qum jovoşləj lov birənbrytho ləpyrhoj nikərə qəjr, dije hic yzge səsigə nəş omorənbu ə pələsə... pələsə, firəh duraz birəbu ə hardy taraf nikərə, zurba kələ, ə zir cyşmə suxdə, rangju tor, və ənçəq ə u durliho ə gorizont, jə partovuşlə vədi bu ə pyşoj pirə cymhoj ən kələ mærd, rac ləpyr zərəl ən cyn jə syxijə dərjohə xuno hlsdiho zimihoj gəndymil və duz ə sər ən u zimiho ofdorənbu ocuqə oftol.

I pəsini ruzho høl ən kələ mærd həmmişə gurun bu, ommo lmburuz dijeştəş zəbu bisdo. U hlsə soxdənbu ki, ju ə i zuriho mymyry gufdirə, və ə dyl ən u, u kor hic səhm nəş vəngəsənbuğəş, fikir xəjöl nə soxdə u korə cyn jə ə sərju, vərijə qərd hlsə soxdənbuğəş, ommo urə voldsənbu myry əz lncə dur, ə vatan xyşdə və jəklə urə dərd ən nəvələjuş bərdəbu... Cy misoxu Ljonka ju myrdgə?..

U dənışl ə əz hərs nəm birə cymhoj xyşdəərəvoz ə nəvəj xyşdə, kələ mærd ə hitijotirəvoz timor soxdə ə xyşgə dəshoj xyşdəərəvoz sər ən urə.

Ljonka çymysd və byrghorə tik gyrdə, dənışi ə u ə kovrə, kələ, luqonə cymhoj xyşdəərəvoz ə təhər kələ odomi fikirly, və əz u çirə dənışlrəlju cymhoj ən u dijeş kələtə vədi birənbryt ə ləqərə, əz ovlə cupur-cupur birə, cyklə sifət ju, ə ki nazukə, xun nə dərijə, sypançə lovho və tiçə vintərəvoz.

—Omorənti?—pyrst u və, dəse ə zəvərsər ən cymho gyrdə, dənışl ə əz ruj ovhoju rigaz ən cyşmə çəsənbuho, nikərə.

— Nəh hələm. Hə ə çığəj xyšdə ə u qiroqığə poisdı. Urə ə İnço cy dəri? Kəs ci horoj zərəgor nısdı jurə, poisdı dijə unço ərl xyšdə... gofhorə duraz kəşirə-kəşirə gufdı Arxıp, sər nəvəj xyšdəre timor soxdə-soxdə.—Xıst-rəbirı ty?

Ljonka jə təhər sərə çumundə rə nəh gufdı nə əri və xub duraz soxd həmmə çəndəg xyšdəre ə sər çum. Uho xəjll vəxd əz ləhə gof nə vədırovundut.

— Əgər mə yzgy mıdanysdymgə, tən muşuşdum.— gufdı Ljonka.—Ov nıkərə zurə zuri-zuri ədəj vidovusdə! Ə imu i çirə nıkərəho nəş bıranıt. Həci ədəj vodovusdəki, gujgə tərsirəni dır mıbu gufdırə...

Və Ljonka bırazi carund sıfətə əz ov.

—Dənusdəni cılgə,— gufdı kələbəbə, jəkəm fikir soxdə,— bıjo kişdhojmurə vəkəndə ə pojhoj ty bəsdy m, ty dəre ə ov tən şu, mə səxd mygyrym tyrə.

—Ho—ol—duraz kəşl Ljonka və gufdı.— I cy fikır! Əri ty omorəniho u tyrə kəşirə nıdəbəry. Hərdyjmu batmış mıboşım!

—Əz rəsəkış duzi gofıy, mıkəşy mıdəbəry. Dənış ə cy zərbəvoz bıranığə—o...—vasall, həmmərə ov mışuru mıdırov.

Ljonkərə gof soxdə nə vısd və u çohob gofhoj kələbəbəre nə vogordundə, vəgyrd ə dəs jə tikə xyšgə gılovə və sər gyrd ə t qələvoz əri sov soxdə jurə.

Kələ mərd ə u dənışirə cy fikırığə ədənbu soxdə, cymhojuş pəl kufdə.

—Dənış ə i zuriho mə mymyry m... Ə çə muraj, cy mısoxj ty u məhəl mənə bıreki?

Ljonka ambar şınırənbu l gofə, u vızor omorəbu əz gof soxdə ə tovun myrdəi; u gof nə soxdə carund sıfətə ə jon, burri jə savzalərə dəno ə ləhə və sər gyrd ərl jovoş-jovoş çavusdə urə.

Ommo əri kələ mərd l pyrsyş jarərə xuno bu ə sər dylju.

—Gof əri cy nəş vədıromorə əz ləhəjty? Cy mısoxığə ty, jəhənl, mə nə bıreki—ə jovoşə səsəvoz pyrsı u, quz bıre ə sər nəvəj xyšdə və gənə əz tazadən syvrysdə-syvrysdə.

—Gufdirəbyryt kl...—bıfikır və ə bırazlırəvoz çohob do Ljonka, jon dənışirə ə kələbəbə.

— Cy gufdiræiri? Nædan! ty hælæm, næs varasira zindæguni xyşdæra. Cænd salal ty ægæ? Ənçaq æ jazdæhi dærafidaj hælæ. Cuvotsyzi ty, æ kor hæmæl unæs omoræ. Ə çæ muraj ty? Hæci dænysdæni ræhmædyæ xælq kumækt mi-soxu æ ty? Əgær tyræ pul ci miætsdogæ uho kumækt mi-soxdut æ ty ærl puia xærçl soxda — kor u çiræl, balajmæ. Ommo dilænci soxda, sædoqo vaciræ: ærl cyn mærl kælæ mærdiş ambar tællæ kor. Ə hær odoni sær zæ, æz hær odomi gardanæ qirgixoh. Qarqyşis soxtæny: tyræ, bæhri væxd-ho kufdæş kufdæny, piş soxtæny. Ty hæci dænysdæni honiræ odomi hisob soxtæny? Næh! Jækiş honiræ odomi hisob næs soxda. Dæh sæll ædæn væci vacini soxda hæm-mæræ dænysdænym. Jæ luqæ nuna cænd jæ hozor monæt qirmæt norænyl æri ty. Mydy tyræ jæ t kæ nun væ hæci fik r mi-soxu ki, ælysd æri ju qopuho; gæh-hidin vokurdæ mijovt murovt gufdiræ! Dænysdæni æri cy tovuna ambar dækiş uho honiræ nun dorænytgæ? Ənçaq æri dvl æi xyşdæra d nç sox-dæ, gujum jæzuql omoræ tşura? næh! Moquna æ dæsty jæ luqæ nuna, dijæ umæhæli ju xurdæ c æ buqoju næs munda. Sirojæ odoni — bædæ hævonl. Væ hær væxd u æ gisnæ jæzuqærl næs soxda. Dyşmænyl dy æri jæki siroi væ gisnæ, tæ qijmæt uho tælynyl æ cym dy æxi Unæ gyre hær mæn-kin ntsdi ærl æn uho æ dy jæki jæzuqærl soxda væ dy jæ-kiræ varasira..

Kalæbbæ hæm æ qæhr væ hæmiçæ æ dærd oido. Əz u kor lovho ju lærzlyt plæ, æz tov vurra cymhoju zuri-zuri gæşdyt æz l sær æ u sær æ qærş qirmiziræ qolub æn cymho væ byrghoju, væ qyç diromoræ hoj æn toræ sifæt ju dijæş zijodæ vædi bisdorut.

Sifæt æn u hæci biræki Ljonkæræ xoş niomo æz u, jæ kær lærsiræş mitærsi cy kor bugæ.

— Inl, gænæ ædæn byrsiræ æz ty, cy mi-sox ty æ hæraj æn xælq, æ xælqævoz? Ty jæ quvotsyze hæli, ommo xælq bædæ hævjonhoræ xunol. Mufubæry murovt tyræ ælysd. Ommo mæra næs voisdæ u çiræ kor... Hæziz doşdænym æxi mæ tyræ, şirina balajmæ!

Kalæbbæ nyşd væ sær qyrd ærl girisdæ, særæ æ hæræj lær zilræbyrytho zænlhoj xyşdæ dæşændæ

Nikæræ zuri-zuri ædærbu rixtæ ræfdæ æ u durihæ, ov-hoju æ nigunijjæ sæsævoz miræsl æ qlroçho, gujgæ voje

soxdarbu batmış soxu ə qarlı şəs xışdə şəs girjəj ən pira marda.

Rac, xəndysdənəu ə, sifət ən odomi palaşə əvrsyzo asmu, rixunda əz zəvər atas gərmi xışdəre və ə təhmini-rəvoz guş vənorə ə nədinqə şəs ən ləpyrtoj nikərə

— Vəssi, məğlris, kələbəbə. — jən dənıştrə dur-domoqlı gufdi Ljonka, və sifətə ə taraf kələbəbə carunda gof zijod soxd.

— Əz tovun hamma gof soxdəbirim ki, H.ciş nləu mərə. Midaram ə kor ə traktir¹, uş jə corol...

— Mykysyt tyərə... — ə girjərevoz nola kaş kələbəbə.

— Bəlkə:n nə kyşdytlş. Bəqdə nə kyşdytqə! — ə jə tobot qızmişə səsəvoz horəj dəşənd Ljonka. — u vaxdi cytar? xışdəre ə dəs jəkiş nidym!..

II.

Ə parom vənyşdə nikərəre giroşdə bəqdə, kələbəbə və nəvə omorut ə pyşoj ən cinordorho və şəkənoiho. Əz hərəj ən u dorho vədi byryt bunho, caparho, ə hərçiqə — əz taraf cəp və rasd — ru, ə asmu varafdənəbyryt quqhoj ən u çirə dorho. Savzə vəlghoj ən uho dəpicrəbyryt ə tuz, və qobuq ən qollnə və duzo binəhoşu cata-cat birəbyryt əz gərmi.

Duz ə pyşoj cym ən l dy həri əz hərəj ən dy caparho giroşdənsu jə tənqə kucala. Uho rafdyt əz u kuccə, əz ambar gəşdət mənə birə lınqhoşu qəd birə-birə.

— Hərli, İmuhoj cytar bura, m imu Ljonka, — əjəki, nə eugə çirə-çirə? — pyrsi kələbəbə, və, ə çohob nəvə nə dənıştrə, gufdi: ə jəki xubtə əu — tyərə qədərsyz kəm ci dorənyt. Xosdə minət soxdə nəş danusdə ty...

— Zijodi ambar dorutki ə cyço bərdənintm bəgər? Həclnigəş hamma xurda nəş omorə... domoqlı gufdi Ljonka ə pasə-pyşə dənıştrə.

— Ə cyço? Nədaniki ty!.. Birdən jə odomi omorə vosdorəni əisdə? İnl korl Pul mydy. Pul kələ korl, ə puləvoz puc niboşl mə myrda bəqdə.

Və, ə mihrləonirəvoz xəndysdə, kələbəbə timor soxd ə dəsəvoz sər nəvərə.

¹ Traktir — duxon.

— Danysdəni ty, ə vaxd putinə cənd qədər pul gyrd soxdəmgə? Hi?

— Cənd qədər?—ə sokitirəvoz pyrsl Ljonka.

— Jazdəh `monat niml. Dirəni?!

Ommo`ə Ljonka hic kort nə soxd u qədər pul və şorijə səs kələbəbə.

— Əj ty, həll, həll!—ox kəşi kələbəbə.— Pəsg cytar bu-rajm? Çiro-çiro hərkl ə jə çigə, nə bugə nəh?

— Boşgu, hərkl ə jə çigə boşgu...

— Xub... Ə jon killisə bijo bəqde.

— Boşgu.

Kələ mərd carusd rəfd əz u kucəjgə ə taraf cəp, Ljonka rəfd pyşovo rəli xyşdəre. Nyh-dəh lang poj nə vəcirə bəqde u, şinri jə kələ səs: „Jəxşiluqi soxdəgorho və həni xorundəgorhol“ U bu səs ən kələbəbə, ləxşəş zərənbu ə nazukə səs ən xərəb birə silmə.

Ə guş hələmiş ədənbu darəfdə jəzuqə səs ən kələbəbə, lov birənbuho ə qəriş ataşə, ə xiflət domunda ləşə əvir ən stanitsa. Cərkino həci gym bu kl, gujgə şəv bu. Ljonka nəznik bisdo əz capar və nışd ə zir sojəj burunə vədtromərə ligəhoj bəhəlidorho. Əz cyçoigə səs həng ədənbu omərə.

Cəftənləj xyşdəre əz duş ə xori fuşəndə, Ljonka, urə ərl xyşdə, boluş soxdə, dəgəşd, jə kəm dənişl, əz hərəj ə zəvərşərju vobuho vəlgovuş, ə asmu və xisi səxd xyşdəre pucundə əz cym ən rəhgirorho ə qərliş ən siq vəromorə vəlgovuş və ə sojəj capar.

III.

Xəbər bisdo u, əz jə çirə ə əvır lov bisdoho səs, pyşoj səhəngum, jə kəm hovo sərin birəngə. Əz u jə kəm durtələ kinigə ədənbu girisdə. Səs bu, jə çirə qızmişə və hərəju nəş burranbuho səs həlli, koml jə kəm jovoş birə. Birdən gənə dijəş guçlytə birə, gujgə rixdənbu omorə-omorə nəznik birənbu əz Ljonka. U tik gyrd sərə və əz hərəj vəlgovuş dənişl ə rəh.

Əz u rəh ədənbu giroşdə jə höfd salə birənljə duxdər, paltar ju təmiz. Cymho ju əz hərs qip-qırmızı bu, sifət ju əz girisdə vəmasirəbu. Hərshoj cym xyşdə və sifət xyşdəre u mlpokurd ə bəl ən siprə juəkəj xyşdərəvoz. Gəşdənbu u jovoş-jovoş ə pojhorəvoz tuz rəhə lov soxdə ə təhər bulut, və vədl birənbu ki, ərl cy və ə cyçoj burovgə juş nəş danusdənbu. Cymhoj ən u byryt sijəh və kələ, i səhət səxd dərdly və tor, nazukə, cyklə ə rang qyzyrgyljə guşləhoju vədl birənbryt əz hərəj şöbəaludijə mujhoju, komlho tinkol birə lov birənbryt ə sər pyşoni, qutinəho və duşləhoju.

U duxdərlə ərl Ljonka xəndəi omo, ə hərshoj cymhojuş nə dənişlrə—xəndəi və xyrom vədi birənbu... Zurba nədinçl i ə hisobəvoz!

— Ty ərl cy girisdə?—pyrsl u, vəxyşdə əz çlgəj xyşdə, əz duxdərlə u əz ju nəznik birəngə.

Duxdərlə lərzl, pojund birdən girjərə, ommo hələmiş əz hırkə dınc nə birə. Bəqdə jə cənd dəqdəqdə ə u dənişiki, lovhoju gənə ə lərz ofdo, sifətləju carusd, sinəju varafd furamo və gənə girisdə-girisdə rafd əz rəh.

Ljonkərə ambar jəzuqi omo ə u və rafd ə pəsəju.

— Ty məgiris. Kələ duxdəri, imuhoj həjəl əri ty—gufdi u omorə rasirə ə duxdərlə və bəqdə dənişlrə ə cymhoju pyrsl gənə:—Hərli, cyi hov zərəni?

— Əri—il..—duraz kəşl u,—ə sər ty mlomogə...—və

birden nysd ə sər rəb ə qəriş tuz, sifətə ə dəs-
horəvoz pəhəny soxda, sər gyrd ərl ə zarəvoz voj zarə.

— Ə əhl —lovhorə şəfd soxda, ə nəfojəlrəvoz —gufdi
Ljonka,—zənki—zən dijə, cy gujum mə tyrəl

Ommo i gofho nə ə duxdərle, nə ə ju kuməkl nə soxd.
Dənşirə dirəngə cytar əz hərəj nazukə qyzylygrəngijə ən-
gyşdhoj duxdər jəkl-jəkl hərsho tihı bərənəyrytgə, dyl Ljon-
kaş qəmgyn əlsdo, jurəş voisd gyrysy. U quz əsdo ə sər
ən duxdərle, və muqojətlə tik gyrdə dəsə rasi ə mujhoj
ən u, ommo birdən əz u kor tərslrə vəgyrd pəsəvo dəsə.
Duxdərle hə ə girjə bu, hlc gof nəş soxdənbu.

— Şinirənil —jə kəm təm zarə gufdi Ljonka. Urə səxd
voisd kumək bu ə duxdər.—Cyı ty həci? Kufdə ci soxdət
tyrə bəgəm? Fiklr nisdi, mığiroru murov dijəl.. Bəlkəm
jə korigə bu? Gu vinyml Ə duxdər, hi?

Duxdərle, dəshorə əz sifət nə vəgyrdə, moqbun çu-
mund sərə, və əxirdə, girisdə-girisdə təhədl nə soxda, çə-
hos do duşhorə loj-loj dorə-dorə:

— Ə sərmə vobuho jəlluqə... vir soxdəml Bəbə əz ba-
zar ovurdəbu... kovurə rang, gylho dərl, mə bəsdyr ə sər-
mə—bəqdə vir soxdum.—Və sər gyrd gənə ərl girisdə di-
jəş səxdə və kələtə ə hirəkə və ə noləjə səsəvoz jə çirə
təhər—o—o—ol soxda-soxda.

Ljonka di ki, əz dəs ju kor nivorov əri ə duxdərle ku-
mək birə və jə kəm tərse tərş pəsəvo rafdə əz jon ən u,
ə fiklr domundə moqbun dənşl ə tor birə əsmu. Amaar
gurun əsdo dyl ən u və səxd jəzuçql omorənbu urə ə
duxdərle.

— Məğtrisl.. bəlkəm ofdə omo...—ə jovoşə səsəvoz guf-
di u, ommo dirəngə ki, duxdər nəş şinovusdə gofhoj tə-
səlmijurə, dijəş durta do xyşdəre əz u, və fiklr soxd ə
dyl xyşdə: „joqindən-joqin bəəşu ərl ən i kor xub çozon
ən lrə mydy, ə u şək nə dərl“. Əlyşdi ə pyşoj ən u omo
cytar bəbəj ən duxdər, buj ju kələ hisdiho slijəhərdəjə
qəzəq, ədəj kufdəgə lrə, duxdərle ki hərəshorə fubərdə-fu-
ərdə, əz tərş və əz dərd qərəbəcđorə xuno lərzlrə ə zir
pojhuju pləfiri bil'smor birə.. i çirə surət omo ə pyşoj ən
Ljonka.

U çirə əsdo əz duxdər rafd, ommo jə pənç—şəş ləng
poj vəclrə hisdi, birdən gənə carusd omo rujə duxdər və

poisd ə racəju, xyşdəre ə capar vodora. U calaşmış soxd əri ə jor xyşdə ovurdə jə xubə təsəlimijə timorlyjə gof əri dyl duxdarləre vorəvunda...

— Əz rəh vəxyşdə murəfdigə xub bu, duxdarlə! Diја girisdərə bihill Bura ə xunə, gu jəki-jəki ə sər ty omorə korə cytar bugə. Vir soxdəm, jəhənt...

I gofhorə u sər gyrd əri gufdirə ə jovoşə jəzuqərtijə səsəvoz və gofhorə varasdəngə, şor bisdo dirəngə ki, duxdarlə vəxyşd əz xori.

— I kor ty xub bisdol—xəndysdə-xəndysdə və ə həvə-səvoz gufdi u,—bura İmuhoj. Voisdəni məş bļjom ə tyrə-voz və ixdlit soxum ə sər ty omorə korə? Mədirəm ə pəsəj ty, mətərs.

Və Ljonka ə kələgədirəvoz tik vəbər duxhorə, dənisi ə ojlənməj xyşdə.

— Gərək nisdi!—gufdi duxdarlə ə lap jovoşə səsəvoz, kohil kohil tuz ən partalhoj xyşdəre təmiz soxdə-soxdə və gənə hirkəly.

— Əri cy? Voisdənigə bļjom diја?—bəhəm əz dyli ə kala səsəvoz gufdi Ljonka və jon do şopkəj xyşdəre ə sər guşho.

İmuhoj u poisdəbu ə pyşoj ən duxdarlə, pojhorə firəh lov soxdə, əz u kor ə tən ju vəbrytho çurthoju jə təhər gujgə ə İgidrəvoz tik poisdyt mund. U səxd zərənbu ə dəsju doəbuho cubuqə ə xori və tiqəqtly dənisiərənbu ə duxdarlə, kələ və jyxsylə cymhoj ən u pur bisdorut yşyq ytkəml və igtdl.

Duxdarlə jonovo dənisi ə u, hərəshorə ə sifətləj xyşdə sovūsədə-sovūsədə, və gənə ox kəşirə gufdi:

— Gərək nisdi, məjo... Dədəjmərə əz hənitho xoş nəş omorə.

Və rafd əz u çiro birə, dy bo pəsəvo dənisiərə-dənisiərə.

Ljonka aməar moqəun bisdo. U ə biməhtlymijə jovoşə hərəkatrəvoz dəgış soxd ytkəmə təhər poisdəl xyşdəre, gənə monquz bisdo, həciz bisdo və, cəntəjləj xyşdəre ə çuş voşəndə, horoj dəşənd ə pəsəj duxdarlə, tə u ə u kucələjgə darafdə əz pyşoj cym vir birənitho vəxd:

— Soq boşil

Duxdarlə, rəh xyşdəre rafdə-rafdə, nə poisdə carund sərə ə tərəf Ljonka və diја vədl nə bisdo.

IV.

Şahongum adanbu nəznik birə, və əvır tə u qədər 'buqulti bu ki, vadi birənbu kələ voruş myryxy. Cysmə lap zofru bu, və quq ən qovoq dorho sypənç qirmizl birət. Ommo az sojahoj şahongumi, komiho gujgə dəgyrdət dəpucundə ligəhoşurə, uho hyndyr və nəçym bisdorut, gujgə dijəş siqtə və hyndyrta... Asmuş ə zəvərsər ən uho adanbu tor birə, adanbu məxbərli birə və gujgə adanbu jovoş-jovoş furamora və furamora zofruvo tə xori.

Ljonka dijəş moqbun bisdo və səhmış şişl jurə əz cyigə. Urə voisd burov ə jon kələbəbəş xyşdə, dənışt ə l sər ə u sər xyşdə və təhədi-təhədi rafd pyşovo əz təngə kucələho. Diləncini soxdə nəş voisdənbu urə. U ə gəşdəktl ə ju məhlym birənbu ki, dylju əz doru səxt adanbu təhədi soxdə və urə kohli gyrdəbu ərl gəşdə və dumut-fikir soxdə... Ommo duxdərle əz muvəhju nəş vadarafdənbu, və hə adanbu fiklr soxdə: cy qozijə giroşdəbu i səhət ə sər ən u? Əgər u əz hoşirə xunə hisdigə, səxt kufdə mijov, həmmə hoşirho səqət birənyt. Əgər u kosibigə bəlkəm nə kufdutiş... Ə kosibə xunəho həlihorə ambarta dusd doşdənyt, cynki əz uho kumək guzət soxdənyt əri xyşdə. Pəsə-pəsəş jəki dumut-xəjəl basmiş soxdəbyryt şişirə sər ən urə, və əz minut tə minut kələ zurbajə qəm, sojərə xuno, rəh soxdənbuho durmutho-fiki hoj ən urə, guruntə birənbu və korl soxdənbu bitəv ə həmməş çəndəgju.

Ə qərşuj ən u adanbu omorə səs ə dih vogaşdənbuho nəxlr.

Ini kələbəbəş adəş omorə.

Ə pəsəş ən u gurun-gurun ləng vəcirə adanbu gəşdə jə mərd u dihi, kiləh ju ə sər pyşoni ju vərli, ə dəs juş cubuq dari.

— Ruz ty ə xəjr bu, nika insonl

Qəzəq nəznik bisdo ə jon ən uho və təhədi nə soxdə çohos do ə ruz ə xəjrbuj ən kələbəbəş:

— Ruz işmü ə xəjr bul

Bəqdə pojhərə firəh lov soxdə, dənışt ə honiho, gof nə soxdə sər gyrd xorusd xyşdəre.

Ljonka dənışı ə u ə sinəmiştrəvoz, kələ mərdis, ə prəpiliqljə cymhoj xyşdərevoz pyrsyşly, qəzəq hələmiş əz

təhə gəf nə vədirovund və əxir, zuhunə tə nimə vədəşəndə, sər gyrd ərl gyrdə ə zuhunəvoz bəşləj biq xyşdəre. Ə bərasirəvoz varasdə u calaşmışə kor xyşdəre u dəbərd əiqə ə l. hə, çavusd urə jə kəm vəhdə birəni, gənə vədəşənd əz ləhə ə kuməki zuhunəvoz və əxir kohil-kohil gufdi:

— Xub kəşit burajm ə divonxonə.

— Əri cy?—səgsənmiş bisdo birdən kələ mərd. Dyl Ljonka ə kyrt-kyrt ofdo.

— Həci, gərəki... Bujruq dorə omorl. Zubəşit!

U carund ə tərəf ən iho kəmər xyşdəre, rafd jəkəm, və pəsəvo dənışirə diki, uho hərdyşu əz çigə nəş çymysdənyt, gənə, İmuhoj qəhri horoj soxd:

—Cyİ gənəl

Uməhəli kələbəbə və Ljonka zuri rafdyt ə pəsəj ən u.

Ljonka hə ədənbu ə kələbəbəj xyşdə dənışirə, və dirərgə kl, sər və lovhoj ən u ə lərz ofdori və tərsə-tərs ə pəsə pyşoj! xyşdə dənışirə təre-təhədi cyigə ədəj gəşdə əz qultuq xyşdə u danysd kl, kələbəbə gənə cy korigə soxdı, umuhoj ə Təman soxdəbuhorə xuno. Ə unço kələbəbə əz jə həcot partal dyzdirəbu. Urə gyrdəbyryt. *Xəndysdə ryxşənd soxdəbyryt, nifri soxdəbyryt, kufdəş kufdəbyryt və əxirdə şəv piş soxdut vədəkyrd əz stanitsə. Uho şəvə girovundəbyryt ə qiroq dərjoh ə sər qum və dərjoh bitəv şəv qəhrəgyn və tərs ədənbu fuqundə... Qum səs soxdənbu, omorə ləpyrəho jurə çumundəki... Kələbəbə bitəv şəv nolə kəşirə jovoşləj ədənbu ə xudo lovo xosdə, xyşdəre dyzd gufdirə və miñilloi xosdə-xosdə.

—Ljonka...

Ljonka lərzi əz ə pəhlyju dəs rasirəi və dənışi ə kələbəbə. Sifət ən kələbəbə dijəş durəz bürəbu, və dijəş xyşgətə, ə rang xoklštər və həmməju ədənbu lərzirə.

Qləzəq ə pyşə ədəbu rafdə, cor-pənc ləng hərə dobu əz işu tə u. U ədənbu trəbkə kəşirə və ə xəjəl işu nə bu.

—Gi, vəgil.. dəşən... ə qəriş ən burjan... ommo ə jor ty gi ə komi çigə şəndigəl!.. bəqdə vəgyrdə danlm...—ə lap jovoşə səsəvoz gufdi kələbəbə və ə gəşdəki səxd vəgəşirə ə nəvə do ə dəs ən u cy lugu bugə.

Ljonka qiroq do xyşdəre, lərzi əz tərs, koml birdən bəjund həmmə çəndəgjurə. Kynd bisdo ə jon capar ə bur-

jan siq vëromorëbuho çigë. Cymë nê bërde, ë firëhë këmër ën qëzëq dënişirë-dënişirë u duraz soxd dësë jënovë, vë dëşënd lugurë ë qëriş burjan.

Ə ofdorëki, lugu lov bisdo vë ë cymhoj Ljonka vëxurd kovrë rangijë gyl-gylë jëjluq. Əlysi cihrëj gırlsdënbuho cyklë duxdërlë omë polsd ë pyşoj cym ju.

Ü polsd ë pyşoj, zindërë xunë, ë xyşdërëvoz pyşoj qëzëq, këlëbëbërë vë hëmmë ë ojlënmëju buhorë gyrdë... Sës girjëju gënë ocuq darafd ë guşhoj Ljonkë, vë ërl ën u hëcl omokl, ë pyşoj, ë xori ëdët rixdë palësë duqhoj hërs...

Ə l çirë zobunë tãhërëvoz u omë ë pësëj këlëbëbë ë divonxonë, ë guş ju darafdënbu karë sës gum-gum, cyigë, cy sësigë ërl danysdë u hic voješ nê soxd, hëcl dankl ëz qëriş xyr-dumon ëdënbu dirë cytar ëz cãjtënlëj ën këlëbëbë tihl soxdëbyrytgë tikëhoj nunë ë sër ën jë këlë stol.

Bëqdë ë sër këlë mërd quz bisdo jë cënd odoml, hyndyrë kilëñho ë sër lşu vëri. Sërho vë kilëñho byryt domoqly, qëhrl vë ëz qëriş ën u lşurë dëgyrdëbuho dumon, gujgë bulë gyrdëbyryt ë cy këlë bimly tërësë cyrëvozigë... Bëqdë birdën ë sinëj këlë mërd, xyrinë vëpicirë u cyigë gufdirë dumdumarë xunë vëçëhisd ë dës ën hënoqlmë gëdëho...

—Nëhoqlnl, pravoslavniho!.. Hovunkor nlsdym, xudo şohodil.. guşhorë bëng soxdënişë tãhër ëdënbu viz zërë këlë mërd.

Ljonka girisd, nyşd ë xori.

Ü vëxdi nëznik omorut ë jon juş, tik gyrdyt, nuşundut ë şer skamlikë, gëşdyt hëmmë çurtë paltarhojurë, dëgyrdëbyrytho cyklë çëndëglëjurë.

—Şiqırlı gof soxdë Danilovnë, şëhitujë zënl—bëng soxd guşhoj Ljonkarë jë këlë qëhrëgyne sës.

—Bëlkëm uho ë yzgë çigëjgë pëñny soxdëbyryt?—Dijëş këlëtë horoj soxd jëklgë.

Ərl Ljonka hëcl omorënbu ki, l sasho gujgë ëz sërju ëdët zërë qoq soxdë jurë, vë këlë sähm ofdorë ë dyl ju dljëş hëcl bim şlşl kl jurë, u ëz xyşdë rafd, sysd bisdo ofdo, gujgë ë jë sijëh colëki, lëñëj xyşdërë ë pyşoj vëkurdëbuho, ofdo darafd.

V.

U ə xyşdə dromorəki, sər ju vobu ə sər zani kələbəbə, ə zəvərsər sifət, u quz bərəbu sifət ən u, jəzuq, və pusdju əz əvəlinəş zljod qyç dromorə, və əz cymhoj kələbəbə, səhmly pəl-pəl soxdənbryrtho, rixdənyt ə sər pyşoni Ljonka xyrdə-xyrdə lifəjə hərsləho və səxd qili-qili dorənyt, əz sər qutlirə, ə gərdən ofdorə darəfdəktl...

—Ə xyşdə dromorə, həzlizimə? Vəxiz burajm əz inço. Vəxiz, hərəzo dorut, nifrl birəhol

Ljonka vəxyşd nyşd, ə qəriş sərju gujgə cy guruna ci bugə dobu və həci əri ju omorənbukl sər hə l səhət mifodonu mirasy əz gərdənju... U gyrd sərə ə dəshorəvoz və nolə kəşirə-kəşirə sər gyrd ərl çumundə əz i sər ə u sər.

—Sərləjty dord dorə? Həzliziməni ty! Həzizət dorut ty-rəş, mərəş... bədə həcivonhol Xəncəl vir birəbu, danysdəni mi ty, və jə duxdərləş jəlluq xyşdərə vir soxdəbu, diyə kəsigə nə ofdut, omorut ə mə nə ty hələvo bisdo diyə!.. Ox, xudol.. Ərl cy kor nəqomo vosdorə əz imu?!

Xir-xir soxdəniho səs ən-kələbəbə jə təhər qərməq kəşirənbu bərdə Ljonkərə, və ə dorun dyl ən u gujgə jə çurkuml ədənbu su gyrdə vəromorə, və hişdənbu urə durtə ərl rafdə əz kələbəbə. U çiro bisdo jəkəm və dənişi ə ojlənməj xyşdə.

Uho nyşdəbyryt ə qlroq ən stanisə ə zir slqə sojəj vəlghoj ən jə dor. Şəv dəgyrdəbu, mənq vəromorəbu, və şir kimtsijə ov, nyqrə dorə yşyq ən u, lov birə rixdənbuho ə pələsə tə durihoş, jə kəm təngtə soxd gujgə pələsərə, əz ruz vədl bərənbuho qədər, təngtə, və diyəş buştə, qəmlytə. Əz durthoj ən, ə asmu vogosirə, ə asmurəvoz jək birə, pələsə ədənbryt vəromorə bulutho və gym, təhədl nə soxdə, ədənbryt gujgə yzgyim zərə ə sər pələsə, dəgyrdə pyşoj mənqə və şəndə ə xərl xəsdə sojəho.

—Vəxiz burajm, balajməl.. rafdə gərəki,—gufdl kələbəbə.

—Nyşim jə kəmiqəşl..—jovoşləj gufdi Ljonka.

Əri ən u xuş omorənbu pələsə. Ruz əz sər ju gəşdəkl, xuş omorənbu ərl ən u ə pyşoj xyşdə dənişirə, ə unço ə komlınço qopoc asmu vodorənbu xyşdərə ə sər firəhə stənəj pələsə... Ə fiklr ən u, unço byryt kələ myhıcyzə şahırrəho, ə komlınço zihisdənbryt hıc tə lmuhoj ə hylom nə birə rəhmədylə xubə insonho, əz komlho nun xosdəş gərək

nəs birə—işu xyşdənişu mydyt, minət nə soxdə... Pələsə diljəştəş firəhute, lov birə ə pyşoj cymhoju, birdən vədi mi-soxd əz qarış xyşdə stanitsərə, komi, ə xunəho və inson-hoj xyşdərevoz, uxşəş zərənbu ə ju əvəl dirəho və ərlju şinoxu buho. Dyl ju bulanmiş və həjfi-dərdi birənbu əz to-vun ən i ə pyşoju omorənbuho furmundəkijə rəcə surət.

Və l səhət u fikirly ədənbu dənşirə ə dur: əz unço, təhədi nə soxdə, ədənbryt vədirəmorə bulutho. Uho əri ən u durəj ən hozor tovhoj şəhərə xuno omorənbu, ən u şəhər, komlrəki lap həci səxd voisdənbu jurə vyny... Xyş-gə syvrəj kələbəbə ujoq soxd, burri pəsəj fikirho-xəjəlhoj ən urə.

Ljonka tiqqətly, dənışl ə əz hərs tar birə sifət kələ-bəbə, komiki gujgə ə kələ təşnərevoz ədənbu fubərdə əvlrə.

Sifət ən u jə təhər bu, gujgə əz doru jə pəhənykijə şo-ri doşu ə dylju. Ə u jə təhər birə sifət ən kələbəbə dən-şirə, Ljonkarə voisd durtə burov əz u...

—Xub, nyşimgə, nyşiml..—Ə zir zuhunəvoz gufdi u və, jə təhər ə oxmoxirəvoz xəndysdə sər gyrd əri əz qultuq gəşdə cyrəigə.

Ljonka sifətə carund və gənə sər gyrd əri dənşirə ə durd

—Ljonkal.. Dənış jəbo—ol.. Birdən hylq ju gyrdə-gyrdə ə kələ şoritəvoz gufdi kələbəbə və həmməju dy qədəl birə əz tasirə syvrə, duraz soxd ə taraf nəvə jə durəzə tovtovijə cirə.—Ə nyqrə dəptiril Həmməju nyqrə...
jə nlmə sadini qimətjul..

Dəşho və lovhoju ədənbryt lərzirə əz təməhəvə əz dord, və həmmə sifətju qllinqə vor gyrdərə xuno qəd-qəd birəbu mundə.

Ljonka səksənmiş bisdo və hyl do dəs ən urə.

—Pəhəny sox, zuboş! Çon bəbə, pəhəny sox! Ə min-ətəvoz jovoş gufdi u, zuri-zuri ə pəsə-pyşoj xyşdə dən-şirə.

—Cyl həci ty oxmox? tərsirəni həzizləmə... Sərə dən-o-
rum ə pənçərə, dirənym u ə divor dululunx Mə urə Gop-
miş soxdum dəşənd ə zir bəlmə... və bəqdaupəhəny sox-
dum ə qarış kuləho. Ə vogaşdəki əz stanitsə mə ə voh-
nərəvoz kiləhə vəngəşdym, quz bisdorum vəgyrd əz hə-
rəj kuləho... Oxmoxut uhol.. Jəjləqəş vəgyrdym—ini-ol

Əz pyşoj cymhoj Ljonka gujgə lov ətrə vəgyrdə omo pərdəj dumoni, və vədi əisdo l çirə surət: ju və kələbəbə tə ə çun işu çyrəhət dəriho qədər zuri-zuri, ədət giroşdə əz kucaj ən stanitsə ə jəkiş əri dənıştrə çigar nə soxdə, ədət rafda tərsirə-tərsirə, və əri Ljonka həcl omorəni ki, hər voldsəgorə İxdijor İşuni əri zərə kufdə hərdyşurə, nifri soxdə, tuf dəşəndə ə sifət işu... Həmmə ə ojlənmə hisdytho—caparho, xunəho, dorho ə jə çirə həçoibə dumonəvoz dəgyrdə omorət, gujgə əz vorvori çymyhorə xuno ədət çymysdə... və qəhrəgynə səshoj ən kinigə ədəj omorə.. l gurunə rəhə hic əxirju nısdı, və rəh əri əz stanitsə ə cul vədirəmorə vədi nəş ətrə əz pəsəj sıq polsdə, ə çym-çym dərytho xunəho, komliho goh kynd omorənyt ə jon işu, gujgə voja soxdənyt əri hət soxdə işurə, goh, xəndysdə ə ruj işu ə torə xolhoj pənçərəhoj xyşdərəvoz, ə cyçoigə virixdənyt rafdə... və əirdən əz jə pənçərə zingly səş omorə: „Dyzdləhol Dyzdləhol Dyzdlə, bala dyzdlə!..“ Ljonka zir cymı dənıştrəni ə taraf ən u səş, və dirəni ə pənçərə u ju imburuz əri ə qəlxəndi ənu polsdə həzər birəbuho duxdərlərə... Duxdəri dı Ljonka ə ju dənıştrəltə və vədəşənd əri ju zuhunə, kovrə cymləhoju yşyq-yşyq dorənbyryt qəhrəgyn və tıç, və dərzəhorə xuno sula soxdənyryt Ljonkərə.

l surət tazadən omo ə pyşoj həil və əlysdı vir əisdo əz pyşoj cym ju, ənçəq jə zobunə xəndəgyli vəhişd u ə ruj həil, komlrəkl u şənd ə sifət ən kələbəbə.

Kələbəbə hə ədənbu cyigə gufdirə əz hərəj syvrə, dəsho və sərə voçohundə-voçohundə və pokurdə-pokurdə əz hərəj ən qyçə-qyçilhoj sifət kələ-kələ duqhoj ən ərəqə.

Gurunə, parə-parə ətrə bulut dəgyrd pyşoj mənğə, və Ljonka nəş dirənbu sifət kələbəbəərə... Ommo u no ə çərgə ə kələbəbəərəvoz girlsdənbuho duxdərlərə, surət jurə ə pyşoj cymhoj xyşdə ovurdə, və ə dyl xyşdə borəbor soxd uhondynirə. Qıvotsyza cymtəngə çuli-çundurə pirə mərə ə jə çərgə ə urəvoz, ə u, ju girlsundihə, ommo quvotly çonlyjə rəcə duxdərlərəvoz, əri ən u hic puca gərəksyza ci omo. Həməl omorənihol ml u kor? Əri cy səbəş girisund urə u? U həil əxi ən ju nısdı?..

Pirə mərə hə ədənbu gof soxdə ə xyr-xyrə səşəvoz:

—Əgər jə sad monət gyrd mlsoxdumgəl.. Dinq my-myrdym mə uməhəli...

—Həri, bæqda!—Birdən cyigə atas gyrda lyp zə ə dorun dyl ən Ljonka.—Dijə gof məsox, poj bura ə çigəjty. Mymyrdigə xub bu, mymyrdigə... Ommo Int, 'nəs' myrda əxl... Ə dyzdi soxda ofdorəjl.. Ə vizinəjə səsəvoz hərəj vəgyrd Ljonka və birdən həmməju ləzrə-ləzrə vəxyşd ə sər poj.—Dyzd, pira dyzdi tyl.. U-ul—və gyrda cyklə, xyşgə myşdləj xyşdəre voçohund ə pyşoj vlni ən, birdən gym əlrə kələbəə, bæqda gənə gurun-gurun nyşd ə xori ə zlr zuhun gof soxda-soxda:—Əz həil dyzdırəj... Piri, ommo korhojura dəniş—ol.. Nibu tyrə dinqi ə u hylom əz xotur ən l korl..

Birdən həmmə pələsə ə lərz ofdo, və firəh əlsdo ə sər ju, cym odomirə bərdənijə, kovurə rangijə tovuş rixdə. Jurə dopucundəbuho toriki, səhməysd gujgə, və ja dəqda-qəluq nisd əlsdo... Səs grom-grom və gumgumju ə kələ boçəhəvoz lov əlsdo ə sər ən pələsə, ə lərz vengəsda pələsərəş, əsmurəş, əz komiñço İmuhoj tərə-təhədi ədənbryt par zərə siqə dəsdəj ən sijəh bulutho, qərq soxdutho ə qəriş xyşdə mənqə.

Toriki əlsdo, ə u duriho, ə cyçolqə, jəbojgəş səssyz, ommo birmly, çəsd yşyq birənqinə, və əz ja dəqda-qəjgə bæqda gənə, ə jovoşə səsəvoz zə grom-grom... Bəqda dəgyrd sokitl, əxir ən komiki hic nəbu, gujgə.

—Bəbəl—gufdi ə lap jovoşə səsəvoz Ljonka, ə kələ səhməvoz guzət soxda gənə birənqinə və səs gromə.—Kəş burəjm ə stənitə.

Əsmu gənə ə lərz ofdo və, gənə əz ju çəsdə kovurə rangijə yşyq, şənd ə sər xori zurbə kələ səs metalli. Gujgə ə hozorəvoz ədənbryt rixdə ə sər xori kələ vərəqhoj ohun, dy ə jəki voxurda-voxurda.

—Bəbəl..—boçəh dəşənd Ljonka.

—Cyl ty... tərširənl... ə xyr-xyrə səsəvoz gufdi pira mərd əz çigə nə çymysdə.

Sər gyrdyt əri rixdə dyryçdə duqhoj voruş və jovoşə səs ə xori rəslil ən uho, həcu surly byrytki, gujgə xəbərdor soxdənbryt əz cy kor bugə... Əz dur kələ 'birə omorənbu əltəvə, hərəju nəs burran'ho səs birənqinə. İñço ki, ə jon kələbəə və nəvə hər duq, ə xori ofdorə səs soxdənbu burra-burra, kutəhlə, və gym birənbu səs ju

lov na birā. Sās birānqinā omorā-omorā hā ēdānū kynd
birā vā kām hārē dorānū su nā gyrdā.

—Nīram mē ā stanitsəl Bīkil mārē, pirā sēgā, dyzdā...
Inčo voruš batmiš soxu... vā birānqinā zāny kyšyl...—tān-
gā nāfēsī soxdā soxdā, gufdirānū pirā mārē. —Nīram!..
Būrā ā tāhno: unī ā pyšoptynt stanitsā... Būrāl.. Nāsē vo-
ltsdā mārē ty inčo nyšī... Hojdil.. Būrā, būrāl.. Būrāl..

Pirā mārē imuhoj ēdānū ā horojavoz gof soxdā, sās
juš gyrdā.

—Bābəl.. Mihillo soxl.. nāznik birā, ā u mlēt soxd
Ljonkā.

—Nīram... Mihillo nīsoxum .. hōfd səl došdām kālā sox-
dā tyrāl.. Hāmmārē ārī ty soxdām... zihisdāš ārī ty zihis-
dām... Bāgār mārē cl gārək bu?.. vāxd myrdājmani ēxl...
vāxd myrdājmani, ommo ty mugu—dyzd... Ēri cy tovu-
nājym dyzd? Ērī ty... ārī tyni hāmmāj ēn iho... Inī vāgl...
vāgl... gl... Ērī bltāv zindāgunī ty... gyrd ēdānbyrym sox-
dā... dyzdirānbyrym dijā...

Sās kālābābā sēxd kālā ātsdo, vā u kālā sāhm dāšānd
ā dyl Ljonkā.

Sās birānqinā, āz blnā lārzundānūhō pālāsā vā āsmu-
rā, imuhoj tā u člrā kālā vā tāhādī lov birānū ki, gujgā
hār tāzā sās ju vōjā soxdānū ārī gufdirā ā xort cy bugā,
lāp ārī ju gārākijā gofho, vā hāmmāj ēn uho, dy sās jāk-
kirā glrošdā-glrošdā, šivān soxdā, bočāh dāšāndābyryt hic
hā ā mēčol nā dorā. Birānqinā qād jurā parā-parā soxdān-
ūhō āsmu ā lārz došu, pālāsāš ēdānū lārzirā, goh hām-
māju su gyrdā ā kovurā rangljā ātāšāvoz, goh batmiš bl-
rā ā qārīš xīnik, gurun vā tēngā zulmoti, koml hāčolāē
tāhār tāng soxdānū jurā.

Rixd voruš vā duqhoj ēn u, birānqinā yšyq dorā vāxd
pulātā xuno tov-tov mīdorūt.

Dyl Ljonkā āz sāhm, xīniki vā jē člrā moqbunlyjā hīss
tāxsīrkorl ēdānū furoqysdā. Ū dāništ polsd ā pvšoj xyš-
dā, cymhorā firāh vokurdā, tārsirānū ārī byrghorā xysun-
dāš ā sār išu duqhoj vorušīš rixdākl vā guš došdānū ā
gofhoj ēn kālābābā, komiho batmiš birānū ā qārīš kālā
zārbā sēshoj ēn voruš vā birānqinā.

Ē Ljonkā māčlym ātsdo ki, kālābābā āz nyšdā člgāj
xyšdā nās čymysdā, ommo ārī ju hācu omorānū ki, u bl-

Jo sur bu, burov ə cyçoigə və byhyly jurə inço təhno. U əz xyşdə bixəəər, kəm-kəm ədənbu kynd birə ə jon ən kələbəbə və qulju ə u rasirəki, lərzi, guzət soxdə jə zur-
ba bimlyjə tərsə kor...

Asmurə para soxdə, birənqinə yşyq do ə sər hərdyşu, komiho nyşdəbyryt ə jon fəki, dy qədə birə, cykləho, və ə sər işu rixdənbu səjə xuno ov, əz ligəhoj dor ryxyhorə xuno...

Pirə mərd dəshorə voçohundə, cy buğə ədənbu gufdi-
rə, ommo vomundəbu və nəfəsjuş gyrdənbu.

Ə sifət ən u dənişirə, Ljonka voçəh dəşənd əz tərs...
Ə zir jə tovuş birənqinə u vədi bisdo məhiltə xuno, və cərx xurdənburytho torə cymhoj ən u sərsonə xuno byryt.

—Bəəl.. Vəxiz burajm—ol.. Vizinə zərə dəno u sər xyşdəərə ə hərəj zanihoj ən pirə mərd.

Pirə mərd quz bisdo ə sər ən u, səxd qəl gyrd urə ə, nazukə, tıp-tihə osduqu hişdytho, dəshoj xyşdəərəvoz, vogəsund gujgə ə çəndəg xyşdə, və siqmiş soxdə-soxdə urə, birdən, voj zə səxd, ə guşə bəng soxdəniho səsevov ə təhər ə çələ domundə gyrg.

I səs voj jurə sərsonə xuno soxdə, Ljonka dartmiş soxd vədəşənd xyşdəərə əz qəl ən u, vəxyşd ə sər poj və gululərə xuno vodovusd rafd, ə cyçoigə pyşovo. Cymhorə kələ vokurdə, kura xuno birə əz tovuş ən birənqinə, goh ofdorə, goh vəxyşdə u hə luqontə ədənbu darafdə ə qərliş zulmoti, komiki goh vir mişisdo əz kovrə yşyq ən birənqinə, goh gənə səxd midəgyrd, əz tərs sərson birə hələ kuka.

VI.

I ruzigə, səbəhmundə, ə qiroq stanitə vədiromorut həlho, və əlysid vogəşdyt pəsəvo və səs dəşəndyt ə dih, gufdirə ki, dirət. dihnə pirə mərd hənirə ə zir dor duraz birə dəgəşdə. Mişu gufdirəki, u kyşdə omori, cynki ə jon ən u şəndə omori xəncəl. Həcu məhlymot dorut həlho ə kələtəho.

Əjəzəqho omorəngə əri danyşdə rasdi-durguni gofhoj həlhorə, məhlym bisdo u həcu nə bu gufdirə. Pirə mərd hələm zində bu. Xəlq ə jon ju kynd omoki u voje soxd əri vəxyşdə əz xori, ommo nə danyşd. U lol birəbu və unə gyre, əz həmmə cylgə ədənbu pyrslə ə pilliq dəgyr-

də torə cymhoj xyşdərayoz və hə ədənbu cyigə gəşdə ə uhorəvoz əz qəriş xələq. Ommo hiciş nəş ofdənbu və çohobiş qobul nə soxd əz jəkiş.

Pyşoj şəhongumliho u myrd, və dəpucundut urə hə ə unço ə cyço vəgyrdəbyrytgə, ə zir dor. Norut əri xyşdə ki, ə sər qovrəho dəpucundə həməi nišov urə, cynki: əvəlymynçl—u jodi, dylymynçl—dyzdi və səjymynçl—myrdi hələbo nə xosdə. Əz jon ən u, əz qəriş maləd ofdut xəncəl və jəjluqəş.

Əz dy ruzigə bəqdə ofdut Ljonkarəş.

Ə zəvərsər jə kələ cuxurəki, ə nəznikihoj stanitşə ə tənbyryt par zərə, ojlənmə xurdə jə dəsde qilloqho. Rafdyt unço əri dirə danysdə səbəş ən i korə. Ofdut jə həllə kukə. U durəz əlrəbu ə kon coləki, dəşhorə lov soxdə, sıfat ju ruşə xori, ə qəriş əz pərinə voruş polsdə ryşymə maləd.

Syfdə fikir soxdut əri dəpucundə urə ə sər qovrəho, cynki u həilli gufdirə. Ommo bəqdə, jə bojgəş fikir soxdə, dənurut dəpucund urə ə jon kələbəbəju, hə ə zir ən u dor. Dəkyrdyt ə sər işu jə təpələ birəni xok və ə sər ən u təpəl vonurut xoc sənqi.

PYRSYŞHO:

1. Əz tovunəj cy qəhri əlsdorut dy əz jəki Ljonka və kələbəbəju?

2. Əri cy jəjluqə dyzdirəl həcu səxd kori soxd ə Ljonka?

3. Cy kor məçbur soxdəbu pirə mərdə əri dyzdi soxdə?

4. Cy gufdirənbu pirə mərd əz tovun həşirho və kosişho?

Çohob dit ə gofhoj pirə mərdəvoz. Ljonka cy gufdirənbu əz tovun ən uho? Əz cy səbəş Ljonka həcl zu bələd əlsdo ə xosijət kosişho və həşirho?

5. Cytar bursund xyşdərə Ljonka ə gof soxdəki ju ə duxdərlərəvoz? Xunlt u tikəhoj ən ixdilote əz cyço vədi birəni cytar ə Ljonka kori soxdə dərd ən duxdərlə, cytar təsəlimi dərənsugə u urə, və cy kuməki soxdə voisdənsugə jurə ə duxdərlə.

6. Əri cy tovunə duxdərlə nəş soxd kuməki ən urə? Cytar omo əri Ljonka nəş ən u?

7. Cy mihtəciho və dərdho əlrənbu Ljonkarə əz tovun ju hont əu gufdirə?

8. Nyvysit kutəhlə ə dəfdər ixdilot səjymyn bəxşə.

Jäkym Maj.

Hər şav ə caparho vogosunda omorənbryt koqozho, horoj zərənbrytho fəhləhorə ərl girovunda mihid Jäkym Majə. Əzuni koqozho vogosunda omorənbryt ə dərhoj ən politsijəş, hər ruz ofdə omorənbryt uho əz qarış fabrikış, səəhhəojmundə politsijə nifri soxda-soxtə migəşdyt ə məhələj fəhləho, məkəndyt əz boruho u kovrə koqozhorə. Pişnəviho uho gənə mividovusdut ə kucəho, hyl zərə-zərə əz rəh giroşdəgorhorə. Əz şəhər fyrsorut ə İnçə çansuzhorə. Uho mipolsdyt ə kynçhoj xunəho, mildənorut cymhoşurə ə sifət ən fəhləho, komiho gof soxda-soxda, xəndysdə-xəndysdə rafdənbryt rəh xyşdərə, kimiho əz xunə ə fabrik, kimihojgə əz fabrik ə xunə. Fəhləho şori soxdənbryt dirəngə quvotsyzi ən politsijərə, tə ohilə fəhləhoş mixəndysdyt və mugufdurut dy əz jəki:

—Jə bo dənışit cy soxdənytgə-o?

Ə həmmə çiğəho ə dəsdehorəvoz kura mibisdorut odo-milho ərl məsləhat soxda, əz tovun Jäkym Majə girovunda. Zindəguni ədənbu qyl zərə, imisalınə vasal u ərl həmmə həvəsly bu, ərl həmmə taza korho ədənbu ovurdə, kimihorə dijaş ə qəhr vərəvunda, dinçl nəş dorənbu, uho nifri mışoxdut xolnətkorhorə, ommo ərl kimihojgə u zindəguni bulanmişə təşvişl və imidi mlovurd ə xyşdərəvoz, kimihojgə-rasdi əzunilho kəm byryt-zurə şori soxdənbryt dirəngə kl, işu hisdyt gufdirə u çirə quvot, komikl ujoq soxdənilho həmmərə.

Pavel və Andrej şavho hic nəş xisirənbryt, ə xunə miomorut ənçəq pyşoj gudok fabrik zərə, hərdyşu vovunda, səşoşu gyrdə, ranghoşu parusdə. Dədəj Pavel danusdənbu kl, uho ə vişə ə qiroq nohur gyrdəməho mlgirovundut gufdirə, u darysdənbu kl, ə ojlənməj mohol şavho həsbəlyə politsijə ədət gəşdə gufdirə, danydənbu kl, şpionho ə hər çiğə çyl zərə, gyrdə gəşdənbryt bəhzi fəhləhorə, piş soxdənbryt kura birə dəsdehorə, və bəhzi vəxdho, goh lərə, goh unigərə dysdoq soxdənbryt. Dədəj varasirənbu kl, kukjuraş ə Andrejəvoz midanyt dysdoq soxda gufdirə. Jə məhəl urə volsdənbu

u çira kor, eri en u hæcl omorënbu ki, dysdoq soxdæ
xustæ gufdiræ eri en uho.

... Omo rasl u ruziŝ—Jäkym Maj.

Gudok boçah deŝend. hæmmiŝainərə xuno talablyjæ tæ-
hər, hykmlj.

Əz ruj asmu, ocuqə kovrə rang buho, gujgə tahədi-
tahədi ədənbryt yzgy m zərə slprə !və vərəqirmizinə də-
dəhoj bulutho, hæcl midani kələ quŝho ədət par zərə vi-
rixdə əz durazə səs buq tərslrə.

Ə pənçərə ə vozlrəvoz dəntŝlrənbu çovonə rigaz ən
çyŝmæ; dədəj no ə zir ən u rigaz dəx xyŝdərə, ocuqə ri-
gaz dəgəŝdəngə ə sər puŝd dəŝju ə u dəsigərəvoz timor
soxdə dəx xyŝdərə, fikirlj və ə mihrləonirəvoz xəndysd.

Dyjymyn gudok zə jovoŝtə unqədər ə xyŝdə əovorin-
ly nəh ə lərzə, qolinə və nəmiŝlyjə səsəvoz. Əri dədəj hæ-
cl omo ki, imburuz səs gudok ədəj duraztə kəŝirə guf-
diræ əz l ruzhojgə.

Vodov-vodov omo Fedja Mazin xəndəgyl, qirmizinə xol-
ho ə sifət ju varl. Ə lərz ŝorlrəvoz pur birə dyl, u piŝ soxd
əz guzət soxdə poisdal, buho dorixmiŝi ən dədəjə.

—Sər gyrdl—u gof soxd.—Çymysd xəlql Ə kuçə ədət
vədiromorə. Ə pyŝoj qopuj fabrik poisdənbryt Vesovŝikov
ə Vasja Gusev və Samojlovəvoz, reço ədət gufdiræ. Am-
barə xəlqə vogordundut ə xunə! Kəŝ burajm, vəxd rasiril
Səhət dəhil..

* *

Dədəj ə kuçə vədiromorə, ŝinovusdəngə əz əvir omor-
rənbuho gum-gum səhoj ən, dyl lŝu ə kyrt-kyrt, guzət-
ləmə poisdə xəlqə, dirəngə ə hæmmə pənçərəho və qo-
puhoj xunəho ə dəsdərəvoz poisdə odomihorə, komiho ə
guzətlyjə cymhorəvoz rəh soxdənbryt kukjura və Andrejə,
ə cymhoj ən u jə lihəjə kələ xol omo poisd, pəl-pəl soxd
cənd bo rang xyŝdərə dəgŝ soxdə, goh paləŝə savz, goh
lihə xokistər rangl.

Uhorə ruz ə xəjr bu midorut, və u ruz ə xəjr bu do-
rəl ən xəlql jə bəŝqəjə təhər bu.

Ə kynç kuçə ə jə təngə hərəluq kura birəbu jə dəsdə
xəlql, ə nəznikl sad odomi və əz dorun ən u dəsdə və-
diromorənbu səs Vesovŝikov.

—Xun Imurə adət tihf soxda ə təhər əz kljukva¹ şirəj jurə çarunda tihf soxuhorə xunol—ədənəu rixdə ə sər ən odomiho gurun-gurunə gofhoj ən u.

—Rasdil—çohob do ja cənd qolinə səs həjəbo ə gymlyjə səsəvoz.

—Ədəj calaşmış soxda gədəl—gufdi Andrej.—Həri, məş buram kuməki soxum ə ul

U qəd əlsdo, və tə Pavelə myhlət birə ərl gyrdə pojundə urə, dəşənd ə qarış dəsde, burov ə propkə daravhorə xuno, durazə çəndəg xyşdəre. Omo nigunlyjə səs ən u:

—Hərməhhol Gufdirənyt ki, ə hylom zihisdənyt cənd çirə odomiho—çuhurho və nəmsho, anglicanho və tatarho. Mə ə u gof bəvor nəş soxdənyml.. Hisdi ənçəq dy çirə xəlq, dy çirə qəjm ərl jəki dyşmən hisdytho—hoşirho və honiho. Insonho çyr-bə-çyr gəjmiş bərənyt, hərki jə çirə zuhun gof soxdənyt, ommo vinişlt cy çirə hoşirə fransuzho, nəmsho, anglicanho dənışirənytgə ə fəhləjə xəlq, u məhəl midanit ki, həmməj ən uho xunrizhoj ən fəhləjyt, uho ə buqoz munda osduquni ərl fəhləjə odoml.

Əz qəd moxluq ki bugə xəndysd.

—Ommo əz jə tərəfligə dənışirimgə, mivininim ki, fəhləj fransuz, tatar, tyrk hə i çirə zindəguni səgi girovundənyt, cytar girovundənimgə imu fəhləjə moxluq Urusijət.

Əz kuca dijəş əmbərtə odomiho ədənbəryt omorə qəriş birə ə l dəsde. Pəsə-pəsəj jəki gof əz ləhə nə vədirovunda, duraz soxda gərdənhoşurə, ə buz pol diromorənbəryt ə i təngə kucələ.

Andrej kələ soxd səs xyşdəre:

—Politsijəl—horoj soxd ki bugə.

Əz kuca ə təngə rəhilə duz ə sər odomiho omorut, qəmcilhoşurə vor dorə-dorə cor həsbəlyjə politsijə və boçəh zəryt:

—Lov boşiti

Odomiho dur-domoqlı əlsdorut, nədyi-nədyi rəh dorə həsbəhorə, kimiho vərəfdyt ə sər boruho.

—Xughorə vənorat ə sər həsbəho, uhoş adət xyr zərə „Imuş igldim, jəhani“,—çuraj zə zinglyjə və qizmişə səs ən ki bugə.

¹ Kljukva—jə çirə zyrdə əulələ qizmişə bəhər kulət.

.Andrej mund tahnó a miglaj antangerahl, a sar enu, sarhóra çumundə-çumundə, adənbryt omorə dy hæsb. U qiroq do xyşdə, və hæ u səhət dədəj gyrd əz qulju kəşl bərd urə a pəsəj xyşdə fuqundə-fuqundə:

—Gof dorəbirl əz Paşa çiro nıboşi gufdıra, ommo vədriromorəj ədəj tahnó xyşdə a buz bysg voşəndə.

—Hovunkoruml—gufdi Andrej xəndysdə-xəndysdə.

Boçəh dəşənd gudok, batmış soxd a qarış sijəh səs xyşdə səs odomihorə. Dəsdəi xəlq cymysd, lərzi, nyşdəgorho vəxyşdyt, ja dəqdəqəluq həmmə gym bısdo, guş vonorut, sifət ambarho zərd bısdo.

—Hərməhhol—omo nigunlyjə və səxdə səs ən Pavel. Xyşgə gərmə dumon suxund cymhoj dədəjə, və u a ja hərəkətl bīrdən myhkəm bīrə çəndəg xyşdərəvoz, omo poisd a pyşoj kuk xyşdə. Həmmə carusdyt a taraf Pavel, xyrdə tkələhoj ohun a ojlənməj magnit kura buhorə xuno. Dədəj dənışirənbu a sifət kuk xyşdə, ommo dirənbu ənçəq oburlyjə çobordə ataş şəndənbuho cymhojurə.

—Hərməhhol İmu təslix soxdim ki, ocuq gujim klinimgə İmu, İmburuz İmu tik vəgyrdəntim hələm İmura, hələm duzl və azadīrəl

Sīprə durazə cubuq vədl bısdo a hovo, bəqdə duz bısdo, pəhəny bısdo a dəsde, əz ja dəqdəqəjgə a hovo, a zəvərsər rujhoy xyşdərə zəvəro carundə xəlq, qırmızırə quşə xuno qənət lov soxd fıtrəhə kəton, hələm fəhləjə xəlq.

—Ziho fəhləjə odomihoj ən həmməj hylom—boçəh zə Pavel. Səshoj odomiho a sədhorəvoz çohob dorut urə a gumlyjə səsəvoz.

Dədəj xəlq gujgə adənbu qyl zərə dyştrə, əz qarış ju a jon ən hələm adənbryt gyrd bīrə u odomiho, komiho varasīryt məhənoj ən urə. Ə jon ən Pavel poisdyt Mazin, Samojlov, Gusev, sərə quz gyrdə, odomihorə hyl zərəzərə vədriromo Nikolaj və gənə ja cənd çovonə odomiho a ataşlyjə cymhorəvoz, komihorə dədəj nəş şınoxdənbu.

—Ziho fəhləjə odomihoj ən həmməj hyloml—boçəh zə Pavel. Diyəş kələ bīrə əz quvot xyşdə və əz şorl, urə çohob dorut hozor ləhəho, a çunə lərzundənbuho səsəvoz.

Dədəj, a lovju mīhrībōnījə xəndə vəri adənbu rafdə əz pəsəj Mazin və əz səvərsər ən u adənbu dənışirə a kuk xyşdə və a hələm. Ə hər taraf byryt şorlījə sifətho, rangl-

rangiĵe cymho. Ə pyŝoj hamma ədənbu rafde kuk ju və Andrej. Dədəj ədənbu ŝinlrə səs ən uhərə—nərmə səs Andrej qarış birə jək birənbu ə qolına səs ən kukjurəvoz.

—Vəxt, ujoq noş, moxtuq fəlaho.
Vəxt ə çəng, gisnəjə xələq.

Ə pyşorəhi ən qirmizinə hələm ədənbu vodovusdə xələq, u cy bugə ədənbu boçəh zərə, qarış birənbu u xələq ə dəsde və vogoşdənbu ə jurəvoz pəsəvo, və səsju qarış birənbu ə qarış səshoj məhəni,—ən u məhəni, komirə ə xunə muxundut jovoşta əz u məhənihojgə, ommo ə kuca u səs ən u məhəni lov mibisdo duz ə zurbəjə quvotəvoz. Nigun ən u bu nigun çobordi, nigun ən pulatə xuno, və horoj zərə xələqə, ə durə rəh ən ə pyşo dərytho ruzho, u ə dyrysdirəvoz məhlym soxdənbu kələ cətinihoj ən l rəhə.

* *

Ommo İni dədəj mund lap ə pəsəj dəsde ə hərəj ən u odomiho, komiho rəh rafdənəryt jovoşləj təhədi nə soxdə, bihəvəs dənişirəbyryt guzət soxdə ə pyşo dərljə korhərə, ə tomoşəl dənişyhərə xuno. Muguigə ə işu məhlym bu əxlr ən i tomoşəl. Rəh rafdənəryt jəvoşləj gof soxdə-soxdə.

Jə rot soldat ə jon şkolə polsdi, jəkigə əki fabrik...

—Gubernator omori...

—Rasd?

—Mə xyşdənmə dirəm,—omori!

Jəkigə ə şorə dyləvoz əz ləhəj xyşdə nifri vədəkyrda gufdi:

—İşmu cyş gufdiritgə sər gyrdət əri əz İmu tərsirəl Ləşgəriş, gubernatoriş.

—Həzizihojmə!—gufdi ə dyl xyşdə dədəj. Ommo əz hər tarəfju omorəbyrytho gofho əryt xirik, bihəvəs. U zutə poj vəcl ərl dur birə əz kl ən l odomiho, və əri ən u əsont bu əri zərə giroşdə uhərə, cynki uho jovoş kohil-kohil ədənəryt rəh rafde.

Hə jə birdən sər dəsde ə jə cl rasirərə xuno bəsdə, dəsde nə polsde, çymysd pəsəvo ə dyləpəsəjə astəjə gum-guməvoz. Səs məhəniş burrl, bəqdə rixd dljəş zutə və-kələtə. Gənə qollnə ləpyr səsho omo vogaşd pəsəvo, səs-ho pəs ə pəsəj jəki əz məhəni baz polsde gym mibəsdə-

rut, ommorənbu çirojə səsho, komihorə volsdənbu kələ soxu səs məhənirə və fyrsy jurə pyşovo:

—Vəxtiz, ujoq boş, moxluq fəhləho...
Bura ə sər dyşmən, gisnəjə xəlq.

Ommo ə horoj zərəniho səs nə doşu diyə çəlmijə bovorinl ə quvot xyşdə, bilm basmiş soxdənbu urə.

Hic jə cıraş nə dirə, nə danysdə cy kor giroşdigə ə pyşoi dəsde, dədəj hyl zərə odomihorə ədənbu giroşdə pyşovo əz qəriş dəsde, ə pyşorəhijə pəsəvo-pəsəvo rafdənbyryt odomiho: jəkiho sər quz, qoş-qovoq dululu, kimiho həjəly xəndysdə-xəndysdə, kimihojgə ə ryxşəndirəvoz fid. zərə-zərə. U ə jyxsyllrəvoz dənşirənbu ə sifəthoj ən odomiho, cymhoju pyrsirənbryt, xosdənbryt, horoj zərənbryt.

—Hərməhəl — omo səs Pavel.— Soldathoş imurə xuno insonyt. Uho ə lmu dəs nizənyt. Ərl cy mijo zənyt bəgəm? Əz u tovunə mi ki ə xyşdərəvoz ərl həmmə gərək hisdiho duzi ovurdənilm gufdirə? I duzi uhorəş gərəkə əxi. Hələm uho nəs varaslrənyt i korə, ommo nəzniki u vəxd kəj uhoş məxyzyt, ə imurəvoz ə jə çərgə, kəj uho diyə nirovt ə hələm ən qəcəqho və xunxurhorəvoz, murovt ə hələm əzədimurəvoz. Uho varasyt gufdirə rasdimurə. lmu bijo zutə pyşovo burəjm. Pyşovo hərməhəl! Həmmişə pyşovol

Səs Pavel səs soxdənbu ə myhkəmlrəvoz, gofhoju byryt ocuq və burbundənbryt darafdə əvirə. Ommo dəsde ədənbu lov birə, odomiho pəsə-pəsəj jəki vadarafdənbyryt əz dəsde ə taraf rasdiş və ə taraf çəpiş ə ki xunəho, vodorənbryt xyşdərə ə boruho. lmuhoj dəsde bu ə furm ən paz. Pavel bu buzju və ə zəvər-sərju, qirmizinə sugləj ataşə xuno, ədənbu əlovləmiş birə hələm ən fəhləjə xəlq. Və gənə dəsde uxşəş zərənbu ə slijəh quşiş, koml firəh lov soxdə parduşhoj xyşdərə ə gyz-quloq poisdəbu, həzyr birə əri par zərə varafdə ə ho vo. Pavel bu dunduqju.

* * *

Ə əxir kuçə dədəj di, cytar rəh məjdurə burra, divorə xuno poisdənbrytgə həmmə əjəki uxşəş zərənbrytho odo-

miho. Əz zəvərsər duş ən uho tov-tov dorənbayrıt tığə zulhoj çidəho. Əz l gyrn, tərənmiş nəbirə poisdəbuho divor gujgə xlniki rixdənau ə sər fəhləho. U səxd dəgmiş bisdo ə dədəj.

Dədəj dənşi pəsəvo və di ki, dəsde komiki əvəl pur soxdənbuho kücərə, lmuhoj nədy-l-nədy l hə ə jə çigə çymysdə, polsdi ədəj dənşirə cytar əz ju çiro birə rafdənýt-gə jə cənd odomi ə hələməvoz.

Ə pəsəj ən uho jə cənd dəhhojgəş rafd əz qərliş xəlg və səri jə lyng vəcirə kimiho xysdəre pəsəvo dorə qiroq mipolsdyt, gujgə xori kücə qizqizləmiş birə poşnəj poja musuxund.

—Terg misu zulum...

novijati soxdənbu məhəni ə ləhəj ən Fedja...

—Və qəbzmiş misu moxiqat...

Ə bovorlını və zərbəvoz ovurdut pəsəj məhəni ən urə kələ quvotlyjə səsho.

Ommo ə məhəni qərliş bilsdorut jəvoşləjə gofho.

— Ədəj komand soxdə...

— Tufəng ə dəsl—omo tiçə səs çuraj əz pyşo.

Ə hovo çymysdyt çidəho və duraz bisdorut ə pyşorə-ti hələm, ə həmələvoz xəndysdə-xəndysdə.

— Ma-arş!

Dədəj, miçəhoj cymhoju nə çymysdə, dənişi poisd. Ə rang xokistər buho ləpyr ən soldatho çymysd əz çiğə, duraz bisdo ə firəhi kuca, duz və xinik poj vəci pyşovo, gujgə ə pyşoşu gyrdət ədət bərdə, ə təhər kala şunə, nyq-rərə xuno tovuş dorəntho dəndyhoj pulattirə. Dədəj kala poj vəcitrə nəznik bisdo əz kuk xyşdə, bəqədə di Andrejiş pyşovo do xyşdəre vədiromə poisd əz Pavel pyşo və dal-də gyrd urə ə durazə çəndəg xyşdərevoz.

— Ə jə çərgə bijo ə mərəvoz hərməhl-boçəh zə Pavel. Omorə-omorə ədənbryt nəznik birə əz jəki odomihoj qirmizinə hələm və siqə zinçil ən xokistər rangijə odomiho.

Dədəj ədənbu şinirə əz pəsə omorənbuho səs ən poj-hoj vrixdənbryrtho odomihorə. Bim şişirə səsho ədənbryt horoj soxdə.

— Lov boşit, həllho!..

— Vlasov, virixl..

— Pəsəvo vogərd, Pavluxəl

— Şən hələmə, Pavel!—gufdi domoqlı Vesovşikov.—Di inçə mə pəhəny misoxum! Gyrd ə də səvoz cubuq hələmə, loj xurd hələm pəsəvo.

— Bihil!—boçəh zə Pavel.

Nikolaj kəşl bərd dəş xyşdəre, gujgə urə cy bugə su-xund. Səs ən məhəni diyə nə omo. Odomiho poisdyt, Pavelə ə minçl dəşəndə, ommo u gənə vədiromə əpyşo.

Birdən sokitl dəgyrd xələqə, gujgə u, kəs nə dirə furamo əz zəvər və qəl gyrd xələqə ə təhər palaşə bulut.

Ə zir hələm poisdəbryt ə nəzniki 20 odomi, zijodtə nəh, ommo u 20 odomi myñkəm poisdəbryt. Dyl dədə-jə bim şiştrə, urə voisdənbu cy bugə guju ə uho...

— Porucik, vəgirit irə əz dəş ən ul—omo səs ən hyn-dyrə pirə mərd.

Dəş xyşdəre duraz soxdə, u burbund hələmə.

Ə ki Pavel vodov-vodov nəznik bisdo jə cyklə ofiserlə, gyrd ə də səvoz cubuq hələmə, ə nazukə sə səvoz çuraj zə:

— ^{у!!!}
— Э u kino бәр дәр тырал — ә кәлә сәсәвоz гуфди Павел.

Ойрмизинә һәләм әдәнбу ләрзирә ә һово, қуз бирә ә тарәф рәсдиш, ә тарәф сәпиш, һә гәнә дуз полсд, офисер пәсәво шәнд хышдәрә, нышд ә хори. Эз пышож дәдәј зурәә зурл-зурл водовусд Николәј, дурәз сохдә ә пышож хышдә мышд-һој хышдәрә.

— Гирит йһорәл—боҷәһ зә кәлә мәрд појһорә ә хори зәрә.

Јә сәнд солдат вәдироморут ә пышо. Јәки әз уһо зә ә дым туфәнгәвоz,—һәләм ләрзи, ә қәрлш дәсдәј soldatho батмиш бирә вир бисдо.

— Әхл—дәрдиы боҷәһ зә ки буғә.

Дәдәјш боҷәһ зә, сәс боҷәһ ән u сәс вој зәрәј һәј-воңә хуно бу. Оммә ә сәс ән u әз қәрлш дәсдәј soldatho сһоһә до сәуқә сәс ән Павел:

— Соқ боши, дәдәј! Соқ боши сһунмәл..

— Зиндәил мәш ә јорјунум!—раси ә дыл дәдәј.

— Соқ бошил

Ә буз poi полсдә, сһундә дәшһој хышдәрә, дәдәјә воисдәнбу вiny уһорә, вә дl әз зәвәрсәр soldatho сәрхә сифәт ән Андрејә. U хәндысдәнбу соқбоши гуфдиранбу әз u.

— Һәзлзиһојмә... Андреј! Пашал боҷәһ зә u.

— Соқ бошил һәрмәһһол—вәдиромә гәнә сәс әз миғ-ләј дәсдәј soldatho.

Һәммә полсдәгорһо „соқ боши“ воғордундут ә u.

ПЫРСЫШО:

1. Cy қозлја ныввсдә омори ә ј лхдилот? Cытар һәзыр бирәсырт фәһләһо әри гировундә миһидә? Cy сохдәнбу полтисјә әри фәһләһорә миһид лшурә гировундә нә һишдә?

2. Cy сһрә вәрасирәнит лшму зиндәғунт фәһләһорә әз сһр-бә-сһр гофһој ән l лхдилот?

3. Эз товун ком! „һәммәрә гәрәк һисдиһо дузи“ гуфдирансырт Павел нә Андреј ә реһој хышдә? хунит u сһгәһој лхдилотә.

4. Бурәунит cy сһрә дивәһ сәрвори буғә Павелә. Вәгирит әз лхдилот u сһгәһорә, комшһоки бурәундәныт урә.

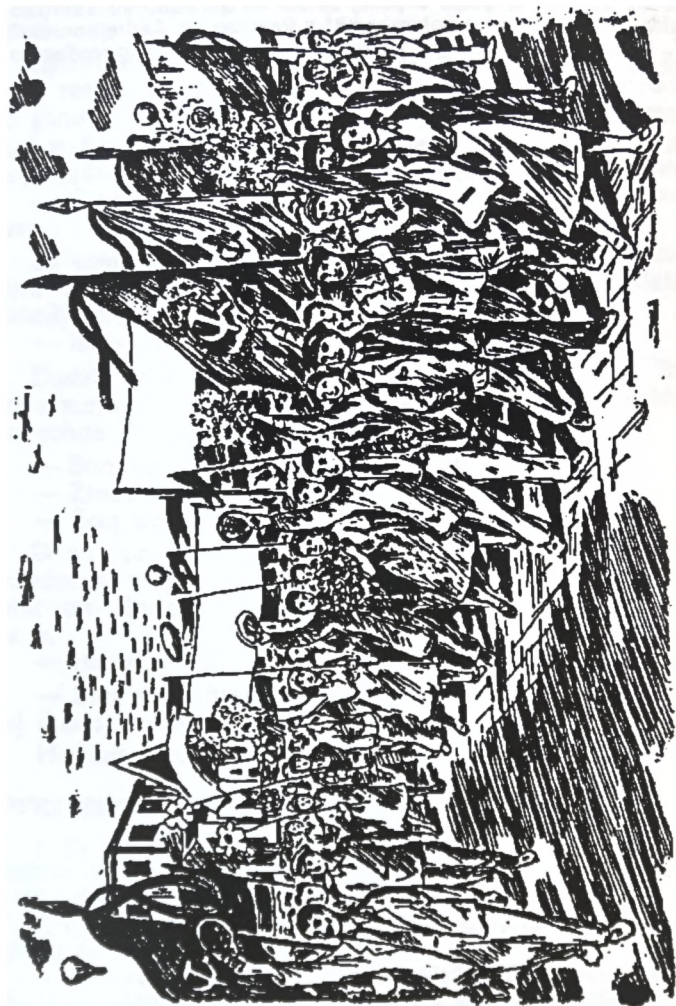
5. Məji ən komi klassa gyrda Gorkij?

6. Əz kəjavoz soldatho ə pəsəj hələm ən qəcəqho və xunrizho nə rafda, rafdyt „ə pəsəj hələm azadi“ ə Pavelho və Andrejhorəvoz?

7. Həzyr soxt lozungho əri mihiid „Jəxym Maj“, giroşdəniho imuhoj ə dəvr imu.

Təpşyryq:

1. Nyvysit əz xysdə ixdilol, cytar giroşdğa ə dih jə nə sugə ə şəhər işmu mihiid Jəxym Maj.

Demonstratsiýaj Jakym Maj e Qiratzine mejdu e şehar Moskov.

9-ym Janvar.

I.

...Çähmät ä torikä val okean uxşax zäranbu, xəbär ätrihö ä əväll zəräi zyhbä, u ədänbu rixdə jəvoş-jəvoş; xokistär rangijä sifəthöj insonhö ä təhär liñajä kəf läpyrhö byryt.

Cymhö ədänbyryt ä xyşdə nədärirä xuno yşyq-yşyq dorä, ommo odomihö ədänbyryt dy əjəki dənışlrä, bovor nə soxdərə xuno ä qərör xyşdə, və həçoib mundä ä xyşdän xyşdə. Gofhö ədänbyryt cərx xurdä ä zəvərsär çähmät, ä təhär cyklä, xokistär rangijä quşhö.

Ədänbyryt gof soxdä jəvoşlä, tiqqätly, gujgä duz vədiromorä xuno ä pyşöj dy jəki.

— Nəh, dijä minkin səbur soxdä, vətovusdə nısdı, İni əri ən uniki ədəjm rəfdä...

— Səbäs nə birä xəlq əz çigəj xyşdə niçymy...

— Bəgä „u“ irä ä sər nişdonu?..

Əz həmmə ambartä əz tovunəj ən „u“ ədänbyryt gufdirä, dy jəkirä bovorin doränbyrytki „u“ rəhməgyni, dyllyni gufdirä və—həmmərə ä sər nişdonu... Ommo u gofho, ä komihorəvoz surät cıhrəj ən urä kəşirənbyrythö, rangsyz byryt. Əri odomi omorənbu, əz tovunəj ən u əz kəjəvoz, bəlki hic vəxdiş ä həqlqəttirəvoz fikir nə soxdät, ä muvəñ işuş zindəjə təhär ən urä dirä nə vəromori, və sofä sifət jurä nə dirät, nəsdänbyryt cyigä u və xəräb ä sər ofdorənbyryt—əri cy u və cy midanu soxdä? Ommo imburuz u gərək bu, həmmə ədänbu təhədi soxdä əri ä sər ofdorä urä, və nə şinoxdə u sofə-sof xyşdən jurä, ä muvəñ xyşdə jəratmiş soxdänbyryt jə kələ zurbəjə ci. Zurbä kələ bu imidhöj ən uho, uho ədänbyryt talab soxdä zurbəjə kələ cırä əri qəlxəndi xyşdə.

Hərəbir əz qərliş çähmät səxdä səs odomli omorənbu.

— Hərməñhol Məfurmunit xyşdən xyşdəre...

Ommo xyşdərə furmundəl gərək bu və səs odoml də-
picirənbu ə qərliş tərse qəhrəgynə səşo.

- İmure ocuq voisdə...
- Ty, biror səs məsoxl..
- Əri ən u—bəbə Gapon¹...
- U danusdənl...

Çəhmat nədyl-nədyl ədənbu bulaşmış birə ə qərliş ərş
kuca, bəxş birə ə çiro-çiro dəsdəho; gofə-gof ə kalə səşə-
voz, hıçət soxdə, varovurd soxdə, hylə-hyl soxdə əz binəj
divorhoj xunəho və genə pur soxdənbryt mığləj kucərə,
və ə qərliş ən u vədi birənbu, qərlişə əz həd vadarafdəi
şəkho, ocuq buki, i pur birəjə guzət soxdəl ən cyigə, ko-
miki yşyq mışoxd rəh ə mətləb rasirəirə ə bovornirəvoz
ə basqunl, və i bovornl bəsdənbu, həl soxdənbu həmmə
tikəhorə, cərundə ə jə bitəvə myhkəmə çəndəg. Nəbovo-
rinirə çəhd soxdənbryt ərli pəhəny soxdə, ommo nəsdənb-
bryt, vədl birənbu qərlişə xələluşl, və cy təhər bugə jə
çirə xəbər birəi əz səşo. Ədənbryt rafdə ə hitjotirəvoz,
guş doşdə-dəşdə dənışirə pyşovo, cy sugərə hə ədənbry-
ryt gəşdə ə cymhoj xyşdərəvoz. Səs ən u odomiho, ko-
mihokl ə quvət əz xyşdə burul nəh, ə quvət doruni xyş-
də bovor soxdənbrytho—u səşo jəratmış soxdənbu ə
qərliş çəhmat tərş və qəhr dorəl, lap səxd byrytho ərli ən
u zində cl, ə sər ofdoriho İxdlijor bəhş soxdəl xyşdərə ə
ocuqə bəhşəvoz, ə u quvotəvoz, komirəki voisdənbu viny.

Ommo giroşdə əz i kuca ə u kuca, odomiho omorə-
omorə ədənbryt zljod birə, i zljod birəl burul jəvoş-jə-
voş jəratmış soxdənbu zljod birəi dorunirəş, xəbər sox-
dənbu əqyl İxdlijori qulə-xəlqə, ərli xosdə əz hykymət fi-
kir dorəl ə tənğıhoj xyşdə.

- Hər cənd qədər əlsdo, İmuş odominim əxl...
- "U" ə sər mifodonu, — İmu ədəjm təvəqə soxdə...
- Mijo ə sər blyofdonul.. İmu ə ruj nəş vəxyşdənlm.
- Həgenə bəbə Gapon...
- Hərməhho azadlrə nəş xosdənyt...
- Ox xudol..
- Hərli ty poj, birorl..
- Piş soxt əz inço şəhitaləl..
- Bəbə Gapon xubə danusdə cytar...

¹ Gapon — kəşf ə politsiyarəvoz əloqərə jəkl soxdə ə hərəj fəhləho-
cənsuzl bərdənu və furuxdənu uhorə.

Hyndyrë slijëh paltunë odorni, „ə zərdə pəlyrəvoz ə duş
vərl; varafd ə hyndyri, vəgyrd əz muj nəvəbuho sər xys-
də kiləhə, sər gyrd kələ-kələ əri gof soxdə, ataş ə cym-
ho dərl ə lərzlra şəsəvoz. Ədanbu gof soxdə əz tovunəj
ən „u“, əz tovunəj padşoh.

Ommo ə gof və ə səs ən u əvəldən vədi birənbu ə
guçəvoz hyndyr birəl, nəş birənbu şinrə u kori soxdəirə,
komiki danuho uhonigərə ə həvəs vəngəsədə, jaratmiş sox-
də soki myhyçyzho. Gujgə, odomi ədənbu guç zərə ə sər
xyşdə, əri dəşəndə ə jor əz kəjəvoz sifətsyz, çunsyz ə vax-
dəvoz puzmiş biriho, cihrərə. U bu həmmişə, altəv hymyr
xyşdə dur əz odomi, ommo i səhət u gərəki urə—odo-
mirə volsdanbu matləbhoj xyşdəərə ə u dəşəny.

Və uho omorə-omorə çun dəşəndyt ə myrdə. Çəhmət
ədənbu guş doşdə ə tlaqqətəvoz—odomi ədənbu burəun-
də imidhoj ən uhorə, çəhmət urə ədənbu hiss soxdə.

Nəqyl təhəriyə quvot ə cihrəj ən urəvoz qəriş nəş
birənbuğəş, ommo həmmə danusdənbu ki, i çirə quvot
hisdı gufdirə, mişəu gufdirə. Orator carund urə ə ci, əz
surəthoj kalendarho ə həmmə məhlym hisdiho, qəriş soxd
urə ə cihrə, xələiq əz nəqylho danusdənburythorəvoz—
ommo ə nəqylho cihrəj odomi bu. Kələ-kələjə, varəsirə
birənbuho gofhoj orator-ocuq ədənburyt kəşirə surət hyk-
mironlyjə, rəhməgynlyjə, hisobli, komiki bəbərə xuno ə
xəjal tənghihoj xəlq birəniho.

Bovorini omo, qəl gyrd insonhorə, xəbər soxd işurə,
puc soxdə jəvoşə pici-pici şəkhorə... Insonho ədənburyt
təhədi soxdə əri dorə xəşdərujə əz kəjəvoz guzat soxdə
hovo ədənburyt hyl zərə dəşəndə dyjakirə ə zurəşəjə gyrd-
ləməj jə çirə nəşumojə çəndəgho, və siqmışl, nəzniki
duşho və jonho gərm vərəvundənburyt dylhorə ə gərm
bovorini, imidi və ən bəsqunləvoz.

—Qjirmizinə bəjdəqho gərək nisdilmurəl—boçəh zə
mujsyzə odomi. Kiləhə vəçəhunde-vəçəhunde, u ədənbu
rafdə ə pyşoj çəhmət, və birəhnəjə sər ən u tor yşyq dorə,
vəçəsədə ə qəriş cymhoj xələiq, kəşirə rujə xyşdə fikirhoj
ən uhorə.

—Imu ə ki bəbə ədəjm rafdəl..

—Bikəjj nisoxu imurə ul..

—Qjirmizinə rang—xun imuni, hərəməhhol—hə ədənbu

səs soxdə əz zəvərsər çənmət tənnoyə zinglyjə səs.

—Nisdi əzuni quvot, xilos soxdə danuho xələqə, əz quvot xyşdən xələq bəşqəj.

—Gərək nisdi!

—Hərəqəriş soxho, şəhituho!

—Bəbə Gapon—ə xocəvozi, ommo u—ə bəjdəqəvoz.

—Çovonl hələ, ommo əri komand soxdə...

Kəmtə bovor soxdəgorho ədənbyryt darafdə ə doruj çəhmət, və əz unço ə qəflr və ə təşvişirəvoz ədənbyryt boçəñ zərə.

—Piş soxlt u ə bəjdəqəvoz hisdthorə...

Imuhoj ədənbyryt rafdə zurl-zurl, şəksyz və ə hər lyn-gəvoz dijəş luqontə ə həvəs vəngəsdə dy jəkirə ə jək birəl hovoj xyşdəre furmundəirəvoz. Həjsəhətlə jaratmiş soxdə omorəbuho, „u“ hə ədənbu ə jor ovurda kyhnə sojəhoj rəhməgynə lgidhorə—əz nəqylho mundəhorə, şinrə omorətho ə həlli, və, pur birətho ə zindəyə quvot vojgəj bovor soxdəi insonho, nə gyrdə vərəmorihə ə muvəñ işu...

Kl bugə boçəñ zə:

—„U“ xotur Imurə xosdənt...

Və şəksyzi kl, xələiq əz dyli bovor soxdənbu ə myhbət ən u ci, komirəktl həj səhətələ ju xyşdən ju jaratmiş soxdihə.

II.

Çəhmət əz kuca ə qiroq nikərə vədiromorəktl, di ə pyşoj xyşdə durazə qəd birə çərgəj soldathorə, pyşoj rəñ işurə gyrdəbyrytho ə sər kyrpl,—l nazukə xokistər rangijə capari nə pojund odomihorə. Ə qəriş ocuqə kovrə firəhə nikərə vədli buho, figurhoj soldatho jə əzuni tərs doronijə kor nəvobu, uho ədənbyryt lyng şəndə,“gərm vərəvundə-vərəvundə bəjə bərdə pojhoj xyşdəre, vəçohundənbryryt dəshorə hyl zərənbryryt dy jəklirə. Ə pyşo, əz u taraf nikərə, odomiho ədənbyryt dirə jə torə xunə, ə unço uhorə ədənbu guzət soxdə „u“, padşoh, xozəin ən i xunə. Zurba və quvotly, rəhməgyn və xosdəgor, u məhlymiki, hlykm nidy ə soldathoj xyşdə, əri xələiqə nərzə nə soxdə əki ju, xələq, komiki jurə xosdəniho və voisdəniho gof soxdə ə jurəvoz ə sərībətli tənghoj xyşdə.

Ommo, gənə, cənd qədərliş bisdo, ə ruj bəhtzi odomiho sojəj həçoiibi vərəmo və ə pyşo dəbyrytho odomiho

javošta lyng vəciryt. Bəhziho pəsəvo dənışiryt, bəhzihojgə ə qiroq giroşdut, və həmməj ən uho çəhd soxdənbiryt əri dy ə jəkl burəundə ki, soldathorə dirəi ərişu hiciş nəs omorə. Bəhziho ə sokitirəvoz adənbu dənışirə ə moləx syrxl, hyndyr ə asmu əz sər qələbəndi yşyq-yşyq dorənbuho, bəhzihojgə adənbu xəndysdə. Səs ki bugə, ə jəzuqəbirəvoz gufdi:

—Soldathorə xiniki!..

—Əri-dijə!..

—Ommo pəisdə gərəkil!

—Soldathó əri parədkəl.

—Sokit, həlhol!.. Duzl

—Urə, soldatho!—boçəh zə ki bugə.

Zərdə boşluqljyə ofitser vədəşənd əz qind şimşilə, və uş cy bugə boçəh zərə ə pyşorəhli çəhmət, vəçohundə ə hovoi qəd soxdə omorə tikəj pulada. Soldatho pəisdyt duş ə duş jəkl nə çymysdə.

—Əri cy tho fiəci?—pyrsi jə pura zən.

Urə çohov nə dorut. Və əri həmmə həjəbo gujgə rəh rafdə cətin omo.

—Pəsəvol—omo boçəh ofitser.

Jə cənd odomi pəsəvo dənışiryt—ə pəsəj ən uho pəisdəbu siqə-siq çəndəgho, əz kuca ə qərliş ən uho ədənbu tihi birə əxirsyzə sijəh nikərej odomii, çəhmət rəh dorənbu urə, pur soxdə ə pyşoj kyrpi buho məjduzirə. Jə cənd odomi vədromorət pyşovo ə pyşorəhli ofitser, siprə jəjləqhorə vəçohundə-vəçohundə. Ədənbiryt rafdə və boçəh zərə:

—Imu—ə ki padşoh imu!..

—Ləp ə sokitirəvoz!..

—Pəsəvol Mə həkmi misoxum əri gululə şəndə!..

Səs ofitser ə çəhmət omorə rasirəngə, u çohov do ə qərliş-qərliş səs həçələtrəvoz. Əz tovunəj, ə ki „ən u“ nə dəhişdəl jəkəmo əz qərliş çəhmət hə əvəliş gufdirənbiryt. Ommo ə sərliətli tufəng şəndəl ə sər xəlq, komiki ədəj rafdə ə ki ju ə sokiti, ə sovorinirəvoz ə quvot və ə rəhməgynliju,—i vacarundənbu bitəv jəratmiş soxdə cihrej jərə. „U“—hisdli quvot, əz həmmə quvotho zəvər hisdiho və urə əz hic kəs tərə nisdli, və gərəkiş nisdli urə piş soxdə xəlqə əz xyşdə ə çidəho və gululəhorəvoz!..

Ləqərə, hyndyrə odomi ə gisnəjə sifətəvoz və ə sijəh cymhorəvoz hə jəbo boçəh zə:

—Gululə şəndə? Bujruq nisdı tyral..

Və, carusdə rujə çəhmət, kələ-kələ və ə qəhrəgynirə-voz gufdı:

—Mə cy gufdurum?—nihily uho..

—Kı? soldatho?

—Soldatho nəh, ə unço hisdiho..

Ü vəçohund dəşə cyçovo bugə dur.

—Zəvərtə hisdytho... Əhə? Mə əxi gufdurum!

—Ü hələ məhlym nisdı..

—Mıdanyt əri cy omorəjmgə,—hərzə mlsoxut!..

Çəvqi ədənbu kələ birə. Omorənbu səs qəhrəgynə bo-çəhho və ryxşəndijə səşo. Məhənolyjə fiklr xyrd bisdo və-xurda ə kuri ən i pyşorə gyrdəl və səs syz bisdo. Mərə-kət Insonho həsətə, tərə-təhədite bisdo; əz nikərə ədənbu tiçə, xlnki vəromorə. Əz çigəj xyşdə nə çymysdə ədən-byryt yşyq-yşyq dorə tiçil çidəho.

Ə sər dy jakı gof şəndə və mydı birə ə guç əz pasə omorənbuho, odomiho rafdyt pyşovo. Ü ə jəjluqhorəvoz ə pyşo rafdənbryrtho, giroşdə ə qıroq və vir bisdorut ə qəriş çəhmət. Ommo ə pyşo dəbryrtho mardho, zənhə, kələ həllhoş—ədənbryt vəçohunda siprə jəjluqhorə.

—Gululə şəndəl cyi mugu? Əri cy?—ə hyrmətəvoz gufdı jə jəşlyjə odomi, tək-təkə siprə muj dəbuho ə ruş-hoju,—ə sər kyrpl nəş hişdənyt,—jəhtəni əz sər çillidho burajt..

Həjəzo ə əvir cy bugə ə hyrşəvoz və ə xyşgırvəvoz xə-bər bisdo, lərzund və zə ə çəhmət, ə dəhhorəvoz dirə nəş-birənbuho gululəhorə. Gujgə həmmə səşorə ə jə se-kund bəjə zə. Xəlq jəvoş-jəvoş gənə ədənbu rafdə pyşovo.

—Buşə patronhoji...—omo jə rangsyzə səs, məhlym nə bisdo, gufdıgə nə bugə pyrsıgə.

Ommo əz inçəş əz unçəş ədənbu omorə səs nolə zə-rəl. Ə pyşoj pojhoj xəlq ofdorut jə cənd ləşho. Jə zən kələ-kələ ox kəştrə gyrd ə dəşəvoz sinəj xyşdərə və rafd zuri-zuri rujə çidəho, duraz soxdə omorənbuho ə pyşo rə-hıju. Ə pasəj ən u şəndyt xyşdərə jə cənd odomihojgəş, gyrdə urə və giroşdə ə pyşoj ju.

Və hə gənə səs zalp, dijəş kələtə, dijəş qərlıştə. Ə ki capar poisdəbryrtho şınrənbryt, cytar lərzirənbryrtgə təx-

dəho,—həcl danki dirə nəş birəniho dəndyhoj kinigə ədəj ə qəhrəvoz vənçirə işurə. Jə gululə voxurda ə dor jon cəpər, vəkənd əz u xyrda tikələho və şənd uhora ə sər ruj xəlq. Odomiho dydyi-dydyi, səşəl-səşəl ədənbəryt ofdora, nışdənbəryt ə xorl şyqəmhorə gyrdə-gyrdə, vido-vusdənbəryt ə çə bugə ləngysdə-ləngysdə, ə şyqomo raf-dənbəryt əz sər vərif. Və ə həmmə çigə əz sər vərif qir-mizlə çigə-çigəho vədi bisdo. Uho ədənbəryt rafda ə şyqomo, hırşlənmişi soxda, kəşirənbəryt cymhorə ruja xışdə... Çəlmət pəşəvo do xışdəre jə ləhəz polsd və həjəbo omo vəhşijə səs voj zərəi ən ə sədhərəvoz səşo. U jaratmiş birə oxmiş bisdo ə əvir hərəre nə burra, ə ləzirə dumonlyjə boçəhhoj səxd dord dorəlrəvoz, ə bilməvoz, ə razi nəbirəlrəvoz, ə qəmlyjə həçoiəlrəvoz, və ə kuməki horəj zərəlrəvoz.

Sərhora jon gyrdə, odomiho ə dəsdəhorəvoz şəndyt xışdəre pyşovo, əri myrdəho, jaralyhora vəcirə. Jaralyhoş ədənbəryt boçəh zərə, ə myşdhərəvoz bulə dorə, həjəbo sifətho həmmə jə təhərigə bisdorut, və həmmə cymho əqyl əz sər rafdəirə xuno ədənbəryt ə cyrəvoz bugə yşyq dorə. Cəşmişl—u çirə hōl siljəhə bim, həmmərə vəgyrdəniho kominihi həjəbo vəgyrdəniho insonhorə, çaru zərə çəndəghora, ə təhər vorvori xışgə vəlghora kura soxda əjəki və kura xuno kəşirəniho, piş soxdəniho həmmərə ə cyçolga, ə vəhşijə çəhd soxdəirəvoz əri pəhəny birəi—u nəbu. Bu bim, korl soxdənəbuho ə təhər bəjə bərdə omorə ohun, u ə çilid carundənbu dylə, vənçirənbu çəndəgə, və məçəbur soxdənəbu əri dənişirə ə firəh vokurda omorə cymhorəvoz ə xun, vərfa fubərdəbuho, ə xunijə sifətho, dəsho, partalho, ə ləşho, bilmly və sokit byrytho ə qərliş ən l qərəqətrəi zindəho. Bu jə səxda qəhr omorəi, qəmlyjə quvotsyza qəhrəgyni, ambarə cəşmişl və ambarə jə təhər, nəş çymysdənbərytho cymho, qəmly qoşhorə fuşəndəbyrytho, dəshorə myhkəm myşd gyrdəbyrytho, viclyjə dəş vəçohundəiho və səxda gofho. Ommo əri odomi həcl omorənbu kl, gujgə ə sinəj insonho noşumorə kyşdəniho təhçyaljə xinikə ci darafdi. Əxi əz l cənd minut pyşo, uho ədənbəryt rafda, dirə ocuq ə pyşoj xışdə mətləb rəh xışdəre, ə pyşoj ən uho ə çobordirəvoz poisdəbu, ə nəqyl uxşəşijə cihre, uho ə urəvoz mihrilonləşmiş birə, myhəəti sərbəryt ə u, dyl xışdəre dinç soxdənbəryt ə zurbəjə

Imid doşdairəvoz. Dy zəlp, xun, ləşho, noləho və—həmmə
poisdyt ə pyşoj ən xokistər ranglǝə buşil, qıvct syzho,
ə parajə dylhorəvoz.

Poisdəbyryt hə ə jə çigə, ə jə cırovoz pucundə Bıjov-
horə xuno, cyrə bugə ə sər ofdorə nəsdənbryt; jəkiho
səz syz ə təhçybırovoz ədənbryt bərdə jaralyhorə, vəclrə
ləşhorə, jəkihojgə ə xov dəbuhorə xuno ədənbryt dəni-
şirə ə kor ən uho, jə təhər hərəkətsyzlrəvoz xyşg bı-
rə mundə. Ambarho ədənbryt boçəh zərə rujə soldatho, guf-
dirə nıfrijə gofho və şykəjətiho, ədənbryt vəçohundə dəş-
horə, vəgyrdənbryt kiləhhorə, ərl cy bugə sər zərənbryt,
bulə dorənbryt ə bımlyjə qəhr kirəvoz bugə.

Soldatho poisdəbyryt hə ə çigəj xyşdə, fuşəndə tufən-
gə ə ki poj, sıfəthoj ən uhoş nəş çymysdənbryt, pısd
qutınəhoşu səxd kəşlrə omorəbu, osduquhoj sıfət ə tiç-
rəvoz burunə vədiromorəbyryt. Gujgə cymhoj həmmə sol-
datho sipi bu, lovhoşu bəjə zərə...

Əz qərlş çəhmat ki bugə ə hirkerəvoz boçəh zə kələ-kələ:

—Qələtini! Qələtini, bırorhol.. Jəkihojgə danusdətl
Bovor məsoxiti.. Bura, bırorho,—ə sər vəngəsə dəgəraki...

—Gəpon—xohini!—horəj dəşənd jə cyklə kuk, ə sər
fonor varafdə.

—Cyı, hərməhho, dirənlit cytar ə pyşo rəhişmu vədiro-
morənytgə?..

—Poj, u qələtini! U kor bıre nidany, ty ə sər bıjofdol

—Jaralyrə rəh dil..

Dy fəhlə və jə zən ədənbryt bərdə hyndyrə ləqərə
odomlrə; həmməj ən u varfl bu, əz qulhoj paltunju ədən-
bu xun rixdə, sıfət ju kovri zərə dijəş tiçtə bırəbu, və to-
rikə lovhoj ən u, ə quvotsyzlrəvoz ədənbryt çymysdə
pici-pici soxdə-soxdə:

—Mə gufdurum—nihylytl.. Uho urə pəhəny soxdət—cyl
əri ən uho xəlq!

—Həsəlyhol

—Vırlxl..

III.

Dıvorə xuno poisdəbyrytho soldatho, lərzirə, vokurdə
omorut ə təhər dy lət dərvozəj təxdəl, vəçəsə-vəçəsə,
hyršinə soxdə, əz hərəj ən uho gıroşdut həsbho, əz zəvər-
sər həsbho omo səs boçəh ofitser, vənçlrə əvlrə, şımşılho,

nyqrəljə lentə xuno yşyq-yşyq dorə-dorə, ədənbyryt və çohundə həmmə-rə-jə taraf. Çəlmət polsdəbu və ədənbu ləj-luj xurdə, ə xələluşirəvoz bovor nə soxdərə xuno, guzat soxdə...

Bisdo sokit.

—Ma-arşl—omo səs boçəh.

Gujgə həjəbo kələ zyhbə zə ruj xələlqə, və xori həci danki carusd əz zir poj odomiho, həmmə sər gyrdyt virixdə, hyl zərə vəngəsde-vəngəsde dy jakirə, şəndə jaralyhorə, voşəndə xyşdəre əz sər ləşho. Səs gurunə pojhoj həsbho rasi ə uho, soldatho ədənbyryt buruç dəşəndə, həsbhoşu ədənbyryt çəsde əz sər jaralyho, ofdorəgorho, mitohə, şimsilho ədənbyryt yşyq-yşyq dorə, yşyq-yşyq dorənbryt boçəhhoj əlm və dord dorəls, bəhlzi vəxd omorənbu səs puladə ə osduqu zərəf. Səs boçəh kufdə omorəgorho qarış əlrənbu ə kələ səs və duraz kəşirənlho nolə...

—A-a-al..

Soldatho vəçohundənbryt şimsilhorə və fuşəndənbryt uhorə ə sər odomiho, və əz u zərəf bəqdə çəndəghoj ən uho qəd əlrənbu ə sər jon. Sifəthoj ən uho byryt qirmizl, cymсыz. Ə ruj əmbarho vəbisdə təxsirkorijə xəndə, və kl bugə boçəh zərə xəndysd:

—Virixdym mə hol..

—Ə İnço—mivirixil.. çohob dorut urə.

Və həjəbo əz hər çigə omo səshoj təhçybi, ən tə's, ən qəhrəqyni...

—Cy bisdə əlrəho, hi?

—Xunrizini, xocpərəshol

—Əri cy?

—Inl iş hykymətil

Vəncirənyt, hi? Ə həsbhorəvoz ədət voşlşirə...

Ə sər nə ofdorərə xuno, mundəbyryt hə ə jə çigə, gufdirə əri dy jəki qəhrhoj xyşdəre. Ə sər nə ofdorənbryt cy soxdə gərəkiğə, jəklş nəş rafdənbu, vodorənbryt xyşdəre dy ə jəki, çəht soxdənbryt əri həcyrə rəh bisdə ofdə əz l qarışuqljə fikirho, dənlşlrənbryt ə təşvlşijə mə-rəqlənmişirəvoz ə dy jəki, ommo hə gənə cənd qədərış bisdogə, əz tərs təhçybi əmbar bu, guş doşdə-doşdə, fəmt soxdə-soxdə cyrə bugə ədənbyryt guzat soxdə. Həmmə həl birə, xyrd əlrənbryt əz təhçybi, u vəbu ə zəvərsər həmmə

mə fikirho, monlı bərənu əri duzətmiş birəj divəhlyta hovo, və i guzat nə soxda, əimlyja, əqylsyza, gərəksyza minutho şuşdə omoriho ə xun hovunsyzhorevoz.

Çovonə səs ə çun suxundərevoz horəj zə:

—Əjl Bijojt jaralyhorə vəcint!

Həmmə çymysdyt, zuri-zuri rafdyt ruja əz nikərə va-darəfdəniho rəh. Ə pyşorəhi ən uho ədənbəryt ə şuqomo omorə əz sər vərf və vədiromorənbəryt ə sər poj ləj-luj xurda-xurda inçimış soxda omorə odomiho ə xun dəri və vərfi. Uhorə vəgyrdənbəryt ə sər dəş, bərdənbəryt, pojundənbəryt fəjtunchorə, piş soxda minighorə, ə cyço bugə ədənbəryt bərdə. Həmmə qəhrəgyn, qəmly, səssyz byryt. Fəmə soxdənbəryt jaralyhorə, gurunl-sukirə ə cyməvoz vi-çirənbəryt və cy bugə səs nə soxda pəjmundənbəryt, so-rosor norənbəryt, luqontə çohə gəşdənbəryt əri əimlyja pyrsyş, poisdəbuho ə pyşoj ən uho ə ocuq nisdijə, təhər-syza, slijəh sojərəvoz. U puc soxdənbə əz i jə xəjli pyşo əz xyşdə vədəşəndə cihrəj igidə, padşohə, ən məhdon rəhməgyni və dəvlətə. Ommo i cihrə vacarundə omorə-bu. Ə gərdə vəgyrdə urə cətin bu,—əxi u əz buho nəbuho imlidış cymə vəgyrdənbə...

Ədənbə omorə mujsyza odomi ə zərdə pəly vərija pal-tunəvoz, imuhəj sər ən u rang zərə omorəbu ə xunəvoz, u duşho və sərə dululu gyrdəbu, pojhoju ədənbəryt qəd birə. Urə ədənbə bərdə firəhə duşə kuk, kiləh syz və jə zən ə para soxda omorə kutəhə pustilərəvoz, və ə çun nə dərija kylə sifətəvoz.

—Poj, Mixajlo.—cytari əxi i?—şumord jaraly.—Gululə şəndə ə sər xəlq.—İxdijor nisdil!.. I kor nidany birə. Mixajlo.

—Hələ biriki!—boçəh zə jə kuk.

—Gululəş şəndyt... Vəncirytiş...—ə dərdəvoz gufdi zən.

—Məhlymiki, bujruq dorə omori əri ən i kor Mixajlo...

—Birəş, biril!—ə qəhrəvoz boçəh dəşənd kuk.—Bəqədə ty əri ty norəbiri ki, ə tyərəvoz gofiş misoxut? Jə pəjələ şorəbliş midyt tyərə?

—Poj, Mixajlo.

Jaraly poisd. vodorə xyşdəərə ə divor, və boçəh dəşənd.

—Xocpərəşol!.. Əri cy kyşdənyt imurə? Ə komi qonunəvoz?.. Ə hlykm kirəvoz?

Odomiho ədənbəyrit giroşdə əz jon ən u, sərə quz gyrdə.

Ə j çigəlgə. ə binəj capar poisdəbyryt jə cənd odomi, və ə migləşu bəçidə tasirə səs ki bugə ə təşvişl və qəhrəvoz ədənbu gufdirə:

—Gəpən di ə ki ministr bu, u danusdənbu cy bərəniş hisdigə, məhlymiki.—u furuxdi imurə gufdirə.—u imurə ə pyşoj ylym ovurdil

—Cy xəjri əri ən u?

—Mə danysdənym bəqədə?

Ə hər çigə xələluşi ədənbu qizışmış birə, ə pyşoj həmmə poisdəbu hələ gənə ocuq nəbuho pyrsyş, ommo həmmə danusdənbu gərək hisdil, luqoni, qəhrəgyni, nyhkəmi ən l çohosə. Ə ataş xələluşi zuri-zuri ədənbu puc birə bəvortinl, ən əz buru kuməki omorəl və mid ə myhyçyzyjə xilos soxdəgor əz tənghiho.

Əz migləj kucə ədənbu rafdə jə pura zən, xərəs gəjmiş buho, ə rəhniəgynə sifət dədəirəvoz, və ə kələ qəmlyjə cymhorəvoz. U ədənbu girisdə, səxd gyrdə-gyrdə ə dəş rasdirəvoz xunl birəbuho dəş cəpi xyşdərə, ədənbu gufdirə:

—Mə cytar kor misoxum? Ə cyrəvoz doşdəninym hətilhoj mərə? Ə ki şykəjat soxdə gərəki?.. Xocpərəşho, ə çəi bəqədə tarafgirhoj xələq, padşohiş dyşmən ju birəngə?

Ocuqə və kələ-kələjə pyrsyşhoj ən u, xəbər soxdənbu odomihorə, çumundə və ə şiviş dirovundənbu uhorə. Rujə u zuri-zuri nəznik omorənbryt, vidovusdənbryt əz hər tarafho, və poisdə guş doşdənbryt gofhoj ən urə, qəmly və ə tiqqətəvoz.

—Vədi bərəniki, əri xələq—qonun nisdi?

Əz dorun dyl bəhziho ədənbu ox vədiromorə. Bəhzihojgə jəvoş-jəvoş ədənbryt nifri soxdə.

Əz cyço bugə omo səs səxdə qəhrəgynə bəçəh.

—Kuməki qəbul soxdəm—pojkkuk mərə xyrd soxdət..

—Petruxarə—ə ylym!..

Bəçəhho ambar byryt, uho ədənbryt guşhorə bəng soxdə, omorə-omorə ambarta həməl ovurdə səxdə səsljə çohosəhoj qəhrə-qəhr soxdəi, və xəbər soxdənbryt qəhrəgynə fikirə əri xyşdərə xilos soxdə əz dəş xunrizho. Ə şypənçə sifətho vədi bəsdə qəror soxdəi jə korə.

—Harməhhol Cys bisdogə burajm İmu ə şəhər... Bəlkə jə kor vədəşəndə danusdim... Burajm kəm-kəml

—Mykysyt...

—Bijojt ə soldathorəvoz gof soxim.—bəlki uho ə sər ofdorut ki, xələlqə kyşdə qonun nısdı gufdırəl

—Bəlkə bu,—İmu əz çə danusdənim? Çəhmat jəvoş-jəvoş, ommo şəksyz ədənbu carusdə ə xələq. Çovonho ədənbryt ə cyklə dəsdəhorəvoz lov bİrə, həmməj ən uho rujə jə taraf ədənbryt rafdə, gənə rujə nİkərə. Və hə ədənbryt bərdə jaralyhorə, myrdəhorə, buj gərmə xun ədənbu omorə, omorənbu səshoj nolə zərəl.

—Ən Jakov Zİmln—duz ə pyşonİju...

—Soq boşi—padşohəl

—Əri,—ə pyşorəhİ vədİromol

Ədənbu omorə səs jə cənd səxdə gofho. Hələ ərİ jəki ən uho əz İ cət səhət pyşo, çəhmat odomİrə para-para mİsoxd.

Jə cyklə duxdərİlə ədənbu vİdovusdə, boçəh zərə pyr-sİrə əz həmmə:

—Dədəjmurə nə dİrəjt?

Odomİho səs nə soxdə dənİşİrə ə u rəh dorənbryt jurə.

Bəqdə omo səs jə zən ə vənçİrə omorə quləvoz!

— İnçojum, İnçojum mə.

Kucə buşəlmİş bİsdo. Çovonho ədənbryt rafdə dİjəş bəçİdətə. Joşlyjə odomİş təhədİ nə soxdə qəmly ədənbryt rafdə. Joşlyjə odomİhoş qəmly təhədİ nə soxdə ədənbryt ə çə bugə, dydyİ-dydyİ və səsəl-səsəl, durly dənİşİrə ə pəsəj çovonho. Gof kəm soxdənbryt... Ənçəq bəhİzİho, əz dərd poİsdə nəsdənbrytho, ki bugə jəvoşlaj gufdİ:

— Vədİ bİrənİki, İmuhoj xələqə şəndət gufdİrə?..

— Nİfri bİrə xunrİzhol..

Əz tovunəj myrdəgorə odomİho ədənbryt həjfbərİ kəşİrə, ə sər ofdorənbryt ki, myrdİ həmcyn jə gurunə qulİjətİjə hədət, hİtjot səs syz poİsdə əz tovunəj ən u, guşə qəlpə bərdənbuho num ən u, ə qəm və ə qəhrəvoz dylə İnçİmlİş nə soxut gufdİrə...

Bəlkəş tərİsrənbryt ərİ ə çİgəj myrdə jəklİgə jaratmlİş soxdə, ərİ ən u səs syz poİsdəbryt...

IV.

... Æ corklinæmyrd xunaj padşoh poisdæbyryt æ tæ.ær slqæ burra næ omoræniþæ zinçil soldatho, æ zir pænçeræhoj hæramxunæho, æ mæjduzi poisdæbyryt hæsaelyho. Buj symær, pæin, æræç hæsi gyrdæbu pæsæ-pyşoj hæramxunæhoræ. Sæs zing şimsilho, komanda, sæş poþa-poþ ædænbu omoræ æz zir pænçeræho.

Æz hæ taraf ruþæ soldatho ædænbryt hyl zæræ xyşdæræ xinikæ qæhrægynæ odomiho. Uho ædænbryt gof soxda æ sokitirævoz, ommo cytar bugæ lap jæ çiræjgæ æ taza gofhorævoz. Rotaj soldatho jæ jon xyşdæræ æ divor xunæ vædoræ, jæ jonigæræ æ tæhoj ohuni boq, gyrdæbu pyşoj ræh xælqæ æ mæjdu ruþæ hæramxunæho. Æ næzniki æn rota ruþæ-bæ-ruþ poisdæbu çæhmæt, qædærsyz kælæ, lol, sijæh.

— Lov boşit, oqohol!—æ jævoşta sæsævoz gufdi feldfebel. U ædænbu gæşdæ æ ojlanmæj front, hyl zæræ odomiræ æz ki soldatho, æ dæşho væ duşhorævoz, çæhd soxda æri næ vinlræ sifæthoj odomiho.

— Æri cy næsæ hişdæ ty imuræ?—pyrsirænbyryt æz u.

— Æ çæ?

— Æ ki padşohl

Feldfebel jæ sekund biræni poisd, æ xyşdæ domundæræ xuno væ boçæh zæ:

— Mæ ædæm gufdiræ nisd, næ dæri u!

— Padşoh nisd?

— Æri dijæl Gufdiræ omori æ işmu nisd,—bihilit bu-rajt dijæl

— Hic nisd padşoh?—dæs næ vægyrdæ hæ ædænbu pyrsiræ æ ryxşændirævoz jæ sæş.

Feldfebel gænæ poisd, tik gyrd dæsa:

— Æri i çiræ gofho—hitjot boş!

Væ æ jæ sæsigærævoz æ sær vængæsd.

— Æ şæhær nisd! u.

Æz qæriş çæhmæt çohov dorut:

— Æ hic çlgæş nisd!

— Varasdi...

— Æ gululæ zæræjt işmu uræ, şæhtuhol

— İşmu ærışmu hæcl noræjtki, xælqæ kyşdænit?

— Xælqæ kyşdæ varasdæ nidani!.. U hææ hæ væssl...

— İşmu padşohæ kyşdæjt,—varastrænit?

— Qjroq poit oqoho! Gof məsox!

— Ty kini? Soldet? Cyi soldat?

Ə ja çigəjə ja kələ mard ə tik eirə ruşhorəvoz ə tə-səlimirəvoz əğanau gufdira əz soldatho:

— İşmu- -insorit, imuş! I səhət ə tən işmu şinel vəri, səbət kaften məsu. Kor soxda moju işmura, ci xurda gərək mişu. Kor nisdi, əri xurda ci nisdi. İşmuraş həci, imura xuno gərək mişu... Ə sər işmuş gululə mijo şəndə bijov? Gisnəim gufdira mijo kyşdə bijojt, hi?

Soldathora xinik əu. Uho ədəneyryt çigə pojhoj xysdərə dagış soxda, zərə-zərə kon pojhora ə xori, ədəneyryt sovusdə guşhorə. Şinra rechora, ox kəşirəneyryt, gərdundəneyryt cymhərə həcinəvo-həcunəvo, vəçohundəneyryt bəjə bərdə omorə lovhora. Ə əz xiniki kovri zərə sifət ən uho, vəəu cy bugə ja hə ja təhərə ə xyşdə domundəi, xyşdərə vir soxdəi, və şəfdə ci, cymho pəl-pəl soxda pəhəny birəneyryt. Ənçəq ja kəm əz uho cymhərə gərdundəneyryt, gujə cyrə bugə ədəneyryt qərəz gyrdə, səxd dəndyhora ə sər jəki vənərə, ə hisobəvoz ə guçəvoz doşdə ə dyl işu dəriho qəhrə əri ən i odomiho, ə sarieati komihoki həci işu ədəj bəjə zərə. Əz xokistər rangijə dorixmişjə zul ən uho, mənəi və qəm ədənbu çiro birə.

Odomiho poisdəneyryt ə racəj ən uho sinə-bə-sinə və, pyşovo omorəneyryt əz hyl zərəi ə pəşə əliəgorho, bəzi vəxd soldathoraş hyl zərəneyryt.

Jəvoş!—jəvoşjəj gufdi jəki əz u xokistər rangijə odomiho.

Bəziho əz qulhoj soldatho gyrdə ə səxdə ixdilət dəbyryt ə işurəvoz.

Soldatho ədəneyryt guş doşdə, cymhərə pəl-pəl soxda, sifathoşu ja təhər şəfd birə, jəzuqi omorərə xuno ətrənbu.

— Ə jərəq dəs məzə!—gufdi jəki əz uho, əz ja çovonə kuk, ja kələ kiləh ə sər ju vəəuho. Ommo u ə əngyşdəvoz əz sinəj soldat zərə ədənbu gufdira:

— Ty tədati, çollod nisdi... Tyrə horəj zərət əri doşdə əz dyməho taraf Urusijətə, ommo əri xəlqə ə gululə zərə məçbur soxdənyt işmura... Ə sər bijofdo! xəlq—u hə Urusijət!

— İmu gululə nəş şəndənim çohob do soldat.

— Dənış—ini poisdi Urusijət, xəlq Urusijət! Urə volsdəni əri padşoh xyşdərə dirə.

Ki bugə burra gof ən urə boçəh zə:

- Næs voisda!
- Cy xərəşL dəriki ə u, xələqə ə padşəhəvoz gəf soxdə voisda əz tovunəj korhoj xyşdə?
- Həri, gu diyə, hi?
- Næs danysdənym—gufdi soldat.
- Qunşi ən u zijod soxd:
- Bujruq nisdi imurə əri gəf soxdə!
- Ə xyşdə dəmundərə xuno ox kəşirə fuşənd cymhorə dərəvo.
- Jə soldatla həjəə ə şirinirəvoz əz pyşəj xyşdə poisdə-buho pyrşi:
- Əj vatandaş.—Rjazaninitmi işmu?
- Pskovinyum... Həri cyi?
- Həci... Mə—Rjazaninyum...
- Və, firəh vokurda ləhərə xəndysd, bəjə bərdərə xuno vəçəhənd duşhorə.

V.

Insonho ədənbəryt vəçəsda, ə pyşəj ən i duzə xokistər rangijə divor, voxurdənbryt ə u ə təhər ləpyrəhoj nikərə ə sənqəhoj qiroq voxurdənihorə xuno. Dur rafdənbryt gənə vogaşdənbryt. Boçəhat aməarəho ə sər ofdorənbryt əri cyjytgə işu inçə, cy voisdəgə işurə, cyrə guzət soxdənbrytgə. Ocuq bu ki, ə sər ofdorə mətiəə tohin soxdə omorə ə dyl dəbirəl rə bu gufdirə. Bu təlhə kori soxdəi ən ə kəjf dəgmiş birəi. əz xyşdə vədarafdəi, aməartəkihərə bu—vojjəj qəhrə-qəhr soxdə, i həmmərə gyrdə pojundəu ə kuçə. Ommo hic kəs nəu əri qəhrə ə sər ju nuşunda, və qəhrə-qəhr soxdə. Soldatəho uhorə ə qəhr nəş vəngəsədəu, —uho əqylsyzəho, bədmozoləho bryt, uhorə bəjə bərdəu, aməarəho lərz tən xyşdərə pojundə nəş danusdənbryt, ədənbryt lərzirə dəndyhoşu ə sər jəki voxurda-voxurda...

— Əz səhət cori, səbəhmunda poisdəjmhəi!—ədənbryt gufdirə uho.—I əz bədmozoli bəşəfəj hiciş nisdi!

Durəz boş, mir...

— Nərəjt işmu, hi? İmuş mihışdim murafd ə gərmə çigə, ə kazarməho...

— Səhət cəndi?

Ə nəzniki dydyiho bu.

— Əri cy inçimış birənit işmu? Cyrə guzət soxdənit? —gufdi feldfeel.

Gofhoj ən u, hyrmətlyjə sifət ən u, bovorinə səs ən u, bəjundənbryt odomihorə. Ə hərəcy u gufdi, cy bugə jə bəşqəjə hoxmo dəbu, əz i buşə gofhojgəju luqontə.

— Guzət soxdə gərək nisdil!.. Ənçəq ə sərİbətİşmu quşun ədəj əz dəs rafdə...

— Gululə mişənİt ə sər İmu?—pırsi əz u jə boşluqlıjə çovonə kuk. Feldfesel jəkəm sabur soxdə, bəqdə çohob do:

— Bujruq soxdutgə—mişənİm!

I jaratmiş soxd, razisyzə səşho, nİfriho və ryxşəndİho.

— Ə sərİbətİ cy? Əri cy?—pırsi əz həmmə kələtə hınydyrə sorujə odomİ.

— Bujruq kələrə ə guş nəs gyrdənİt?

— Ə sər vəngəsd feldfesel guşhorə sovusdə·sovusdə.

Soldatho ədənbryt guş doşdə səsə·səs çəhmətə, və ə xyşdə domundərə xuno ədənbryt pəl·pəl soxdə. Jəki jə voşləj gufdi:

— İmuhoj jə gərmə ci mİbİsdogəl!..

— Xunmə voİsdənİ?—pırsi qəhrəgynə, qəmlyjə səs ki bugə.

— Mə—həjvon nİsdym!—qəmly və ə kəjf dəgmiş bİrərə xuno çohob do soldat.

Ambərə cymho ədənbryt dənİşİrə ə firəhə, buru vədİromorə sifət durazə zul soldat, ə xİnikə səssyzlyjə mərəqlənmişİrəvoz, ə qəhrəvoz, ə əlcəqİrəvoz. Ommo ambartəkİrə voİsdənbu gərm vərəvunu uhorə ə ataş xyşdərəvoz, çumunut cylgərə ə qəriş ə təhər kazarmə bəsdə hİsdİho dylhoj ən uho, və ə vomuxdəl hıkymətəvoz zİbİlləşmiş bİrə muvəhhoj ən uho. Ambartəkİ odomİhorə voİsdənbu hər cy bİsdo soxut, ə zİndəguni gİrovunut fikİrhoj xyşdərə, və kİn gyrdərə xuno hə ədənbryt voxurdə ə i xokİstər rəngİjə xİnikə sənqho, komİhorəkİ bu ənçəq jə voİjə—gərm soxdə çəndəghoj xyşdərə.

Omorə·omorə recho ədənbryt dİjəş səslytə bİrə, və gof dİjəş ocuqtə.

— Soldathol—ədənbu gufdİrə jə pura mərd, ə kələ ruşho və kovrə cymhorəvoz.—Kİnİt İşmu? İşmu həİlhoj xəlq urusİt. Xəlq kosİb bİri, furmİş bİrl, və kuməkİ syz, korsyz, nunsyz şəndə omorl. İni kİ omorl İmburuz ərl

xosdæ æz padşoh kumæki, ommo padşoh bujruq dori æri gululælæmiş soxdæ nura, æri kyşdæ uræ. Soldathol xelq— bæ- bæho və birorhoşmunil ædat çahd soxdæ hæ æri xyşdæ nəh, ærişmuş. İşmura norætæ qarşuj xelq ædat hyl zərə æri bæ- bæho, birorhoşmura kyşdæ. Fikir soxiti! Bægæ işmu æ sər nəş ofdorænitki, æ qarşuj xyşdæn-xyşdæ polsdæjt gufdiræ?

I soklitæ duzæ səs, xubæ sifæt və sipræ mujho æ ruşhoju dəbuho. Bitæv cilræj ən i odomi, ocuqæ, hæqlyjæ gofhoju, məhlym buki, æ şiviş dirovundæbu soldathoræ gufdiræ. Gyrdæ cymhoræ dərævo æ pyşoj dənışiræi ən u, uho ædæn- byryt guş doşdæ tiqqætævoz, bæhziho sərə vəçohundæ-və- çohundæ ox kəşirænbyryt, bæhzihojgæ byrghoræ fuşændæ dən- nişirænbyryt, ki bugæ æ jəvoşæ səsəvoz məslihæt no:

— Qıroq poj ofitser mişinovu!

Hyndyræ, kyrænæ ofitser ædænbu rafdæ jəvoş-jəvoş æz durazovnej front və, girovundæ æ dəs rasdi əlcəgæ æz hæ- ræj dəndyho gufdi:

— Lov boşiti!.. Bur-rajt æz inçol Cy? Gof soxdæ, mə ærity gof mişxuml..

Sifæt ən u bu qolin, qirmizi, cymhoju bulul, ocuq, ommo yşyqsyz. U ædænbu rafdæ təhædi: nə soxdæ, sæxd zərə-zərə pojhoræ æ xori, ommo æ omoræj ən urəvoz væxd ædænbu bæçiditæ par zərə, gujgæ hər sekund, ædænbu təhædi soxdæ æri vir biræ, æz tærs pur biræi æ hər cyrəvoz bisdo nufus fuşændənişæ əlcəqæ cirəvoz. Əz pəsəj ən u gujgæ duraz biræbu jə æ cyməvoz diræ nəş birəniho mas- tar, duz soxdæ-soxdæ front soldathoræ, uho ædænbyryt şy- qəmhoræ dəsərdæ dorunæ, sinəhoræ vədəşəndæ burunæ, dənışirænbyryt æ buz cəkməho. Bəhzihoj ən uho æ cymə- voz bursəundənbyryt ofitseræ æ odomiho və sifætæ soxdæ qəhrəgynæ təhər. Ə æxir polsdəki ofitser, boçəh zə:

— Du-uz!

Soldatho ləj-ləj xurdæ, mat bəsdorut.

— Bujruq soxdənym lov boşiti!— gufdi ofitser və təhæ- di nə soxdæ vədəşənd æz qind şimşilæ.

Lov biræ minkin nəbu,— çəhmæt siqə-siqə polsdæ pur soxdəbu cyklæ məjduziræ, æz pəsəj ən uho xelq gənæ hæ ædænbu omoræ.

Ə ofitser æ qəhrəvoz ædænbyryt dənışiræ; u şinrænbu ryxşəndihoræ, nifrihoræ, ommo polsdəbu æ zir zərəi ən uho

myhkəm, nə çymysdə. Dənişgoh ən u myrdərə xuno ədən-
bu fəm soxdə rotarə, byrghoju hə ja bobot ədənbyryt lər-
zirə. Çəhmat çəvqi dəşəndəbu, urə qəhr dorənbu l sokiti,
Insonjəti nəbuho, əri hər korə ə çigə ju soxdə danusdə
ə əzini çirə minutho.

—I—Komand misoxul

—U komand syziş həzyri əri vənçirə...

— Jəbo vintş dija, vədəşəndi kl...

→ Əj oqol əri kyşdə həzyr birəj?

Çingirijə əz əqyl vadarəfdəl, omorə-omorə kələ bisdo,
omo təhər qəjqusyzi və lmidzyziyə ligidl, səs boçəhho
omorə-omorə kələ bisdorut, və ryxşəndliho dijaş saxdə.

Feldfəbel dənişl ə ofitser, lərzi, sypançi zə, və zuri-zuri
vədəşənd juş şimşilə.

Həjəbo omo qəhrəgynə səs məhəni ən dudu. Çəhmat
dənişl ə zərəgor—u ja təhər qutinəhorə puf zərə və və-
dəşəndəbu cymhorə, dudu ədənbu ləziriə ə dəs ən u, u
xund lap'əmaər. Odomiho dəpucundut əlcəqə səs boçəh
mysirə ə kələ-kələ fid zərirəvoz, ə vojəvoz, ə səshoj nifir
soxdəlrəvoz, ə bədə gofhorəvoz, ə noləhoj qəmlyjə quvot-
syzirəvoz, ə boçəhhoj əz xyşdə vadarəfdəl və ligidirəvoz.
həməl omoriho ə minkin birəlrəvoz əri myrdə ə l ləhə-
zige, və ə minkin nəblirəvoz əri virixdə əz ylym. Əri
əz u virixdə çigə nəbu. Jə cənd torikə figurho şəndyt
xyşdəərə ə xori və vogosiryt ə u, bəhziho ə dəshorəvoz
dəpucundənbryt sifətə, ommo kələ ruşə odomi, paltunə
lov soxdə əz sinəj xyşdə, polsdəbu əz həmmə pyşo, də-
nişirə-dənişirə ə soldatho ə kovrə cymhoj xyşdəərəvoz. Və
hə ədənbu gufdirə ə uho cy bugə şinrə nəş omərənbu-
ho, batmış birənbuho ə qərişuql ən l boçəhho.

Soldatho tufənghorə vəçəhunda qərəz gyrdyt, və həm-
mə bəjə bərdərə xuno polsdyt ə jə səjəq, duraz soxdə
çidəhorə ruja çəhmat.

Vədi bu kl, zul ə hovoi dululu birənbuho çidəho sokit
nəbu, duz nəbu,— jəkiho lap zəvəro gyrdəbyryt, jəkihojgə
dərəvo fuşəndəbyryt, ənçəq jə kəmho ədənbyryt dənişir-
rə duz ə sinəhoj odomiho, və həmməj ən uho nərmə xuno
bu, ədənbyryt ləziriə və gujgə ədənbyryt həl birə, qəd birə.

Səs kl bugə kələ-kələ ə səhm və ə qəhr omorəlrəvoz
boçəh zə:

— Cy soxdənit İşmu? Xunrizhol

Çidəho şəfdə poisdə səxdə ədənbəryt lərzirə, ə səhməvəz vədirəmo zəlp, odomiho pəsəvo rafdyt, hyl zərə omorut-ho ə səsəvəz; ə zərəl gululərəvəz, ə ofdorəl myrdəho, jəralyhorəvəz. Bəhziho gof nə soxda sər gyrdyt şəndə xyş-dərə əz sər təlhoj boq.

Jə zəlpigəş omo... Gənə jəkiğəş cykla.

Ə sər təlhoj boq nyşdəbuho kuk, gululə ə ju voxur-dəki ofdo, pəjhoju zəvərə munda dululu bisdo əz təlho. Hyndyrə çəndəglyjə bujbuxunlyjə zən ə vışəjə mujhorəvəz, jəvoşləj ox kəşirə, ə nərmişəvəz ofdo ə kl ən u.

— Nifri birəhol..—boçəh zə kl bugə.

VI.

Firəhu və jəvoş bisdo. Pəsəlho ədənbəryt vidovusdə ə kucəho, ə məhlələho, çəhmət ə gurunirəvəz ədənbə pəsəvo vogəşdə, mydi birə ə dirə nəş birənbuho hyl zərəiho. Ə hərəj çəhmət və ən soldatho, hərəməl omo jə cənd səçən birəni çigəj xori, pur buho bitəv ə ləşhorəvəz. Bəhzihoj ən uho vəxyşdənbəryt zuri-zuri vidovusdənbəryt ruje odomiho, bəhzihojgə vəxyşdə ə guçəvəz, hişdə ə pəsəj xyşdə ə çigə-çigəho xun, ləj-ləj xurdə-xurdə rafdənbəryt uhoş ə çə bugə, xun ədənbə rixdə əz pəsəşu. Amərə odomiho duraz birə mundəbyryt nə çymysdə, rujhoşu dərəvo və zəvərə, ə sər jon, və həmmə ə jə təhər duraz birənbəryt, ylym gyrdərə xuno işurə və gujgə taparundə omorərə xuno əz dəs ən u...

Çəhmət, pəsəvo rafdə-rafdə ədənbə ox kəşirə, nəhlətiho, nifriho və boçəhhoj dord dorəl qəriş birənbəryt ə qəriş-qərişə vorvori, ə fidəvəz və nolərəvəz, soldatho myh-kəm poisdəbyryt, və myrdəhorə xuno hic nəş çymysdənbəryt. Sifəhoj ən uho ə rəng xokistər carusdut və lovhoşu səxdə ə sər-sərjəki vəbyryt, gujgə i odomihorəş voisdənbə boçəh zərə və fid zərə, ommo çyrəhət nəş soxdənbəryt, gyrdənbəryt xyşdə. Uho ədənbəryt duz dənəşirə ə pyşoj xyşdəə firəh vokurdə cymhoj xyşdəvəvəz, dijə pəl-pəl nəş soxdənbəryt. Ə i dənəşirəl ən uho, jə odomijətijə ci vədi nəbu, gujgə, uho hiciş nəş dirənbəryt, u buş birə lihəjə xolləho ə xokistər ranglijə burunə vədirəmorə sifəhoj ən uho vəbyrytho. Nəş voisdə işurə vynynt,—bəki əz pəhə-niki təsdirənbəryt kl, dirəki işu ruxundə xunə, gənə ruxun-

urə, ənçəq əz qyrym korho danusd ki, urusho nəznikyt gufdirə. Tərsirənyt tatarho ə dih omorə nə drovt. Nəsə danusdənyt jəsirhorə cy soxutgə.

Lov bisdo çəhmət. Birdən şinovusdəni Çilin əz zəvər cy səsigə omo. Myvyny Dinə nyşdi ə qlroq coləki, sərju əz zanihoju zofru darafdi. Cymhoju ədət ə təhər asdaraho yşyq-yşyq dorə. Vədəşənd əz bəş qul xyşdə dy tikə pəni şənd əri ju ə kon col.

Çilin vəgyrd pənirə, bəqdə gufdi:—Əri cy vədi nə biri inqədər vəxd? Mə əri ty vozlləho qyc soxdəm. Gi vəgil!—

Sər gyrd əri jəki-jəki voşəndə, əz gyl qyc soxdə vozi-lə horə.

Dinə hə ədəj sərə çumundə, nəsə dəniştrə ə ju.

—Nəh, gərək nisdı,—mugu.

Gof nə soxdə nyşd, jə kəm bəqdə gufdi:

—İvan, tyrə voisdə kyşyt.—Dəsə ə gərdən xyşdə bərdə ədəj bərbundə „əz buqoz vokoşirəninyt“, jəhəni.

—Ki nəzyr biri əri kyşdə?

—Bəbə, kələ mərdho bujruq dorət ə u. Mərə ə ty jə-zuqi omorə.

Çilin gufdi:

—Əgər tyrə ə mə jəzuqi omorənigə, bijor əri mə jə durazə cu.

Ü sərə çumund—nəh mugu,—həməl nijov.

Çilin dəshorə əri numaz xundə gyryhorə xuno duraz soxd ə taraf ən u, ədəj minət soxdə:

—Dinə, minət mə ə ty! Dinuşka, bijor, xilos sox.

—Həməl nijov,—mugu—myvyny ə xunə dəəirəgorho, gufdi, hişd rafdi.

Nyşdəbu Çilin şəhəngum ə coləki, ə fikir dəri: „cy mi-bu bu?“ Dənişirəni ə zəvər. Asdaraho vədinyt, ommo mənə nə vədlromori hələm. Malla azan do, gənə həmmə gym bisdo. Xiflət bərd Çilinə. Ə xiflət bərdəkiş ədəj fikir soxdə: „mitərsy duxdər, hiçiş nijoru“.

Birdən əz zəvər xok tihi bisdo, dənişi myvyny jə du-razə cu ədəj furamorə ə coləki. Şor bisdo Çilin, gyrd ə dəsevəz curə.

Dənişi ə zəvər,—asdaraho ə hyndyri asmu ədət zym-zym soxdə, yşyq dorə və ə zəvərsər ən col cymhoj ən Dinə ə toriki, cymhoj ən nazurə xuno ədət tovuş şəndə.

Qüz gyrd u sifətə ə qıroq ən coləki və gufdı ə jovoşə səsevöz: „İvan, İvan!“ dəshorəş ə pyşoj sifət ədəj voço-hundə,—„jovoş, səş məsox, jəhtən!“.

—Cy?—pyrst Çilin.

—Həmmə rafdət, ənçəq dy ədomi domundət ə xunə. Çilin gufdı:

—Kostilin, əljo jə bojgəş sinəmiş soxim, mə tyrə mə-dym, varə, vırlıxım.

Ə guş Kostilin u gofho nə dəri.

—Nəh,—mugu,—quvot mə nırası, diyə domundəm mə ə inço. Əri çymysdə-carusdə quvot nə mundi mərə.

—Diyə həcunigə soq boşi, ə sədirəvoz ə jor major num mərə.—Moc soxdut jəkirə.

Gyrd Çilin qolinə, durazə curə əri varafdə ə zəvər, hişd Dinərə əz zəvər u bəşigəj curə səxd gyrdə. Əz dərə ku-məki soxd ə ju Kostilin, voromo cytarış bısdogə ə zəvər. Dinə ə dəsləhoj xyşdarəvoz əz şəiju gyrdə ədəj kəşirə urə tə quvotju hısdıho qədər, sifət ju hə ədəj xəndysdə.

Vədəşənd Çilin curə əz coləki do ə Dinə, gufdı:

—Bər əlni ə çigəju. Dinə, nəbugə danusdutgə mykəşyt tyrə.

Bərd Dinə curə no ə çigəju. Çilin rafdə nyşd ə əlnəj doq, vəgyrd jə tıçə sənqə sər gyrd əri kilit ən buxovhorə xyrd soxdə. Ommo kori nəşə soxdə sənq ə kilit, vəkəndə nəşə əlrə. Şinovusdəni kintgə suk ləng şəndə ədəj vodovusdə əz sər doq. „İ Dinə əljo əu gənə“, fikir soxd Çilin. Omo vodov-vodov Dinə, vəgyrd jə sənqirə və gufdı:

—Di ə mə.

Ommo Dinəş jə kor soxdə nə danusd. Dəsləhoju şuş-ləhorə xuno nazukt, hic quvot nə dəri ə işu. Şənd sənqə sər gyrd əri gırlısdə.

Birdən myvyny Çilin qıroq ən asmu qıp-qırmızlnı, mənq ədənsu vədıromorə. „Əh, fikir soxd u, tə mənq və-dıromorə əljo u dərəilərə gırorum ə vışə rəşym“, vəxyşd şənd sənqə. Buxovho ə poj vəriş bugə, rafdə gərəki.

—Soq boşi, Dinuşka,—gufdı u.—Bitəv hymyr mə tyrə əz jor nıvədəşənym.—Səxd gyrd urə Dinə, ədəj ə dəshorəvoz çəndəg ən urə gəşdə, çigə ofdə voldsə urə əri killi-cələhoj fədirə ə rəhju dənorə. Vəgyrd u kilicəhorə.

plcija səsəvoz və xəjli gufdırənbyryt əri dy jəkl cy, bugə surlyjə gof. Jəkiş ə sər nəş ofdorənbu cy voisdəgə soxdə işurə, və jəkiş nəş rafdənəbu ə xunə. Dirənbyryt və anla- miş birənbyryt kl, əz pəsəj ən l xunrizlho hisdl gənə cy- gə voçibaly, dijaş luqontə və bədbəxdlytə ərişu, əz l ə sad- horəvoz ərişu kəs hisdytho myrdəho, jaralyhoş zijodtə.

Tə imbuzuzinə ruz lho zihlsdət həq-nisəbsyz, ə ocuq nisdiho fikirhorəvoz əz işu xəbərsyz duzətmiş birliho, və məhlym nisdiho kəiş birigə, əz tovunəj hykymət, əz tovu- nəj qonun, əz tovunəj kaləho, və əz tovunəj ixdiyorihoj xyşdə. Təhərsyzi ən i fikirho monli nəş soxdənəbu ə uho əri pucundə muvəhə ə siqə myhikəmə turəvoz, dəgyrdə urə ə qolnə cəmcəməkijə qəbuqəvoz; odomiho xutə bi- rət əri fikir soxdə kl, ə zindəguni hisdl jə quvot, horəj zərə omoriho və boçəruqly hisdiho əri taraf işurə doşdə, hisdl—qonun. l xosijət dorənbu bovorini tərssyzi rə və çtro soxdəni əz inçimiş soxdənytho fikirho. Ə urəvoz zəbu nəş birənəbu zihlsdə, və nə dənışirə ə u kl, zindəguni ə dəh- horəvoz cyklə sula soxdəihorəvoz, qəlpə vəgyrdəhorəvoz, və hyl zərəihorəvoz, və bəhzi dov ə həqətirəvoz, zərəihor- rəvoz ə şivlş dəşəndənəbu i dumonlyjə fikirhorə uho gənə myhikəmə byryt, əjəki bəsdəbyryt və doşdəbyryt myrdə bi- təvi xyşdə, zuri-zurl pur soxdə-soxdə həmmə catlıhorə və qəlpəhorə.

Ommo imbuzuz həjəbo muvəh birəhənlə bilsə, lərzi, və sinə pur bisdo ə təşvişi və xinkirəvoz. Hə poisdəbuho xutə birəl pərtəvo dorə omo, xyrd bisdo, vlr bisdo. Həmmə xyşdə rə qəmlə və bimly tək dirənbyryt, kuməksyz ə pyşoj həjəsyzə rəhmsyzə quvot, nəş danusdənlho nə lxdijori nə qonun. Ə dəs ən u dərli bitəv zindəguni və u danusdənbu həq-nisəbsyz şəndə ylymə ə qəriş xələlq, danusdənbu puc soxdə zindəhorə cytar jurə voisdəgə və cənd qədər jurə voisdəgə. Jəkiş urə nəsdənəbu gyrdə. Ə hic kə- səvozlş urə nəş voisdənbu gof soxdə. Bitəv hykymət ə dəs ən u dəbu və ə soklitirəvoz burbundənəbu pəjmunə- syzi hykmijətli xyşdə, ə əqylsyzi rəvoz pur soxdə kucəhoj şəhərə ə ləşhorəvoz, şuşdə uhorə ə xunəvoz. Xunlyjə əqyl- syzə vojgəj ən u ocuq vədli bu. U varəsundənəbu jə nəşu- molyjə təşvişirə səxdə nimə, komlihoki buşəlmiş soxdən- byryt nəşumərə. Və hədənbu xəbər soxdə əqylə, məçbur

soxdə urə əri jaratmış soxdə planhoj taza taraf gyrdəl şaxsijəta, taza vokurdəiho əri qərəvullı zindəguni.

Sərə quz gyrdə, vəçohundə-vəçohundə dəshoj xunirə ədənbu rafdə jə pura çəndəglyjə odoml. Pyşoj paltun ju, həmməju ə xun dəbu.

— İsmu jaralynit?—pyrsiryt əz u.

— Nəh.

— Bəqdə i xun cыл?

— Ən mə nısdı—nə polsdə çohob do u. Və həjəbo polsd, dənşirə gufdı jə təhər kələ-kələ:

— I xun ən mə nısdı, oqoho,—i xun ən u bovor soxdənbyrythoil..

Nə varasdə, u rafd rəh xyşdəre, gənə dululu gyrdə sər xyşdəre.

Ə qəriş çahmət, nagajkahorə vəçohundə-vəçohundə diromo dəsdej həsbəlyho.

Əz uho ə həmmə tarafho ədənbryyt şəndə xyşləre, nəl soxdə-soxdə dy jəkirə və voşəndə xyşdəre ə divorho. Soldatho pljon byryt, uho ə əqylsyzirəvoz ədənbryyt xəndysdə, ləj-luj xurda-xurda ə sər jəhərho, nədyl-nədylə xuno zərə nagajkahorə əz sərho və duşho. Jəki ə ju voxurdəki ofdo, ommo həlydsi çəsde vəxyşdə ə poj pyrıt:

— Əri cy? O-ox, həjvon!

Soldat vəgyrdə tufəngə əz duş. həsbə nə pojundə şənd ə sər ən u gululərə. Odomi gənə ofdo. Soldat xəndysd.

— Cy soxdənyt?—ə bımavoz ədənbu boçəh zərə jə hyr-mətlyjə xub gajmiş bıre oqo. Carundə ə hər taraf qəd-qud bıre sifət xyşdəre.—Oqoho! İsmu dirənit?

Ə hərə nə burra oxmışirəvoz ədənbu tihi bıre kara, əz xyşdə vadarafdə çəvqljə səsho, ə qəriş dərd ən bım, və ən təşvlşi imidsyzi, jaratmış soxdənbu cy bugə, jəvoş-jəvoş və məhlym nə bıre gyrd soxdənbu əz myrdəho zində bıriho, ə kor soxdə xutə nə bıriho, nədanə fikirə.

Ommo ofdə omorənbu odomlhoj bərişmiş.

— Bəxşləmiş sox, u əri cy nıfri soxdə soldatə?

— Soldat—urə zəl

— U mljosd qıroq dorə xyşdəre!

Ə doruj qopu dy zən və student ədənbryyt bəsde gululə voxurdə omorə qul jə fəhlərə. U dur ovurdə, pasə-pyşorə fəm soxdə-soxdə gufdı ə corkınəmyrd xyşdə bıreğorho:

— Hic ja surlyja matlapis nabu Imura, az tovunaj an u gufdiranyt ancaq podletsho va slskho. Imu ocuq adanairim rafda. Ministrho danusdanbyryt imu eri cy rafdanairimga. kopijajarzajmu e uhol. Gufdiranga ki l podletsho, hamal nliov gufdira rafda, marajt. Vaxd su uhora eri gufdira e Imu, Imu imbuzur kura nblsdorim. Hammas danusdanbyryt, ministrhoj, politsijes Imu rafdani birim gufdira. Ojacaqho...

— Cy xosdanbirlt ismu?— e haqatiravoz, fikirly pyrst ja sipra muja va xysga kala mard.

— Xosdanairim ki, padshoh vlcira omorahora horaj zany az qarls xelq va e uhoravoz e rali bery korhore a cinovnikhoravoz nah. Synç soxdat Urusijata, svolocho, taras soxdat hammara.

— Haqatdanis kontrol garakini— gufdi kala mardla.

Jaraj fahlara basda e hitjotiravoz fushandyt qul jura.

— Soq boshit, oqoho. Ma gufdurum e harmalho rafda garak nlsdi gufdira. Hicis nlvadirov...

Imuhoj—subut birl.

U e hitjotiravoz dano dasa e haraj dugmahoj paltur va tahedi na soxda rafd.

— Ismu shinralit, cytar uho fikirlasmis soxdanytga? l, babaj ma...

— Eri dije! Ommo, cand qadaris bisdoga lcira qasobxonə vokurda...

— Imburuz— ura, sabah— mares midanyt...

— Eri dije!

E ja cigaiga adanbyryt saxd hycet soxda:

— U nadanusdas midany bira!

— Baqda u eri cyi?

Ommo odomiho sinamis soxdanbyrytho eri zinda soxda myrdara, dije kam byryt, vedi na byryt, e sinamisihoj xysdaravoz eri zinda soxda myrda cihra, uho jaratmis soxdanbyryt qahr. E sar an uho sandanbyryt xysdara. e sar dysma shanyhore xuno, va uho tarsira vir biranbyryt.

VIII.

E kuca diromo, hyl zara-zara odomihora batarej tupho. Soldatho nyshdabyryt e sar hasbo va e pysoju, fikirly danišira pysovo az haraj sar odomiho. Chymet hal vlrabu. rali dora ura, pucunda omorabu e qamlyja sassyziravoz.

Zing zəryt çilovho, səs soxdut jəşlghoj tupho, vəçohundə--vəj çohundə luləhorə, ətiqəqətəvoz ədənbəryt dənişirə ə xorl, bu-soxdərə xuno urə. I pojezd uxşəş zərənbu ə miltə vəgyrdəi.

Ə çə bugə səs gululə omo. Odomiho xyşg birə munda guş doşdut. Ki bugə jovoşləj gufdi:

— Gənəl..

Və həjəbo əz kuca vldovusd nəkumijə qərəqətrəj ə çun diromorəi.

— Ə çəl, ə çəl?

— Ə ostrov¹... Ə Vasilevskij.

— İşmu şinrənit?

— Unqədər kor mibü?

— Həqətdənişl Magazin jərəqirə vəgyrdət şarrikadahə vokurdət...

— Əri dijə-ə... Unihə?

— Ambarət uho?

— Ambar.

— Ox, bugə hovunsyzə xunəş xun soxutgəl..

— Kəş burajm ə unçol

— Ivan Ivanovic, kəşit burajm, hi?

— Əri dijə... i danusdənit...

Əz zəvərsər çəlmət vəromo figuraj odomi, və əz torikustu səs horəj zərəl lov bilsdo.

— Kirə voisdə çəng soxdə əri azadi? Əri xəlq, əri ix-dijori odomi, əri zindəguni, əri zəlmət? Kirə voisdəgə myrdə ə çəng əri bijovho ruzho—əurovgu ə kuməki!

Jəkəmhə ədənbəryt rafdə ə ki ən u, və ə migləj kuca həməl omo myhkəmə siqə lapəj əjəki vogəsirə çəndəgəho, jəkihojgə təhədi soxdə-soxdə ədənbəryt rafdə əz unço.

— İşmu dirənit, cytar xəlq ə qəhr ofdorlgə.

— Əqylsyzə korho mibü... əj-əj-əj!

Odomiho ədənbəryt həl birə ə qəriş torikustuj şəv, lov birənbəryt ə xunəhoj xyşdə və bərdənbəryt ə xyşdə-rəvoz ərişu şinoxə nəbuho təşviştrə, tərsundaniho kori soxdəl təkluqlrə, nlmə xəbər birəl ə sər ofdorəl drammaj zindəguni xyşdə-rə, İxdijorsyzi, əqylsyzi zindəguni qulhorə... Və həzyr birəi əri dır nə soxdə xyşdə-rə duzəltmiş soxdə ə hərcy kor, komiki ərişu sarf bilsdo, xub bilsdo.

¹ Ostrov—çizri.

Bimly bisdo. Toriki burranbu ə hərəj odomiho dəbuho əloqorə—myhkəmsyze əloqoj mətləə buruira. Və ə sinəj ki atas nə dəbugə u təhədi soxdənbu əri rafde ə həmmi-şəinə kynç xyşdə.

Ədənbu torik birə. Ommo ataşho nəş suxdənbryt...

— Dragunho!—boçəh zə jə gyrdə səs.

Əz tingə həjəbo vədiromo jə cyklə həsbəlyjə dəsdə, jə cən sekund həsbəho ədənbryt pojhərə zərə ə xori, və həjəbo quşmiş bisdorut ə sər odomiho. Soldatho jə təhər ədənbryt səs soxdə buruç dəşəndə, və ə i səs dəbu cy bugə ə odomijəti uxşəş nisdiyə ci, torikə, kura, varasirə nəş birəniho, nəznikə, qəmlyjə lmidzyzi. Ə toriki odomihoş, həsbəhoş cyklətə və sijəhtə bisdorut. Şimşilho ədənbryt yşyq dorə, səs boçəhho kəm bu, ambarta səs zərəi ədənbu omorə.

— Zənit uhorə ə hər cyrəvoz bisdo, hərməhho! Xuna xun soxit,—zənit.

— Virixl..

— Məsox, soldat! Mə ərity kəntci nisdym.

— Hərməhho, ə sənqhorəvoz!

Pərtəvo dorə-dorə cyklə sijəh figurəhorə, həsbəho voşəndənbryt xyşdəre, hyršinə soxdənbryt, firşinə soxdənbryt, zing zərənbu pulad, omorənbu səs komanda.

— Dəsdə...

Truba tərə-təhədi, ə hyršəvoz ədənbu xundə. Ədənbryt vidovusdə odomiho, hyl zərə-zərə dy jəklirə, ofdorə-ofdorə. Kuca buş bisdo, ə migləj ju ə xori vədi bisdo sijəh hyn-dyrliho, və ə çə bugə əz dorun ju ədənbu omorə gurunə bəçidə səs poj həsbəho.

— İşmu jaralynit, hərməh?

— Guşə burrat... gujgə...

— Ə birəhnə dəşorəvoz cy midani soxdəl..

Ə buşəlmiş birə kuca əz u durho səs gululə şəndə ədənbu omorə.

— Hələ gənə nə vomundət, şəhituhol!

Səssyzi. Tərə-təhədiyə poj vəcərəlho. Həci jə təhər his-diki, ə i kuca səs kəm dəri və hərəkətiş hic nisdi. Əz hər çigə ədəj omorə kara, sərinə səsə-səs,—gujgə dərijoh tihə birəbu ə şəhər.

Ə cyço bugə əz toriki nəznikə jəvoşə səs nolə ədənbu omorə... Ki bugə ədənbu vidovusdə və gurun nəfəs kəşirə, burra-burra.

Təşvişijə pyrşys:

— Cy, jaralyni?.. Jakov?

— Poj zaral nisdj!—çohov dorəni gyrdə səs.

Əz pəsəj tingə, dragunho vir bisdoho, gənə ədəj omorə çəhmət və siq ə sljəhtrəvoz ədənbu rixdə ə bitəv firəhovnəj kuca.

Jəki, ki bugə əz' toriki ə pyşoj çəhmət rafdənbuho və çtro nəş birənbuho əz u, ədəj gufdirə:

— Imburuz əz lmu ə xun imurəvoz məçburnomə və gyrdət—əzlm bəqədə lmu mijo vatandaşho boşim.

Ə hyršəvoz gof soxdə, burri gof ən urə jə səsige:

— Əri, bəbəhojmu burbundut xyşdəre ə lmu!

Ki bugə bulə dorə-dorə gufdi:

— lmu əz jor nivədəşənim Imburuzi ruzə!

Ədənbryt rafdə zuri-zuri ə siqə dəsdərəvoz, ədənbryt gof soxdə ambarho həmmə əjəki, səşho qarlış birənbu ə qəmlijə torikə səsə-səs. Bəzli vəxd hərki bsdə səsə zəvər soxdə tə boçəh rasirəntijə səs, midəpucund jə minut eirənti həmmərə.

— Cənd odomi kyşdə omorl!

-- Əri cy?

— Nəh! Minkin nisdj Imurə əri əz jor vədəşəndə imburuzi ruzə!..

Əz qiroq omo burra omorə və gyrdə səs, qəhrəgyn, ə novijəti uxşəs:

— Əz jor vədəşənit, qulho! Cyi ərişmu—xun ən kəsige?

— Səs tyrə gi, Jakov...

Toriktə və soklittə bsdə. Odomiho ədənbryt rafdə, dəntşirə-dəntşirə ə taraf səs, və səsə-səs soxdə-soxdə.

Əz pəncərəj xunə ə hitjotirəvoz ədənbu ofdorə zərdə yşyq, ə çlgə yşyq ju ə ki fonar vədi bu cy sljəh odomiho. Jəki ə xori nyşdə vədorəbu kəməh xyşdəre ə fonar, jəkiğə quz gyrdəbu xyşdəre ə sər ən u, ə hisobəvoz vətədnəu tik vəgyry urə. Və gənə ki bugə əz uho gufdi dorun və qəmlj:

— Qulho...

PYRSYŠHO:

1. Əri cy tovunə rafdənsu moxluq Urusijət əki padşoh? Padşoha ki hisob soxdənsu əri xyşdə moxluq?
2. Cy çira və ə cy dyləvoz rafdənsu moxluq əki padşoh? Ott u çigərə əz İxdiolot.
3. Ki ofdorənu ə pyşoj moxluq əri sərđə İsurə əki padşoh və cy kor ovurd u əxirdə ə sər moxluq? Ki su Ciapon?
4. Cytari çohos qobul soxd moxluq əz padşoh?

DEMJAN BEDNIJ

(Hasył omori ə 1883 s.)

Ə 1911-myn sal redak-sijəy gazet bolşeviki „Zvezda“ qobul soxd əz Vladimır İlic pyrsyş: „Kini u ə İşmu Demjan Bedniy gufdirəniho? Ambar talantly nyvysdə“.

Ə num „Demjan Bedniy, muçik vredni“, hələm umuhoj dofus zərənsu, nyvysdə şohirihoy xyşdə, l səhətine şohir imu-bolşevik Jefim Aleksejevic Pridvorov.

Nyvysdənsu u bəsnjaho, ə nykym ən komihorəvoz

nuşu dorənsu sifət hər çira dyşmənhoy ən zəhmətkəşhərə. Jəki əz u bəsnjaho hisdi „Klarnet və dydyk“, komiki kucurmiş soxdə omori ə zuhun tati.

Ə vəxd dovhoj graçdani Demjan Bedniy ə həmmə frontho biri. Unço məhəniho və stixoy ən u əşqily soxdənbryt qirmizinə quşuncihərə əri ə dyşməhorəvoz ə çəng darafdə, oşgor soxdə ocuq soxdənbryt əri soldat-hoy siprə quşun, cytar İsurə generalho furmundə fyrsorənbrytgə ə front ə qərşuj qirmizinə quşun, ə qərşuj in-tereshoy ən fəhləho və kəntciho.

Demjan Bedniy, əz xotur xub və ocuq nyvysdəi xyşdə, qobul soxdı bəxşyşho—orden Qirmizinə bəjdoq və or-den Lenin.

¹ Demjan kəsal, mərdi sədkor.

Klarnet və dydyk.

(Basnja)

Jə ruz ə həminon
Ə lov ən coj, ə jon dihaon,
Voqlf birə, rast omorut əjəki
Ə klarnetəvoz dydyk ən nəxirci:
— „Zdorovo!“ — gufdi klarnet nazuk-nazuk.
— „Zdorovo tyş, biror, — gufdi dydyk —
Mə danysdə ty əz şəhərihol...
Əz varinho, jə nəbugə əz kihoi?“

— I taza gofi ki, — Gufdi klarnet qəhri'birə —
Gərəksyzə pyrsyş ərlcy dorə?
Xus dəniş jə bo ty, cymhorə pokurda,
Klarnetym mə, təhərifməndə muzikantci
Nigun imu kəm-biş uxşəşi, rasdil
Talent mə, ommo, əz ən ty zljodi.
Danysdigə, ə tərsi lərz midomunt ty — ol
Ocuq gərəkt gufdirə,
Ki səs nigun mərə şinfa,
Vəçəsənyt bəhzi vəxd, biror, knjazho, grafhol
Nigun imurə əljo izmu tən nlm ty nə mə:
Ə səs muzik ty ənçəq jə govlə-gələ
Dymhoşurə vəçəhundəl!

—U həcunı,—qufdı dydyk,—gofhojty rəsdyt.
Grafho cıho tojhojmu nısdyt.
Ə jor gl, ommo, vəxd mijov,
Məçəhyt uho muzık mərəş şınral

PYRSYŞHO:

1. Kırə varasırə gərəki ə çığəj dydyk və kırə ə çığəj klarnet?
2. Əz cy kor xyşdə lovqol soxdə klarnet?
3. Cytər varasırə gərəki: „Vəxd mijov, məçəhyt uho səs muzık mərəş şınral“, gofhoj ən dydykə?
4. Kəj omo rasi u dydyk əz klarnet gufdırəbuho vəxd?

A. P. G A J D A R

(Häsył omori a 1904 s.)

Mählymäj revoljutsijä.

I.

Bäejmä soldat ən 12-myn strelkovij (tufäng şändänihö) polk bu. U polk poisdäbu a front germanijäi a riçski ucastok.

Mä a dyjymyn klass ən realni şkolä xundänayrym: Dədəj mərə, feldşerä zəno, hämmişä kor birənbu, və unä gyra mä kalä biräyrym hä əz səri xyşdə.

Jä karaz, a mäh sentjäär, a mərəvoz a jä klass xundänuhö Fedjä nyşd a xunäjmu tējta xəjli şav raldä. İmu adänbirim nuəohojmura xundä.

Häkt İmu varasdım, u däci knigho və dəfdərhoj xyş-dərə, häzyr bısdo ərı vidovusdə a xunä, ommo hä.əbo rıxd səjlä voruş. Mä vidovusdum ərı pyşo soxdə pənçərə-rä, komıkt a boq dənıştränəuhö.

Kälä vorvori a səs fidəvoz voşändənəu əz ruj xori xyş-gə vəlğorä a qəməvoz; jä cänd donä dyryçdə xolhoj voruş şəxdə şänd a sıtat mä. Mä a cəllinirəvoz jä toj pənçərə-kəşırym, burunä vədəşändym xyşdərə ərı dyjymyn toj pənçərə-kəşträ, ommo hä.əbo jä kalä kəsəg xok of-do a sər kon pənçərə.

„Zurəjə vorvori, — fikir soxdum mä, — häct hämma dorhorəş xyrd misoxu u“

Ə u vıtoqlgə voguşdangə, mä əz Fedjä gufdurum:

— Häsyłä zyheəl. Əri cy häzyr birəj ty? Voruş səjlä xuno ədəj omorä. Həri, viniş, cytarı kəsəg xokə vorvori a pənçərə zərə dəşəndigə.

Fedjä fəm soxd a nə bovornirəvoz.

— Durgu ərı cy gufdırä ty? Bəgər i çträ kəsəgəş vorvori zərə dəşəndəni?

— Iş ja gof bisdo,—gufdurum mə, qəhri əlrə.—Mə ədəm ə ty gufdirə ki, həkl mə gyrdym toj, pəncərəyə əri pyşo soxdə, u səhət vorvori zə dəşənd i kəsəg xokə ə kon pəncərə.

Mə dənşiryəm ə kəsəg xok. Əz rasdəktış kəm-kəs ə qəsdəvoz şəndi əu? Ommo hə u səhət fikir soxdə gufdurum:

— Cy əqylsyzə gofil Hic kəs nişəny. Ə i çlrə ruzgor kəsə ə soq cy kori əri omorə? Həbəte, vorvori dəşəndi.

Dədəj nyşdəəu ə u vitoqigə, ədənəu duxdə. Cyklə xə-hərle xisirəəu. Fedjə mund ə jon mə gənə nlm səhətiqəş. Asmu ocuq bisdo. Əz tara pəncərə dənşi ə vitoq mang, vorvori sər gyrd ərl jovoş əlrə.

— Mə vidovum,—gufdi Fedjə.

— Bura. Mə nəş omorənym ə pəsəj ty ərl dərə qill soxdə. Ty xyşdəni ty səxdə pyşo sox, kilit hə əz səri xyşdə qill miəu.

Fedjə şişi furaşkərə ə sər xyşdə, knighorə ə zlr qultuq ən pinçək dəno, tar nəəu gufdirə, və rafə. Mə şini-ryəm, cytar ə kələ səəəvoz dər pyşo bisdogə.

Mə sər gyrdym ərl ştilithorə vəkəndə və həzyr əlrə ərl xisirə. Ə xori vitoq dənşirəngə, mə dlyrım Fedjə vən-gəsdiho və furmuş soxdihə dəfdərə. I həmln hə u dəfdər əu, ə komiki lmu məsələre hisob soxdəəirimho.

„İni,—fikir soxdum mə,—səəəh lmuə syfdəl nuəo al-geərai... Mlgəşdy dəfdərə nijofu. Gərəkl urə bərdə ə xyşdəəəvoz“.

Zuri paltərə vəkəndə, mə dəşəndym xyşdəre ə zlr ly-nyf, ommo hələ dyrysd ə u pəhlyigə nə carusdəəyrym, həjəə əz pyşoi vitoq ja jovoşə, hitijotə səs zing omə.

— Kiri u gənə?— pyrsi həçois mundəəuho dədəj.— Əz bəəə telegramma omori əu?.. Ommo nəh, poctalion zingə səxd zərə. Həri, əura, voku.

— Mə, dədəj, paltərə vəkəndəm. I, dədəj, ə hisobəvoz. poctalion nişdi, Fedjəi, u lap gərəkiyə dəfdər xyşdəre furmuş soxdl hişdə inçə, ə hisobəvoz, ə rəh ə jor iu omori.

— İrə vliniş, səəəhmundə omorə nəş danusdənəu bə-gər? Əçi dəfdər?

Dədəj vəgyrd dəfdərə, dəzə tuflihorə ə birəhnəjə pojhoy xv' də və ra d. - də ədənbəyrym şinirə, cytar tuflihoju ə pilokon to voxur ə- anq-dəncə soxdənbuğə. Kilit səs soxd. Və u səhat əz dəre ə jon mə omo, jə çirə karə, təsunda boçəh. Mə zuri vəxyşdym. Ə syfdəl minut mə həci fikir soxdum ki, ə sər dədəj tərəşliho omorət gufdirə, və, əz sər stol şəhəmdonə vəgyrdə, voisd məre zənym xyrd soxum pəncərəre və horoj dəşənym ə kuca. Ommo əz dəre şinirə omo jə çirə səs, ən xəndə buğə, moc soxdə buğə, jə çirə səs ən çaldə jovoşləjə gofə-gof soxdəl. Bəq-də şinirə omorut səs ən dy çyfd pojho, ə zəvər vərəmo-rənbəyrytho.

Dər həjəbo vokurda omo, və həcu vogosiryum mund ə krovat tən birəhnə və şəhəmdon ə dəs dərt.

Ə qarış dər, cymhoju hərs pur birə, polsdəbu şorə, xəndəyşənbuho dədəj, və ə jon ju—həmməju ə mujəvoz dəplirə, ə xokəvoz əilismor birə, səlt vəxstrə, əz həmmə əri mə həziztə buho soldat—bəbəj mə.

Həjəbo çəsde—mə stqmış əlsdorom ə hərəj myhikəmə qəbəryjə qulhoju.

Ə pəşəj divor əz səs xəbər əlrəbuho cyklə xəhərle çymysd. Məre voisd vidovum ə jon ju səlt xəbər soxum jurə vəxyzynym, ommo bəbə gyrd məre və ə nime səslərəvoz gufdi:

— Gərək nısdı, Boris... xəbər məsox urə... lap kələ-kələş səs məsoxt.

I gofə gufdirəkl u carusd rujə dədəj:

—Varjuşa, əgər duxdərle xəbər əlsdogə, nə bu guji ə u ki, mə omoram. Bihill xisy. Ə ciço fyrsim bu urə I sə ruz?

Dədəj çohos do:

—Imu səhəhmundə əzunsəri urə mifyrşim ə Ivanovskı. U əz zürəvoz ədəj minət soxdə əri ə jon kələdədəj rafdə. Asmu ocuq əiri, gujgə. Boris səhəhmundə əzunsəri mibəry jurə. Aljoşa, ty lap jovoş-jovoş gof məsox, u lap səxd xisiri. Əri mə bəhzi vəxd şəvho əz əolnısa omorənyt, u xutə əiri.

Mə polsdəbyrym, ləhərə vokurda, və əri mə bovornı mə omorənbu həmmə inçə şinirəhoj mə.

Cytar?.. Cyklə Tanjuşarə yşyq ocmuş bīrəmund əki kələdədəj fyrsorə voisdə, əz soldati əri ə xunə sər kəşirə omorihə bəbərə u nə vīny gufdirə. I cytari korl əxi?.. Əri cy əxi?

—Borjal—gufdi əz mə dədəj.—Ty mīxisi ə vitoq mə, və səbəhmundə əzunsəri, səhət şəşiho, mokuni paltar Tanjuşarə və mībəri jurə əki kələdədəj... Ommo unço nə bu ə hīc kəs gujl, bəbə omorl gufdirə.

Mə dənıştrym ə bəbə. U səxd slqmlş soxd mərə ə qəl xyşdə, voisd cy bugə guju, ommo ə çigəj ən u dījəş səxd-tə qəl gyrd və səs nə soxd.

Mə dəgəşdym ə sər krovat dədəj, ommo bəbə və dədəj mundut ə xurək xurdəniho vitoq və dəreş qili soxdə nyşdyt. Xəjli vəxd mə xisirə nə danusdum. Carusdum əz jə pəhly ə u pəhlyjgə, sinəmlş soxdm əri şumordə tə pənçoh, tə sad—hə gənə xov nəs omorənbu.

Ə muvəh mə jə çirə qətmə-qərlışt həməl omo. Həki mə sər gyrdənbryym əri fikir soxdə əz tovun həmməj ən l glorşdəho, u səhət ə muvəh mə jə fikirhojgə vərəmorə, həmməj ən u fikirhorə vacarundənbryyt, və çyr-bə-çyr fikirho, dy-ə pəsəj jəki vərəmorənbryyt ə muvəh mə, həci ki, sər gyrdəbu sər mə əri dord dorə, ə sər vorl xəjli əmbar çəsde bəqdə bīrənihorə xuno.

Ənçəq xəjli şəv rafdə bəqdə mə ə xov varafdym. Xəbər bīsdorum əz jə cyklə səsle. Ə vitoq diromo bəbə ə dəgəsundə şəhəməvoz.

Mə hə jə kəmləj vokurdum cymhorə. Ə pojhoj bəbə cəkməho nə vəbryyt. Jovoşləj, ə buz pojho u omo ə jon krovatləj Tanjuşa və şəhəmə dəre gyrd. Həci poisd u sə minut bīrənl, fəm soxdə vərslpljə bəndhoj mujho və qyzyglylījə sifət ən xisirəbuho duxdərլəj xyşdəre. Bəqdə quz bisdo ə jon ju. Ə ju ədənbryyt çəng soxdə dy hiss: goh voisdənbu jurə timor soxu duxdərլəj xyşdəre, gohlgə tərsirənbu, xəbər mīsoxu gufdirə jurə. Dyjymyn hiss bərd.

Dər jəbojgaş səs soxd, və yşyq ən qərlış xunə myrd.

II.

Səhət hofd bisdo. Mə vokurdum cymhorə. Əz hərəluq zardə vəlgəhoj bərjoza ə pəsəj pənçərə ədənbu tov do-

rə ocuqə oftol. Mə zuri gəjmiş alsdorum və dənşiryrm ə u vitoqığə. Unço xışrəbyryt. Dərə pyşo soxdə, mə sər gyrdym ərl xəbər soxdə xəhərlərə.

—Dədəj açi?—pyrsi u, cymhorə pokurdə və ə buşə krovat dənşirə.

—Dədəjə ə bolnise horoj zərə bərdət. Dədəj rafdəngə, əz mə gufdi kl, mə tyrə ə xunəj kələdədəj ə qinoq bərym gufdirə.

Xəhərlə xəndysd və ə həməldanə təhərəvoz aulə do mərə ə əngyşdəvoz.

—Oj, cy durguni ty, Borjəl Kələdədəj hələ diləş horoj zərəbu mərə ə jon xyşdə, dədəj nə hişd rafdə.

—Di nə hişdi, ommo İmburuz fikir xyşdəərə dəgiş soxdı. Gəjmiş boş zurl... Dənış ruzgor cy xubığə. Kələdədəj İmburuz tyrə ə vişəş mişəry ərl muriho cırə.

Bovor soxdəngə kl, mə zarifət nəş soxdənym gufdirə, xəhərlə zuri vəxyşd və, mə ərl paltarhojurə vəkurdə ə ju kuməkl soxdə vəxd, u ədənbu hə gof soxdə əri xyşdə:

—Pəsg, dədəj fikir xyşdəərə dəgiş soxdı, hişdəni? Ojl mərə cy xuş omorə dədəj fikirə dəgiş soxdəkl.

Xəhərlə furamo zuri əz sər krovatlə və vidovusd ə jon dər.

—Borjə, dərə vokun əri mə. Jəjluc mə və hərəbələj mə ə kynç ən u vitoqığə nori.

Mə kəşiryrm ovurdum jurə və nuşundum ə sər krovat.

—Unço darafdə həməl nijov, Tanjuşa, unço jə lələjgə xisiri. Şəbongum omori ə xunəjmu. Mə xyşdəni mə mijorum jəjluc tyrə.

—Komi lələ?—pyrsi u.—U dovirə xuno?

—Əri, u dovirə xuno.

—Hə həcu ə poj təxdəlirəvoz?

—Nəh, ə poj ohuntirəvoz.

—Oj, Borjəl Mə hələ hic nə dirəm ə poj ohuntirəvoz. Poj mə əz turaklə dənşyrm, lap jovoşləj-jovoşləj. Ə buzləj poj.

—Həməl nijovi Duz nyş ə çigəj ty.

Hittijotlə darafdə ə u vitoq və vəgyrdym jəjlucə və vögəşdym pəşəvo.

—Pəsg hərəbələ?

—Əh, tyş nəsdanym cy gufdırəgə, hərəbələrə ərl cy bor bərdə ə xyşdərəvoz? Unço tyrə lələj Jegor ə sofə hərəbə mənşunu miçəhunu.

Ə dih Ivanovski bərdənuho çırqələ gırəşdənbu əz qıroq Teşl. Xəhərlə ədənbu vidovusdə ə pyşo, ə mlnuti jə bo polsdə goh ərl şoxlərə əz xori vəgyrdə, goh ərl fəm soxdə qozhorə, ə həcinovo-həcunovo gəşdənbrythorə, gohlgə ərl jə korigə. Mə ədənbrym rafdə jovoşləj-jovoşləj əz pəsə. Səbəh mundəl taza əvlr, zərd savzə firəhui ən səhrohoj polzl, nıgunlyjə zingə-zıng ən zingirovləhoj xorundə omorənbuho nəxir—həmməj ən lho jə çirə sokit soxdənljə təhər ədənbryt kori soxdə əmə.

Və lmuhoj dijə u səxdərujə fiklr, komıkt həct həzljət dorənbuho mərə, lmişəv myhkəm çlgə gyrdəbu ə muvəh mə və mə dijə nəş çəhdı soxdənbrymı ərl şəndə urə.

Ə jor mə omo kəsəg xok, ə kon pənçərə şəndə omorənbuho. Hələttə urə vorvor zərə nə dəşəndəbu. Cytar mldanusd vorvori vəkəndə əz lok i çirə ə raghorəvoz vəpicirə kəsəg xokə? İrə bəbə şəndı ərl fikir mərə çəlb soxdə. U ə vəxd voruş və zyhəə pəhəny birl ə boq, guzət soxdə təjtə Fedjə əz jon mə rafdə. Urə nəş voısdə kl, xəhərlə viny urə, cynki u hələ cykləi, və mldanu ərl hərki giri xəbər dorə əz tovun omorəi ju... Ə otpusk omorənytho soldatho, nəş pəhəny bılrənyt və omorəj xyşdərə əz hic kəs pəhəny nəş soxdənyt. Diyə şəkı nə bu—bəbəjmə dezertiri¹.

Pəsəvo vogəşdəkl rəhə, mə ə bıxəbəri rast omorum duz ruj-bə-ruj ə İnspektor şkolərəvoz.

—Gorikov,—gufdı u ə tıçırəvoz,—i cy kori gənə?.. İşmu ə vəxd nuboho ə şkolə ərl cy nısdıt?

—Mə azarlynym,—çohob dorum mə fikir nə soxdə, və nə varəsırə əqylsyzl çohob xyşdərə.

—Azarlyni?—pyrsı gənə İnspektor. İşmu durguni ərl cy gufdırənıt? Azarly ə xunə mldəgəşdy, ommo ə kucəho səjl nısoxu.

—Mə azarlynym,—ə səxdərujirəvoz gufdurum mə hərəgənə,—və ə mə ataş vərı (temperatura).

¹ Dezertır—əz front əz sərl xyşdə vırtxdə omorəgor.

—Hər odometrəş temperatura hisdi,—çohob do u ə qəhrəvoz. Əz xyşdə gof qyc məsoxit, hojdi ə mərəvoz ə şkolə...

„Əçəb koril—fikir soxdum mə, lyng vəcirə ə pəsəju.— Əri cy əxl mə durgu gufdurum ə u, azarlynym gufdirə. Bəgər mə, həsyə səbəb ə şkolə nə rafdəi məre nə gufdirə, nidanusdum jə rasdətə vohnəjgə ofdə?“

Pirə mərdlə, doktor şkoləl, vəno kaf dəse ə pyşoni mə və, hic temperaturarəş nə pəjmundə, kələ-kələ gufdi diagnozə:¹

—Azarlyni əz səxdə qyzdyrməj tənbelli. Ə çigəj dərmu məsləhət norənym nora əri ju cori əz xyşdəre ə rəh bərdəl (povedenije) və əz nuboho bəqdə dy səhət hişdə xurəksyz.

Inspektor ə bynyş ən ilmyjə aptekci xub hisob soxd i reseptə. U horoj zə qulluqci şkolərə və bujruq do ərt dəbərde məre ə klass..

Bədbəxdli dy ə pəsəj-jəki ədənbu omorə əki mə i ruz.

Həki mə ə klass dərafədy, nemka Elza Fransiskovna varəsə pyrsirəlrə əz Toropigiti və, əz ə minçi nubo dromorəi mə birazi birə, gufdi:

—Gorikov, *kommen zi her!* Dit dəfdər işmurə.

—Mə dəfdərə furmuş soxdəm, Elza Fransiskovna, nubo həzyr soxdəm, əçəq dəfdərho və knighorə furmuş soxdə nə ovurdəm. Ə rəhəti (peremena) vadarəfdəki mə mijorum ə jon işmu.

—Cytar mişu furmuş soxdə həmmə knigho və dəfdərhorəl—hosi bilsdo nemka.—İşmu furmuş nə soxdəjt, ommo işmu ədəjt furmundə. Əri ən i kor əz nubo bəqdə jə səhət mijo munit.

—Elza Fransiskovna,—gufdurum mə hosi birə,—məre u syziş imburuz inspektor ə dy səhəti hişdi. Gənə jə səhətiğəş cytar. pojum? Mə tə şəv mijo nyşym jəhəni?

Ə çohob ju vomuxdəgor dijəş hosi birə, jə xəjli gof gufdi ə zuhun nemsi, əz komihoki mə əçəq varəslyrm ki, əri tənbelli və durguni mijo tənbelli dorə bijov, və xub varəs-

¹ Diagnoz—azərə tohiti soxdəl.

² İnço əljəjt.

rym ki, əz səjymyn səhət nyşdəiş xilos bİrə nİdanum gufdİrə.

Ə peremena Fedjə omo ə jon mə.

—Ty knİgsyz ərl cy omorəj, və tyrə Semjon ərl cy dİrovund ə klass?

Mə cy-buga durgunl gufdurum ərl ju.

Pəstİnl, əxİrl, nuboj geografİjərə mə gİrovundum jə təhər nİməxovəly. Cy gufdİgə vomuxdəgor, cy çohov dorutgə jurə—jəklİş ə guş mə nə darafd, və mə ojuq bİsdorum ənçəq səs zİngə-zİng ən zİngİrovə şİnİrəngə.

Nubotcl ən klass təfİlo xund. Həİllho, ə partalhorəvoz danqə-danq soxdut və dy ə pəsəj-jəklİ vadarafdyt əz dər. Klass buş bİsdo. Mə mundum təhno.

„Oj, xudoj mə,—dərdly fİklr soxdum mə,—gənə sə səhətİgəş... sə bİtəvə səhət, uş bəbə ə xunə dərİho vəxd, l çİrə həçolbə korho bİrə vəxd...“

Mə furamorum ə dərə. Unço ə jon vİtoq vomuxdəgorho bu jə durazə, təngə, həmməju ə kordəj çİbİrəvoz vənçİ-vənçİ soxdə omorə skamjə. Ə sər ən u tə mə omorə səsə nyşdəbyryt. Jəklİşu əz jəklİmyn klass, pojundə omorəbuho ə jə səhətİ, ərl ən u kl, koqozə çavusdə şəndəbu ə sər hərməh xyşdə, unİgə—əz tovun ə hərməhəvoz və pİcİrəİ və səjymyn—ə jor mə nİsdl əz cy tovun nuşundə omorəbugə.

Mə nyşdym ə sər jə təxdə və ə fİklr domundum. Əz jon mə, ə əcorhorəvoz zİngə-zİng soxdə, gİroşd qulluqcl şkolə Semjon.

Vədiromo nubotcljə nadzİratel, hərə-hərə dənİşİrənbuho ə tənblh dorə omorəgorho, və, ə tənbalİrəvoz tənkeş kəşİrə, pəhəny bİsdo.

Mə jovoşləj vaxyšdym və əz dər ən vİtoq vomuxdəgorho dənİşİrym ə səhət. Cy korl? Həmmə tə həmmə nİm səhət gİroşdl, ommo mə joqİn həcl danusdənyrym kl, əz jə səhət kəmtə nə nyşdəm.

Həjəbo jə zobunə fİklr omo ə muvəh mə.

„Əz rasdəklİş, cyl bəgər əxİ? Mə dyzd nİsdym və ə dysdoql nə nyşdəm. Bəgə ə xunəl, komİrəkl dy sall mə nə dİrəm və İmuhoj mljo vİnym ə qərİş ən l həçolbə və kİllİtləməlyjə ovholət, ommo mə, dysdoqə xuno, mljo İnço nyşym, ənçəq ərl ən u xotur kl, ə əqyl İnspektor və ən nemka həcl vəromorl gufdİrə“.

Mə vəxyşdym, ommo u səhət ə xyşdə domundum. Əz səri xyşdə rafdəi—l ə lmu, jəki əz lap gurunə təxsirkorihoj şkoləl bu.

„Nəh, pojum diyə“,—həci qəror soxdum mə və rafdym ə jon skamjə.

Ommo İnço jə çirə nə varastrənljə qəhr fuşışi mərə. „Həmmə jəkinl,— fikir soxdum mə,—uni bəbə əz front virixdi...—İnço mə xəndə çəhrovi soxdum,—ommo əz inçoş virixdə tərsirənym“.

Mə vidovusdum ə jon qıca, hər cytar-gıri dəgyrdym şinələ və, dəre səxd pyşo soxdə, zurl vədiromorum ə kucə.

III.

U şəv əri ambarə korho çəhdi soxd bəbə əri vokurdə cymhoj mərə.

—Ə bəbə,—pyrsiryım mə,—əxl, əz front virixdəi pyşo-tə, çığərly əiri ty, ty əz tərs nə virixdəj ki?

—Mə i səhətiş tərsəngohym.—İrə u gufdi ə sokitirəvoz, ommo mə ə bixəbərl carundum sərə ə taraf pənçərə və həjəbo lərziryım.

Əz u taraf duz ə rujə xunəjmu ədənbu omorə jə politsijəct. U ədənbu omorə jovoş-jovoş. Omo rasi tə minçi kucə, carusd ə taraf rəsd və rafd ə taraf məjduzi bazar, əz minçi mostovoj.

—U... ə... xunəjmu nəş omorə,—gufdurum mə domundə-domundə, və bəçid nəfəs kəşirə-kəşirə.

I ruzigə şəhongum bəbə gufdi əz mə:

—Borjə, əzinbəqdə ruz-bə-ruz ə xunəjmu qınoqho ambar mijovt. Xyşdəre myhkəm gi. Ty kələ kuki. Əgər ə şkolə ə ty, əz tovun mə sataş bisdorutgə, guş məvəni ə jəkiş və mətərs əz hiciş; tiqqətly boş ə xəjəl həmmə, cy korho giroşdəgə ə ojlənməj ty, və ty u vəxdı marasi, əz tovun cy gufdirəbyrymgə mə ə ty.

—İmu mivnim jəklirə gənə, bəbə?

—Mivnim. Mə bəhzi dov mijom İnço, ənçəq əkişmu nəh.

—Pəsg ə ciço?

—Mıdanl. Gərək birə vəxd, ə lşmu xəbəər midyt.

İmuhoj diyə lap torik bu, ommo ə jon qopu cəkməci nyşdəbu ə komonçərəvoz, və ə jon ju kura birəbyryt jə kul duxdərho və həilho.

—Vəxd rafdəj mə birl, gufdi bəbə ə məhlymlyə təş-
vişrəvoz,—dir nə boşumgə xuei:

—Uho, bəbə, ə hisobəvoz tə xəjli şəv rafdə nirovt,
cynki imbuzuz şoboti.

Bəbə dur-domoqlı bısdo.

— İş jə bədbəxdi bısdo. Nıau, Boris, əz hər cıço-giri
əz sər capar jə nə bugə əz qəriş boq kəm-kəs giroşdə?
Həri, fikir sox jəbo... Ty əxl hamma turakhorə mijo şı-
noxı.

— Nəh.—çohov dorum mə,—əz qəriş boq ən kəs
həməl nıjov. Əz taraf cəp, capar ən Aglakoviho lap hın-
dyrl və mixhoş vərl, əz taraf rasd mibısdo, ommo unço
səgl, gyrgə xuno, vəhşını. İnı... əgar tyə voldsəntigə, fu-
rajm ə mərəvoz ə jon nohur, unço mərə jə plot vərl
(təxdə, əz sər ov gəşdənımho), mə tyə pəsəvo-pəsəvo tə
həndəq mibərym. İ səhət torıki, hıc kəs səc nısoxu, və
unço odomış nəş bıre.

Guruna bədən bəbə vənyşdəngə, plot jə kəm dərevo
furamo və pojhojmu tar bısdo ə ovəvoz. Bəbə polsdəbu
nə çymysdə. Plot səssyz ədənəbu cəmysdə əz ruj sıjəhə
ov. Qəjil ə dəqədəqəl jəbo ədənəbu lıışmış bıre ə qəd xəş-
də sisqumlıjə kon nohur. Mə ə cətinrəvoz vədəşəndəny-
rym urə əz qəriş bəlcəəm gyrdə ov.

Dy bo mə sınımlış soxdum əri poisdə ə qıroq, om-
mo mınkln nə bısdo. Kon həndəq sar və tar bu. U vəx-
dı mə dorum ə tara rasd və rafdym ə rujə qıroqlı boq.
Ə İ boq hıc kəs nə dəbu, hıc kəs urə muqofətı nəş
kəşırənəbu, və caparhojuş xyrd soxdə omorəbyryt.

Mə bərdym bəbəre tə u çıgə, əz komıncokı mınkln bu
ərl giroşdə ə həndəq. İnço lımu soqboşl soxdə əz jəkl çı-
ro bısdirım.

Mə poisdym gənə jə cənd mınutıgəş. Səs şəxşəx lı-
gəho əz zir guruna lınghof bəbə şınıre omoranəbuho omorə-
omorə ədənəbu jovoş bıre.

IV.

Sə ruz bəqədəjgə dədəjə horoj zəryt ə polıtsıjə və məh-
lym soxdut ə ju kl, şyvər ju əz front vırxıdı gufdıra. Də-
dəjə hışdyt qul kəşıre əz u tovun kl, „şyvər ju i sə-

hat ə ciçoigə jurə xəbər nisdi gufdirə, və əgər xəbər bis-
dogə zurt əz t tovun ə hykymət məhlym misoxu gufdirə".

I ruzigə ə dəsdı kuk ən politsmejstrəvoz ə şkolə məh-
lym bisdo ki, bəbəj mə—dezertiri gufdirə.

Ə nuboj zakon boçje (qonun xudo) kəşuş xund jə
cyklə nəslitət dorəniyə darəş əz tovun bəvərinly vədiromə-
rəl ə padşoh və ə vatan və pucnəsoxdəl səvgənd xundəfrə.

Əz dy ruzigə bəqdə ə mə məhlym soxdut ki, əz to-
vun əz səri xyşdə vrixdəl əz şkolə sovet vomuxdəgorho
qəror soxdı əri norə əri mə otmetkəj 3 əz xyşdərə ə rəh
bərdəl (povedeniye).

Məhanə otmetkəj 3 hədətirə xuno, u bu ki, syfdəi zameca-
niyələ əlrəmund təlmid mijosd vədəşəndə omorə əz şkolə.

Əz sə ruzigə bəqdə əri mə koqoz omo ki, dədəj mə
dir nə soxdə həmmə myzd xundəl mərə mijo əljouru guf-
dirə əri əvəll niməj sal, əz komiki mə pyşotə azad soxdə
omorəbyrym ə jə nlməi. kuk soldat birə hisdi.

Omorut gurunə ruzho. Həjəlyə num „kuk dezertir“
myhkəm bisdo ə sər mə. Ambarə təlmidho diyə ə mərə-
vor hoviri nə soxdut. Uhonigə, ə mərəvoz gof-gələç sox-
dənbərytğəş və dur nəsbirənbərytğəş, ommo jə çirə hə-
çələliyə təhər rafdor soxdənbəryt ə mərəvoz, gujgə poj mə
burra omori jə nə bugə ə xunəjmı mito dərl. Omorə-
omorə mə dur bisdorum əz həmmə, diyə ə vozihə qə-
riş nə bisdorum və ə xunəj hər məhho nə rafdym.

Durazə şəvhoj polzirə mə girovundum ə qəriş xunəj-
mu, jə nə bugə əki Timoşa Ştukin ə hərəj myrqhoju.

Mə ə Timoşarəvoz ə i vəxd lap dusd bisdorum. Bəbəj
ən u, qərəulci ən killisəj sər qovrəl, ə mərəvoz xub raf-
dor soxdənbu. Ənçəq mə nəsbirənbəryrym, əri cy u
bəhzi vəxd jənovə və tiqqətly dənışirənbugə ə mə, bəqdə
nəznik mlomo, timor misoxd sər mərə və mirafd, ə əcor-
horəvoz zingə-zing soxdə-soxdə, hic jə gofiş nə gufdirə.

Əz bəbə imurə hic jə məhlymotiş nə bu. Mə varasi-
rənbəryrym ki, u, mijo ə Sormovo ə zir Niçni-Novgorod¹ bu
gufdirə, ommo i varasirəl ə u bina norə omorəbu ki, py-
şoj rafdə bəbə xəlli vəxd ədənbu syroq-pyrsl soxdə əz də-
dəj əz tovun əlror ju Nikolaj, kor soxdənbuho ə vagonho
vədəşəndəniho zavod.

¹ Imuhoj xundə omorəni şəhər Gorkij.

V.

Jə karaz, zimtsdu omorəngə, ə jon mə omo Timoşa Ştukin və jovoşləj əngyšd zərə horoj zə mərə. Əz l kor mə həçois mundum, və mə ə sokitirəvoz rafdym ə pəsəj əri u ə kynç.

Carusdəngə, Timoşa gufdi ə mə ə guşi-guşı:

— Imburuz pyşoj şəhongum bijo ə xunəjmu. Bəsəj mə gufdiri joqin bjovgu.

— Əri cy gərakym mə urə, ty əz xyşdə əri cy gufdira?

— Nəh əz xyşdə nəş gufdirənym. Joqin bijo, u vəx-di midanı.

I gofə gufdirəki sifət Timoşa tiqqəttly bu, gujgə jə kəm tərslyş bu, və mə bovor soxdum ki, u zarifət nəş soxdə gufdirə.

Şəhongum mə rafdym ə sər qovrəho. Zyhsəlyjə vorvori ədənbu ə cərx darafdə, gurustujə fonorho, ə vərf dəpicirə, hic yşyq nəş soxdənyryt kucəhorə. Əri giroşdə əz hərəj vişə və rafdə ə sər qovrəho, gərak bu giroşdə jə cyklə səhrolərə. Tiçə vərfləho ədənbryt sula soxdə sifətə. Mə sər mərə luqontə dənorum ə qərliş gərdən şinel və zuri-zuri lyng vəciry m əz vorvori, çaru zərə bərdəbuho ruj çirqə ə rujə savzə atasləj ləmpələ, dəgəsundə omorəbuho ə pyşoj qopuj qovrəho. Poj mə ə sənq qovrə dənyşdə ofdorum və həmməj mə ə vərf do-mund. Dər ən çigə qərəulci qili bu. Mə kufdum—hə əir-dən nə vokurdut, mə məçəur bisdorum ərl kufdə dybo-rəş. Əz pəsəj dər səs pojho şinirə omo.

— Klini u?—pyrsi əz mə qoline şinoxojə səs qərəulci.

— Vokunit, lələj Fedor, mənym.

— Tyni, Borjə?

— Əri, mənym dija... Vokunit zuri.

Mə darafdym ə qərliş gərmə vitoq ən qərəulci. Ə sər stol vobu samovar, aylmə ə qərliş ju həsəl dəri, və jə kəsəg nun. Timka hiciş ə əvəç ju nisdire xuno ədənbu qə-fəsərə remont soxdə.

— Zyhsəi?—pyrsi u, dirəngə qirmizinə tarə sifət mərə.

— Əri, hələm cytəəri zyhsəil—çohob`dorum mə.—Poj məş voxurdi xəxə əiri. Hiciş vədi nisdı.

Timoša xəndysd. Mə nə varasırym, ə cy xəndysdəgə u, və mə ə həçoiatrəvoz dənıştrym ə u. Timoša dijəş səxdtə xəndysd, və əz dənışgoht ju mə varasırym ki, u ə mə nəş xəndysdə, ommo ə cyigə ədəj xəndysdə, komiki ə pəsəj mə hisdiho.

Pəsəvo carusdəngə, mə dirym qərəulcira, lələj Fedora və bəbəj mərə.

— U Imuhoy dy ruzl ə xunəjmuni,—gufdi Timoša. imu əri coj hənçirə nyşdəngə.

— Dy ruz... bəqdə ty pyşotə nə gufdiri əri mə. Cytari hərəməht ty əri mə pəsg, Timoşu?

Timoša təxsirlyjə təhər dənışt əvələ bəbəj xyşdə, bəqdə ə bəbəj mə, əz işu kuməki xohuhərə xuno.

— Sənqi,—gufdi qərəulci, ə gurunə dəşəvoz əz duş kuk dədorə.—Ty mədəntş ki, u hoçizlət, ə u imid doşdə mibu.

Ə tən bəbə ştatski paltar vobu, u xyrom bu. Ədənbu pyrsirə əz mə əz korhoj şkoləimə, ə minuti jəbo ədənbu xəndysdə və gufdirənbu əz mə:

— Qəjqu nisdi... Qəjqu nisdi... ə əvəç ty məgi hicişəş. Dirəni, əlror, cy vəxd omorənigə, hiss soxdəni?

— Ə bəbə,—pyrsırym mə əz u,—əz cy tovun ty həci xyroml və dyl şori? Kəşuş əri ty qədişiş zəri, həmmə tyrə myrdə hisob soxdənyt, ommo hovoç ty lap xubi ki!

Əz u vəxdəvoz ki, mə əlxəbəre hərəməhtə xuno bisdorumho ərl bəbə, gof soxdərəş ə jurəvoz mə jə çirəjgə soxdum: ə kələlərəvoz, ommo ə vorobor hisdiyə odomirəvoz gof soxuhərə xuno. Mə ədənbyrym dirə ki, bəbəre əz i xuş omorə.

— Əz u sərİbat xyromym ki, xyromə vəxdho ədət omorə gufdirə. Vəssi girtsəjmho. Imuhoy xuat. Bura ə xunə Ə i zurl gənə mivintm jəkirə.

Dirhəngum bu. Mə soç boşl soxdum, vokurdum şinələ və zuri vədromorum ə sər pilokon. Qərəulci hələ dyrysd ə pəsəj mə furamərə dəre qili nə soxdəbu, həjəbo ki bugə pərtovo do mərə ə u tarafığə ə i çirə quvotəvoz ki, mə ofdorum ə qəriş vərç ə sər kəllə. U səhət əz siro

səs poja-pojho, fida-fidho və boçaŋho ŋinirə omo. Mə tik vəxyşdym və ə pyşoj mə dırym gorodovoŋə.

Əz jə cənd minutlğə bəqdə əz xunəj qərəulci vədlro-
vundut bəbə və qərəulcira. Ə pəsəj ən uho ə tən ju ŋi-
nel, ommo ŋapkəsyz, ədənbu omorə Timoşa. U nəş gi-
risdənbu, ommo ə jə çirə həçəibirəvoz ədənbu lərzirə.

— Timoşa!—gufdl qərəulci. Ə xunəj qunşi mixisi, və
muguji əz u ki, ə xunə dənşy, əz obisk bəqdə ci-cəm
vır nə bu.

Bəbə ədənbu rafdə səssyz və sərə quz gyrdə. Ojulhoj
ən u bəsdə omorəbyryt əz pəsə. Mərə dırangə, u tik bis-
do və horoj soxd ə sər mə çigərly soxdəniyə təhər:

—Oləjqu məkəş, balaj məl Soq boşi hələlygəl Ə də-
dəj və ə Tanjuşa şolum gu. Ambar fikir məkəş: xyromə
vəxd ədəj omorə... biror!

VI.

Bisddiyym fevral 1917 s. sud dovhoi ən şəşymyn kor-
pus ləşgəri burri ərli soldat ən 12-myn polk Sibirı Alek-

sej Gorikov əz tovun əz dovho virixdəl və əz tovun zaldija, dyşmən hykymətijə propaganda—zərə omorəi.

Bisd pənçym fevral qəror sud əçigə ovurdə omo.

Dyjym mart əz Petrograd¹ telegramma omo ki, qolx-miş birətho quşunho və fəhləho vəgyrdət hərəm Zimisdunəl ən padşohirə.

Syfdəi xub vədi bisdoho əri mə jəlov revoljutsijə bu jəlov ən poçar birəbuho usadbəj Polutinho. Əz bun xunə mə tə nlməşəvho ədənbyrym dənişirə ə zuhunhoj ataşi, qəhr dorənbuho taza vorvoriləj vasallirə. Jovoşləj timor soxdə ə çib mə gərm birə domundəbuho dym mauzerə, lap buholyjə jorovurd bəbərə, mə ədənbyrym xəndəlovl soxdə əz hərəluq hərəsho, hələm xyşg nə birəbyrytho əz gurunə vir soxdəi bəqdə, şori soxdə ki, „xyromə vəxd“ əpəj omorə gufdirə.

PYRSYŞHO:

1. Əz tovun koml vəxd gof soxdə i İxdilot?
2. Cytar no sydə Boris əri xyşdə virixdəi bəbərə əz front?
3. Əri cy səbəb və əri cy virixd bəbəj Boris əz front?
4. Cy tənbiş soxd hykymət padşohl revoljutsionerə bəbəj Borisə?
5. Cytar! bu u şkolə, ə kominço Borts xundənbuho? Cy təfi-həti dəri ə hərəj şkoləj soveti və kyhnə şkolə?
6. Cytar sokit soxdənbu bəbə Borisə? Cy gufdi u əz kuk xyşdə əxtri karaz əz jəkl çiro birəki?
7. Cytar mugujit işmu xosijət Borisə? Cy odomi mibu u, ə hi-səb işmurəvoz kələtə birəngə?
8. Cy kələ dəgişiho bido zuri əz kyşdə omorəl bəbəj Borts bəqdə?

Buravo dije məjovo.

Ə məhdonhoj mysijə, ə Kedəbek, kor soxdənbu lələj Əjədim. Ə urəvoz ə dih imu rafdəki ədənbirim ə taraf İmu buho rəcə minorəhorə fəm soxdə. Lələj Əjədim cymə-caru soxd, vəlhoj paltar xyşdərə duzəltmiş soxdə əz dorun dyl nəfəs kəşi:

¹ İmuhoj xundə omorənt Leningrad.

—Həllho,—gufdl u,—buravo dija məjovol
I surlyja gofhoj ən lələj Qjədim imurə ə məhtəll də-
hışd.

—Ə lələj Qjədim, cy buravo dija məjovo?—pysirilm
Imu.

—Bijojt həllho nyşim inço vomundəlmurə vəgirtm!—
gufdirə omorəki, imu razl ɛlrə nyşdim.

Lələj Qjədim corzani zərə ə sər savzəgəhi nyşd. Imuş
ə rasdl taraf ju, ə cəpi taraf ju və ə pyşoju nyşdim.

Hər kəs hərəkət soxdənbu əri əz lələj Qjədim nəznik
ɛlrə.

—Həllho, vinişit! Dirəntmi İşmu u nohurluqə—pysri
lələj Qjədim.

—Imu həmmə ə tiqqətəvoz dənişirim ə nohurluq.

—I nohurluqə jə kələ qozljəi. U qozljərə həmmə ço-
vonhojmu mljo danut.

Dijəş tiqqətytə guş vənyt gufdirə, hər məhhoj mə jə
kəmiğəş nəznik omorut əz lələj Qjədim.

—Mə danusdə İşmu həci fikr soxdənt kl, mə ərişmu
jə xəndəjə İxdilot ədəm soxdə?!. Furmundə məjojtl.. xə-
dəjə İxdilot nısdı, xyşdəni juş ə i nəznikə salho giroşdə
omorə İxdiloti. Vinişit i ə pyşoşmu vədi hısdıho rang-bə-
rangə məjdurə, həmməj ən uho jurthoj ən bəghoj Şam-
xor ɛryt. Ə sər ən u məjdu bəgho ələncuqho¹, codurə
vitoqhoj xyşdərə minorut. Hər ruz ə sər ən u savzə
çihho, sinəhoşu ə gylhorəvoz bəzənmiş, ə xubə racə
paltarho varaisdə, nyşdə kəjf mısəxdut əri xyşdə xonum-
hoj ən bəgho. Umuhoy ə çigəj ən i tojəho tə suqrə zani
vəromorənbuho gijovhorə jəkirəş vəcirə İxdijor nə bu.

Lələj Qjədim jə dlişə ə lov xyşdə gyrdə əz dorun dyl
ox kəşi.

—Pəsini məh həminon bu. Gusbəndho sər gyrdyt əri
ə jəjloq furamorə. Mərd İmu İmomquliş bu ə uhorəvoz.
Kiflət jurə, cytarış ɛisdogə, jə təhər dulanmiş soxdənbu-
rytho dy govlaşu bu. Jəki ən uhorə, İnço ə jəjloq omorə-
buho sərkor ən bəghoj Şəmxori, əz jəjloq dyzdlrəbu kyşdə. I
ovholətə İmomqull omu əri qunşihoy xyşdə İxdilot soxd.

¹ Ələncuq—palatka.

Suruj gusaændhoj ən bæg əz dih giroşdəki, dihəonlho kumək bisdorutə-İmomquli.

Ə dəs İşu comoxho dəri omorut tykylmiş bisdo və borxonəhoj ən nəxircihorə gəşdə, ofdut pUSD ən govə əz jə borxonə. Unə gyre pUSD ən govə və jə xəR ən bəghorə gyrdyt doşd. Ə komi İdorəho rafdyt burbun-dutgəş jə sərəncəm nəS birə. Jə ruz ə xunəj bəghoj Şamxori pristav ə qİnoqluqi omorəki, bəgho ovholətə İx-dilət soxdut əri ən u. Hə u səhət əz hər kynç jə odomi ə məjdu kura soxdut ovurd. Əz jə kəmigə bəqdə ə səs pristav həmmə ə poj vəxyşdyt, həroj-həroj soxdə.

Ə nəznikhoj codurə vitoqho, əri ələncuqho vokurdə həməl omorənytho, durazə cubuqho gyrd soxdə omorə-byryt.

—QJamcilhorə şənit, vəgirit cubuqhorə ə dəs!—gufdirə, pristav bujruq do ə straçnikho. Straçnikho vəgyrdyt hərki jə durazə cu.

—I kukhoj kypəkə gyrd soxit ə jə çigə!—gufdi pristav ə hərojəvoz. Straçnikho kəntcihorə, əz kəməR İşu zərə-zərə dəşəndyt ə migləluq.

I gofhorə ə İxdilət soxdəki əz cymhoj ən lələj QJadim hərs omo. Əz dorun dyl ən u gənə jə ox vəromo.

—Əh, dijə cytar gujum, həilho! Birdən pristav „dədit“ gufdirə bujruq do. Əz səs zərəi, „oj myrdym—o, məzə-nit—o“ və „voj“ guş odomi bəng birənbu. Hələm ə i kə-rəvoziş İyrş ən çollodə pristav nə nyşd.

—Bərit İhorə dəşənit ə nohurluq və kyşit tə səs İşu burra omorə,—gufdirə, gənə bujruq do.

U vəxd nohurluq əz İmuhojnə dijəş zobutə bu. Ə unço darafdəgorə həjvon ə zurbajə cətinirəvoz vədiromorə danysdənbu.

„Omon, myrdym—o, horoj!“ u səşo—boçəliho tə i səhətiş ə guşhojmə dəryt. Bujruq ən oqohorə ə çigə ovurdəgorə straçnikho, ə nohurluq pur birə odomihorə tə səs İşu burra omorəniyə qədər kufdut. Ommo bəgho, biqhorə burmiş soxdə-soxdə, dəşhorə vəçohundə və hərə-bir: „dədit—ol Həl İşmu nəS danysdənit ki, ə xotur xəR ən bəgiş dəgmiş birə həməl nijov!“ gufdirə, şəhqə zərənbryt xəndysdə.

Lələj Qədim I gofhorə İxdilət soxdəki cymhoju tari birəu və əxiri gofhoj İxdilət xysdəre ə moqəbunə jəzuq bərdənliyə səsəvoz gof soxdənəu. Ə, əz „duz—jurd“ jə kəm ə taraf məhərov, ə pəsəj „Qjərədoq“ nysdənbuho cysmə dənışlrə, vəxyşd ə sər poj.

—Hərİ, həlho! səhəngumliş ədəj omorə raslrə, ruz ədəj vogoşdə, ə rəh ofdorə gərəki əri ə xunə rafdə.

Cymhoj xysdəre gənə ruja nohurluq dorə gufdi:

—İmuhoj, balahojmə, inço, ə u təhərəvoz, ə sər ən i dinməzə nohurluq, İxdijorihoj ən bəbəhoşmurə nohoq zir-poj soxdəirə furmiş məsoxt.

Mir Çalal.

PYRSYŞHO:

1. Kİ əu lələj Qədim və tarafdor vən komi klassi?
2. İ qozliyə ə komi vəxd giroşdəbu?
3. Kİni pristav və əri xəjr ən komi klass korə girovundənəu?
4. Cytar burəundə omori İnço, ə qəşuj kosibə kəntci girovundə omorənəbuho zulm ən bəgho?
5. „Burəvo dilə məjovo“ gufdirə, cy voldsənəu lələj Qədimə guju?
6. Hykymət padşoh və musavat əri cy səbəb məjl bəghorə gyr-dənəyryt?
7. Əz kəj bəqdə uho vlr bisdorut əz qəriş İmu?

Tapşyryqho:

1. Əz revoljutsijə pyşo cytar zulm soxdənəyrytgə bəgho, xonho nyvysit və dit ə gazet divori ə çlrəj jə kutəhə statjələ.
2. İxdilət soxt, dūborəş vogoşdə u, pristav rançəbərhorə kufdəbuho çigəj ən i İxdilətə.

Astaraşumor.

I.

Professor Valdajevə—məhlymlyjə astronomə—əz xori xoş nəş omorənəu. U hic sər nəş vədəbərənəu əz zindəguni tuzlyjə xori, çəvqlyjə qətməqərlişi zindəho ju. Əz-vər danusdə hİsdi hər çilqələj hərəj astarahorə u vir mİ-soxd rəhə əz kucəho giroşdəki. Ənçəq əz dəh bo jə bo mufurəmo u ə sər ən çəvqlyjə planet. Soq hımyr ən u ə zəvərsər xori mİgİroşd, ə xun odomirə bəjundənİho fı-rəhunl ən zəvərdynjohl, ə ciçokl oqojəti soxdəntİ xollİsə

nul və səxdə paradkəj asmul ən u zəvərdynjoht, komiki vəcirə omorl ə-knlghoj astronomi və ə çurnalhoj kosmog-
rafil. U bu Roalnzon hərəj planeti.

Bəhzi vəxd professor gazetis muxund. Ommo u təhno
əu. Unə gyre dovto əz u odomi nə bərd, ənçəq dijəş
qolm soxd ə fikir ju xori nəxohlə, əz komiki omorən-
bu buj xun və əorut. Bəqdə əz divorhoj observatorija
buru giroşd revoljutsija. U vəxd professor myxsyl əu ə
hisobhorəvoz. Vəsəs tufəngə-tufəng qələt soxdəbu urə ə hisob
soxdəki. Salhoj torixl dəgış bərənbryt ə təhədirəvoz...
Ommo səhm ə dyl nə dərija xronometrhoj ən observato-
rija kor xysdərə bəçid nə soxdut, ommo professor bu ən-
çəq ə xəjəl puzmiş nə birəi qonunhoj salinə ojlənmiş
airəl xori.

Əz jə salnimgə bəqdə, dirhəngum ə observatorija di-
romorut dy odomi, dəpucundəbrytho xysdərə ə sirləq zə-
rə paltar pəməi və lenthəj pulemjoti.

—I cül ə işmu əz zir qoməorə vədi bərəniho, tup ze-
nitini?

Malad qərişə vərif ədənbu həl birə rixdə əz valenkə-
hoj ən qinoqho. Cylkiyə ov ərlərə xuno rixd əz sər rəce
tov-tovijə xori observatorija. Professor, ə qəhrəvoz ə va-
lenkəhoj ən uho dənişirə, çohob do:

—Nəh, u teleskopi.

—Teleskopl—ə həcəibirəvoz durəz kəşl kələi qinoq,
və hərdy omorəgorho, hıymət soxdə ə professor, vəgyr-
dyt kiləhhorə ə pyşəj ju.—Həməl mijovmi, hərməh, jə
karəzləş bugə dənişirə əz u ə mənə jə nə bugə ə asta-
raho?.. Cy çirə çigə vəgyrdətə uho ə asmu:

—Həməl nişov.—xəjli ə jəmişoqtirəvoz gufdi professor,—
mexanizm ju xərəbi. Dy məhi qyc soxdə nəş danusdə-
nym. Init, işmu—hykymətit, təhədi dit unço, gərək his-
dihorə. U vəxdl fəhm misoxit mənəş, astarahorəş və cy
işmurə voisdgəş.

Qinoqho ox kəşlyt. Kələi gufdi:

—Jə kəm sabur soxdə gərəki, hərməh. Ə sər xori gə-
rək hisdytho korhojmurə bəhəm soxlm varəsim, bəqdə,
ə sər asmuş dəş mikəşim.

Rəfdyt uho, tlaqqətlı dərə pyşə soxdə. Professor lap
səxd qəhri gyrd əz xori.

II.

Jā ruz, hāmīšaināj xyšdārə xuno, professor ədānəu ə trubəj xyšdārəvoz fəm soxdə tor buho, asmuj ən zəvərsər Moskvarə. Observatorijə uxšəš zərənəu ə planet Saturn. Sokit birəbuho səs ən mārəkəzi bəxš səhər əncəq ə gučəvoz diromorənbu inčo. Moskva ə l səhət ədānəu tomom soxdə varasdə sutkəl ojlənmiş birəl xyšdārə. Hə l vəxd professorə ki bugə əz sər xori horoj zə. U bu aspirant, komiki gufdi:

—Jurij Konstantinovic, inčo ə jon işmu kinlgə, əz çurnal həilli, ən komsomolinlgə cyigə, omqri. Cyigə, əxir-ki, əz u çirəhol.

Kurjer, ə gərdən ju galstuk pioneri dər l do ə professor koqozə və təvəqə soxd çohov jurə dy gufdirə. Redaksijə çurnal pioneri, komirəki vədəşəndəni kələ dofusxonə partijəl təvəqə soxdənəu əz professor, u kələ spēsialist birə hisdi, əri vəgyrdə ə sər xyšdə rəhbəri ən otdel „Astarəşomorlrə“. Təvəqə soxdənbryt əz ju blijov gufdirə ə redaksijə ərl məslihət soxdə. .

—Xub, mijom,— gufdi professor, ə həçotbirəvoz duşhorə qyçyndə Bəqdə ruj bisdo ə aspirant, gufdi:

—Cy xəbər-ətəri əz ruj xori? Rasdirə gujum, mə kəm fikir dərənym ə literaturə. Ommo, vadi birəni ki, uho ə sər xori korhoj xyšdārə tomom soxdət ki, ə sər asmuş dəs kəşlrət.

Redaksijə dəbu ə xunəj dofusxonə ə pəsəj divor Kitajgorod. Professor ikufd dər fanerirə, ə komiki dululu soxdə omorəbu təxdələ: „Redaktor“. Jəkiš çohov nə do. Professor jə vojgəš kufd dərə və ə hitijotirəvoz darafd.

Ə jə cyklə vitoqlə, qəd ju koqozho, surətho pur buho, dəbu kələ səs gofə-gof. Gazetho, surətho vəbryt ə sər xori, ə sər stulho və xərərə xuno dəcirə omorəbrytə pyşoj pərçərəhoş. Cor odomi ə jon stol həmmə ə jə ləkə ədənbyryt gof soxdə hər mərd gof xyšdārə... Professor ə sokitihoj hərəj planeti xutə birəbuho, cəşmiş bisdo.

—Hm... hm...—syvrysd professor, və həmmə ə pyşoj stol poisdəgorho, hə u dəqdəqə cərusdyt ə taraf ju.

—Inl redaktor Bob.—burəundut ə professor jə mujho-ju qir-qir hisdijə çovonə kukə, ə tənju majkə vobuhorə.

—Ambar xuşl—gufdi professor, əz dyl səxd səhmysdə əz u kor kl, ə sər xori imuhoj l çirə çovona redaktorhoi gufdira.

—Ambar şorum,—gufdi redaktor Bob və zuri-zuri əz kəmərlə vəğyrdə, vokurd ə tən xyşdə pinçək ən kirə bugə, ərl oburly burbunda xyşdə ə pyşoj professor.

—Nyşit.

Ommo ə vitoq buşə stulho nə dəbyryt. Professor, corəju nə birə, nyşd ə qiroq pənçərə, duz ə sər surət ən kl bugə, nuşu dorənbuho bynyş ən qirmizil oftoqərqirə, ə kominço nyvysdə omorəbu: „surət kəşiril Zina Saşina, 8 salə“. Bəqdə Bob ə qondurmuşirəvoz ixdilət soxd əri professor mətləb redaksiyə və cy xosdəgə redaksiyə əz ju. Professor pəhəny soxdə nə danusd kələ həçoiə mündəi xyşdə əz tovun dananiho və əri ju nəkumi omoho sinoql literaturi ən l redaktor.

Syfdə ərl professor ambar cətin bu kor nyvysdəi. Ommo bəqdə birdən ə jor ju omo: mənq, giroşdənəbuho tovuş ju əz bəlsdə şişəhoj ən pənçərəj həilho dəbtrənbryt- ho vitoq, bəl ən Maşa, ə kominçokl u pəhəny soxdənbu sifət xyşdə əz bimlyjə, tərsə sojəj ən mənq pyşoj oftoirə gyrdəl, knlg ən Flamartion¹ ə miçələt syrxi bəzətmış birə... və u nyvysd. Əz jə hofdəjgə bəqdə, gazet „Izvestijə“ xundəki, ə u rast omo məhlymnomə:

„Tə imuhoj lmu safərgərdi soxdənbirim ə sər xori. Ə ruj asmu səjl soxdəi—təza myxşylotini əri çurnal imurə xundəgorho. Redaksiyə fikir soxdəni kl, pionerho miofut əz çurnal imu ambarə həvəslyjə və xəjryjə cihə ə səjl soxdə vəxt əz ruj asmu, ə rəhbəri kələ dananə „Astarəşumor“ professor Valadajevəvoz.

Jə kəm bəqdəjgə poçtalion ovurd tazalə vədiromorə çurnalə, ə ruji vəlg komiki vəbu surət astronomi: dy qədimijə astrologho ə sər lşu parikho vəri, nəxçlyjə trubəho və karasdihoj astronomi ə sər burov-burovə sutunləho. Ə çurnal dəbu təza otdel—„Astarəşumor“ Professor jə kəm ə təşvişirəvoz xund ju nyvysdəhorə, komihoki vədiromorəbyryt ə i çurnal və di ki, redaksiyə bəhzi çigəhorə duzətmış soxdl. Ommo u mijosd razi birə ki, duzətmış soxdəihə lap ə əqylməndirəvoz soxdə omorət gufdirə və əz

¹ Flamartion—kələ ilməcl—danan astarəho.

u kor nyvysdəhoju dijaş xuatə vadiromorət. Ə u vəlghoj-gə həilho nyvysdəbyryt əz tovunəj korhoj həil xysdə, bəhs bərdənbyryt əz tovunəj hovirjəti ə hərəj duxdərho və kukho və əz tovunəj jək birəi həmməjxəlqi. Professor, çurnalə xundə, ə həvəs ofdo. Və, əşqly birə, u nyvysd jə kələ ixdilət əz tovunəj zarali ən puca bəovoriniho. Ə u ixdilət xysdə u nyvysdəbu əz tovun çyrə-ə-çyrə nuşunəhoj asmui.

III.

Ə redaksiyə ə u dənışiryt İmuhoj ə odomi xysdə dənışyhorə xuno. Jə xəjli əz həilho omorə koqozho ədənbu guzət soxdə professorə. Həilhoj ən durə dihbəonho pyrsirənbyryt əz astaraşumor əz tovunəj nəsiəhoj ən planetiho və astarahə. Və gənə nyvysdəbu jə pioner bala nəxircilə əz gubernijəj Rjazan: „Nyvys dənim ə cəndigə qimət ən u çirə lulə, ə komirəvoz fəm soxdənyt mənghə—astarahorə və gyzoşd misoxitmi, əgər urə çəhmətli əri kolxoz vosdorimğə“.

—Ocuq sox əri mə sur ən i korə,—gufdi professor əz Bob,—ki gynçyndə vədəşəndəgə i çurnalə? Əz rasdəkiş tyni-mi u? Cytar i kori ki ty, həci çohil birə-birə xutə birəj həmməj ən i korhorə əri həci xub əz sər bərdə?

—Ənçəq vədi birəi mə həci çohil,—ə oşurlyirəvoz gufdi redaktor,—ommo mə İmuhoj 24 salə ədəm birə.—U məhəli professor varasi ki, ju, ə duraz durazə hyrnyrhoj dynjoh asmui vərdəş birəgor, hic vəxd i korə qonmiş birə nidanu gufdirə. U pyrsi pəsinə, jurə ə kələ həçoiəi dəhişdənbuho, pyrşyşə:

—Mihillo sox... Rasdirə gujum, mə İnçə jə korə varasirə nəş dənusdənym. Çurnal işmu, çurnal kommunistini, cytar gufdirənythorə xuno, çurnal partijəini. Myxşylit ə tərəijəj politikə dorəi cyklə həilhoj sovetirə. Sklaparelli və həmməj ən i mexanikəj asmui əri cy gərək bisdo işmurə?

U vəxdə Bob bisdo dijaş oşurlytə.

—Əz kanalhoj ən Mars tə Volga-Don və tə kanal Volga-Moskva, u qədər, əri odomi omorənihorə xuno, durə rəh nə dəri,—gufdi Bob.—İmu tərəijə dorə, kələ soxdə-

nim taza odomiho və, tə imuhøj ə hylom hic nə biro ovodu soxdəgorhoj zindəgunirə, imu miyo vomuxim həmə ilmlyə mirosihoj ən insonjətirə. Şinovusdəjtmə işmu əz tovunəj pəsini qərornuməhoj ən Mərkəziyə Komitet, əz tovunəj şkolajmu vədəşəndə omorətho?

...Professor ədənbu gəşdə əz kucəhoj Moskva. Korlyə vodov-vodovi qətmə-qərişi pur soxdəbu ruz səhərə. Ə bazar knigfuruxi furuxdə omorənbryt knigho və çurnalho ə otdel „Astarəşumorirəvoz“. Həilhoj şkoləi ədənbryt əxdərmiş soxdə əz ucəbnikho. Ə sər bun təxdəi ən hyn-dyrə qələcəj „Izvestija“, əri dananiho həvəskor byrytho, pionerho ədənbryt norə cyklə te'eskoplə. Dy ohilə fəhlə ədənbryt məsləhət soxdə ə pyşoj əfiş futboli əz tovun, ki miyo bəxş vəgyrygə ə komand ən futbol vozi soxdəgorho. Əz, hic bujiş nəş omorənbuho, asmu vizor omorə, professor ə kələ təşnəi—tamaruzirəvoz ədəbu nəfəs vokaşirə buj xorirə, buj benzinə, surətho və gyihorə, buj ən taza burra omorə təxdəhorə, durəj pecho və ən fabrikhorə. Pirə əstarəşumor ofd, ocuq soxd əri xyşdə taza planet. Urə voldsənbu, nubotci ən sər gəmi Xristofor Kolumbə xuno, horoj soxu:

—Xori!.. Xori!..

L. Kasstl.

PYRSYŞHO:

1. Əz komlni vəxd gəl soxdə i ixdilot?
2. Cytar omorənbu xori əri professor əz revoljutsijə pyşotə? Ollit u çigərə əz Ixdilot və xunit.
3. Cytar dənışt professor ə xori əz revoljutsijə əqdə, pionerho jurə ə vədirəmorəi çurnal həilə bəxş vəgyrdə hişdəngə? Ollit u çigəhorə əz Ixdilot
4. Cytar dənışsira partijəj kommunisti və həkymət soveti ə iln-lyə odomihøj ulkəjmu?

S. T. G R I G O R J E V

(Həsyl omori ə 1875 s.)

Qırmızınə baken¹.

I. Ən jəkiş.

Maksim, qıç diromorə, nişdəbu ə sər hərəbə, və ədən-
bu dənşirə cytar bəbə və dədəjura ə hərəbə vənərə,
myrdərə xuno dəgyrdytgə ruj işurə ə jərkənəvoz. Uho my-
myryt. Hər səbəh əz qıroq nikərə bərdənəbyryt nəcoqhorə,
ommo jəkiş tə lmuhoj nə vogəşdi pəsəvo.

Jə məh zijodi polsd ə taborəvoz bığensihə ə qıroq
şəhər, ə lov nikərəj Volga. Ədənəbyryt əz qəzəqho virix-
də, çunə xilos soxdə ə u sərləj Volga.

Volga, caparə xuno pyşorə gyrd. Syfdə guzət soxdut
ki ə rəh midəşənyt işurə gufdirə, fyrsorut ə lşpolkom ərl
minət soxdə—İmid dorəbyryt: ommo minklinijə korlmi dəh
həzor hərəbəl Bığensihə polsdəbyryt ə qıroq nikərə, xyrd
soxdənəbyryt caparho və sarajhorə, suxundənəbyryt şəvho,
əz xiniki və əz qyzdyrmə ləzlrə-ləzlrə.

Maksiməş viç vənərəbu. Və voisdənəbu jurə guju ə u
bəbə-dədəjura bərdəgorho: „Mərəş bəritl“. Nə vəgyrdyt.
Mund təhno.

Lələj İgnat ə cyçoigə rafd. Maksim ki, tərsirənəbu ərl
furamorə əz hərəbə—ykyzho qadərsyz ləqər birə, osdu-
quhoşu burunə vədiromorətgəş, cyş bışdogə ən işunı—rəh-
məgynə sifəthə və torə dərdlyjə cymho. Bədi hovol ədət
çavusdə, ommo ə ləqəşu ci nə dərl. Ə ojlənməju həmmə
jodə odomlihojut.

Ə zlr ləhəət ən cyşmə nişdə, həil domund ə nolə.
Qyzdyrmə giroşd ə xisirərəvoz. Pişnəviş giroşdəbu u xəbər

¹ Baken—Nuşunə ə dərləh, ə nikərə, surəndənliho sokonəlyjə çığhorə
ə gəmləh rəh rafdəki. Jə baxş ən u ə ruj ov vədi birə, rang zərə omorəni jə
ə qırmızı jə ə kovu.

birəngə. Xovəly hisdi, tə xub ujoq birə, u şinovusd gofhoj kirəlgərə:

— Həillə kükə ən kini?..

Və səs ən lələ İgnat çohov do:

— Ki danyədə urə? İmuhoj ov—həil ən jəkiş nısdı.

II. „Jermak“.

Maksim jovoşləj-jovoşləj ədənbu giroşdə ə pristan. Ə qıroq pristan pıtsdı jə hyndyrə siprə ruşə pırə mərd, durazə ruşho, ə poj ju valenkaho, ə tənju pəmbə dərljə pıncək vərı. Ə jon ən u—jə mərdigə, firəhə odomı, ruşhoju sıjəh, qır-qır, buj ju sar, dəşhoju duraz. Ə poj ən l pəsini vobu cəkməho və jə ə ryqənəvoz bilismor birə lobodə kimisi.

— Ty ə çə həcl, kucuklə?—həillə kukə dirə, pyrı pırə mərd. Ünigə gyrd əz qul Maksim və dord dorəniyə təhər sıqmış soxd ə dəsevoz.

Maksim dənışi ə sıfət pırə mərd və varası, ki sur sıfət ən u qəhrəgyn və dənışirəmun cymhoju domoqlıy hisdytgə, ommo ju rəhmədylə odomını.

— Deduşka¹, vəgl mərəş ə xyşdərevoz...

— Ə cyço? Kor İmu kor dovhoını.

— Vəgl, deduşka,—gənə sər gyrd əri minət soxdə Maksim və gırsd.

Pırə mərd gufdı əz sıjəh ruşho:

— Boşgu, vəgl irə, Leontij, ə çigəj masljonşik, xubə həill:

Sıjəh ruşho fəm soxd çəndəg həillə kukə ə, kəlbətirə xuno hisdytho, əngyşdhoj dəşhoj xyşdərevoz və gufdı:

— Kuk zobu nısdı, myhkəmi, ommo qədərsyz ləqərı.

— Fıkr nısdı ə xyşdə mıdrov... mixorunım coq miso-xim.

— Num ty cyı?

— Maksim.

— Dənış, kuk, cy korıgə. Tojty buho masljonşik İmu kyşdə omorı ə gululərevoz. Kor İmu kor dovhoını. Ni tərsimi?

¹ Deduşka—kələmə, bəxəxolu. Urusho hər pırə mərdəş həcu „deduşka“ gufdıranıyt.

— Nāh.

— Hæcunlgæ bura æ sær paroxod... Mæ hæjsæhæt mljom. Maksim girošd æ sær paroxod. Ə zæværsær ən cærx paroxod u xund num paroxodæ: „Jermak“.

Əz jon ən Maksim, tæræ tæhædi vodovusdænbyryt, jyk æ kæmær lšu væri, ædomiho, xælgæ xæbærdor soxdæ gufdiræ-gufdiræ:

— Ræh ditl Ræh ditl

Ə uho monlh næbu gufdiræ, Maksim hoçizlæ vogost æ divor, polsd guzat soxdæ. Dir næ kæši, omo Leontij, sæxd gyrd æ dæsævoz duş ən hællæ kukæ, dæræ vokurdæ, hyl do, æ pyşoj Maksim vokurdæ omo jæ torikæ gærmæ colæki. Vogæşdæ æ divor rasirænæbuho yşyq, væ rigazhoju lærziræ, ædænbyryt gujgæ væçæsdæ. Əri æ zofru furamæræ bu jæ tik hisdijæ sylmæj ohunt æ hovomæræ jonhoj pulatirævoz. Əz xinihi bælsdæ hæmmæju, Maksim furamo æ zofru æ sær xunæ domæ - domæræ xuno hisdytho ohuntjæ plltæhoj xori colæki. Unço æ jon moşin cy bugæ ædænæbu soxdæ jæ læqæræ, sifætju clæræ omoræ, ædomi. U quz biræ poisdæbugæş, ommo Maksim ælysdil danyrd ki, i mærd hyndyræ ædomini gufdiræ, æz suqræ-zani tiç qæd biræbyryt pojhoju væ dæshojuş duraz byryt... „I æ pælæng uxşæş zæræ“ gufdi hæil ædyl xyşdæ.

Leontij æ kælə sæsævoz gufdi æz fæhlæ:

— Hærmæh Aleksej, mæ æri ty taza masljonşik ovurdæm.

Aleksej tik gyrd særæ, dænişi hæ jæ pærtovuş æ Maksim væ gænæ sær gyrd cylgæ ærl soxdæ æ jon moşin... Bæqdæ tik polsd—nazuk væ læqær, dænişi æ hæillæ kuk æ næxohl-rævoz væ pyrsil:

— U parajæ-plnçoliræ æz çæ ofdæj ovurdæj ty?

— Əz qiroq nikæræ.

— Pæs hærmæh komandir cy muguju?

— Cy muguju? Imu masljonşiksyz rafdæ nidanim, hæmæl bljovho kor nisdi...

— Ty midant, ommo muqojæt boş...

Leontij, komiræki Aleksej jæ cænd bo hærmæh „mexanik“ gufdirææbuho, vadarafd. Ki bugæ æz zævæ æz ljuk horoj, zæ juræ. Mund Maksim æ pælængæ Aleksejevov. Aleksej sær gyrd ærl uræ æ kor xutæ soxdæ.

Maksim birdən səksənmiş bisdo əz kələ səs zing. Alekseyiş tərənmiş bisdo və şənd xyşdəre ə taraf dy, ə siprə səhətho, uxşaş zərənəbyrtho, cərxləho. Ə sər ən uho ə sijəh rəngəvoz, cy xətholğə, nyvysdə omorəbyryt. Gənə zing zərə omo, və əqrəbləy ən u cərxlə lərzi və poisd ə sər „həzyri“ nyvysdə omorəbuho gof.

Aleksey dy bo ə zingəvoz cərx do qul ən cərxə, əqrəb gəşd ojlənmiş birə və, ə lərzəvoz poisd gənə ə sər „həzyri“ vobuho xət.

Aleksey poisdəbu ə jon ən kələ cərx və dənışirəbu ə cərxləmə: əqrəb ə səs zingəvoz lyng şənd poisd ə sər gof. „Pyşovo jovoşləy“.

Aleksey guşə bəng soxdənijə cılrə svistok zə və sərə cəmünd ruja Maksim: u ə səhməvoz vogəsl mund ə di-vor ən trjum¹ və di ki, Aleksey zing zərə çohob do:

— Pyşovo jovoşləy.

Aleksey carund cərx dorə kələ cərxə, və linho, oxlovhoj, ən moşin çymysdyt və ləy-luj xurdə, cərx xurdə-xurdə jovoşləy sər gyrdyt əri gəşdə.

III. Moşin.

Giroşdut jə cənd ruzho, və Maksim sər gyrd əri vər-dyş birə və bələd birə ə sər paroxod və ə korhoju. Ə də-rə, ə moşin dərlho çigə, u sər gyrd əri varasirə cy və əri cy gərək birənlğə. Əz Leontij u danysyd ki, paroxod ə qu-vot oftorəvoz gəşdə gufdılrə. U quvot ən ofto gyrd birə-ni ə qərliş ən əri suxundə xərç birənytho ciho. U danysd ki, ə qərliş ən, əz hər tərəf, səxd hısdıho qəzqu əz gər-mi atas ov ə buq carusdə gufdılrə. U buq əz trubəho gi-roşdə, hyl dorəni porşenhoj ən moşinə. Bəşqəly pojund mexənik fikir ən Maksimə ə sər ən ovə pəjmundənytho-şışəhoj qəzqu, ə sər ən manometr, ə buq, ə qərliş qəzqu quvot xyşdəre dorəi və ən nasos qəzqu ov pur soxdəni-ho. Leontij ixdi lot soxd əri Maksim ki, əgər ə şışəy ov pəjmu, ə trubəy ən komi hərə nə dorə ov varafdə furə-morənlho, ov vədi nə bisdogə və əqrəb manometr ras-dovnə əz qırmızinə xitlə giroşdgə,—u vəxdi məhlym bi-

¹ Trjum—podval ən gəmi.

rəni, ki ə qəzqu ov nə dəri və əz jə kəm vəxd—qəzqu lov mibə mədirəv, və əz həmmə pyşotə miruxunu buq və dyş-dyşijə ovə ə sər ən ə zir dəətrəgorho, mibə ki, korpus ən paroxodəş ə dy çigə para misoxu, u vəxdə həçəl ən həmməl.

Həilə kuk sər gyrd əri varasirə ki, ə moşin dəri hən sokonəly, hən xəjrljə quvot, və urə voisdənbu əri ə urəvoz vozi soxdə, əri poisdə hə l təhər, Leontij və Aleksej poisdəthorə xuno, ə pyşoj moşinə ə kor dəşəndənitho cərx əri goh zijodtə, goh kəmtə vokurdə buq hərzo soxdəniho ventilə, əri ə rəh vəngəsdə moşinə goh pəsəvo, goh pyşovo. Ommo həilə kuk əz u zijodtəhorəş sər gyrd əri varasirə. İnço həmmə urə „hərməh“ gufdirə hərəj mizəryt,—syfdə u həci danysdənbu kl, ryxşənd ədət soxdə ə ju, bəqdə varasi kl, nəh,—İNÇO həmmə əri ju kəsiş byrytgə, ommo əz u vəxdəvoz u sər gyrdəngə ə məsljonkəho əri mazut və ryqən dəkyrdə u danysd kl, ə səliqəlyi və ə həmmərəvoz jəkçəhm birəi ən korju vəri zindəguni ən „Jermək“, həilə kuk, unə gyre bəvorin əisdo kl, ə ryxşəndirəvoz nəh, həçiqətiş rəsdəkl hərməh hərəj zərənyt jərə, və İnço 'ə qəriş ən i kəşo u ədəj ən işu birə.

Həmin ə urəvoz bərobor u dirənbu ki, dy jəklərə „hərməh“ horəj zərəl həmmişə nuşunəj dusdirə nəş bərbundənbu ə hərəj otomiho. Bəhzi vəxd jə təhərigə miəlsdo: ə hərəj dy jəklərə hərməh hərəj zərəgorə odomiho, kələ surlyə dyşməni, nəxohi midəbisdo. U, məsələn, dirənbu ki, hərəj mexanik Leontij və Aleksej kuməkciju xub nisdi əjəkl. Ə sokiti, paroxod poisdənbuho vəxd, Leontijə Maksim qondurmiş soxdənbu moşin cytar duzəltmiş soxdə omorigə, Aleksej, lovhərə ə bədə xəndə qyçundə, qəriş miəlsdo ə ixditot.

— Ə gof tyrəvoz, hərməh,—mugufdi u əz Leontij,—
—həmmə moşini. Paroxodış moşini, xoriş moşini, həmmə dynjohtış moşini. Odoml cyl bəqdə?

Leontij ə təhminirəvoz çohob do, carusdə əmbərtəkiş ə taraf ən Maksim:

— Odomiş moşini, ommo dijəş zijodtəi əz moşin, cynki u moşinistiş hisdi.

— Əgər mə moşinymgə, ərimə bəşqə nisdi hərklş bisdorumgə mə,—hyçətly poisd Aleksej hə ə sər gof xyşdə—

həmmə jəkinl, ki dusdmə bisdogəş, ki dyşmənəmə bisdogəş, eəşqə nısdı.

— Əgər ty ənçəq moşın mləbısdortıgə, u hə həcu ml-
bısdı. Ommıo ty əz u bəqəjr moşınıstış hısdı. Zındəıty ə
ty tapşyrmış bırl ərı ən u tovunə ki, ty moşın tyrə təmız
və ə səllqərəvoz dorl və u xub kor soxu gufdıre.

— Ərı kıl?

— Ərı xubə kor çəhmıjətlı..

— Xubə? Hm!..

Aleksej bəd xəndysd. U xəndəj ən u həcı bəd bu ki,
ə fikır ən Maksım domund, əz jor ju nə vadarəfd hıç, və
əz ı lıxdılət bəqdə tıqqətlı sər gyrd ərı gəşdə ə pəsəj ən
kuməkcl ən Leontıj, kəm fikır dorə ə u korsoxhojgəj zof-
ru, ə komandəj kocegarho və slesarho.

Komandırl ən paroxod bu şturman Çdan.

U, hıç Maksımə nə dırərə xuno hısə soxdənbu, hıç
jə bə ə jurəvoz gof nə soxdəbu, və həılə kuk hərəkət
mlsoxd dur bu əz pyşoj cymhoj ən u. Ommo lmburuz,
bırdən—Çdan lap jə çırəjgəl. Maksım ə ju rast omorəngə,
vəno dəs xyşdəre ə sərju, səxd qəd soxd pəsəvo və yşycı
şənd ə cymhoj ən Maksım ə sljəhə şortıjə cymhoj xyşdə-
rəvoz. Ərı, Maksım dı ki, cymhoj ən Çdanış bıre danyş-
dənyt şorə xyromlyjə cymho. Əlysdı, əz u kor bəqdə, ə
həmmə məhlıym bısdı əz cy tovunə Çdan həcı şor bıre-
bugə: ə radıorəvoz qəbul soxdə omo xəbər kıl, ə dorə əz
taraf Sarıstn sər gyrd şışlrə darəfdəlrə flot ən Denıkin, və
əz zəvər əz taraf Sızran—flot ən Cexo-Slovakho. Qırmı-
zınə flot ən Volga domund ə hərəj dy ataşı, və „Jermak“
qəbul soxd prikaz ərı zəvərə rəfdə ə jon ostrovhoj „cyl
bırorho“. ərı cy səbəb, hələm jəkış nəş danyşdənbu.

Maksım əz zlr cymı dənışl ə kəjut ən radio telegrafı,
ə komıncə komandırl ədənbu gufdıre ə telegrafcı jə çırə
nə varasırənıjə gofho, və telegrafcı ə təhər baraban, zərə
ə dəsəvoz əz əcor, mıhlşd u əcorə çurkumho şəndə ə zym-
zym soxdənbrytho kovrə çurkumhoj ataşəvoz. Cytar radio
duzəltmış əlrıgə Maksım hıçış varasırə nəş danyşdənbu
əz gofhoj ən Leontıj. U ənçəq jə korlərə varası əz radio:
əz ə trjum dərıho moşın elektrık, komı şəvhə fırsorəni
yşyq xyşdəre, əz jə çırə ə kəjut dərytho moşınhojgə, qu-
vot ən kovrə çurkumhoj ataş lov soxdənl ə əvır ə cym

yadı nəs birənytho, ləpyrlyjə çymysdəlho, komiho fyrsorə omorənyt ə təlhorevoz ə duriho—ərl həmmə və həmmə, klrə hisdigə həmcyn əzuni, əz təlho duzəltmiş soxdə, tur ərl radio qobul soxdə. U təlho girovundə omorət ə hərəj əqəçhoj¹ ən „Jermak“, və İni İmuhoj Çdan ə telegrafist cylgə ədəj gufdırə. Ə pristan ən Saratov, ə ştab, nyşdi, ə guşhoju gof şinovusdənlho truskəj ən telefon vərli, hə əzuni telegrafist, və signalhoj ən „Jermakə“ guş doşdə, ədəj nyvysdə ə sər vəgləj kogoz gofhoj ən Çdanə.

Ə radiotelegrafəvoz „Jermak“ hər ruz, əz qələcəj Paris, qobul soxdənəbu signal ən vəxd ruzə. Maksim danysdənbu, əz gofhoj telegrafci ki, u səhər, əz komi çigə hər ruz signal ən vəxd ruz omorənlho, əz İşu qədərsyz durl gufdırə, u hisdi ə Fransljə. Əri rafdə ə unço duvəzədəh ruz rəh dəri, ommo ləpyr ən radio pişnəviklho omorəni rastlə ə qarış jə kutəhə dəqdaqələ. Nohoql polsdənəbu həllə kuk pyşoj pişnəvlho ə jon ən əqəçho, ə pyşoj bəfdə omorə ruşdəhoj ən radio, sərə tik gyrdə zəvəro, əri ə cym xyşdərevoz dirə çəsəj signalhorə: ə buşə kovrə asmu, ə zəvərsər ən nikərəj Volga ənçəq şilolihə ojlənmiş birə, ədənbryt qənət zərə.

IV. Razvedka.

Şəv dəgyrdki, sər gyrd ərl omorə xyrdə-xyrdə gərmə voruşlə. Həmmə komanda, əz dy əvəxd polsdəgorho qəjr, ə xov dəbryt, xyşdənl „Jermakış“, torik və sokit, gujgə xisirəbu munda ə qiroq dohori. Jovoşə səs ən, əz zlr cərxho vədiromorənbuho buq bu nəfəs ən ə xov dərljə gəmi.

Ə pəsəl taraf gəmi, ə jon rul, səs nə soxdə, cyigə ədənbryt soxdə Çdan, Parmen Ivanovic və Maksim. Hərəkət soxdə səs nə bu gufdırə, pirə mərd və şturman fuşəndyt ə sər ov jə sukə budarkələre². Pirə mərd dəşənd ə lodkə jə cənd buşə cəjtənhoj ən ordi, toqorləj nuna, qənət və dy qələçho. Ə lodkə furamorut Parmen Ivanovic və Maksim. Çdan hyl do budarkərə ə cubuqəvoz. Lodkə ə rəh ofdo. Əri nıkləq zərə nyşd pır.

— Rəh İşmu niki—gufdi ə jovoşə səsəvoz Çdan, lodkə ə rəh ofdorəngə.

¹ Məctəhoj.

² Lodka.

— Salamət boşıt işmuş,— çohov vogərdund Parmen Ivanovic ş jovoşlaj kıləhə vəgyrdə.

Əz nım səhattigə budarkə səssyz-symygsyz rasi ə qiroq ən nikərə, jovoşlaj ləj-luj xurdə ə torikt.

Parmen Ivanovic vədiromə ə qiroq, kəşi ovurd lodkərə ə sər qum və horəj zə ə jon xyşdə Maksimə. Qıl girdə həllə kukə, u gufdi əz u:

— İni gujum ə ty, ə İmu tapşyrmlş birə kor cy çirəigə.

U qondurmlş soxd ə kuk ki, jərəqlənmiş birə gəmihoj ən cexo-slovakho polsdət, ə dirəj ən ljotcikhorəvoz, zəvərtə əz çizri „cyl birorho“ və həzyr birat ərl, hə ə jə vəxd əz dy qiroq nikərə omorə ə sər İmu.

Zofrutə əz çizrihoj „cyl birorho“, cexo—slovakho, hə hitijoti norənyt çələ—minho ə zir ov, ommo əz hərəj ən uho, əri xyşdə nuşunə soxdə, dəhişdənyt rəh, hitijoti bəlkəm pəsəvo vogəşdəni ci bisdorutgə. Çdan ki, nori əri xyşdə mətləb: ərl giroşdə əz u çigə zəvəro, ə daldə pojundə pəhəny soxdə „Jermakə“ ə hər cyçoj bisdo vişəlyjə qiroq ən nikərə, ə hərəj çizrihoj „cyl birori“ və bəqdə, flot ən dyşmən giroşdki, zərə urə əz pəsə hə ə qizqinə vəxd ən çəng.

Əz hərəj minho, guzət soxdə danysdə u cexo-slovakho əri xyşdə dəhişdə rəhə, və girovundə „Jermakə“, əz u minho nə dərijə rəh şəv ə toriki, u korə midanysd əri ə sər bəhəm ovurdə ənçəq Parmen Ivanovic.

— İnim, İmuhoj mə və ty hisdim jəhəni xyrdə alyşvəryşciho, suqçəciho və əz pristan ədəjm rafdə ərl nun. Vərasiri? Ty, hə həcu cytar hisdigə, Maksim, və mə Parmen Ivanovic. Dijə hic korlgə nəh. Lov sox rasəj ən lodkərə, vəni ə sər duş və hojdə.

— Kəş lodkərə əz qiroqləho.

Maksim lov soxd rasərə, firəhə həlqə bəsd ə əxlr rasə və girovund əz duş. Parmen Ivanovic hyl zə lodkərə ə qələqəvoz. Syfdə əri həil həcu omo ki, lodkərə kəşirə ambar asontə korl, syfdə u əri vodovusdəş sər gyrd, ommo bəqdə pəjhoju sər gyrdyt əri cəmysdə əz sər nərme qum, əri kəşirə gurun bisdo, u sər gyrd əri vomundə. Əz vişəluqlə giroşdəki dijəş guruntə bisdo.

Sər gyrd səbək əri ocmiş birə. Həllə diyə quvot nə mund əri lodkərə kəşirə. Ommo Parmen İvonovic hic jə boləş ə dyl rəhm omorə, nə kuməki soxd ə u, nə ə go-fəvoz dyl do urə, ənçəq ə jəvoşə səsavoz kuməki misoxd bəhzi vəxd əri lov soxdə əngyl birə çigəhoj ən rasərə, cynki u ə sər lodkə vəri əz ju həmmə çigə ə ojlanmə vədītə bu...

Vişəluqlə varasd, ruz lap ocmiş bisdo. Gənə sər gyrd qumluq. İnço ov ədənbu diyəş zutə gəşdə. Rasə ə təhər sim darəm kəşirə omorəbu, və Maksim, əz duşju rasəj lodkə girovundə omorə, ədənbu jovoşləj-jovoşləj poj vəcirə. Əz xəsdəl hə l səhət miofdonu-niofdonu bu...

Parmen İvanovic həroj soxd.

— Vəssi, kuk mə! Poj...

U qələq zə do rujə qiroq ən nıkərə və kəşi vədəşənd budarkərə ə sər qum. Maksim qəd soxd vopucund tarə və əz qum səxd birə rasərə.

— Kəş burəjm, kuk mə. İmid soxdənym kl, ə lodkə jəkiş dəs nizəny...

Pirə mərd rafd əz sər qum ə taraf vişəluq. Vədi bu ki, u xub şinoxdənbu l çigəhorə. Həllə kuk, hic əz u çiro nə blərə, ədənbu rafdə ə pəsəj ən u. Pojhoj ən u hə ədənbu ilişmiş birə ə əz porinə munda tiçə kutukho. Ə pəsəj vişəluqlə bu firəhə mərəç. Ə pəsəj mərəç gənə vişəluq, ə komi çigə siq vəromorəbu qərə-əqəç. Kələ mərd ə cor-cəngi poisdə sər gyrd əri giroşdə əz zir kuləho, həllə kuklş ə pəsəju.

Parmen İvanovic poisd, ə dəsavoz həroj zə ə jon xyşdə Maksimə və lğəhoj ən qərə-əqəçə pəsə-pəsə dorə gufdi: „Dəniş“ Həllə kuk dənişi və di ki, ə pəsəj kuləho, əz dohori dəre, kəf soxdə və bid zarə vədromorə, ədəj rixdə rafdə Volga. Əz firəhovunəju ədət gəşdə jə cənd lodkəho, paroxodho, lodkəhoj motorl...

—Dirəni ədət minho dəşəndə.

Pirə mərd ambarə vəxd dənişi poisd ə duzl ən nıkərə və ə qiroqhoju.

—Dəniş, unl unço ə miglə norə omorət qirmizinə və siprə baken. Əz hərəj ən u g'rosdəni rəh. Hətə miçhorə dəşəndə varasdə u bakenhorə məgyryt əz unço. Xub ə jor ty gl uho ə komi çigə norə omorətgə, əgər mərə zər

rytgə—dijə zijodl gof gufdirə gərək nisdi, ty əqylməndə kuki, varəs burə cy mišo soxlgə. Dirəni uho ə u sər nikərə jə dorə burrat şəndə—urə uho əri xyşdə nuşunə nərət, bəqdə işu qələt nə boşut gufdirə.

Pir gəşdə əz qiroqhoj ən nikərə qondurmiş misoxd ə Maksim yzğə cilhojgərə, nuşunə norə omorəbyrythorə, ə komiho gyərə bəqdə mibisdo danysdə ə çə byrytgə qirmizl və siprə baken, nuşunə soxdənbrytho sokonəsyzə rəhə əz hərəj ən minho.

Jə bojgəş, oqur domoqly, Volgərə cymə caru soxdə, Parmen Ivanovic gufdi:

—Hojdi, kəş pəsəvo.

Vogəşdyt gənə hə əz omorəbyrytho rəh, əz rimiz pojhoj xyşdə.

Pişnəviho uho vogəşdyt ə „Jermak“.

V. Bədi.

I ruzigə şəhəngumiho, radioj „Jermak“ sər gyrd əri qəbul soxdə, hərə nə dorə, oşgorə, ommo qətməqərişə, varəsirə nəş birənytho gofho. Uho nəş hişdənbryt əri qəbul soxdə „Jermak“ telegrammhoj xyşdə. Çdan əz u kor varəs ki, əz zəvəri tərəf ə jon çizri „cyl birorho“ ədəj kynd birə flot nikərəj ən sipiho. U gyrd soxd komandərə və qondurmiş soxd, cy ə dyl ju dərigə əri soxdə. Gofhoj ən urə guş doşdut jəkiş səs nə soxdə, jəkiş gərəksyzə pyrsyş ci nə do urə və Çdan həmmə gofhoj xyşdə varəsə bəqdə, həmmə lov bisdorut rafdyt hərki ə çigəj xyşdə. Ruzgor dəgyrdəbu. Əz pişnəvi bəqdə sər gyrd əri omorə xini ki və voruş və dəpucund durihorə ə xokistər rərgijə dygyr dumoni—lap xubə vəxd bu əri kof girovundə. I çirə hovo lap xub gyncəsdənbu əri mətləbhoj ən Çdanə ə çigə ovurdə: şəv mişu torik və „Jermak“ midəny giroşdə, ə cym jəkiş nə voxurdə, əz hərəj minho, ə kominço ə hərdy qiroq nikərə, joqin ə qərəulli poisdət lodkəhoj motori ən dşmən.

Toriki şəv dəgyrdə bəqdə, „Jermak“ vokoşl qir xyşdə əz kon ov və təhədi-təhədi rafd zəvə: o ə rujə çizri „Cyl birorho“.

Parmen Ivanovic fyrso şogurd xyşdərə ə zofru və hişd horoj zərə ovurdə Maksimə. U imid soxd ki, əgər cymhoju ci səcmiş nə soxdə, ə ju kuməkl mışoxu həllə kuk ə jor komlki hər cy kor xus mundən'ho. Bujruq dorə omo ərl moşinə buq pur soxdə tə zurbajə qədər, ərl forsunkəhorə kyşdə, əri ə quvot buqəvoz kor soxdən'ho dinamora əz kor soxdəi pojundə, ə dəs nə dyt gufdirə „Jermakə“, nə bu nə səs əz suj ataş forsunkəho ə zir ov gərm soxdənytho qəzquho, nə buj durə, nə səs moşin elektrik, nə səs buq. Papiros kəşirə və kələ-kələ gof soxdərə səxd qədəqən soxd Çdan, tərs dorə omo, ki hərki ə guş nə gyrd kyşdə mijov gufdirə. Ə trjum u komandə ə telegrafəvoz nido, jovoşləj ə ruporəvoz mugufdi gof-hoj ən komand dorəirə, səs zvonokhorə kəs nə şinovu gufdirə. Ə jon tupho və pulemjotho. durəz birə, dəgəşdəbyryt, təm zərə, tupciho ə tən işu plaşhoj rezint vəri. Voruş ləhə nəs gyrdənbu. Bu lap torik, və „Jermak“ jovoşləj-jovoşləj ədənbu giroşdə əz u çigəj nikərə, ə kominço ə firəhunəju norə omorəbyryt minho. Çdan və Parmen Ivanovic lap jəvoşləj-jəvoşləj ədənbyryt gof soxdə dy ə jəkirəvoz.

—Migirorlm bu?—pyrsirənbu Çdan ə dyləpəsəirəvoz.

—Fikir məkəş. Mə xus ədəm dirə,—çohos dorənbu Parmen Ivanovic və horoj zə ə jon xyşdə Maksimə.

—Dirəni unço dohorlyjə qiroq nikərə, və ə unçojgə jə burra şəndə omorə dor? Dokor cymə xus—hə ə unço mljo bu qlrmizinə baken.

Həllə kuk gufdi ə jovoşə səsəvoz:

—Ədəm dirə.

Və dirəş dirənbu həqiqət, ommo ə cymhorəvoz nəh ə jör-fikir xyşdərəvoz: cymho, cənd qədər u calaşmış soxdənbugəş, əz lihə sljəhə codur voruşirə bəqəjr, hicişə nəs dirənbyryt.

Ə səssyzi və soktirəvoz giroşd həcl cənd minutigaş. Lotsman¹ pyşovə quz birə, jəvoşləj sər gyrd ərl rulə cəpovunə dorə. Maksim ədənbu ə u kuməkl soxdə. Əxirdə Parmen Ivanovic firəh nəfəs kəşi və gufdi ə Çdan:

¹ Parmen Ivanovic, jəhəni.

—Giroşdlm. Komand şox, dyt paroxodə mijonəyə xod.

—Zu nısdılmı?

—Nim kilometr birəni dur birəjm. Həj sədət mıcarunum ə taraf vişəluqlə.

—Ə çəl u?

—Üni-o, dəniş əz taraf rasdi duş.

Nə Çdan, nə Maksim nəş dirənbəryt vişəluqlərə hələm.

—Ə çə pəhəny mışoşım?—pyrsi Çdan.

—Ə jə hərəluq qıroq dohəri pojunum kl „Jermakə“, bəqdə ənçəq pəsəvo-pəsəvo vədirəmorə danim əz unço...

Jə kəm bəqdəjgə həm əz çəpi həm əz rasdi taraf „Jermak“ nəznik vədi bisdorut hyndyrə dorho. „Jermak“ gənə ləp jovoş soxd xodə. Çdan hişd poisdə matroshora durazə qırlıyə cuho ə dəş işu dərl, ə qıroqhoj ən gəmi. Moşın ən paroxodə pojundut. Ə əqəçhoj xyşdərəvoz xit kəşirə və xyrd soxdə-soxdə lıgəhoj dorhorə, „Jermak“ poisd ə hərəj ən tə nımə ə qəriş ov dərljə dorhoj vişəluq.

—İni inço mıgtrovunlm şəv İmure, gufdi Parmen İvanovic.—Ommo bəqdə təruz ocmiş birə mijo vadarəjm əz inço. Bura həri xov tyrə vosdo, Maksim: „səbək əz şəv əqylməndtəi“.

Həilə kuk vodovusd əz zir voruş tə trjum, tərə-təhədi furamo ə zofru, ə moşın dobuho trjum siqmış bışdo ə kynç xyşdə, ə sər həmbiz ən paklja. Ə trjum, ə jon ən qəzqu ənçəq jə şışəsyzə pihsuzləj nəfti ədənbu suxdə durə soxdə. Dinamomoşın kor nəş soxdənbu. Ə pyşoj ən dəzgoh poisdəbyryt Leontij və Aleksej və ə jovoşə səşəvoz ədənbryt gof soxdə. Həilə kuk guş vəno. Aleksej vədənbu ə həsilrəvoz gufdirə:

—Ty və Parmen əvəl ərl xozəln qulluq soxdənbirli, ommo İmuhoj ərl „hərməhho“ ədəjt qulluq soxdə. Birit işmu və hişdittş qulho.

—Duz nəş gufdirə ty Aleksej! Mə t moşinə xyşdənimə ə dəş məşəvoz vəclrəbyrym ə zavod ə Kolomna, byrym və hişdymış səhış ən u mə. Səvdəgər Bugrovki əz u moşın hic jə korış nəş varəsirənbu, və Çdanış nəş varəslirə, Parmensyz u kura xuno mişu. Volgaş və həmməş. „Jermakiş“ bu ən İmu və hişdiş ən İmu və əz dəş İmu urə nə Bugrov və nə Çdan vəkəndə nıdanu.

— Ommo cexho?

— Cexho cyl? Ə jəsiri omorəgorho byryt, bunt soxdət. Gərəkı uhorə əri dinç soxdə. Ə vlləiat imu, xyşdan imu, ə dəsdimurəvoz ə çigə mljorlm korhojmurə. Rəhbəri soxdə midanım.

— Ty nəh, jə kəsə lələi bujurmış soxdəgor.

— U jə kor nısdı. Ə pəsəj ən u xub midənışym, ə xəjəl ju miboşum. Ommo ty, ə kor ofdorəkı səxd tərsirə. Vədi birant ə çəng darafdəl əri ty, əz dəs lodkəciho ord vəkəndəl nısdı, u guruntə və tərstə korı...

Aleksej qəhrly gym poisd. Leontij bujruq soxd kl, u buqə ə moşin gyry, əz nim səhət jə bo pənç minuti forsunkəhorə suxunu, və varafd zəvəro.

Aleksej cyigə fuqundə-fuqundə, ədənbu gəşdə ə firəhünəj trjum ə pyşoj qəzquho, pərtovo do şənd ə kynç kəcukigə jə nə bugə əcorigərə, komiki ə kələ səsəvoz ofdo ə sər xorl ohuni. Maksim, əz dəgəşdə çlgəj xyşdə, ə tər-səvoz bimly ədənbu dənışirə ə pəsəj tip-tihə osduqu buho çəndəg maştnist, komiki ə figur xyşdərəvoz gyrdəbu pyşoj yşyq ləmpərə. Aleksej ə murdalə gofhorəvoz ədənbu nıfri soxdə sərə ə taraf manometr hovo gyrdə. U quz bisdo, vokurd, hərzo soxd ventilloj forsunkəhorə, uho ə səsəvoz lyp zəryt dəgəsi.

Xəsdəi dijə minkin nə do həilə. Əz qəriş xiffət u şinovusd kl, forsunkəho myrdyt, bəqdə, xəjli vəxd giroşdə bəqdə, gənə sər gyrdyt əri suxdə və l dəs cy korigə səs işu ambarə vəxd nə poisd...

Xov parusd, dylə pəsə bisdo, Maksim. U çəsd vəxışd əz sər həmbiz və pəhəny, jovoşləj-jovoşləj giroşd əz jon nasos və dinamoj buql ə jon qəzquho. Ə nimalitə yşyq u dl ki Aleksej, ə pəsəj qəzqu ə qilli-qili nyşdə, ədəj vokurdə ovə hərzo soxdəniho trubəj ən qəzquhorə. Krana vokurdə, maştnist vodov-vodov giroşd əz jon ən həilə kuk ə taraf ən sylmə zurl-zuri, əz sər ən u varafdə, vadarafd əz trjum. Dərəş səxd pyşo soxd əz pəsəj xyşdə. Həilə kuk sərsonə xuno şənd xyşdərə ə taraf ən qəzquho: əqrəb ən manometr xəjli dur giroşdəbu furamorə əz qırmizi ə xit zofru. Ov, ə şişəj ov pəjmu zofru bisdo. Maksim, lərzirən-byrytho dəshoj xyşdərə suxundə-suxundə kyşd forsunkəhorə, şənd xyşdərə ə taraf ovə hərzo soxdəniho trubə və, əz guç zərəi, əngyşdhoj xyşdərə əzmış soxdə, əz dord

və kələ səhm girlsdə, sər gyrd əri burmiş soxdə səxd burmiş birə ventillə. U no əri xyşdə ki, həjsəhət qəzquho əz guç buq lov miboşut və „Jermak“ parca-parca mibu, batmış mibu gufdirə. Tə əxir burmiş soxdə cərx ən ventillə, həil dənışl ə manometr: basmiş buq əsər ən ov hələmiş kələ bu və unə gyre əqrəb ən manometr hələmiş zofru bu əz qirmizinə xitlə. Əri cy tovunə hərzo nə bısdorut əri hitijoti hisdytho klapanho? Maksim danyşdənəu ki, İmuhoj gərəki əri rəh ocmiş soxdə əri kura biriho buq, ommo u ə zəvər bu və həil nəş danyşdənəu cytar soxdə gərəkligə u ko ə. U varafd əz sylmə, hyl do dər bururə, u səxd bu, vadarafdəki Aleksej səxd soxdəbu dərə ə əcorəvoz. Maksim vəgyrd ə dəs jə xəjli paklja, pucund ə u myşd xyşdərə və xyrd soxd şışərə vadarafd ə palub ən pəroxod və sər gyrd əri kufdə dər ən Leontijə. Dər vokurdə omo. Həilə volds boçəh dəşəny, ommo ə tasirə səsəvoz, boçəh ə buqozju domundə, gufdi:

— Qjəzqu! Aleksej... Klapan... Həjsəhət lov mibu!..

Leontij əlyşdi varasi cy birligə.

— Səs məsox! Forsunkəhorə kyşdəj?

— Əri.

— Barakalloh tyre. Dijə mətərs, kuk. Hiciş niəu.

U vodov-vodov rafd əri vokurdə, ə zəvər ən qəzquho vəbyrytho, əri hitijoti hisdytho klapanhorə. zə spickərə və ə kələ qəhrəvoz cy bugə fuqund: əri hitijoti hisdytho klapanho səxd darəm bəscə omiorəbyryt ə təlhoj telegrafirəvoz. Leontij ə ventiləvoz hərzo soxd buqə burunə və fyrso Maksimə əri dənışirə dirə cy burəundəgə manometr. Həilə kuk, dir nə soxdə, vogəşd və gufdi:

— Ə sər qirmizinə xit vəri.

— Ov?

— Ə zofruı kran.

Leontij luqon rəfəs kəşi və burmiş soxd buqə hərzo soxdəniho kranə. Sokonəi ən qəzquho lov birə giroşd. Ommo sifət Leontij ocuq nə bısdə U fyrso Maksimə, jovoşl. j. səs nə soxdə, burov xəbər soxu komandirə. Çdan əlyşdi həttə jovoşə səs Maksim dərə kufdəirə şincvusdə, çəsd vəxyşd və, ə fonar çibirəvoz sifət Maksimə yşyq soxdə, hic cыл, cy nısdirə nə pyrsi, ənçəq gufdi:

—Ə cyçoi?

—Ə moşin.

Çdan furamo ə həlləvoz ə moşinho dəstrənytho trjum. Leontij kutəhlə İxdilət soxd ərl ən u qozijərə...

—Ju ə cyçol bəqdə?—ə qəhrəvoz, qoş qoboqə dululu soxdə, pyrsl Çdan əz tovun Aleksej.

—Gərd of imuhoj vorvorirə əz cul... gufdi Leontij.

Uho vərəmorut ə zəvər, giroşdut ə pəsəl taraf ən gəmi və diryt ki, budarkə vədi nisdi: Aleksej hyl dorə urə ə sər ov, ə sər ən u nyşdə virixdəbu rafdə.

—Korho zobuni, — gufdi Çdan:—Kifir, kuk səg xub dənysdənbu cy soxdənbuğə. Uhorə ə u tarafi qıroq ən nikərə telefon işu hisdi. Mıau gufdirəkti, u unçigəi və dir nə soxdə mijovt ə sər İmu. Qəzquho ə parədkəj xyşdəl, həmmə həzyryt?

—Ərl.

—Xəbər soxıt lotsman və komandərə.

VI. Ə qəriş atas.

Əz tənğə həraluq ən dy dohori, ə dy tarafju rac sıq dorho vərəmorəbrytho, tə „Jermak“ pəsəvo vədromərə xəjli vəxd kəşi. Ərl kələ xod dorə həməl omoho vəxd, sər gyrd ruzgor ərl ocmiş birə. Bulutho lov bəsdorut və əz həraluq ən uho dənışiryt ə xori sypança asdarəhoj pyşoj səbəhl. Ommo yzğə corəjğə nə bu: Aleksej virixdə bəqdə gənəş pəhəny birəl kələ əqylsyzə kor mləisdo, həmcyn həcu gənə şəvə guzət soxdəls.

Çdan no kl, gərəkti ərl rafdə giroşdə hə ə tovuşl ruzl, „Jermak“ mұrov zofruvo əz həraluq ən minho. U virixdə hisob nəş birə, u hisob birənl corəsyz ə fəhməvoz pəsəvo vogaşdəl. Əgər gərək bəsdogə, „Jermak“ ə çənglş mipoju, nivryxy. Ə pəsəl əqəç ən gəmi vokəşiryt qırmizinə hələm. Çdan prikaz do xod ən moşinə dljə ərl zijod soxdə, gəmi dljəş, tə çyrəhatju hisdlho qədər, zutə gərdy gufdirə. „Jermak“ ə təhər gululə rafd zofruvo əz ruj nikərə. Ruj ən Volgə bim-buş bu, kəm-kəs vədi nə bu. Tə çigə minho jə kilometr rəh domundəbu, hə bərdən, əz doqlyjə qıroq ən nikərə tup şəndə omo, və snarjad giroşdə əz zəvərsər ən „Jermak“ ofdo ə dur, jə kələ fontan ov voşəndə batmiş bəisdo ə nikərə. Həmin hə ə u vəxd əz zofruj ən u doqly-

jə taraf qiroq nikərə, pyşoj „Jermakə“ ərı burra, zuri-zuri ədənbıryt kynd bıre dy. sər işu dəgyrdə omorə, lodkəhoj motori. Əz lodkəho sər gyrdyt ərı pulemjot şəndə: syfdə gululəho əvəl ə kəf dəhişdyt ovə ə pyşoj „Jermak“, bəqdə, təgəgə xund, sər gyrdyt ərı voxurdə ə divorhoju. Çdan bujruc do ərı atas şəndə əz tupho və pulemjotəho ə sər lodkəhoj motori. Ə ojlanməj „Jermak“ hə ədənbıryt snarjadho rıxdə goh rasirənbu, goh nəh: vədi bu ki, tupə qərəz pojundəgorhoj ən uho nəbələd byryt. Ommo əz lodkəhoj motori, xub qərəz gyrdə, sər gyrdyt ərı ə gululəhorəvoz qərəol soxdə hamma əz divorju zəvərtə hisdiyə çigəhoj ən „Jermakə“. Ə zıngəvoz sov bıre tihl bısdurot parcahoj ən şışəhoj pənçərəho, ə guş darafdyt boçəh və noləj ən jaraly bıragorho. Tupşənhə ən cəpi qıroq gəml şəndyt tup xyşdəre və ə şuqomo darafdyt pəhəny bısdə ə trjum. Ə rasdi qıroq ən l poisdəbuho tup, atas xyşdəre nə pojund və ə jə baraslyjə şəndəlrəvoz ə ov dəhişd jə lodkəj motorirə. Syfdə həci vədi bısdə ki, lodkə əz lov bırej ən snarjad parcaləmiş bısdə mund, guluə şəndələ sər ən u diyə nə bısdə, ommo bəqdə Çdan dl ki, lodkə ənçəq səhibsyz mund, və urə ov ədənbu ə taraf minho dəriho çigə bərdə. Vədi bu əz cym cytar odomiho, xyşdəre əz lodkə şəndə, ə taraf qıroq nikərə yzgyt zərə rafdənbırytgə. U lodkəjgə, ə cəpi taraf ən „Jermak“ buho, riz gyrd omo ə pəsəj „Jermak“ və ə hərəşu jə 1/2 kilometr rəh domundəkt, sər gyrd ərı əz 2 pulemjotəho gululə tihl soxdə ə sər gəmi. Pulemjotci ən cəpi qıroq taraf kyşdə omo. Çdan xyşdəni ju dəgəşd ə pəsəj pulemjot və sər gyrd ərı pulemjot şəndə. Ə taraf cəp ə sər tup şəndə kor soxdəgorho, kyşdə omorut, ə pəsəj bəş ən gəml buho pulemjotiş gym bısdə, və ənçəq jə təhno Çdan çohəb dorənbu ə pulemjot xyşdərəvoz dyşməne. Ə hərəj lodkə və „Jermak“ lap kəmləjə rəh domundəbu, u rəh omorə-omorə diyəş ədənbu kəm bıre, lodkərə voisdənbu hə əz pəsə-pəsəj „Jermak“ giroru əz hərəluq minho dəriyə çigə. U çigəş ki, kynd bu.

Həmin hə ə l vəxd, Parmen Ivanovic hərəj zə əz zofru Maksimə. Maksim əlysdı omo.

— Xusl kuk mə,—gufdi Parmen Ivanovic.—Poj İnç. Dəniş dan ə çə bugə qırmizinə baken. Ə jor tyni? Əgər

ə sər mə ja kor cl omogə—əz qırmızınə baken cəptə gl.
Sərəş zəvəro məvədəşən.

Zəfruj ən çığə rul qəl-xənd gırdə omörəbu əz pulem-
jothoj ən dyşmən ə ohun-pulətəvoz. İmuhoj, ə sər „Jer-
mak“, əz jəkl bəqəjr pulemjotho və tupho gym birəkl, əz
lodkəj ən dyşmən-həcl qərəz gyrdənbyryt ki, gululəho tə-

gərgə xuno ədənbyryt
rixdə ə rul buho çığə
və ə sər ən tovhoj gə-
mi. Ə pənçərəhoj gəmi
ja soqə şişə nə do-
mund.

—Cytarl, kuk mə,
glrovunim imuhoj gə-
mirə əz sokonəjə çığə?
Hərli dənışym jəəo, —
-gufdi Parmen İvano-
vic və təhədi-təhədi və-
dəşəndə sərə əz qəl-
xənd zəvər və əlysdı
nyşd zofruvo, hərzo
soxd əz dəs xyşdə cərx

ən rulə, ofdo ə sər sifət... Maksim dənışl ə u dırəni gər-
dən ən kələ mərd ə xun dərli. Parmen ə quvotsyzirəvoz
bərd ovurd dəsə, burbundə ə həil ki, rulə gərəkl ərl ras-
dovunə dorə. Ommo dymhoj ən cərx əz dəs ən Maksim
cəmysdənbyryt və varəfdənbyryt zəvəro. U vaxdi Maksim,
ə rixdənbyrytho gululəhoş nə dənışirə, ə həmməj guruni
çəndəg xyşdərəvoz poisd ə sər cərx ə suqrə zənl, və əz
sər ən i təl cərx ə sər ən u təlgə poj norə, jovoş-jovoş
ədənəbu dorə rulə ə tarəf rasd. Həilə kuk ədənəbu dənışirə
ə pyşə, ə əvəl qırmızınə baken poisdəbuho çığə, və dyl ju
ə kyrt-kyrtəofdo—„Jermak“ miglroru cəptə. Ə rasdi qiroq
tarəf ənmi gə cylgə şəndə omo və lov əlsdo ə kələ səsəvoz,
və ə kaf dəşəndə ovə tihl soxd ə sər palub. Ommo „Jermak“
hə ədənəbu vodovusdə əz ruj Volga. Maksim kələ həçoisə
mund ki, dijə səs gululəho nə omo: dənışl myvyny kl,
lodkəj motori, ə kovrə durə dəpicirə, carusd pəsəvo və
rafid jovoş-jovoş ə tarəf mərclyjə qiroq nikərə. Çdan po-

jund pulemjotə, vaxyšd əz pəsəj pulemjot, omo ə jon rul
və polsd ə pəşəj cərx ən rul.

— Bijo inço, — gufdi u əz həll. Maksim nəznik bəsdə.
Çdan quz bəsdə və moc soxd urə. — Hərli viniş kalə mərde.
Zindəl? Vodov ə zəfru farşilə bijor.

PYRSYŞHO:

1. Cy çirə kuməki soxd Maksim ə vəxd razvedka? Cytar Maksim
xilos soxd paroxodə? Cy çirə num minit i kor Maksimə?

2. Əz cyço omo darafd Maksim ə sər paroxod? Cy kor soxdən-
bu u ə sər paroxod?

3. Ə komini salhoj hykymət sovet giroşdəbu ə i İxdlot burbun-
də omorə qozijə? Ə cyço giroşdəbu?

4. Ki əz komandəj paroxod girovundəbu kor ən revoljutsijərə?
Əz cy İborət bərənbu u kor? Ki girovundəbu kor kontrievoljut-
sijəirə? Əz cy kor vədi bəsdə u? Cy çirə num minit Aleksej soxdə
korə? Guldirənaumi u çirə-bə-çirə fikirho, əz komihokl vədi bərən-
byryt ərimu jod və dyşmən hisdiho fikirho? Ofit uhorə və oşgor
soxit əz cy lovunə uho ərimu jod hisdytə.

5. Borobor ənit əjəki Maksim və Gavroşə.

Hyžət zəhmətə.

I.

Ruzgor omorə-omorə ədənbu xlinik bİrə. Nərmə voruş ə təhminirəvoz vorundənbuho nəş burranbu. Hələm polzi bu. Ommo əz dih buj zimİsdu ədənbu omorə.

Ə siroj klub, pyşotə numaz buho, gyrd bİrəbyryt jə cənd kolxozciho ə İxdilət. Uho vədiromorəbyryt əri paprus kəşirə. Durəj paprus, tyhməkə xuno əz qəjlon Gəmril vədiromorənbuho, Dovidə əz syvrə minkin nəş dorənbu.

— İmisal zimİsdu zu dəgyrd...

— Jəralmasİş hə'əm bəhəm vəkəndə nə omorİ...

— Ə xunə hyzymiş nə dəri əri suxundə, — ədəbyryt şykəjət soxdə kolxozciho hərki əz jə taraf.

— Əh, İşmurə dərd-dyləsdi hyzym gyrdi, ə qibət ə xajrl Cənd ruzi voruş ləhə nəş gyrdə. Bun xunərə səmə mənorumgə qəjqu nİbİsdo. Mİdanusdumgə, hic sərİş nigyrdym, — ox kəşirə, gufdi Gəmril.

Dovid voşənd dyjymyn ruj gəzətə. Gəmril gyrdə əz buz durazə cuqəjlon zə ə dobon pojvokuhoj xyşdə və xokistərə tihi soxdə gufdi:

— Əgər i cənd ruzinə voruşho ə ştrə micarusdgal.. — fikirly və tiç dənİşl ə urdəgho¹, həz vəgyrdənbrytho əz yzgy² zərə ə sər bilə, kura birihə əz cənd ruzinə ovhoj voruş.

— Ty, nəhoq əri cy nərazigərl soxdə? İmisalınə salə xuno hələm hic bəhər vəcirəgor nə bİri, — çohob do Dovid, qəd soxdə gəzətə.

— İmu hələət nərazigəri nəş soxdənim. Mə, ə sərİbətİ mə nəş gufdirənym, mə... həmmaş... xub zİhy gufdirə... — əz həjə gunə do Gəmril.

— Hələətİ.. Mə nəş danusdənym bəgəm ə ty və ə zən ty, cənd dekalitr³ şorob rəsirigə, əz govolhoj gəndym və dunə qəjr. Diyə cy volsdə tyrə? Nə augə pİror xubtə zİhis-dənbiri?

¹ Qrdəg — zİqov.

² Yzgy — sİmov.

³ Dekalitr — dəh İlir.

—Ty ə jəxənmə ərl cy vəmyrdəj əalam!.. Cy gufdurum mə əəgəm?..—Ə nəraziləvəz çohəv do Gəmrilil.

Hic ə u gof nə vəri ki, İmisəl kor Gəmrilil ə vərəst omorəbu* gufdirə. Ənçəq pıror, ə cənd karəzi əglitəsiyəhoj Dovidəvəz, Gəmrilil və Sərə zən ju darəfdəbyryt ə kolxəz. İmisəl ə qəd dəh məh Gəmrilil qəzonç soxdəbu 280 zəhmət ruzl və zən ju 190. İzmu kənduhoju pur bu ə təxyl və ə dunəvəz, collokho ju ə şorəv, dyşəv, həsəl, pəni və qəjrihorəvəz. Puşuş ju və ən kiflət ju təzə bu.

Bəhzi vaxdho Gəmrilil dənıştrənbə ə qunçlyjə cəkməhoj şəgreni xyşdə, ə sər komihoki, dəzərə omorəbu tovtoviyə gələşhoj rezini, xovə xuno omorənbə ərl ju giroşdə ruzho, kəjki ə pojju məbəlso çundurə tirjozho və pəlypəlyjə pitovihoj stəzəlt.

Cytar ə gərdə nişosd vəgyrdə u ki, zindəguni juş xub bılrə, ə euli-bəxdəvəri rəsiri gufdirə. Kələ korho və mətləəho dəbu ə dyl Gəmrilil ərl soxdə ə l polzi, əgər i nəmişho monih niəlsdogə ə ju. Əz ə ju və ə zən ju əz zəhmət ruzihoşu rəsiho nəqdə pulho və məhsylotho qəjri, kəsəj kuməkiş dorəbu ə işu pul ə qərd əri vokurdə xunə əz dy vitoqho, kuxnə və govdu. Vokurdə xunərə ə sər bəhəm ovurdəbu, ənçəq jə bunə vənərəni mundəbu. Təxsir korsoxhoj kooperativiş kəm nəbu. Uho həmmə həjbə ə. sər usoll rəhho vəşəndə, ə vaxdju ovurdə nə dənusdyt ohunə əz şəhər. Həmmə mundə korhoj vokiurdəl xunə şəv və ruz fikir Gəmrililə imyxşyl soxdəbu.

—Ty əz krovətho vəgyrdəni bəsdori?—parund məhşəvoj Gəmrililə Nison.

Gəmrilil çumund sərə:

—Nəh.

Nison, qulluqci kooperativ, məhtəl mundə cəryəd ə taraf Dovid və gufdi:

—Həşəlbə kələ kor omorə əri mə. Gəmrilil hic unqədəvər omorə ə kooperativiş sər nəş kəştrə. Pıror mərə minkin nəbu əz dəs ən u—„imurə hiciş nəş dorənit, həmmə ərl kolxəzciho!“,—mugufdi. Ommo ə kolxəz diromorə əəqdə, hovo ju dəgış bırl.

Hələm pırorinə, hər ruzinə qolmoqolho ə Nison kooperativləvəz əz fikir Gəmrilil nə vadarəfdəbu.

Ə pyşoj cymho ju mijomo, cytar hər ruz əz torlki to-
vuşi səəəli tə qarqi şəhəngum kor soxdənbuğa ju. Ə jor
ju mijomo gənə, cytar ju cor osduquja. pira xərə həzizət
dərə, zərənbuğa ə dəgenəgləvoz əz tak-tək vədi buho
dəndəho ju. Şəvho Gəmrill əz mənədi jurqul, dija kəmə-
rə tik gyrdə nldanusd, xəsdə, mənədi mijomo, ə ox-voja-
voz midəgəşd hə ə u nyşdə çigəy xyşdə.

II.

Dy-sə karazho Gəmrill rafdəbu ə gyrdəməj təkə təsərl-
fotcihoş, horoj zərə omorəbuho ə sovet dihi. Əz təhərifi
kor kolxozho və kolxozciho qəjr dija hiciş nəs darafdənbu
ə guş ju. Əz ovoml ju, voja nəs soxdənbu əri xub şinra
və danusdə ki, həmməj ən i gofho əri juni gufdira. Əri
ju ja təhər omorənbu dirəngə hə u dihnə və parinə ko-
sləhorə, varaisdəho, birəho dylşor və xuşbəxd.

Birənbu bəhzi tytəmho ki, Gəmrill lap həzyr birənbu
əri ərzə dərə darafdə ə kolxoz. Ommo hər əoj i fikirə
soxdə, qillinqəvorə xuno mygyrd jurə darəşoj rəbi ki,
„kommunistho murdal və riəfoja soxdət dinə, surgun sox-
də hoşirhorə, zəfd soxdət mol, daramət işurə, komihoki
dərə oməri işurə əvojgəy xudorəvoz“ və ə sərİbətl ən lno
u, ruz kipur şinrəbu çər zərə omorə gufdirəki, „ə u hylom
kommunisthorə — bolşevikhorə və məjlgirhoşu — kolxozci-
horə birəhnə soxdə və ə kulhoşu vənərə omorəntni boq-
ləməhoj tikonho və moloxho qirmoçləmiş soxdə işurə ə
qirmoç ataşirəvoz, dəşəndənini işurə ə qarış suj ləhəət
gihynom...”

I vəhzo, lula gyrdəbyrytho ə muvəh Gəmrill giç misox-
dut sər jurə, sər ən tirjok zurdə odomirə xuno, şivən və
lərz' mivəngəsd ə dyl ju, ə təhər təhnoja dor, ə urnəja
paləsə lərzirənihorə xuno əz kələ zyhəə.

Qizqinə gərmi əz zəvər və tuz ən rəh əz zofru unqə-
dər inçilmis nəs soxdənbuyt Gəmrillə — cəndqədər xəsdə,
mənədi və giç misoxdutho urə dumitho və xəjəlho, dumo-
nə xuno gyrdytho pyşoj jurə. Ə hər poj ju muguljə ja
mənədi qurquşu bəsde oməri. lloç ju burra omorə, u corə-
syz məçbur birə, asda, nyşd ə qiroqərx kolxozl, ə zlr cənd
səlinə qovoqdor.

Norə toqorə ə qiroq, u ə ləxtəjə dəshəj xyşdəravoz əz sər vəkənd rangsyzə jəyluqə, birləsmol birlərə əz tuz və əraq. Səz gyrd ə dypənçəlrəvoz ov hənçirərə. Bəqdə ə təhminlərvəz ruj şuşdə, kəmə rəvədo ə dəsdək dor. Gəmrilil mugulgə xomuş bəldo.

Səs nazışməndə ovoz qəm syzə byldyrçl ə hərəj ryqənljə savzə vəlgho, səs sokitə şəxşəxəj zymzymə ov ərx, komiki vərəqləmiş soxdənlho əz'oftoi cyşmə taza ləngərli¹ byryncirə xuno, mugulgə ədat şəqqə zərə xəndysdə ə sifət ju. Həmməj ən lho ox vədlərovund əz qərql dyl Gəmrilil, xuş omo jurə, ə sər gurunə jərə məlhəm vənərə omorərə xuno. U xəjll vəxd nyşd imin. Bəqdə, həjəso mugulgə jərəhoju soqolmiş bəldo, fikir soxdə ərl xyşdə:

— Xus, cy corəl ərt məl.. İmburuzlş ruz mə ə puci-hici vadarafd, səbəhlş „Kipuri“, əz u bəqdəş şobotl—sərə zərə-zərə kələ-kələ gufdi Gəmrilil.—Voj, voj ərimə, joqln boq xə-zon miəu, voj ərl kəşirə zəhməthoj mə. Dəq əz bun dəgyrdi mərə, qərd əz dər, zəndə zənliş ə qəd xunə...—gym-gym soxd, girjə soxə zənhoj ovilxunəhorə xuno. Əz luqonə cymhoju, vədl hisdytho zulmota muqorərə xuno, yşyq dorə almazə xuno dy poxll hərs, rixd ə sər suxdə, bululə qutinəhoju. Nəkumi dəlyərə xuno tuf şənd, əz kişdi turl xyşdə vədəşənd dəzərə omorəbuho qəjlənə.

İçirə məhşovoho qədərsyz bulanmış soxdut dyl blicorəjə Gəmrililə.

III.

Bəhzi vəxdho urə voisdənbu sərə vəgyry ovorə-pərgəndə birə virixy. Ommo qirjət ə pyşoj omunsyzə kiflat və illohki xəçələtl və nomus əz tojho-tuşhoju darəfdətho ə l cənd salho ə kolxozho, komihoki cənd karəzhoş mənət soxdətho ə ju ərl dlromorə ə kişu, l hərməhho ərl ju nəgirə soxdə omorəho—mugulgə cəpər pulatirə xuno gyrdənyt pyşojurə.

Səbəb həmməj ən iho byryt din, rəbiho, həşirho, kulakho ə çələ dəşəndətho jurə, həçiz soxdə dəşəndətho ə qərməqhoj rəbiho, giç soxdətho muvəh jurə.

¹ Ləngərli—aini.

Bəhzi vəxdho u əri xyşdə həci norənbu ki, diyə jurə iloç və corə nə mundt gufdırə. Sərl jə bo kor ju ə əngəll ofdorə, mugufdi „—əz zəvər həci nyvysdə omorl əri mə...“ Soki ə həcləvov ərxoin mlətsdo gujgə Gəmrilil.

— Ruz ə xəjr bu lələj Gəmrilil—gufdi jə çovonə şlvitijə kuk Dovid, furamora əz furqon,—vomundəj ə hisobəvov!

Əri Gəmrilil xovə xuno omo, hic jurə xəbər nə bisdo əz omorə polsdəj furqon. Syfdə mat bisdo, bəqdə sərə çumundə, cy bugə gufdi əz zir zuhun xyşdə, çohov dorərə xuno. Jurə volsd vəxyzy, ommo hələ-məhəl vəxyşdə nə danusd, mugulgə həmməj çəndəg ju kəj biri mundə, və ə mis-marəvov zərə vogosundə omorl ə xori.

Kolxəzci fit zərə-zərə hənçund həsbhorə.

— Ə xunə rafdənigə, vənysl—ləkəlif soxd' Dovid əz Gəmrilil.

Gəmrilil, jə kəm ə qoqi domundə-ə xuno, vəxyşd vənyşd ə furqon. Dovid həj soxdə həsbhorə ə rəh ofdorut.

— Hovoj ty nisd, ty-kəjfsyzə xunol—ə məhtəlivəvov xəbər vəgyrd Dovid.

Gəmrilil, bəqdəvoj xəjli məhəl, çohov do:

— Hicləş, vomundəm. Xubi ki, ty omori rast omo. Xudo razi gərdo əz ty... nə bugə tə vəxd təhənilit nldanusdym rasirə ə xunə... Omun nisdli mərə...

— O-ho-ol.. Zaral nisd... Əz boq. ty cy xəbəri, varasdəj ə hisobəvov,—pyrsi Dovid, nəznik nyşdə əz Gəmrilil.

— Cy boq? ə qibət ty ə xəjrl—ox kəştrə gənə gufdi,—bədəl mə vomundgə, məş micinyum.

Tə bodonly boqho Gəmrilil ənçəq ixdilol soxd əri Dovid dyl xyşdərə, həjsəhətinə hələ və illohki i cənd salho ə sər ju omorihə qozijə-qədarhorə: „əzi zijodtəş bədmozoli“ birəni: əz kəm jəmsyzi jəzuqə xərləş myrd. Dy qopo gəndym koşdəbyrym, uş bitmiş nə bisdo, bitmiş birəhoş rixriç bisdo. Əz bəbəjmu mundihə sə təqə-boqləş, ə komiki lmid bəsdəbyrym uş imuhoj ə pyşoj cym mə sijə ala zərə puc biri...

— Cy bədmozol bazluqini bəgəm?—tov nə dorə gufdi Dovid:—Ty xyşdəni ty, cym dirə-dirə ədəj dənora suxundə çəfoj dəshoj tyrə... Məş mugum, ruz pişnəvi tərə-təhədi ə xunə əri cy rafdəgə i hələm. Kini əz ty qəjr, əz koslaho,

xyşdərə ə dasdı xyşdərəvoz ə i ruz hişdiho. Ə kolxoz nədarafdəl tyrə cy səbəbl, ə cy bənzər birə mundəj?—Hyrš-lamiş birə Dovid, vəçohunda qırm.očə, həj soxd həsbhorə.

Xəjll vəxd səs nə vədromo əz ləhəj jəkişuş. Bəqədə, Dovid tək-tək gufdi:

— Ty fəqır ə xıflət domundəj... kını əxi, nə dəhişdiho tyrə ə kolxoz?

— Ki-ı? Jə-kiş, əm-mə gof soxdəgor nə birı. Kulak gufdirigə hic kykindən ə qumolət səbəho-kələsəbəhojmuş nə dəbirı, — burmiş soxdə biqhorə ə ytgəmə səjəqəvoz gufdi Gəmrill.

— Həcunigə, əz i hərə vədi birəniki, ty, xyşdəni ty, bovor nə soxdəj gufdirə, nə bugə mynyvysdi xyşdərə ə kolxoz...

Rasdi, jə məhəl jəkəm hələm pəs munda kosibho ə vəhş rəbiho və kulakho dənişirə, şək munda ləj-luj xurdənbryt...

— Əj Gəmrill! Ty nəhoq gazet nəş xundə.

— Gozilt-mozitə cy soxdənym mə, ə qisət ə xəjr. Ə dyl mə dərlho qusə həl soxdə nəş danusdənym, tyş ə i vəxd gof gəşdəj əri pyrslə...

Dovid slprə xəndə soxdə, vədəşənd packəj paprusə, jəki təkəlif soxd ə Gəmrill.

Gəmrill qoş qəboqlı vosdo paprusə. Ə tiqqətəvoz dənişi ə myhyr fabriki, dofus zərə omoriho ə dym paprusi, jəvoş-jəvoş fuqundə ə zir zuhun gufdi:

— İni, cy çirəho kəşirənytgə, mə, bəlam, əri qurqəj-toniş həsrət mundənym, — gənə ofdorə ə məhşovo, ox kəşi Gəmrill, mugutgə dyl ju burri ofdo.

— Xub, təkəj rafdənini i korho ə sər, cy fikir soxdənıt işmu əxi. İşmu gufdirənıt hykymət ən zənətəkəşhoi gufdirə, diyə kəj?

— Əj birorı—sərə çumundə, çohob do Dovid, — hykymət imu gufdiri, əri soxdə həmmə kolxozhorə bolşeviki və kolxozçihorə vorlyho...

Hələm Dovid bəhəm gof xyşdərə gufdirə nə varasdəbu, Gəmrill ə məhtəlirəvoz pyrsl:

— Cytar, həmmə kolxozçihə joqin vorlyho-mijo boşut? Pəsəj sərə xorusdə-xorusdə, ihdiəorsyza xuno gənə pyrsl Gəmrill.—Rəsdəkiş, ty duz gufdirə?

— Durgu ərī cy, bolşevik hic jə vəxdış ə durguni gufdirə xutə nə birl və durguş nlguju...¹ Əj, əz d'ynjoh' bixəbər!

— Rasdi biror, dəsxət mə nisd. Cymho vərī çigə, kumrum...

Ə minçi rəh ilci, sə kolxozcilo, bil ə dəş dərl, ədəbyryt duzəltmiş soxdə kyrpıra. Dovid lhorə dīrəmund, pojund furqonə və ə pej polsdə, gufdi:

— Hızət zəhmətəl

— Xoş omoritl Sofo ovurd!

— Ərl cyklə kuməkcliləho ədəm rafdə. Corymyn otrjad pionerho qəror işurə fyrsorət ərlmu kl, işu ə dy ruzi—fərd² və pəsfərd²—ə kuməkl ornorəninyt ə lmu...

— Ziho cyklə kuməkcliləhojmu!—Tov nə dorə kələ-kələ gufdi ohiltə kolxozci.

Dy əz jəkl xəbər vəgyrdə varasdə bəqdə hōl-ovhōl bri-gədəhorə, Dovid vəçohundə voç həsəhorə həj soxd furqonə. Ə rəh ofdorəmund ohilə kolxozci əylynd vəgyrdə nyqrərə xuno tov-tov dorəniho bilə, vəçohundə-vəçohundə çuraj zə,—ziho bolşevikijə fərzəndho, tərbiyə dorə omorəho ə ryh kommunisti! Həmmə ə jə ləhə, ə şorijə urrərə-voz ə rəh dəkyrdyt Dovidhorə.

Səs ən l urra tok elektrika xuno kori soxd ə raghoj tən Gəmrill. Əjolinə lovhoyu ə şorijə xəndə varafdə, ləhə-ju pruçin dərirə xuno hə ədəbu çymysdə, ə nlgun urra gufdirərə xuno. Xəjli vəxd səs zing əz guşhoju burra nə omo. Əz şorl tərī bilsdorut miçəhoj cymhoju və ə lərz ofdo həmməj çəndəg ju. Sərə tik zəvəro gyrdəngə birəncinə çəsdərə xuno voxurd ə cymhoju xəndəgylə cymhoj Dovid. Tov dorə nə danysdə asda-asda fuşənd gurunə sər xyşdərə. Xəjll vəxd quz mund həjəkəşə həryşə xuno. Ə çigəj həmmişəinə təlthə oxho vədiromoranəbuho əz qərqi dyl ju, nəkumi əz ləhəju vədiromo vogohruş soxdə-soxdə taza gof, "hızət zəhmətə".

Dovid səxd tiç dənlştrəbuho ə hovoç Gəmrill, varasirə şəklyə fikirhojurə gufdi:—Həlbət, hızət zəhmətəl, hər kl, ju, xyşdənijə zərəəly, və kulturly zəhmət kəşi bəxş vəgyrdə ə vokurdəl soslalisti, nə rənçundə kəsigərə, unl sofə,

¹ Fərdə — səsəh.

² Pəsfərdə — pərsəsəh.

həqiqətə, həsillyə zəhmətkeş, unı vorly, unı bəxş vəğyr-
dəğor, əvvokurdəi sosializm. Nə bugə „xudo quvot dy“
cyl?, Əri mə omorəniho ty İmid birəj ə u təfiloho, təşu-
voho və vəhzhoy rabiho, komihoki, ə gof İşmurəvoz əz tov
ovurdənlı dəşəndə ərişmu həzyrə oşə. Rəsdı ə İmuş tə
revolfutsijəj oktjabri əmbərho əz torik mundə moxluq İmu
bovorin soxdə İmid soxtənbryyt ki, ənçəq xudo dorə guf-
dirə quvotə, ommo izmu İ nəqylho, İllohki hələlygə də-
mundət ə ulkəhoj kapitalistho əri qoimi mylkədorho,
kapitalistho uş tə u vəxd ki, təjtə qonəçəqly birə zəhmət-
keşho əzad birə əz zir vık və myrs rənçundəi kapital...
Dur əri cy rəfdənlm İmü, İni ty zındə şohod əri xyşdənl
ty. Məhsyl ty ədəj puc birə və ə urəvoz həmmə keşirə
zəhmətho və səhərhojtyş, ommo ty şəndəj omorə, əri cy?
Əri təhnlit gyrdə. Əri xyşdərə səhər dorə, əri ki? Əri ən
u nısdıho cl, komirəki rabiho və dəvlətməndho ofurrət
və num norət xudo,—çələ əri cıntyıno. Mə əmbər hə-
çolb mundənyın dirəngə, ty zəhmətkeş birə İısdı ərl cy
qəl gyrdəjgə İ xudorə, dym ən u rabiho, kuləxorə—nəh-
lətə əyşmənhoy İykymət sovetə.

IV.

Hələm xəjli ruz vomundəbu furqon polsdho ə pyşoj
ıdorəj kolxozı. Gəmrillə xəbər nə bısdə kəj omorə rəsıryt-
gəş. Rısdə furəmorə u sərə çumund soq boşı gufdırərə
xuno, rəfd rujə qəzməj xyşdə.

Ə məhələho jəktış vədi nə bu əz dy-sə kələ mərd və
rəbi qəjı, komihoki soılə xuno nışdəbryıtho ə sər sokuj
bəjquşə rəbl. Əri Gəmrill həcl omo kl, mugulgə i dih ə
komiıçokı ju, səsə və kələbəbəj ju həsyl omorıho nısdı
gufdırə, xunəhoş ərl ju İodə xuno omo. Gəmrill rəbi və
pirə mərđhorə dirəngə ə çlgəj həmmışəinə ruz əxəjıbuho,
qoşhorə fusəndə, tik bısdə əz dərd və dumit, monquz
birəbuho şıdrəj kəməı ju. Çobordə ləşgərclııə xuno əbat
zərə, sərə tik zə gıroşd əz pyşoj bəsqun dorə qmorə dyş-
məı.

— Ə bəbə, İmu səbəh ədəjım ə kolxoz „Bolşevik“ rəf-
də,—şori-şori, vəçəsədə-vəçəsədə, gufdırə zə gıroşd rujə klus,
13 sala kuk ju Rəbo.

Gəmrill sərə jon gyrdə, ə taraf nyşdəgorho dənişirə, çohos do:—Bura balajmə, bura xələfmə, hyzət zəhmətəi!

Gəmrill diromorə ə xunə dəs-ruj xyşdərə şuşdə nyşd. U ruzinəhojğərə xuno guzət nə soxd tə zən ovurdə syfrə dəşəndə.—Həri blyor vlnim tyrə cyigə əri xurdə?—gufdi Gəmrill.

Sərə, gyrdə əz qolinqə şol bəsde omoriho ə çigəj kə-mər, omun syz vəxyşdə əz sər holov-zəndəl, dəgyrd sər gufərərə. Dəşənd pəly-pəlyjə pərzinə¹, vəno nun çəh, pi-joz dy qompə xijor və mynyk, vadarafd ərl horəj zərə Rəborə.

Gəmrill şinrəngə Sara ədəj Rəborə horəj zərə, gufdi:—
—Ə duxdər, bijo ə çigəj ty, həilə bihil, bəqdə mijov mu-xuru. Sara məhtəl mundə imburuzinə hovoğ syvər xyşdə, ommo tərzi əri pyrsirə səbəb ən l həçoibə korə.

Həmmişə Gəmrill əz kor mogəşd qəhri-ħosi, xəsdə-məndə. Ə gof Sararəvoz—əz xorl jə vohnə vədəşəndə qəhrə tihi mlsoxd ə sər ju, və ənçəq sokit birə hisdi mrafəd ərl nyşdə ə ixdilət ə sokuğ rəbi, ə komlınçokl həm-mişəlyg mlnyşdyt mundə qoluqhoj kapitəli: kulak, kovxo, rəbi və alyşvəryşci.

Toriki dəgyrd, şəviş bəsdə, ommo nə vadarafd imburuz Gəmrill əz xunə.

U şəv xov nə omo Gəmrillə. Tə pyşoj səbəhlş hə ə caru-caru mundə ə sər tətəxiyə nımdər², ox, qəm və xınlı-kə ərəq şışi jurə. Cy səbəb əu əxi, ju həci ə ilyşyg do-mundiho, ə vəxd ju bovor nə soxdıho ə zindəguni kolxozi? U vəxd həci bovor soxdə ə vəhzo cyrytmış birə vəkilhoj dəvr kapitalisti gunmon misoxd ərl xyşdə ki, kolxoz—dəv-ron surmiş soxdəi gufdirə. „Gyrd birət kosis-kusubho, muxurut zafd soxdəhorə, hisd-nisdə, bəqdə lov mləo-şut murovt“. Ommo jə təhərigə vədirəmo: əz kolxoz və-diromo həqlqətə mənfiət və məhrifət ərl kosibho.

Səs pojə-poj Rəbo ujonmiş soxd Gəmrillə əz fikrəhoju.

—Hər l inçə blyor qələm dəfdər tyrə—gufdi nyşdə ə sər həlov Gəmrill.

¹ Pərzinə—syfrəj sləgzit.

² Nımdər—nəzuka dyşəg.

Rabo şinrəngə i haçoisə formun¹ bəbərə, komirəki hic xəbər nə vəgyrdiho gof şkoləirə, dəntşirə ə taraf dədəj vəgyrd qələm dəfdərə poisd dəse duraz soxdə ə pyşoj bə bəj xyşdə.

— Nyş hərl, jə ərzə nyvys.

Rabo voşəndə dəfdərə, dəntşl ə qirmizinə cymhoj bə bəj xyşdə, komihorəki tə iməburuz hic həcl i rang nədirə buho.—Nyvys—gufdi Gəmriil zurl-zuri:

— Ərzə əz Dovld, təvəqə soxdənym əri qobul soxdə mərə...

— Ə bəl?..—Ə şorijə məhtəllərəvoz xəbər vəgyrd Rabo əz bəbə, dəntşirə dəse ə cunə vənərə nyşdiho dədəşu ə pyşoj gufərə.—Ty ə partija nyvysdə xyşdərə?

— Cytar əxl?—Xəbər vəgyrd Gəmriil əz kuk xyşdə...

U səhət ə pyşoj cymho ju mugulgə nyşdiho kuk ju Rabo nisdi: i jə hyndyrə ləqərə mərđi, sljəhə qırlqinə mujho. Mirzə gufdirənəbyrtho qulluqcl ən duvonxonəj lərahim bəg, juş poisd i pənç xoje ə dəs dərl ədəj təvəqə soxdə nyvysy gufdirə əri ju ərzə, əri vogordundə ə ju xərləjürə, komirəki bərđiho kovxo Nison ə çigəj 2 monət çunəalogi, ju ə əvəz ən i 2 monət əgərdə vəgyrdəni əri ə əkinhoj lərahim bəg kor soxdə jə məh.

— Kommunisti bəqdə vədi mibu,—gufdi gənə Gəmriil,—i səhət mə əri kolkoz darafdə nyvysdənym. Nyvys həri, ty danusdəj tyrə xuno. Tə Gəmriil dəs-ruj şuşdə, Rabo nyvysd ərzərə, sər gyrd əri xundə.

Ə idorəj kolkoz „Bolşevik“.

Əz Gəmriil Ranojev

Ərzə

Təvəqə soxdənym əri qobul soxdə mərə ə kolkoz. Gof dorənym ki, u hərməhhojgərə xuno məş miboşum zarbəci.

Rabo vərasdəngə dorəni əri qul kəşirə. Gəmriil ə qul kəşirəki, Sara jəxənə vokurdə lovo soxdəni zəvərə dəntşirə. Ə cym Gəmriil voxurdəngə gufdirəni: ty cy novorix soxdə zən, əz u fojdə syzə korho ci nəş vədiromərə. Bitjor həri nəşdovi soxtm.

¹Formun—firmon, prikaz, bykm.

V.

Nun sabbhira xurda varasdanga, sabbh xub dcmis bira-bu. Ez panç-şas daqlqa baqda Gæmrill pölsdabu a pyşoj idoraj kolhoz. Horoj zera a qiroq Dovidæ, xajll vaxd cy buga syhbat soxdut va baqda do a ju erzera.

Imburuz muguiga Gæmrill duboradan ez dedaj hysyl omori. Danişi a dædaj pionerho vanyşdanbyrytho a furqonho. Horoj soxd a sar Ræbo—Ty æri cy xisraj munda, na vanyşi. Şori-şori varafd Ræbo az sar cærx a furqon. Ə sæs urrarævoz a ræh ofdorut. Kilah Gæmrill guruni soxda æriju, vægyrd a dæs, ræh soxda şorlja cymhorævoz pionerhoræ.

Baqdaj cænd ruzlga Gæmrilla a çahmlja gyrdlæmaj kolhozi qobul soxdut a kolhoz va az sæ mæhlga baqda ærzaj Sararæş qobul soxdut hæ a u kolhoz.

I dyjymyn sali Gæmrill va Sara pæs na munda kor soxdænyt a çærgaj zarbæciho. Imisal az xub zarbæly kor soxdaj va kulturly qulluq soxdaj, xubæ bæhær va mæhsyl do baqho va səhrohoj kolhozi.

Hæmmæra vacryt, hic ja xuşa va symæyliş puc na soxda. Ə kor nigæhdori va væclræi rixda symæylho va vomunda xuşæho kælæ kumæki soxdut a kolhoz pionerhoj dih.

Hic a hymyr xyşda pur na biraebuho kændyho va cælgæhoj Gæmrilliho, imisal pur, quq bsdorut.

Əz sar poiz, Gæmrill, Sara va Ræbo—komsomolci kuk işu fiktr soxdut æri vokurda a çlgaj qæzmæ xunaj Insoni, gynçohiş hisdiho æri vorlyja kolhozci.

Əz u sabbæti, u imburuz domundiho a fikir va a xæjol komiki vængæsdihø juræ i cænd ruzinæ bilhædætlja voruşho, a pyşoju omora sojaj glosda qæmlyja ruzho, sypærdæbuho juræ „xudo quvot dyj“ gyrzæja ræbihø a qærmæqhoj din a zir myrs dævlæt-mændho.

Birdæn az sæs cærxhoj furqon ujonmiş bisdo Gæmrill az fikirhoj glosda ruzhoj xyşda. Særnyş idoraj kooperativ Jysyf a jon furqonci nyşda ædanbu az şæhær omora. Əz taraf xæzriş zæ vorvori, muguiga dumonhoş vir, sur bsdorut, oftoiş az qærmæq va hyclaj æn iho azad bira ædanbu a ojduni vædlromora. I hovora dirænga Gæmrill, hæcl danki tazadæn az dedaj bisdo. Xoş omori soxda Jysyfa, pyrsi cy ovurdiga:

— Mə danysdanyım ty {cy pyrslrəgə, ərı koöperativ ohun hərzo birl, ə i furqonıgərəvoz ədəj omorə, səbəh həmməjmu. ə ty kuməki soxdə ərı bun xunəj tyrə vənorə mıjojm.

— Soq boşı ərıror, ambar razınyım—ə kələ şorırəvoz çohob do. Çəmrlıl.

Jy. Semjonov.

PYRSYŞHO:

1. Cytar bu hol Çəmrlıl tə ə kolxoz darıfdə?

2. Əri cy nə darıfdəbu Çəmrlıl ə kolxoz ə gurunə hol zındəgunı xışdəş nə dənışırə?

3. Ə cytarı gofhorəvoz tor soxdənsıryıt rəslıho və kulakho cıymhoj zəhmətkeşhorə və nəş hışdənsıryıt darıfdə ışurə ə kolxozho?

Oftı u çıgəhorə əz ıxdılol və jəbojgəş xundə danıt cytar fırmundənsıryıtə zəhmətkeşhorə rəslıho və kulakho?

4. Cytar bısdə zındəgunı Çəmrlıl və ambarə zəhmətkeşho—ə kolxoz darıfdəgorho?

Oftı əz ıxdılol u çıgəhorə və xunıt.

Çofokəşə dədəj!

Nofojə bılrə dəmundəbırlı

ə qəd ən çomo,

Ə qarlış ənu nəmə torıkə

hönıjə xəjmə,

Asdara ışyq dorə əz dərçə

ləmpajty bu dədəj!

Qlərq bılrə ə zır gurunə codur

kosıbə dədəj.

*

Əzir gərml ruzhoj həminonı

ə qəd səhroho,

Kəmərl qız bılrə, cıym hərs pur bılrə

ə qəd zımlıho,

Xuşə vəclrə doşdəj ty mərə

kosıbə dədəj!

Şor bılrə nışdəj, qəl gyrdəj mərə

həzızə dədəj.

*

Səbəh munda ə qopuj bika
gərdən şafd gyrdə,
Həjə kəşirə ərli luqaj ən nun
ruja dəgyrdə,
Pojho birəhne şyqəm ty gisnə
jəzuqə dədəjl
Lovo xosdə ə jon mə vogosdəj
həzizə dədəj.

*

Ə qəd təly dorə kulhoj vişə
pojho vomunda,
Şələj hyzymə bəsədə ovurdəj
səxd birəj mənədə.
Fyrsorəj mərə gənə ə xunda
rəhmlyə dədəjl
Racə tərbiyəho dorəj mərə
həzizə dədəj.

*

Ə tovuş ofto izmu kor soxim
ə fərəqəti,
Dərdhorə şəndə, ə dalda jəki
ofdəjm sokiti,
Qjəbər birə sijəh dəshoj tyə
xyromə dədəjl
Timor soxdə, izmu moc soxdə-
nym həzizə dədəj.

*

Tovlyə zarhoj yşyq ofto
ə sər ənu xəjmə,
Şəv ruz ə zulmoti dəmun-
dəbirimho ty nə mə,
Şəndə lov soxdə xub tovu-
şirə azadə dədəjl
Ərimu dusdi ən dy jəkirə
azadə dədəj.

Is. Xanuxov.

PYRSYŞHO:

1. Əz tovun komini, yard, got, soxdə syfdəl cor, sænd ən i stixi?
2. Kəj oido tovuşt¹ ə sər kosinə jəzuqə dədəj və kuk? Kəj fə-rəqəti diryt uho əz u çirə gurunə çofə səqdə?

Maj.

Kidan cənd hələmhøj azadi
Varəfdətğə hyndyr ə i ruz?
Kidan cənd nizəho səd-sadi
Gyrdətğə uhorə ə sər buz?

Kidan cənd syqdə kukhøj zəhmət
Ə qursun rafdətğə ə i ruz?
Kidan cənd sərvorhøj ən çəhmət
Dululu birətğə ə buruz²?

Kidan cənd jətimho—sədsəxdho
Syst-holok birətğə ə i ruz?
Kidan cənd dədəjhøj bivəxdho
Mundətğə ə səd-ruz, ə qut-ruz?

Kidan cənd jəsrhøj kapital
Şəndətğə şuorə³ ə i ruz?
„Guş vənit səhishøj ən midal
Əz təhli nigirimi sərə—quzi

Gyrdəgor hələmə səxd ə dəs
Ofdogəş əz gululəj dşmə,
Hələmki nimunu hic bəjkəs,
U dijəş tov mydy cyn cyşmə.

İmburuziş vişə nə kuca
Pur misu əz fəhlə və rançsər,
Məhnihoş ə təhər komonca
Mixunut marş dərde əri Hitler“.

I gofhøj fəhləhøj ən mizrəh,
Məhərov, ən sofun, dorum,
Ə cənd çirə zuhun ə hər rəh
Ərimu fyrsorə şolumi.

¹ Buruz—galmon.

² Şuor—lözung.

Cynki ty, o majmæ, çæsdæni
Ə tæhær asdaræ væ ataş,
Ə sær dyl dyşmænho bæsðeni
Ty dærdæ, hillætæ cyn ataş.

Tyni u nuşunæj xilosı
Əri hæmmæ bilmsyzæ færzændho,
Ty hişdæj ærlimu mirosi—
—Qıvotæ—dyşmære lærzundho.

Tyni u doræjho æşq—hævæs
İmure æ sær doq çilidi,
Ty doræj İmure sof—næfæs,
Ə hær kor çyrhætæ İmidi.

Hæçdæh sæl hælæmtı æ imu
Ə xyşdæ pucundi ulkæræ,
Əz çofoj aslanho xorimu
Danysmændly soxdi nykæræ.

Höqujæ ovholæt çoforæ
Ə unçoş misoxlı ty şælbæt,
Ruz bæ ruz uş mydy soforæ
Ə tæhær æn vasal insoñæt¹.

M. Dadaşev.

¹ SSSR

S Ə R N O M Ə.

A. S. Puşkin.

Biografiyə A. S. Puşkin (kutəhlə)	3
Dysdoq	4
Əslir	4
Kavkaz	5

I. A. Krilov.

Biografiyə I. A. Krilov (kutəhlə)	6
Çurçurak və muçinə	7

M. Ə. Səbir.

Biografiyə M. Ə. Səbir (kutəhlə)	8
Sər ə bəlo dəriyə fəhlə	9
Əkincl və xon	10

N. A. Nekrasov.

Biografiyə N. A. Nekrasov (kutəhlə)	12
Savzə səs	13

Emi—Sjao.

Nənuj-nənəm şaxal	15
-----------------------------	----

R. Ruvinov.

Gədələj Kışi	20
------------------------	----

I. A. Goncarov.

Xov Oslomov	24
-----------------------	----

A. P. Cexov.

Biografiyə A. P. Cexov (kutəhlə)	43
Vanka	44

L. N. Andrejev.

Petka ə dac	48
-----------------------	----

V. M. Garşın.

Signal	55
------------------	----

Viktor—Gjugo.

Gavroş	64
------------------	----

M. Gorkij.	
Biografiyə M. Gorkij (kutəhlə)	76
Pepe	77
Pirə mərd Arxip və Ljonka.	83
Jəkym Maj	102
9-ym Janvar	113
D. Bednij.	
Klarnet və dydyk	141
A. P. Gajdar.	
Məhlyməj revoljutsijə	143
Mir Çalal.	
Buravo dijə məjovo	157
L. Kassil.	
Astarəşumor	160
S. Grigorjev.	
Qırmızınə baken.	166
Jy. Semjonov.	
Hyzət zəhmətə	184
Is. Xanuxov.	
Çofokaşə dədəj	195
M. Dadaşev.	
Maj	197
Sərnomə	199

Texredaktor: H. A. Hyzejnov
Korrektor: X. Mərdəxəjev

İstehsalata verilmis 9/VIII-37.
Çap imzalanmış 9/IX-37.
Çap listi 12^{1/2}. Kağız formatı 62×94^{1/2}.
Bir çap listində getmiş byrufat 40320.
Baş Mətbuat Mədirliyi Məvəkkilliyi № 4903.
Azərbayc № 470/20.
Tirəş 1000. Sifariş 856.

Azərbayc mətbəəsində nəşidə, 26-lar adına „Kitab Sarajı“,
Bakı, Əli Bəyramov küçəs.

1 т. 20 кар.
Miqəlat 40 k.

ХРЕСТОМАТИЯ
ПО ЛИТЕРАТУРЕ
ДЛЯ 4-го КЛАССА НАЧАЛЬНОЙ ТАТСКОЙ ШКОЛЫ

АЗЕРНЕСП
Татский отдел
Баку — 1937